

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyantha, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

R.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97211)

POLYANTHEÆ NOVÆ LIBER XVI.

Rapina.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

RAPINA, Gr. ἀρπαγή, ἄρπάζω, rapax, ἀρπάζω, rapio dicitur. Hebr. *Gazel*, præda, rapina, spoliū, à verbo *Gazal*, vi rapat, diripit, spoliavit. Cognationem habet cum *Gazax*, cuallit, & *Gazab*, secuit; item cum *Zalah*, profuit hellaundo. Est autem rapina, rei alienæ per vim iniusta ablatio. *sec. B. Thom. secund. Secundæ. q. 66. art. 8.*

Rapere proprie est, cum impetu & violentia auferre. Virgil. *Raptus sine more Sabinas*, raptae dicitur provitare, & proprie est de virginibus. Et sic raptus, raptae luxuriam, est quando puella de domo patris violenter abstrahitur, & corrupta, matrimonio habetur, siue ei siue parentibus inferatur. *secund. B. Thom. secund. q. 15. art. 4.*

Quoque dicitur, est cum stupro, & quandoque sine eo, vt in rapina vel raptus, vel corrupta. Et quandoque stuprum est sine raptu, vt in concubitu. *secund. B. Thom. secund. q. 154. art. 8.*

Rapina, rapio, & raptus sic videntur differre, quod raptus ad rem pertinet, rapina ad rem, raptus ad stuprum. Rapinas continetur sub violentia, cum sit species eius: quæ violenter auaritia. *Ex B. Thom. secund. q. 118. art. 8. c.*

Rapere dicitur proprie, qui rapit res immobilis, prædo vero mobilis. Rapina dicitur de rebus immobilibus, de prædatione autem immobilibus & se mouentibus, vt animalibus & huiusmodi. *secund. B. Thom. secund. q. 118. art. 8. c.*

Large vero raptores dicuntur omnes publice abstrahentes res alienas de prædatione, tam mobiles quam immobilis. *secund. B. Thom. secund. q. 118. art. 8. c.*

Quid a furto differat, vide supra in verbo Furtum.

¶ LOCI BIBLICI.

¶ PATRYM SENTENTIAE.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

derit? Et si iudicium sine misericordia erit illi, qui non fecerit misericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam. *Fulg.*

Sicut ovis tondentem se non increpat, ita nec iniustus cupiditatem se expoliantis accusat. *Cass. in Isalm. 2.*

Pauperibus non dare tulle est, & merito: quando non potest esurientibus subuenire, si non pascit, extinguit. Pudeat illis tollere quibus subuenire offerre. Ultra omnes crudelitates est, diuitem vel le fieri de exiguitate mendici. Amantur honesta lucra: horrentur damnosa compendia. Nullus audeat inde tollere, quod debet collectum dispergere, addendo meriti, qui retinendo colligit, & paupertatem potius ad se trahit, si exigentium pecunias non repellit. *lib. 5. epist.*

Multi sine peccato putant esse, si alienum, quod inuenierint, retineant, & dicunt Deus mihi dedit: cui habeo reddere? discant hoc peccatum simile esse rapinae, si quis inuenta non reddat. *Hieron. in lib. Lentr. & hab. 14. q. 5. can. Multi.*

Nemo qui rapit, moriens (si habet unde reddat) saluatur, si eos quorum fuit, inuenire non poterit, Ecclesie vel pauperibus tribuat. *Hieron. ibid. can. Nemo qui.*

Si quis vitam accepit, rapinam facit, vita non viuunt. *Amb. in l. de bono moris. & hab. 14. q. 4. can. Si quis.*

Rapinam emere non licet, nisi ea intentione, vt cui est ablata, restituatur. *Amb. ibid. q. 5. can. Rapinam.*

Pœnale est occulte auferre, multo maioris pœnæ est visibiliter eripere: auferre ergo nolenti siue occulte, siue palam, habet præceptum suum. Furti enim nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permittit, qui furtum prohibuit, sed vtique furti nomine in lege veteris testamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum significauit, quicquid illicite rerum proximo auferatur. *Aug. 1. A. Exod. & hab. 14. q. 5. can. Pœnale.*

Si quod inuenisti, non reddidisti, rapuisti: quantum potuisti, fecisti: quia plus non inuenisti, ideo plus non rapuisti: qui alienum negat, si possit, tolleret. Deus cor interrogat, non manus. *Ibid. c. Si quis.*

Fortè aliquis cogitat & dicit: Multi sunt Christiani diuites, auari, cupidi, non habebunt peccatum, si suum illis abstulero, & pauperibus dederò. Vnde enim illi nisi boni agunt, mercedem habere poterit: sed huiusmodi cogitatio a diaboli calliditate suggeritur. Nam si totum tribuat pauperibus quod abstulerat, addit potius peccatum quam minuat. *Aug. & hab. 14. q. 5. can. Fortè aliquis.*

¶ POETARVM DICTA.

Rapina.

Quid. 1. Amor. 8.

Certior è multis, nec tam inuidiosa rapina est.

Præda sensit cano de grege plena lupis.

Idem Amor. 10.

Carpere de plenis pendentes viribus semas:

Prebeat Alcinoi poma benignus ager.

Tibull. 1. 1.

At vos exiguo pecori fure sine lupique

Parcite: de magno præda petenda grege.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Quis dicat vile, hominem incommo alterius suum commo- dum agere, & alterum alteri aliquid detrahere? hoc est magis contra naturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor. Nam principio conuictum hominum tollit. Si enim hæc affectio nobis inest, vt quisque propter suum emolumentum spoliat aut violet alterum, necesse est dirumpi societatem humani generis, quæ est secundum naturam: vt si vnumquodque membrum puraret se plus valere, si proximi membri ad se valetudinem traduxisset, debilitari & interire totum corpus necesse esset: ita est & in humana societate: nam sicut concessum est vt quisque malis sibi acquirere, quod ad vltimam vite pertineat, quam alteri, & hoc natura non repugnat: ita non patitur natura, vt aliorum spoliis nothas facultates, augeamus. Et si contra naturam magis detrahere alteri, sui commodi causa, quam

AAAAA 3 mors

mors. quam dolor, ita magis secundum naturam, pro omnibus, si fieri possit, labores & molestias in maximis voluptatibus ducere & capessere. Cic. in Rher.

Rapina est, ex avida mentis impetu violenta alienarum rerum distractio. ibidem.

Quis situm erat à Socrate cur rideret? respondens ait. Video magnos latrones ducentes paruum latronem ad suspendium, qui digniores sunt suspendio. Sacrilegia, inquit, minuta puniuntur, sed magna in triumphis feruntur. Val. Max. lib. 7.

Nulli, cui rapina feliciter cessit, gaudium rapiti duravit in posterum. Senec. epist. 57.

De rapinis. DIALOG. LXI.

Francisci Petrarcha

DOI.

A prædonibus spoliatus sum. R. Quamvis civili lege (nisi fallor) scriptum sit quod nullus sit improbius, quam qui vi rapis sunt tamen clandestini fures, me iudice viliores, illi enim fraude agunt, hanc autem vi. Et ideo iuxta sententiam Ciceronis, illi vulpeculis, hi leonibus assimilantur. Adde quod fures rebus spoliant, ingeruntque suspensiones. At prædonibus spoliasse fere sã est, suspicionibus non relinquunt locum. D. In prædones incidi, qui me nudum reliquerunt. R. Incidit in prædones Cæsar, à quibus, non spoliatus modo, sed captus magno se tandem precio redemit, fugurus rerum dominus, quamvis huic damno solatium vitio mox sequuta præbuerit, non exiguum lenimen iniuriarum. Incidit in manus hostium Regulus toties iam victor, qui magno cum Imperii vestri damno, atque discrimine eundem immani supplicio peremerunt. Incidit in hostes quoque Valerianus Imperator, qui cum multo cum imperii dedecore se senti servitio confererunt. Tu si nihil ultra quam spoliatus es, & fortunæ tuæ prædonibus gratiam habes, qui tibi libertatem vitamque reliquerunt. Non est enim aliud beneficium latronum, quam quod Cicero ait in Philippicis, vt commemorare possint his se vitam dedisse, quibus non ademerunt. Fer tu igitur sortem tuam, communem tibi cum magnis his, atque aliis claris viris, & si comparatur facilem etiam, atque optandam, neque feliciorum esse velis his qui dicuntur felicissimi.

¶ APOPTHEGMATA.

Plato, furtum pecuniarum, inquit, res iliberalis est: rapina vero impudens. S. ob. serm. 10.

Nero nunquam cuiquam officium delegavit, nisi hæc adiceret: Scis quibus mihi est opus, & hoc agamus, ne quis quid habeat. Vox prædones, quam principe dignior. Eras. lib. 6. apoph.

Fl. Vespasianus. Quoniam rapacissimum quemque promovere solebat, vt mox ditatos condemnaret, vulgo dictus est officarios suos habere pro spongiis: quod (veluti spongias) & secos madefaceret, & humentes exprimeret. Suet.

¶ SIMILITUDINES.

Basilis. Ovium greges in vno & eodem monte pascuntur, qui magno cum numero ad carpendum pabulum in eodem campo errant, singuli singulis (quatenus opus est) vsum concedunt. Nos contra rebus communibus sinus nostros facimus, & quæ multorum sunt, soli retinemus. Homil. de fame & siccitate.

Seneca. Camis quicquid exceptit, protinus deuorat, & semper ad spem futuri hiat: Ita quod expectantibus fortuna proiecerit, id sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius erecti. Apud Erasimum.

Vt fere mutuo laniatu viuunt: Ita quisquis potentior malo inferioris ditescit, ac crescit idem.

Plinius. Lutarium piscem semper sequitur piscis nomine Sargus, qui illo cœnum fodiente exercitatum deuorat pabulum. Ita sunt qui semifescant alienis negotiis, vt eis laborantibus fructum percipiant. Lib. 9. c. 17.

Vt fuci cum ipsi non mellificent, tamen apum insidiantur laboribus: Ita sunt qui nihil ipsi excidunt, sed aliorum vigilis elaborata fletu sibi vendicant. Libro undecimo cap. 11. & cap. 17. eodem lib.

Sicut Polyppus quicquid brachii attingit, rictu tenet & attrahit: Ita difficillimum est euellere de manibus quorundam, si quid nocti fuerint. Lib. 8. c. 18.

Quis Tygridis catulos rapit, bene secum agi putat, si vel vnum insequendi mari auferat impune: Ita qui alienam inuasit possessionem, etiam si cogatur reddere, lucrum tamen facit, si vel portionem aliquam retineat. Lib. 8. c. 18.

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Rapinæ & spoliationis exempla: Sichem, Gen. 34. v. 2. Israelitæ, Exod. 12. & 36. 39. Deut. 2. v. 32. 36. Amalechitæ, 1. Sam. 2. 16. David, v. 18. 19. populus Israel, 2. Sam. 23. 10. Achab, 1. Reg. 21. v. 15. 16. Nabuchodonosor, 2. Reg. 24. v. 13. Philisthæi, 1. Paral. 10. 8. Exercitus Ase regis, 2. Paral. 14. 13. Iosaphat & populus, 20. 25. Filii Israhel, 28. 8. Achab, 4. 21. populus Israel, Iudith, 15. & 13. Antiochus, 1. Machab.

1. 8. 3. 20. 23. & 6. 11. Iudas Machabeus, 3. v. 11. & 4. 23. Iudas Machab. 6. 8. Iudith, 6. 6. & 7. 47. 12. 31. 2. Machab. 8. 27. 38. Machab. 10. 9. 84. Rapaces fugendi, 1. Cor. 5. 11. conuenienter. prom. 28. 10. Esai. 33. v. 11. Cor. 5. 11. & 6. 10. Vide & Dent. 28. 31.

¶ PROFANA EXEMPLA.

Cyrus Persarum Rex deuicta Asia, pondo xxxiij. millium nit, præter vasa aurea, aurumque factum, & in eo tota de prædonum vitemque. Qua victoria argenti quingenta millia talenta reperiuit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quædam lentacolligebat. Talentum autem Aegyptium pondo centi. Varro tradit. Plin. lib. 33. c. 2.

Syracusæ civitas est in Sicilia, venusta fama, & opibus præditis: hanc obedit per triennium M. Marcellus: tandem expugnauit: tantumque ex ea prædæ congestum est, quantum vix Carthagine, quæ tum maxime florebat, paribusque cum populo Romano viribus contendebar, fuisset. L. Vives in Ang. de Conu. Des, lib. 1. c. 6.

M. Fab. Nobilior. Etolos superauit: de quibus quatuor tribusgressus triumphansque, multa argenti ac auri pondera in reuoluit, præter signa tabulasque pictas, quas abtulit. Plin. lib. 10. stroph.

L. Corn. Lentulus proconsul, tulit ex prædâ xi. milia pondo auri: l. xxx. militibus ex prædâ: c. xx. asses virtum dedit. Lib. 43.

L. Paulus Emilius subacta Macedonia, tantum prædæ rariorum intulit, vt decipere censum pendere Romani dicerent, vsque ad Hircii & Pantie consulatum, qui consules primo Antiochi & Cælaris bello fuerunt. Plin. in Paulis.

Syraceni, cum intellexissent, in Siciliam, prædâ de Roma præliata à Constante Imp. esse reductam, magna classe Alexandria uenientes, Syraculis occupatis, Romanæ urbis ornamenta intercepserunt. Secum Alexandriam auerunt, sub Constantino Pogonem, anno Domini. 672. Sigebertus. in Chronico. Paulus. Diac. lib. 4. de gestis Longobard.

Prædæ ex urbe Constantinopolitana à Mahometo II. Turcarum Imp. capta, quibusdam quater milibus millibus ducentorum talenta est: externi tantum mercatores, Veneti damnum passim 5000 Genueus 20000. Florentini 20000. Anconitani 15000. ducentos Chalcondylas lib. 8.

Cum primum Perse in Buboæ militatur, Diomnestus in exercitibus præerat thesaurorum custodia: omnibus vero mercatorum & nescitur Diomnestus habere pecuniam, thesaurus ad prædæ se retinuit. Athen. lib. 12. cap. 17.

Vide, Furtum, Sacrilegium.

Raritas.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Raritas Græcè ἀραιότης, ius, & ἀραιός, rarefactio: & ἀραιός, rarus dicitur. Est autem rarum id cuius partes distantes sunt. secundum Arist. Prædit.

Rarum est, in quo parum est de materia sub magis densioribus, densum vero è contrario. secundum B. Thom. 2. sec. 2. q. 9. 2. art. 1.

Rarum interdum ponitur pro præstanti, quoniam omnia præclara rara sunt. A rarus fit rarefactio, id est, rarus fit. A rarus fit hoc ut placet Varroni, à quo reticulum diminutivum: & rarus verbum, quod significat retineo, capio: & irretitum dicitur aliquot fraude ad blanditias, aut dolo, quasi reticaptum.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHORVM.

Rarum cum leni & subtili concurrere, & densum cum crasso & pingui, existimauit Aristoteles. Simp. in physico. text. 12.

Rarum & densum comprehenduntur in corporibus naturalibus sensibilibus: magnum & paruum in corporibus naturalibus mathematicis. Auer. in physico. 1. text. 49.

Rarum & densum, sunt contraria in quantitate, cum translatio corporis de raritate in densitatem fit, translatio fit de maiore quantitate in minorem, & è conuerso. In physico. 4. text. 84.

Raritas & densitas, quia sunt qualitates non actiue eorum, testes calorem & frigus, ideo præmittuntur hic ab Aristotele. Idem. 2. de gener. text. 15.

Rarum est partium positio, non qualitas. Boet. in præd.

Rarum est cuius partes ita sunt separatae, vt inire ipsas aliquid generis corpus admitti possit. idem ibid.

Rarum & densum non sunt principia actiua passionum, sed potius difpōntia, vt passiones in materia, & in partibus materiae introducantur. Alb. Magn. in 1. de gene. & cor. 2. ad 2. c. 1.

PC
POLYANT

ctum vt habenda est ratio honoris. Si cum ablativo cum preposi- tione Cum est habere negotium. Cicero: Rationem habet cum re- ra, qua nunquam recusat imperium.

¶ LOCI BIBLICI.

Rationem reddat Deo quisq; pro se oportet. *Matt. 12. 36. & 18. 23. & 25. 31. & Rom. 14. & 12. 2. Cor. 5. 10.* Rationem spei nostre culli- bet reddere parati esse debemus. *1. Pet. 3. 15.* Rationi propriæ non fi- dendum. *Dent. 12. 8. Prov. 3. 5. & 14. 12.*

Ratio iudicii quale. *Exod. 28. 15. & 39. 8.*

¶ PATRUM SENTENTIÆ.

Si ratio contentat, vt quod libido commonefaciendum esse de- cernat, ab omni vita beata, tanquam de paradiso expellitur homo, & iam peccatum imp- ratur, etiam si factum non sequatur, quia rea- tenetur in confessione conscientia. *August. contra Manichæos.*

Paucos ratio capit ac probabilis obiectat intentio. Illud potius turba dicitur, quod ad remissionem curarum constat inueniunt. *Cassiod. lib. 3. epist. 52.*

Semper viuamus vt rationem nobis reddendam a bitremur. *La- ſantius Firmianus lib. 5. c. 4.*

Nam quicunq; rationem hominis abiecit, ac presentia secutus in humum se ipse prostrauerit: tanquam desertor Domini, & Impe- ratoris, & patris sui, punietur. Intendamus igitur iustitiam, quæ nos in separabilis comes ad Deum sola perducet: dum spiritus hos regi- tatus, infatigabilem militiam Deo militemus: stationes, vigili- asq; celebremus: congregiamur cum hoste, quem nouimus, forti- ter: vt victores ac deuictos aduersario triumphantes, premium vir- tutis, quod ipse promittit, a Deo consequamur. *idem lib. 7. cap. 6. 6.*

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Claud. Honor.

Hanc alia capitis fundavit in arce Mandatricem operum, prospexituramque labori. Manil. 2.

Nam neque decipitur ratio, ne decipit unquam.

Claud. Manili Th.

Diis proximus ille est,

Quem ratio non ira mouet, qui facta rependens

Consilio, punire potest nauicene cruento.

Pertius 5.

Stat contra ratio, & secretum gannit in aurem,

Ne liceat facere id, quod cum variabit agendo.

Quid. epist. 19.

Cur reus infelix absens agor? & mea cum sit.

Optima nox illo causa tuente perit.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Ratio ergo hoc postulat, ne quid infidiose, ne quid simulate, ne quid fallaciter agatur.

Fortes enim non modo fortuna adiuvat, vt est in veteri prouer- bio, sed multo magis ratio, quæ quibusdam quasi præceptis confir- mat vim fortitudinis.

Est enim animus in partes distributus duas, quarum altera ratio- nis est particeps, altera expertus. Cum igitur præcipitur: vt in iuri- bus imperemus, hoc præcipitur vt ratio vocet ac temeritatem. Est in animis omnium fere natura molle quiddam, demissum, humile, e- neruatum quodammodo, & languidum. Si nihil esset aliud, nihil esset homine deformius, sed præsto est domina omnium & regina Ratio, quæ connixa, per se, & progressa longius, fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animæ, quæ obedire debet, id videndum est viro. *Cicili. de Offic.*

Irrideat si quis vult, plus apud me vera ratio valebit, quam vul- gi opinio: neq; ego vnquam dicam illum bona perdidisse, si quis pecus aut suppellectilem amiserit: nec non læpelaudabo illum sa- pientem Biantem, cuius cum patriam Prænem cepisset hostis, cæ- teriq; ita fugerent, vt multa de illis rebus secum a portarent: cum esset admonitus à quodam, vt ipse idem faceret: Ego vero, inquit, facio. Nā omnia mecum porto ruca. *idem in parado- xis.*

Domus ea quæ ratione regitur, omnibus est instructior rebus, quam ea quæ temere & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens & callidus imperator, omnibus paribus commodius regitur, quam is qui stultitia & temeritate alicuius ad- ministratur. *idem Rhet. veterum lib. 1.*

Lex vera atq; princeps, apta ad iubendum, & ad vetandum, est ratio recta. *idem de legibus 2.*

Nihil est mente & ratione melius. *idem de Natura Deor. 1. 2.*

Rationis perfectio est virtus. *idem de finib. bono & malo.*

Rationi feruere libertas est. *Plin.*

Sola ratio incommutabilis & iudicii tenax est: non enim seruit, sed imperat sentibus. *Seneca epist. 58.*

Bona illa sunt vera, quæ ratio dat ac sempiterna, quæ cadere non possunt, ac decretere quidem ac minui. Cætera opinione bona sunt, nomen quidem habent commune cum veris, proprietates autē honi in illis non est.

denfium, cum sine primæ qualitates, dupliciter possunt...
Secundo, quod inducit formam elementum in ma-
teriam, per illud efficitur aqua subaeris forma, & i-
dem loco, & hoc ideo, quia ignis non eleuat vaporem, sed
per illud: nec aer est humidum vaporabile, quia est corpo-
rale: quia subtile est omni vapore, & ideo non vaporat.
...
Adagia.
...
Ratio.
...
DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.
...
Ratio & intellectus non distinguuntur, sicut dux potentia, sed
...
Ratio est pars prudentia, est discursus intellectus, quo appli-
catur vniuersalia principia agibilia ad particularia, varia & in-
...
Ratio est motus animi vera à falsis distinguens, à qua fit ratiocin-
...
Rationem habere, si cum genitiuo iungitur, est habere respe-

Ratio.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Ratio Græce λόγος, & Latine Ratio, rationabilis dicitur. Hebr.
...
Ratio & intellectus non distinguuntur, sicut dux potentia, sed
...
Ratio est pars prudentia, est discursus intellectus, quo appli-
catur vniuersalia principia agibilia ad particularia, varia & in-
...
Ratio est motus animi vera à falsis distinguens, à qua fit ratiocin-
...
Rationem habere, si cum genitiuo iungitur, est habere respe-

Amarationem, huius te amor contra durissima amabit. Seneca
epist. 67.

In nomine quidem optimum ratio est, hac antecedit animalia,
Deos sequitur. Ratio autem perfecta bonum hominis proprium
est, cetera illi cum animalibus fatiq; communia sunt. Valet homo,
& leones, formosus est, & paunos: velox est, & equi: ideo in his
omnibus vincitur.

Nam cum sola ratio perficiat hominem, sola ratio perfecta bea-
tum facit: hec autem vna bonum est, quo vno beatus efficitur
scilicet virtus. Seneca. epist. 77.

Nihil potest esse diuturnum, nisi cum subest ratio. Quintus Cur-
tius de gestis Alexandri lib. 4.

Nihil est non dicam in hominibus, sed in omni cælo atque terra,
ratione diuinus, quæ cum adoleuit, atq; perfecta est, nominatur
rite sapientia.

Societatis humanæ vinculum est Ratio & Oratio, quæ dicendo,
communicando, discipiendo, iudicando conciliat inter se homines,
coniungitq; naturali quædam societate. Neq; hæc realia absumus
à natura ferarum. Cic. 1. de legib.

Plus apud nos vera ratio valet, quam vulgi opinio. Para-
doxi.

In re magna vincat ratio auctoritatem. Plin. lib. 1.

Munus animi, est ratio. Cuius. C. 3. Euseb.

Domina omnium & regina, ratio: connexa per se, & progressa
longius, sit perfecta, virtus hæc ut imperet illi partem animi quæ obe-
dere debet, id videndum est viro, velut seruo dominus, velut impe-
ratori miles, velut parens filio. T. 4. T. 4.

Bene adhibita ratio, cernit quid optimum sit, neglecta, stultis im-
plicat erroribus. Cic. 4. T. 4.

Gravior & validior est decem virorum bonorum sententia, quæ
totius multitudinis imperit. Probo. 1. 1. 1.

Sunt homines, qui ratio in bono consilio à diis immortalibus
datam, in fraudem malitiamq; conuertunt. Cic. 3. de Natur. & Deo-
rum.

Rationi potius quam iracundiæ parendum. F. Pachymer. lib. 9.

APOPHTHEGMATA.

Socrates dicebat, in nauigando gubernatori auctandum esse
in viuendo autem illi, qui plus ratione valet. Stob. serm. de pru-
dentia.

Idem. Eiusdem dictum est. Nec equo sine freno, neq; diuitiis sine
ratione tuto quis uti poterit. Stob. ser. 3.

Diogenes dicere solitus est, sepius in vita parandum λόγῳ ἢ βίῳ
xidi est. sermonem quam laqueum. Qui desponderunt animum,
ad laqueum confugiunt: quum ad consolatorium sermonem po-
tius sit confugiendum. Nam animo ægrotanti medicus est oratio:
Nec absurdum fuerit sentius, si λόγῳ accipias pro ratione: quali di-
ceret, qui desponderunt animum, confugiant ad rectam rationem.
Diogenis dictum extat apud Laert. lib. 6. c. 2.

Phocylides, Rationem homini telum ferro acutius esse dicebat.
Stob. serm.

Arpocrates dicebat rationem recedere ab omnibus quæ per iram
committuntur, eamq; fugere iracundiam tanquam acerbum ty-
rannum. Stob. serm. 20.

Epithemus eius dictum est. Turpe esse muneribus apum potione
edulcare: Rationem autem deorum munus, non adhibere ad mali-
tiam dulcendum amaritudinem. Stob. ser. 13.

Idem. Quemadmodum, inquit, quæbit, si conceptus aut natus esses in
nauis, non ideo statim eius gubernator fieri velles, neque enim
natura ad te nauis pertineret: sic neque opum abundantia, sed ra-
tio. Id igitur quod tibi naturale & cognatum est, videlicet ratio-
nem, propriam tibi censere, & eius curam suscipere debes. Eod.
serm.

Idem. Non paupertas, inquit, molestum facit, sed animi cupidi-
tas. Neq; diuitiæ a metu liberant, sed ratio. Si tibi rationem igitur
comparaueris, neq; diuitias desiderabis, neq; paupertatem accula-
bis. ibid.

SIMILITVDINES.

Chrysostomi: Si, qui solis radios corporeis cupi taurire lumi-
nibus, non modo quod querit, non efficit, neque quod insunt
peraget: verum ipso quoque quo videt, priuabitur lumine, inna-
raque sustinebit incommoda: Multo sane magis, qui in æternam
illam lucem desigere obtutus querit, eamq; rationibus consequi
mortalibus, hoc patitur. Nihil enim deterius esse potest potest:
quam velle diuinæ res humana ratione discernere atq; metiri. Ita
enim ex fidei fundamento quisq; decidit & longo errore iactatur
vagus, atq; à luce deseritur. Homil. 1. ad Hebræos.

Sicut scatera, si in cæmo loco motam habeat, pondera iuste non
iudicat. Ita & animus, nisi rationis lancem stabilem ac firmiter vim
diuini timoris affirmit, res sincere didicere non valet, sed circum-
ferretur in gyros, & deprimitur. in 2. ad Tim. hom. 1. 5.

Quemadmodum à venis nostris non exitus solum, sed etiam in-

troitus rationem exigimus, exquirentes vnde hæc aut illi accipit,
rinit à quibus & quando, & qualia & quanta: Sic & Deus non
peus modo, sed etiam possessionis rationem despicit. Apud. 1. 1. 1.

Philis. Vt feræ facile superantur, si demulceas: Sic cupulim
re, timores, dolores, venenata animi mala, per quietem castitatis
nec effera perpetua irratione, vi rationis facilius domari solent.

Apud Anton. part. 2. serm. 76. Melissa.

Philosus. Sicut deterrimus quisq; puer odit præceptores ac præ-
gogos, & omnem bonum monitorem castigatoremque: Sic casti-
tatem rationem gubernare solitam odit omnis effectuum amator. ibid.

Quemadmodum oculis ea quæ aperta sunt, quæq; in manibus
comprehenduntur: sic ratio sincera penetrat eam ea quæ
rationem non cadunt, sed futura sunt. ibid.

Thalassus. Sicut absurdum est, iubei se bonum dominum temp-
tationem mentem ad Paulum præbuerim.

Sidonius Apollinarius. Sicut caro est interior vita in creatione
minis: Sic vita ratione. lib. 7. egi. 1.

Tyrus Flauianus. Quemadmodum diuersis animalium generibus
diuersas itidem natura deiectiones, ad tuendam propriam natura
salutemq; constituit: ut in conibus vires, ut ceruus cursum, ut canis
venationes, ut aquilæ natiuitatem, volatibus volatum, ut
auctas: Ita hominum generi in cunctis diuersis natura
stionibus ceteris animalibus minor vapore quod vires etiam
mias habet, impeditissimum cursum, volat est penitus
mune, natiuitatem vix attingit, cauernarum habitationem omnia
impos, a rationem tradidit Deus, quasi donum quoddam
cuis facultatem illis acquipolleret, hinc æmulationem
subicit, velut freno caudam equum, velut sagittarum arcum
ni nauem, instrumentum officii. serm. 10.

Non videt, nauigationem in mari vt vnus gubernator moder-
tur, tanquam corpus animus moderatur, vt nauis cuius impet-
ret, vt animo corpus, vt venti nauem impellant, quædam
virtutes fortuna. Quid si tempestas oritur, manente nauis
nuque gubernatore salus nunquam amittitur spes, sine
pita recto iactatur cursu, sine arte tempestatem deuicit, dum
gubernatore regatur. At si gubernator incipiens, ipam
ierit, inutilis efficitur nauis, etiam si firmitatem propriam
iustitiam astitit. Ventorum etiam si fuerit secundus, prope
nari & in nauis, & in nauigatione preciosissimus est gubernator.
Post gubernatorem, secundum accipit locum nauis, post
dem obsequia occupant extrinsecæ. Sed & in curricula
m. s. supremum sibi vendicat honorem, medium corpus, in
fortuna. serm. 24.

Socratis. Quemadmodum in nauigando gubernatori auctan-
dum est: Sic in viuendo illi qui plus ratione valet. apud Stob. serm.

de prudentia.

Antonius monachi. Quemadmodum nauis orta maris tempeste
facile submergitur, nisi gubernator sua industria regat: Sic ho-
mo ad deteriora rapitur hominem, nisi tectâ ratione gubernetur.

serm. 75. part. 2. Melissa.

Quemadmodum ad faustam nauigationem, gubernatore de-
to opus est: sic ad felicitatem ratione fortuna. in Melissa. serm. 75. part. 2.

Maxim. serm. 33.

Archite Pythagorici. Quemadmodum aliquis computando
tibus conuictis ortum ex ipsius resiliens colligere potest: Ita ho-
mo quoque ratio quidem ipeculacionem vniuersalem de motu
perencia vero singularia iudicat. Lib. de viro bono & filio. Titianus.

Stob. serm.

Heraclys. Vt cylindrus à rectitudine deerrat, non firmatur
xeta circuli qui circumducitur: Ita animus qui à recta ratione
propinquitate Dei decidit, non consequitur vera bona in nauis
Pythagore curvatus.

Plutarchi. In magno fluctu non sicut nauis, nisi pondus
rae rectineat alto infixe vado: sic in magnis rerum procelis iustitia
debet ratio animum cohibere, ne ab affectibus auferatur. in Alexan-
driis.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Stob. serm.

Non efficitur ratiocinatio ex complexione & propositione vna, quod si assumatur altera fiet. libro primo de prima Resolut. cap. 21.

Ratiocinationes huiusmodi sunt primae, quae tribus verbis per vnum quod medium est concluduntur. lib. 8. 4. Metaphysic. cap. 3. T. 4.

Syllogismus omnis duobus pronunciatis aut pluribus constat. lib. 2. de prima Resolut. c. 10.

Cum in syllogismis alii in toto sint alii in parte: qui in toto sunt multa semper concludunt: qui vero in parte sunt, si affirmant, plura quidem concludunt: si negent, vnam tantum conuentionem colligunt. Arist. lib. 2. de prima Resolut. c. 11.

Ratiocinatio principis generalibus & vniuersis conficitur & concluditur. lib. 6. Ethic. c. 3.

Inductio quidem veritilior apertiorque est, sensuque iudicio familiarior & notior, ac sepius in populi ore veritatur. Ratiocinatio autem magis vget: ad coque qui contradicunt reuelandos potentior est. Arist. lib. 1. Topic. c. 10.

Vera quidem tum ratiocinatio est, cum ex quibusdam positis quippiam ab his, quae posita sunt, diuertit ob id necessario sequitur: quia illa sunt anteposita: libro primo de Reprehens. Sophist. cap. 1.

Est φιλοσοφία, ratiocinatio necessaria: Epicheirema autem ratiocinatio probabilis: Sophisma autem ratiocinatio pugna: ἁπόρημα ratiocinatio in vtramque partem discutiendi. lib. 8. Topic. c. 4.

In tradendis argumentationibus per ratiocinationem peccatur, cum aliquo pluribus ostenditur, quod paucioribus potest. Quae etiam in argumentatione reperitur. Arist. lib. 1. de prima Resolut. cap. 11. T. 4.

In omni ratiocinatione necesse est extremum alterum affirmari: vnum item in toto sumi: quippe dum sine vilo toto nullus plane sit syllogismus: vel certe ad propositum non pertinebit aut propositum initio quaestionem postulat. lib. 1. de prima Resolut. cap. 11. T. 4.

Peripicuum est in omni ratiocinatione quippiam vniuersale esse oportere: conclusionemque vniuersalem ex ambobus finibus in toto probari. Aristoteles libro primo de prima Resolutio. cap. 24.

Pianum est in omni ratiocinatione, aut pronunciata ambo complexioni similia necessaria, vel certe alterum non modo inquam, quia aiatur negetur: quia necessaria sunt, vel abiotum, vel accidens. idem lib. 1. de 1. Resolut. c. 24.

Conitit omnem in vniuersum demonstrationem, omnem item ratiocinationem extribus tantum finibus frui. Quod cum plane intelligatur, peripicuum quoque est, duobus tantum pronunciatis eam conitare non pluribus: quippe cum tres fines duo tantum pronuciata efficiant, nisi quippiam extrinsecus accidat ad perficienda ratiocinationem, vti ab initio a nobis dictum est. lib. 1. de Resolut. c. 26.

Luce clarius apparet in qua ratiocinatione pronunciata ea non sunt paria, ex quibus principalis conclusio efficitur: eam inquam argumentationem aut nihil collegisse, aut plura postulasse, quam quae ad quaestionem necessariae essent. ibid.

Necesse est demonstrationem ac ratiocinationem per tres illas figuras, quas exposuimus, effici. lib. 1. de Resolut. c. 13.

In his ratiocinationibus quibus affirmatio ostenditur, nunquam medium extra extrema accipi potest. In his vero quae negationem concludunt, in hac quidem figura prima nil etiam extra conclusionis attributum accipitur. lib. 1. de Demonstrat. cap. 9. T. 38.

In ratiocinationibus essentia principium est omnium: ex eo enim quod quid est, ratiocinationes sunt. Metaphys. lib. 6. cap. 9. Tex. 31.

Vi plus quam vna negatio in ratiocinatione sumatur, fieri negamus. lib. 1. de Demonstrat. c. 2. T. 40.

Omnis ratiocinatio vnum alteri conuenire per medium ostendit. lib. 2. de Demonstrat. c. 4. T. 3.

Omnis ratiocinationis vis posita ex his, ex quibus constat summptionibus, lib. 1. de Demonstrat. c. 2. T. 3.

Quotiescunque nihil necessario colligitur, ex his sane ratiocinatio non fuerit. lib. 1. de Resolut. c. 4.

De ratiocinatio quidem fuerit vbi primum in medio nullo reperitur: simul & hoc in postremo nullo. libro primo de 1. Resolut. cap. 4.

Hoc loco nobis exponendum est non Dialecticas modo ratiocinationes ac Demonstrationes per figuras superiores effici: sed oratorias ac omnem probationem in quavis oratione docendi. Res enim omnes probamus aut ratiocinatione, aut inductione. lib. 2. de Resolut. c. 23.

Illud quidem ex his quae dicta sunt efficitur, nec demonstratione, nec vlla necessaria conclusione, quid quaeque res sit probari posse: nihilominus tamen per aliquam demonstrationem & ratiocinationem apertum fieri quid res sit: lib. 2. de Demonstrat. cap. 9. T. 8.

Sunt numero paria, & ea ex quibus argumentationes constant, & ea in quibus ratiocinationes veritatur, quippe cum probationes

... a pedagogis, suo relinquuntur arbitrio, non abiiciuntur, sed mutari principem: nam pro pedagogo iam rationem praesens, non finit vsquam abire aut peccare. In ...

Ratiocinatio.

PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Ratiocinatio est oratio in qua nonnulli ita ponuntur, vt diuertit quid ab his necessario efficiatur, quia ea ita sunt: quod postremo indicit nullo extremo egere externo, vt necessariae conuentione. Arist. lib. 1. de 1. Resolut. c. 11.

bationes ex propositionibus conficiantur, & ratiocinationes qua-
stionibus sint. *lib. 1. Topic. c. 3.*

Ratiocinationum essentia rei principium est. *Metaphys. lib. 17.
cap. 4.*

Eorum omnium quae vel medio continentur, vel conclusione v-
na est & eadem ratiocinatio: si haec in conclusione ponantur in me-
dio. *lib. 2. de Resolut. cap. 1.*

Potest fieri ut pronuntiata vera sint ea, quibus constat ratio cina-
tio, non unquam etiam falsa: alterum ut verum sit, alterum falsum. *lib. 2. de Resolut. c. 2.*

Neque ratiocinatio efficietur, si pro habitu sumas res eas, quae ab
habitu appellationem habent, ut si pro sanitate sanum, collocetur,
pro morbo aegrum. *lib. 1. de Resolut. c. 36.*

Quoties alicui ratiocinatione concludimus, non sumimus
quid sit ratiocinatio quandoquidem est ita semper affecta vnaque
que propositio, ex qua constat ratiocinatio ad alteram: ut illam ve-
luti totum, aut veluti illius pars quaedam respiciat. *lib. 2. de De-
monstr. cap. 6. T. 5.*

Dialectici aut ratiocinatione, aut inductione differunt. Vtraque
enim argumentatione ex iis quae ante cognita sunt id quod qua-
eritur, docetur. Illa quidem acceptis quibusdam quali perceptis &
cognitis ab iis quibusdam disputatur. Hac vero, ob id quod res vni-
ueria efficiuntur per singularia, quae sunt: vniuersi quae manifestata. *lib. 1. de
monstr. c. 1. T. 1.*

Is qui scite ratiocinatur & concludit rebus in dubiis & perspi-
cuis id quod dubium est, aperit & ostendit. *lib. 8. Topic. c. 3.*

Eiusdem est tam quod credibile est, quam quod credibile videtur
perspicere, ut Dialectica tam syllogismum quam apparentem syl-
logismum. *Arist. lib. 1. Rhet. ad Theodect. c. 1.*

soluatur, quam grauis est culpa discordiae, qua nec in unum
nec proximus reconciliatur. Debemus itaque ad proximum
longe positum longeque distantem mente ire, & quae in
uicere, humilitate ac beneuolentia. *Gregor. dial. lib. 4.*

Si cogitatu offendisti, cogitatu reconciliare: si verbis re-
ctis, factis. Non enim quem factis laesisti, sine factis placari
causa oras Deum, sine causa elemosinas facis de rebus ge-
spoliasti. Quid enim prodest, si vnus ad Deum pro te oras, &
aduersum te Deum interpellat iuxta illud Ecclesiastici 34. De
quorum non probat Altissimus. *Chrysolom. in Math. 3.*

Frustra propitiari tibi Deum quantu cito placari impetrat
negligit. *ibid.*

Si tantummodo non laedas eum, qui te laesit, auerteret
eo, nec libenter cum videas, manet sine dubio vultus in peccato
dolor angustia in corde. Quod si est, nondum vitae quod
suis mandauit, expletur. Nunquid tu ita vis propitiari tibi
um, ut non te quidem laedas, auerteret tamen a te, & peccato-
tuorum memoriam teneat, & videre tenentur leguntur
ga te esse Deum, quam delictorum veniam potest tamen te
re debes hinc qui deliquerunt in te. *lib. de compunctione cordis.*

Sua mensiam cuiusque potentis in te. *lib. de compunctione cordis.*

scissis vestibus & iniquitatis accedere, quanto magis a conser-
uati regis, id est, ab altari domini debet te vniuersum
odii veneno percussus, iracundiae furore repletus cum reuer-
humilitate subtrahere, propter illud quod dicitur Vade pro
cilian i fratri tuo, & tunc veniens offeret munus tuum. Ex
mice quomodo huc intrasti, non habens vestem non parum
in serm. consecrationis Eccl.

POETICAE SENTENTIAE.

Plaut. in Amph.
Nam in hominum a te multa eueniunt hauiusmodi
Capitum Solupate res: max. rursus in miseria.
Ira interuen. ant. & edent rursus in gratiam.
Verum iras si qua forte eueniunt hauiusmodi
Inter eos: rursus in gratiam gratiam est.
Bis tanto amicus sunt inter se quam prius.
Terentius.
Amantium in a, amoris redintegratio est.

SENTENTIAE PHILOSOPHORVM.

Diffensio ab aliis, a te reconciliatio incipit, cum ingratia, re-
necium tuum tempera, ut non ignoscere videaris, sed obsequio
qua grauilissimum poenae genus est, contumeliosa venia. *lib. 1. de
de Moralib.*

APOPTHEGMATA.

Euclides cum fratre simulas erat: Is quum ministrum duxisset
Disperam nite vltus fuero: Euclides contra. Disperam quum
ne tibi petuallero. Hoc dicto soluta est simulas, & celum est in
gratiam. *Recept. lib. 6. apoph.*

M. Crassus. Quum Pompeius & Crassus in consulari collegio
cessuri essent magistratu, libi vltum in somnis, locum nullis cap-
us se magistratu abdicarent, quam in gratiam redirent. Item dispa-
tante populo, Pompeius nihil motus est: Crassus tunc peruenit ad
legae dexteram porrexit, dicens: Nihil, o Quirites, me ad idem
ficturus mihi video: si prior cum Pompeio in gratiam rediret, quam
vos etiamnum impuberem Magnam cognominatus: cum praes
triumphum decreuisset, quam in tenatum allectus esset. *Plin. in
Crasso.*

Cicero. Crassus in Syria profecturus, malens Cicero tam am-
cum quam inimicum relinquere, officiole salutato dicitur, sed post-
illum velle cenare: quem Cicero alacriter excepit. Post aliquo die
quidam amicorum egerunt apud Ciceroem, ut cum Vano quocum-
que rediret in gratiam. Num, inquit, & Varius mecum cenare
vult? Significans, illum cenam ambire potius quam amicitiam.
Erast. lib. 4. apoph.

Ludouicus XII. Gall. Rex. Anna regina eius vxor, acris de temp-
apud cum inibat, & tandem se adepturam sperabat, ut Claudiam
filiam (postea Francisci Valeli coniugem) deponderet. Caesari
Maximiliani Caesaris nepoti. Sed rex sapientissimus, veluti praedige-
ens inter Hispanos & Gallos nullam posse in reconciliacione
mo discordes perpetuo fore: Tu vis, inquit, fides ferre inter his
& mures. *Ex lib. facere dictorum a Ludouico, qui commentum in
nea Syluis de dictis Et factis Alphonfi adnotatus est.*

SIMILITVDINAE.

Nazianzen. Veluti si quis ramum arboris in aliam partem vi-
detorqueat aut inflectat, cum forte remiserit, in id quod fuerat ad
marris pedus recurrit, & naturae prioris obitum locum atque offren-
dit quod violenter quidem declinatus fuerit, non tamen recedens
violenter: Ita qui contra naturam aut debitum se segregari fuerunt
aut discessi, quanto diffusius separati fuerunt, tanto ardentius & in-
stantius adiunguntur. *Lib. 7. de reconciliacione.*

Rebellio.

LOCI BIBLICI.

R ebellio damnatur. *Deut. 21. V. 27, 1. Sam. 15. 33. Rebellionis mer-
ces. Esa. 45. 34.*

Rebelle in Mosen comburantur. *Nam. 16. V. 35. Rebelle Is-
raelita. Deut. 9. 24. Et 31. 27. Core, &c. Num. 16. v. 1.*

EXEMPLA BIBLICA.

Rebellionis exempla: Israelita, *Exod. 16. V. 20. Num. 14. 4. Et 26. 9.
Deut. 9. 23. 24. Core, Darhan & Abiron. 16. 12. 14. Ieroboam, 1. Reg. 11.
26. Zambrin, 16. 9. 16. Serui Benadad, 20. 32. Oleez, 2. Reg. 17. 4. Ioachim,
24. 5. Sedechias, 2. 20. 2. Paralip. 36. 13. Ezech. 17. 15. 16. Edom, 2. Paral.
21. 8. 9. 10. Iudxi, 1. Esdr. 4. 8. 12. Subditi Alexandri, 1. Machab. 11. v. 14.
Philippus, 2. Machab. 13. V. 23. Minatur etiam Deus se fame, peste &
gladio perditurum Sedechiam & populum Iudaicum, aliasque omnes
gentes, quae detrectent seruile regi Babel, *Iere. 27. 8. Ezech. 17. 13. Alter
Hebraeorum litigantium, Act. 7. 27. Israelita, Rom. 10. 21.**

Rebellis dicitur, qui semel & iterum victus, atque in deditioem
receptus, inuito bellum instaurat, & legitimo domino obedire
recusat. Is variis nominibus perniciam suam pingentibus, ab He-
braeis inducitur, vta Latinis appellatur, apostata, defector, proditor,
perfidus, &c.

Reconciliatio.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

R econciliatio, Graece *καταλλάξις, διαλλαξις, ἵξις, & διαλλαξις*,
reconcilio dicitur. Est autem reconciliatio amicitiae reparatio,
secundum B. Thom. 4. sent. dist. 35. q. 1. art. 5. Venit autem reconcili-
atio a reconciliare, quod est in gratiam restituere, quoties scilicet
amicus qui interposita aliqua offensa, aliquandiu fuerint, in pristina
redant beneuolentiam familiaritatem. Venit, autem a concilio, quia
quid sit, vide supra in Concilio. Hinc fit concilium, multitudo populi
conuolendi praeter congregata a quo conciliabulum, locus in quo
concilium congregatur.

LOCI BIBLICI.

Reconciliatio cum Deo per Christum. *Rom. 5. V. 10. 11. 12. Corinth.
5. v. 18. 19. Coloss. 1. V. 20. 22. Reconciliatio cum fratre praecipitur, Mat. 18.
5. 2. Luc. 5. v. 16. Reconciliations seu expiationis dies, *Leuit. 23. 27.**

PATRV M SENTENTIAE.

Si absens est, vade non pedibus corporis, sed animo humili te pro-
stermas in conspectu eius, cui oblaturus es: si praesens est, reuocan-
dus est ad mortem ab eo veniam petendo, si cum laesisti vel si te lae-
serit, dimittendo rancorem. *August. in Matrh. 5.*

Sciendum quod ille recte dicitur sui veniam postulat, qui prius
hoc, quod in ipso delinquitur: relaxat. Munus enim non accipitur,
nisi ante discordia ab animo pellatur, dicente veritate: Si offers mu-
nus tuum, &c. Quia in rependendum est, cum omnis culpa muneris

PC
POLYANT

Recordatio, ut ait Plato, est sapientie deficientis influxio, quae influxio tum a corpore seu rebus corporeis, tum a virtute separata; emergit. Gabriel Barathus de remissionibus. li. 4. Vide Contemplatio, Memoria, Oblivio.

Recreatio.

POETICAE SENTENTIAE.

Lucanus ad Pisonem. Nec enim sacundia semper adducta cum fronte placet: nec semper in armis. Bellica turba manet: nec tota classica horror. Noctis dieq; genit: nec semper Cnosium arcus. Destinat: exemplo sed laxat cordua neruo: Et galea miles caput, Et latro ense resolutus. Ibidem.

Igne a quoniam etiam Superum pater arma recondidit. Et Ganymedea repetens conuiuia mensa. Pocula sumit ea, quae gestis summa, dextra. Horatius. Serma. 6.

Quo, bene, circa. Dum licet in rebus iucundis vine beatos. Perlius. 5.

Indulgo genio, carpatum dulcia: nostrum est, Quo rursus: cinis, Et mander, Et fabulae sit. Martialis. 7.

Vine velat repro fugit inaque gaudia carpes. Perdiderit nullum tura serua diem. Idem. 10.

Gaudia tu differat, non Et flamina differit. Atropos, ut que omnis scribitur hora tibi. Tibullus. 1. 8.

At tu, dum prima flores tibi temporis aras, Vere, non raro labitur illa pedes. Sen. Herc. fur.

Post multa virtus opera laxari solet. Stat. 4. Syl. 4.

Nostra pars sit. Laxatur que cheby, vites insigat, alisque. Tempestina quiet, maior post ora curus. Talis cant a Briseide venit Achilles. Acvior, Et postis erupit in Hectora plectris.

APOPHTHEGMATA.

Anaxagoras publice decretis honoribus animo magno reputatus, id sibi omnino postulare commemoratur, vt quo die mortem obiret, pueris, qui disciplinis & artibus operam darent permitteret feriatis otiosi & ludere. Sensit enim vir doctissimus, ingenia adolescentium nimio studio frangi, & effocillatione autem, aut recreatione ad novos labores agiliores fieri. Plur. in Polyich. Vel potius ratione sibi famam comparare curauit.

Amasis Aegypti rex ab amicis reprehensus, quo perfunctus negotiis forentibus potaret, omniaque voluptatum genere solueretur, respondit: Qui arcus habent, eos non intendere nisi quum opus est: quos si semper intendant, rumpendos esse, ac ne tum quidem fore viuis, quum exigit vltus. Ita qui aulla relaxatione curas suas soluunt, aut mensae captos, aut corpore male affectos euadere. Brusi. 4. car. 28.

SIMILITVDINES.

Plutarchi, vt sunt vices somni & vigilie, noctis & diei, tempestatis & serenitatis, belli & pacis. Ita labores leuandi ocio & iustibus. in Moralib.

Lyram Et arcum remittimus, quo melius possint tendi: Ita recreandus ocio animus, vt ad labores reddatur vegetior. idem, ibidem.

Auriga non semper adducit habenas, sed aliquando remittit: Ita pueris non nihil indulgendum. ibidem.

Vi arcus tensus rumpitur: Sic animus remissus frangitur. Apud Erasmodum.

Ciceroni: quem admodum volucres videmus procreationis atque vtilitatis causa fingere atque constituere nidus, eademque autem cum aliquid esse fecerint, leuandi laboris causa passim ac libere soluas opere violare: Sic nostri animi, negotiis atque opere defessi gestiant, & volitare cupiunt, vacui cura & labore. Lib. de Oratore.

Seneca: quem admodum celator oculos diu intentos ac fatigatos remittit atque reuocat, & (vt dici solet) pascit: Sic nos animum aliquando debemus relaxare, & quibusdam oblectamentis rescere, sed ipsa oblectamenta opera sint, ex his quoque si obseruaueris, sumes quod possit fieri salutare. Libro 2. epist. 59.

Plinius: vt nauales licet alternis interquiescant annis, tamen eam cessationem vbertate compensant. Ita relaxatio ingeniorum.

Recordatio est, stantiam aut plumbum album, & ruptum ferreum, quae contingens propter affinitatem quam habet ferreum. Ita amicus amicitiam ac beneuolentiam distruptam accedebat, vtique se accommodans ex aequo, Plutar-

Recordatio.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Recordatio est eorum quae in memoria existebant, quae qua si colligat, ac bene obliuiscata erant, reuampio & instauratio.

Recordatio est notio rei alicuius a natura nobis ingentia, quae quidam percipimus, cum veris assentimur & rerum diueras formas ingenii dexteritate magna percipimus, eandem reuampio videmus, quae mentis dexteritas Notio dicitur: & est quasi dexteritas mens ad res persequendas accommodata, qua illustrat mensuram naturae ducit, vel sine doctore multa cognoscit, vt res esse, vel res a magistris traditas facile percipit. Sebastian.

Platonis Phaedonem. LOCIBIBLICI. Recordatur beneficiorum Dei, exhortatio, Deut. 8. 2. Recordatur beneficiorum Dei, cum nos liberat aut aliquid donat. Gen. 50. 9. 29. 1.

PHILOSOPHICAE SENTENTIAE. Recordatio tum deniq; accidit & efficitur, cum motus vnus animi vnus vnus habet, vtriusque consequatur. lib. de Memer. Et Re-

Recordatur homo quodammodo potest per se moueri ad res percipimus sequuntur: cum non potest per se, sed aliena vi per se non iam meminit. ibid.

Recordatio in nullo alio animantium quae nota sunt, nisi in hominibus reperitur, propterea quod recordatio rationis quaedam est.

Recordatio memoriae, repetitio aut susceptio non est. Recordatio plus valet celeritate ingenii praediti & dociles homines. lib. de Memer. c. 11.

Recordatio & expectatione consistunt, a sensu etiam Recordatio: aut enim eorum quae ipsis euenerunt, recordatione hominibus tantum: aut eorum quae sperant expectatione. lib. 7. de Nat. c. 11.

Recordationem ponit Plato, Aristoteles praesistentem cognitionem in intelligendo, in qua re nulla est dissensio.

Recordatio citi existat, tamen nihil in lucem educi potest, nisi tantum perceptione.

Recordatio partim fit a simili, partim a dissimili, & cum a simili Recordatio, cogitat an hoc deliciar secundum similitudinem, cum non ab eo cuius recordatus, Plur. in Phaed.

Recordatio est maxime cum alicui vltus aliquo alterius quis meminit, cuius per tempus, & eo quod diu compexit oblitus est. idem.

Recordatio fit cum quis aliquid quid viderit vel audierit, aut aliquid in percipit, & non solum illud cognouerit, sed etiam de illius cogitatione, cuius non eadem est scientia, sed alia. ibid.

Recordatio est cum anima ipsa in se ipsam resumit absque corpore quod cum corpore anima pertulit, & cum de perdita memoria seu sensu rei, quam didicit anima in se ipsa verat. Plur. in Phaed.

Recordatio non fit nisi quis prius hoc aliquando sciuit. idem. ibi.

Recordatio est sapientiae deficientis influxio. Idem, de leg. dia.

Recordari est repetere ipsum in se ipsum scientiam. De Vir-

Recordatio accommodatur rebus deliberatiuis, hoc est, iis quae per equa iustitiam, & theoreticis percipiuntur, Chalc. in Tim. Tim.

Nemo despetet meliora, lapsis.
 Misceat hac illis, prohibetque Clathro.
 Stare fortunam, rotæque satum.
 Nemo tam duos habuit sistentem,
 Crastinum sit possit sibi polliceri,
 Res Deum nostras celeriter citatus
 Turbine versat.

Ex Oedip. Seneca.

Quisquam ne regno gaudet? d' fallax bonum:
 Quantum malorum quam fronte blanda regis:
 Vt alta ventos semper excipiunt iuga.
 Rupemque saxi susta dirimentem freta,
 Quamuis quiars Serberant fluctus maris:
 Imperia sic excelsa fortuna subiacent.

Claudianus de quarto Honorii consulatu.

Qui terret, plus iste timet, fors ista tyrannis
 Conuenit, inuidant clavis, forteque trucidant.
 Muniri gladiis suant, septique venenis,
 Accipies habent artes, trepidique simulant.
 Tu ciuem patremque geras, tu consule cunctis.
 Nec tibi, nec tua te moueant: sed publica vota.
 In commune iubes: si quid censique tenendum
 Primum inisse tibi, tunc obseruantur æqui
 Fit populus, nec ferræ seruitur, quum viderit ipsum
 Auctorem parere sibi. Componitur orbis
 Regis ad exemplum, nec sic inspicere sensus
 Humanos edicta valent, quam vna regentis.
 Mobile mutatur semper cum principe vulgus,
 His tamen effectis, nec fastidire minores,
 Nec pete præscriptos homini transscendere fines.

Ex Troade Seneca.

Est Regis alii spiritum Regi dare.
 Cur dextra Regi spiritum eripuit tua?
 Trasferre patriam liberis Regem decet.
 Coelius lib. 24. c. 11. Ennius.
 Nulla sancta societas, nec fides regni est,
 Omnisque potestas imperiens consortis erit.

Seneca in Thyeste.

Regnum non duos capit: neque mundus duos solet.
 Reges omnia timent. Ex Thyest. Seneca.
 Ille qui donat diadema fronti,
 Quem genu nitæ tremuere gentes,
 Cuius adnutum posuere bella
 Medus, et Phœbi propioris Indus,
 Et Dace Parthis equidem minanti,
 Anxius sceptrum tenes, et momentes
 Cuncta dynastas metiturque castos
 Mobiles rerum dubiumque tempus.

SENTENTIAE PHILOSOPHORVM,

Quo pacto quispiam aut ius recte dicere, aut homines decenter
 iudicare possit, qui non vtrunque aduersariorum audierit? Ser-
 monem enim, quemadmodum purpura & aurum, melius diiudi-
 cantur, si conferas iniuicem. Nam qua gratia vel dicendi tempus
 aduersariorum vtrique conceditur, aut cur iudex vtroque se simi-
 liter auditurum iurat, nisi existimasset legislator causas hoc modo
 iustus ac melius a iudicibus posse iudicari? Tu vero mihi videris
 nec vulgare quidem istud dictum auduisse: Μηδὶ δὶ ἰουρὶ δὶ ἰουρῶν, regis
 ἀμφὶν ἰσοδὸν ἀκούει, id est, Iudicium non ante feras, quam au-
 diueris ambos. Atque hoc non celebratur ita, nisi rectè decen-
 terque dictum esset. Confulo itaque tibi, dixit, imposterum, ne tam
 precipitanter homines aut reprehendas, aut collaudes. Plato in
 Demostico.

Eum, qui pro ciuitate aliquid agit, ciuitatis ingenium imitari
 decet. Atque huiusmodi nobis, o Athenienses seruandi sunt: odio
 autem habendi, qui isti homini dissimiles fuerint. Siquidem qual-
 escumque amare & seruare videbimini (quod forte scientibus vo-
 bis, dicam tamen) talibus esse similes existimabimini. Demosth.
 contra Androtionem.

Negotia publica ciuitatis omnium existimare oportet maxima,
 vt feliciter augeantur: neque præter æquum contendere, neque poten-
 tiam sibi comparare priuaram: præter publicum bonum. Ciuitas
 enim prospere agens, felicitas est maxima. In hac insunt omnia:
 hæc salua cuncta seruantur: hac pereunte, nihil non pessimum. Po-
 lyenus Macedo in lib. de re militari.

Omnino putandum est, nihil tam esse malum, quam est inobe-
 dientia: homines enim diu incolumes durare non possunt, vbi ne-
 mo præest. De magistratu vero & subiectis ita sententiandum est: Ma-
 gistratus quidem oportere non tanquam prudentes esse, verum et-
 iam benignos: subditos vero non morigeros tantum, sed amantes
 quoque magistratum.

Porro singularum ætatum cura habenda, ita, vt pueri quidem
 in literis alitque disciplinis exercerentur: iuuenes ciuitatis mo-
 rum atque legum diligenter essent studiosi: viri actionibus, pu-
 blicisque muneribus incumbere: senes autem in meditationi-

bus, iudiciis, & consiliis prudentissime verarentur. Sic iuue-
 nes, neque viri iucunde retineant ingenium, neque senes
 delipiant. Ad hæc assuetudinem, vt statim ad puero animam
 to ordine modoque fumantur, ex quo ordo ac modus rituum
 eorum & vtilitatem adferunt: contraria vero, vt turpia, et
 sunt. Aristoteles.

Imprimis autem Homerus (quem aliene laudis diligenter
 conem fuisse constat) subinde fingit suum ad regem
 Vlysem summan luce in varietate consiliorum magnam
 riatque pro communi salute in tot actantis dimicationibus
 prudentissimorum, & per omnis generis fortunæ vicibus
 rum ducum iudicio subicere, mentem quoque ipsa cogita-
 tionum vitorum, populorumque confirmare. Marthianus
 in Epist. Principem decere vigilante esse.

Nulla certe elegantior, nulla præstantior laus vira
 obtingere potest, quam in Republice pulcherrime man-
 prudentium, minimeque; inruditionum hominum dila-
 frui: tempora atiam (vt sunt alia alit vel quibusque
 endis accommodatior) mitissima, & maxime oportuna
 capiundis, & in omnes partes verandis, adhibere idoneis
 tibus.

Magnum regni columen sunt amici prudentes ac libe-
 moderata potentia sustentatur: Rexque sic prudente
 siue melius tuadentis monentisq; oratione atque authoritate
 studio virtutis conuertit, tum populo vitur sui similia
 timo: regnumque quietum agit, minime studiolam reuol-
 Vines in Epist. ad Henricum Anglie Regem.

Minima imperandi pars est, posse instruere aciem. Sed
 oportet: & ad victum militibus necessaria rependunt, macta-
 & operandi. Et ad hæc diligenter eum esse necesse est, ut
 timentem, mitem, durum, simplicem, infidiatorem, canum, in-
 liberalem, rapacem, donandi plus quam habendi amorem, con-
 & alio aggredi aptum. Cætera multa sunt, quæ cum magna
 doctrinam habere oportet, qui bene imperaturus sit. Ita
 vero est, aciem etiam ordinare scire: multo namque dila-
 tus ab inordinato exercitu. Quemadmodum enim ligna
 ligna & tegula, inordinate quidem proiecta, ad nihil vtilitatis
 quam vero ordinantur deorsum & sursum, neque parietem
 fluunt lapides ac telite: in medio autem lapides & ligna, quæ
 modum in ædificiis, componuntur, tum domos et vtriusque
 da efficitur. In bello autem illos primos & vltimos ordinare
 tet, qui fortitudine excellant: in medio vtroque piores. In a
 ducantur, ab vltimis vero impellantur. Xenophon de hinc
 his Socratis.

Qua de causa, inquit, arbitraris Homerum autopsie
 memnonem *ποσειδάωνος*, id est, Pastorem populorum
 quoniam, quemadmodum pastorem oportet curare, vt illos
 oues, ac habeant vnde viuant: sic etiam Imperator curare
 esse est, vt exercitus saluus sit, illudque peritiam, cuius
 militat? Militant vero, vt hostibus superatis felicitate
 Cur namque ita laudasset Agamemnonem, atque vtrunque
 lasset, regemque bonum, militemque robustum: *ἀγαθὸν βασιλέα
 καὶ ἄρπυιαν, κατὰ τὸν νόμον ἀρχαίων*. Nisi quod probet illum esse
 tem fortem, qui non solum aduersus hostes fortiter iudicat, sed
 omni etiam exercitui huius causa sit. Regemque bonum, qui non
 solum bene regeret, sed illis, quos regat, felicitatis causa sit.
 namque eligitur, non vt sui ipsius causam agat, & curam habeat,
 vt per ipsum, qui eum elegerunt, in felicitate degant. Similiter
 litant omnes homines, vt quam optima via fruantur: Imperato-
 res præficiunt, vt ad hoc eos conuocant. Oportet igitur imperato-
 rem prospicere, vt hoc idem eligentibus conferat. Necesse autem
 melius isto facile est reperire, nec contrario turpius. Et ad hanc
 modum considerans, quæ sit boni præfati virtus, cætera quæ
 ferebat: illud autem solum relinquere, videlicet vt eos
 illos, quorum quisque dux effectus est.

Boni imperatores sunt, qui boni patrifamilias sunt: & eorum
 officium est commune, subditos sibi obedientes facere, & proce-
 re cuiuslibet, quæ facere sciat: bonos præmissis afficere, malos
 poenis. Id est *καὶ τὸν κατὰ τὸν νόμον ἀρχαίων, καὶ τὸν κατὰ τὸν νόμον ἀρχαίων*.
 os autem atque auxiliares acquirere, custodire res suas, cetera
 diligentes ac industrios esse, Quare Agamemnon populorum
 dicitur.

De amisso regno. DIAL. LXXIX.
 Franciscus Petrarch.
 DO.

Regno excidi. R. Iam solati genus est filium non habere. D.
 Regno excidi. R. Vtilis casus, in præcipiti sedebas, filium in
 no depositus, & periculosam altitudinem post terga respiciens
 videbis te regni folio descendente ad priuatæ vitæ requiem
 ascendisse, etsi nulla est sine securitate iucunditas, nulla
 aliquando iucunditate, & aliquandoque felicitas, & æque
 esse, quam fueras cognosces. D. Regno depulsi. R. Hæc
 to gratiam depellenti, durum auribus, animo liquidum quod
 De-

PC
 POLYANT

non poterit, quid inter se inter regem tyrannumque iam diximus. Quid autem iuvat dici regem si tyrannus es? non in specioso cognomine, sed in vera iustitia Regis regni que salus sita est. Minus mali reor inquit dominum reformare, teque de reliquo sic agere, ut rex verus appareas quam regnum iure partum, in quo iure successeris parenti tyrannica vexatione diripere. Plus enim vere laudis in progressu ac fine quam in principio rerum est. G. Rex sum. R. Melius sub hoc iusto rege ageres atque tranquillius quam rex ipse. G. Regni solium conscendi. R. Locum late confectum patenterque omnem iudicis eoque periculoso ignavia, laborioso vero difficilemque virtuti. Bonus enim rex feruus est publicus. G. Regni solio cunctus sum. R. Ut meritis videare, tuas res, teque ipsum obliuiscere, populum tuum & Rempubl. cogita, quo die primum rex fuisti, tibi moriens alius vivere incepisti (quodque durissimum est) ingratis & iniquis ætimatoribus laboris tui. G. In regiam veni. R. Aliquid ibi forsitan peritura gloria reperitur, sed quietis nihil. G. Iuste regno. R. Bene agis gratissimamque rem Deo. Scito autem feruere te querulis, & vix tibi ante obitum gratiam relaturis. Raro tam iustus quiquam regem fuit, ut non charior populo successor foret. Is cum venerit, aliter optabitur. Hi sunt vulgi mores, odisse præsentia, ventura cupere, præterita celebrare. Quando ergo desuerint querela si omne præsentium bonum fordet aique omnium placet nisi quod cruciat, seu perditum, seu speratum. G. Scepsum, & Diadema sortitus sum. R. Fulgidas compedes, Cararamque miseriam, que si plene omnibus nota esset: crede mihi non toties vno de solio hinc garent duo, sed plura essent regna quam reges. G. Purpuram indutus sum. R. Non cuius exterior, sed interioris habitus & mens regia regem facit. Alexandri Romani principis dictum fuit, Imperium in virtute, non in decore consistere. G. Ad regnum prouehor. R. Nulle in dubio veritur subiectorum statum, an felices ea que hic fingitur felicitas an miseri sint. Nempe mortalis regni felicitas rex bonus, te in dubio labor manet & graue negotium. G. Rex sum, nil non licet regi. R. Nulli minus, immo vero quod olim licuit, iam non licet. Et forte si de regno licentiam aucuparis, non te regem noueris sed tyrannum. G. Rex sum, atque omnia possum. R. Immo nihil nisi quod decet regem, cuius (ut dixi) minor licentia quam priuati est. Sin hoc calle voluptatem petis, falleris, tota (ut aiunt) erras via. Voluptas a tergo longe est, hac ad laborem iter & ad gloriam. G. Rex sum, erique mihi iam certa tranquillitas. R. Immo si qua olim fuit perierit, stultus nauata, qui relicto portu in altum vela facit tranquillitatem querens. G. At Romanus Imperator factus sum. R. Clarissimum nomen, sed durissimum officium. Magna seruare difficile est, quid collapsum erigere: sparsa colligere? recuperare perditam? de forma reformare? Et deserti culturam ruris, multisque diu neglectam suscepisti, multis egent dura arua lagonibus, multis priuatis arentia, æstuandum, algendumque tibi est si successerit. Tu hinc laudem, reliqui successor tuus metet, illi seueris, fera est messis, multas poscit ætates. G. Ascendi imperium, iam quieteam & securus viuum. R. Falla te habet opinio nunquam minus, tu ne in excelsum montem vt ventos & flumina euaderes, ascendisti? Non legisti Horatianum illud? Sapius ventis agrarum, in gens pinus, Et celsæ grauiore casu decidunt turres. Ferrumque summos fulmina montes. Et quando aliter de hac statu cæmentia sentiebant experti principes, Augustus & Diocletianus, quorum alter (vt legimus) de dimittendo imperio cogitauit, aliter Marcus Aurelius & Pertinax, quorum primus adoptione ad aliter Marcus Aurelius & Pertinax, quorum primus adoptione ad spem imperii reuocatus solito tristior effectus, mirantibus amicis multa de malis imperii disputasse: Alter imperator effectus semper imperium horruisse memoratur. Magni est ad imperium assensus, magni in imperio labores, magni quoque cum ascendere ex alto casus. Si mihi non credis, Iulium Cæsarem interroga, Caium quoque Caligulam, & Claudium, & Neronem, & Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum, Commodum, Pertinacem, de quo proxime dictum est, Bassianum præterea, & Macrinum cum filio Diadumeno, sedissimumque omnium, vniusque etiam (quod longeque dissimilem moribus Alexandrum, vniusque etiam (quod mireris) cum filio matrem, Maximos quoque & Maximianos, & Maximinos, & Gordianos, Præterea & Philippos, & Decium Galvumque & Volusianum, & Valerianum insigni calamitate notabilem, & contemptorem paternæ miseræ Galienum, & Aurelium animum denique & Procum, Iulianum, & Licinium, & Constantium & Valentem & Gratianum, Valentinianum, ac (ne ad fastidium & Valentem complectar) totam illam tyrannorum simul & regum atque principum seriem percunctere, vno tibi ore omnes responsum dabunt. Eodem se calle ad ruinam, atque imperium ascendendum & tu illi tibi requiem fingis ad securam vitam vbi omnes periculum & laborem, multi miserabilem vitæ exitum inuenere. Non hoc sibi fingeant illi quatuor, quos ab initio nominauit. Non hoc Antonini Pii principis maternus auus Arius Antoninus homo sanctus, vt historia loquuntur, vt ego fateor, vir prudens, Neruam miseratus, quod imperium accepisset. Vere enim frustra principis premit inuidia, cum illis potius miseratio debeat. G. Sum imperator, & vicisci possum. RAT. In hostes publicos forsitan non

non poterit, quid inter se inter regem tyrannumque iam diximus. Quid autem iuvat dici regem si tyrannus es? non in specioso cognomine, sed in vera iustitia Regis regni que salus sita est. Minus mali reor inquit dominum reformare, teque de reliquo sic agere, ut rex verus appareas quam regnum iure partum, in quo iure successeris parenti tyrannica vexatione diripere. Plus enim vere laudis in progressu ac fine quam in principio rerum est. G. Rex sum. R. Melius sub hoc iusto rege ageres atque tranquillius quam rex ipse. G. Regni solium conscendi. R. Locum late confectum patenterque omnem iudicis eoque periculoso ignavia, laborioso vero difficilemque virtuti. Bonus enim rex feruus est publicus. G. Regni solio cunctus sum. R. Ut meritis videare, tuas res, teque ipsum obliuiscere, populum tuum & Rempubl. cogita, quo die primum rex fuisti, tibi moriens alius vivere incepisti (quodque durissimum est) ingratis & iniquis ætimatoribus laboris tui. G. In regiam veni. R. Aliquid ibi forsitan peritura gloria reperitur, sed quietis nihil. G. Iuste regno. R. Bene agis gratissimamque rem Deo. Scito autem feruere te querulis, & vix tibi ante obitum gratiam relaturis. Raro tam iustus quiquam regem fuit, ut non charior populo successor foret. Is cum venerit, aliter optabitur. Hi sunt vulgi mores, odisse præsentia, ventura cupere, præterita celebrare. Quando ergo desuerint querela si omne præsentium bonum fordet aique omnium placet nisi quod cruciat, seu perditum, seu speratum. G. Scepsum, & Diadema sortitus sum. R. Fulgidas compedes, Cararamque miseriam, que si plene omnibus nota esset: crede mihi non toties vno de solio hinc garent duo, sed plura essent regna quam reges. G. Purpuram indutus sum. R. Non cuius exterior, sed interioris habitus & mens regia regem facit. Alexandri Romani principis dictum fuit, Imperium in virtute, non in decore consistere. G. Ad regnum prouehor. R. Nulle in dubio veritur subiectorum statum, an felices ea que hic fingitur felicitas an miseri sint. Nempe mortalis regni felicitas rex bonus, te in dubio labor manet & graue negotium. G. Rex sum, nil non licet regi. R. Nulli minus, immo vero quod olim licuit, iam non licet. Et forte si de regno licentiam aucuparis, non te regem noueris sed tyrannum. G. Rex sum, atque omnia possum. R. Immo nihil nisi quod decet regem, cuius (ut dixi) minor licentia quam priuati est. Sin hoc calle voluptatem petis, falleris, tota (ut aiunt) erras via. Voluptas a tergo longe est, hac ad laborem iter & ad gloriam. G. Rex sum, erique mihi iam certa tranquillitas. R. Immo si qua olim fuit perierit, stultus nauata, qui relicto portu in altum vela facit tranquillitatem querens. G. At Romanus Imperator factus sum. R. Clarissimum nomen, sed durissimum officium. Magna seruare difficile est, quid collapsum erigere: sparsa colligere? recuperare perditam? de forma reformare? Et deserti culturam ruris, multisque diu neglectam suscepisti, multis egent dura arua lagonibus, multis priuatis arentia, æstuandum, algendumque tibi est si successerit. Tu hinc laudem, reliqui successor tuus metet, illi seueris, fera est messis, multas poscit ætates. G. Ascendi imperium, iam quieteam & securus viuum. R. Falla te habet opinio nunquam minus, tu ne in excelsum montem vt ventos & flumina euaderes, ascendisti? Non legisti Horatianum illud? Sapius ventis agrarum, in gens pinus, Et celsæ grauiore casu decidunt turres. Ferrumque summos fulmina montes. Et quando aliter de hac statu cæmentia sentiebant experti principes, Augustus & Diocletianus, quorum alter (vt legimus) de dimittendo imperio cogitauit, aliter Marcus Aurelius & Pertinax, quorum primus adoptione ad aliter Marcus Aurelius & Pertinax, quorum primus adoptione ad spem imperii reuocatus solito tristior effectus, mirantibus amicis multa de malis imperii disputasse: Alter imperator effectus semper imperium horruisse memoratur. Magni est ad imperium assensus, magni in imperio labores, magni quoque cum ascendere ex alto casus. Si mihi non credis, Iulium Cæsarem interroga, Caium quoque Caligulam, & Claudium, & Neronem, & Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum, Commodum, Pertinacem, de quo proxime dictum est, Bassianum præterea, & Macrinum cum filio Diadumeno, sedissimumque omnium, vniusque etiam (quod longeque dissimilem moribus Alexandrum, vniusque etiam (quod mireris) cum filio matrem, Maximos quoque & Maximianos, & Maximinos, & Gordianos, Præterea & Philippos, & Decium Galvumque & Volusianum, & Valerianum insigni calamitate notabilem, & contemptorem paternæ miseræ Galienum, & Aurelium animum denique & Procum, Iulianum, & Licinium, & Constantium & Valentem & Gratianum, Valentinianum, ac (ne ad fastidium & Valentem complectar) totam illam tyrannorum simul & regum atque principum seriem percunctere, vno tibi ore omnes responsum dabunt. Eodem se calle ad ruinam, atque imperium ascendendum & tu illi tibi requiem fingis ad securam vitam vbi omnes periculum & laborem, multi miserabilem vitæ exitum inuenere. Non hoc sibi fingeant illi quatuor, quos ab initio nominauit. Non hoc Antonini Pii principis maternus auus Arius Antoninus homo sanctus, vt historia loquuntur, vt ego fateor, vir prudens, Neruam miseratus, quod imperium accepisset. Vere enim frustra principis premit inuidia, cum illis potius miseratio debeat. G. Sum imperator, & vicisci possum. RAT. In hostes publicos forsitan non

De regno & imperio. Dial. xcvi.

GAYD.

Rece autem iure Rex sum. R. Idem vero occultum diu esse

non in tuos. Illis enim si verus es princeps, hoc tuo ascensu securitas parata est, privatis affectibus pietas publica frenum stringet. Non potes huius, aut illius hostis esse, ex quo pater omnium esse meruisti. Id in ciues principii iuris est, quod in filios patri. Iustus princeps pater patrie est. Nullum ex omnibus titulis hoc gratius summum ille principum Augustus accepit, ut qui compresso adolescentie imperii patris nomen implere decreverat. Tibi ergo qui hostes fuerant iam filii sunt. GAV. Imperator sum, vlticui potero. RAT. Vbi hac potentia non debetis, & sic habere summum imperii potestatem excellentibus, & fortunae paribus animis esse ventis materiam, non vindictae, cuius eo audior quicquid quo vilior, infirmiorque animi ac virium est. Qua in re meminisse profuerit illud Adriani principis, qui (ut scriptum) vni quem capitalem habuerat, factus imperator dixit, Enasisti generosum plane verbum ac magnificum vereque Caesarem. GAV. Imperator sum, eritque iam thesaurus par impense. RAT. Ad rapinam vox haec spectat: est ut aliarum rerum sic sumptuum fluxus quidam ex vorago, cui nihil est satis. Longum est mortalium hac in parte, sed imprimis Romanorum principum furores sileo aquare. Paucos tamen ex omnibus corumque ipsorum pauca de multis attingam. Conspicissimus ille quidem Caesar furore Baias atque Puteolos ponte iungentis, atque illum tumidi maris sinum primum, quis, mox quadrigis triumphaliter permeantis. Quid aeterno liquefactas memorem margaritas pretii ingentis, appositaeque conuiuium panes aureos, atque aureas dapes? quibus non famem compellere conuiuarum (ut mos est) propositum illi esset, sed imperii opes spargere, atque illorum auaritiam irritare. Adde effusus in plebem nummos turbidoque & profundo mari tactas moles, durissimas rupes scissas, campos aequatos montibus, & campis iuga montium, terra illic addita, hinc detracta, tam subito ut naturae miraculum vim passae cum celeritate cecideret. (Sempe cum dilati pretium operis mors esset) quibus praedecessores sui Tiberii thesaurus ingenti diuitiarumque omnibus imperii intra anni spatium exhaustis ad inopiam foedissimamque rapinas esse compulsi. Illud inter ista non numero, quod Corinthium montem Isthmum perfodi animo destineret, etsi sumptuosissimum opus, tamen (ut perhibent) nauigantibus vtile, quo duo maria iungerentur, & a Brundisio Athenas, aut Chalcedem Byzantiumque petentibus flexus ingens remitteretur a chaeis. Huius comes ac victor amenitae sequitur Nero, cuius enormium impensarum nullus est modus, in aedificando praesertim, in quo omnes prodigos & seipsum vicit. Nulla alia in re damnosior, ut de illo scribitur. Vnus ex mille furoribus attingendus est, domus a Palatino ad Exquilinum collem porrecta, & magnam partem urbis occupans, ut non immerito inter conuicia quibus liberissima plebs indignatione profusus est illud quoque iactatum sit, Roma domus fieri, Veni migrate Quirites, Si non & Venos occupat ista domus. Hanc auream dici volunt, non inepte quidem signans nomine pretium, auro enim & gemmis crustata ac stellata domus fuit, tanta altitudinis, ut in vestibulo colossus ceatum viginti pedum staret. Intus porticus atque aulae, laquearius aureis atque eburneis tabulatis, & conuexa domorum caeli instar, ut propria se se sensim diebus ac noctibus sine intermissione voluerit. Stagnum quoque maris amulum, & difficultique circumdatum litore urbis in morem, aura praeterea & palaea & vineta, & siluae omnium generibus animalium referat. In hac domo quantum coniecturis ad verum via est, illud quod colosseum vulgi dicitur medium fuit, cuius nunc etiam ruinae stuporem spectantibus afferunt, & haec omnia dum (quod miraculum rei auget) Romae medio consummasset, ita (non dicam) excessisse, sed ne implere quidem imperatoris domus modum visus est sibi, ut dedicans domum ipsam non amplius miraretur quam ut hoc solum diceret: Iam tandem quasi homo habitare incipio. Mirro illa leuia quod vestem nullam bis induit, nullum iter minus mille caduceis egit, calcatis argento vsus multis auro reti pilicatus est, purpuris atque coccois funibus, ac reliqua fidem excedentia simul, & caedium paritura. Sed quis illa non stupens, legit, stupentiorque aspiciet: Vestigia enim extant, piscinam illam ceptam a Misenio monte, venturamque vsque ad Auernum locum miris circumspectam consecratamque porticibus, fossamque illam Auerno vsque Hostiam, per tantum viae spatium totique obuios montes: ut inducto mani sine marium casibus nauigans & terra laborem, & pelagi fastidium declinaret, longitudo quidem ut nunc incolae metuantur nota omnibus, ut Tranquillus numerat millia passuum centum sexaginta. Latitudo autem duarum capax quinqueremum ex aduerso iter agentium, neque se impediendum concursum, quod opus si expleset, Italiam omnemque Rempubl. exhaustisset, tantis autem mundi malis mors sola consuluit. Hunc sequitur Aurelius Verus, qui (ut mittam caetera) cenam illam fecit, cui si par prandium facere voluisset, nescio an Romanae res sufficere potuisset. Quo audito frater eius Marcus Aurelius tam modesti amicus quam hic hostis, ingenuisse fertur Rempubl. miseris & imperio collabentis. Linquo aliquem multi sunt enim nec me falli posse ex vobis longiusculam haec videri remedia breuiora pollicentis. Sed delectat interdum doctum seu doctrinae deditum, frugique hominem

stultorum infans audire, quae illi quasi pro contrario spectantur. Vnde sibi (ut aiunt) remis veloce ingens dum leuatur, co spectant ut recogites quid est, quod thesaurum imperii rem speres, ut enim frugalitati & modestiae haud facile faurus est opus, sic prodigalitati & luxuriae, neque imperium quae imperia ipsa sufficiunt. Et haec causa non tantum mediocri neque nepotino victui operam dedere, necessario omnes eos ad dam milti, quae multis festinare miserique mortis occasio ent? RAT. Hi tibi respondent de quibus multa dicuntur, merabileque alii, quos par petis pari dedit exito. Ad mam vero profundissimum hoc sumptuum (ut sic dicam) quasi illud olim Curtii non opibus expleri vltis, sed totam ante alias modestia cohiberi contempnitque potest. In eorum proderit meminisse alienum esse quod prodigis, & hoc vnum aliud Adriani verbum super ad memoriam reuocasse, sepe ille & in concione & in senatu legitur dixisse. Iste ingelturum, ut sciret populi rem esse, non propriam, ut principis dignum verbum. GAV. Regno, & vno meo. Tu quidem maxime, nec enim mentitur is qui ait, non vltio. Profecto autem si verus es Rex, nihil cum imperio quam vltio, nihil magis quam clementia. Naram vltio apum sic hominum reges aulico exarmasset, nunc libertatem exemplum dedit, non eripuit libertatem. Mucum est quod non cogit horari. Respice paruum illum sed diuitem regem, pone & tu non in vulnere sed ante vulnere aulicum. Plecter enim illud, hoc regium. Alioqui, ut sine iustitia licet dicitur, rex non eris, ne homo quidem, ut sine iustitia licet dicitur, solet) coronatus leo. GAV. Imperator sum Romanus. Habes Augustum, habes & Neroneum, & Vitellium quomodo. Ad hos tres tota non modo omnium principum, sed horum turba restringitur. Hic ergo tibi ducem elige. Si remota delectaris, habes eiusmodi ovidis Traianum, Decum Galienum. GAV. Sum Romanus Imperator mundi dominus. Fuit quando id dici prope veriter poterat, quorum rem viderint res vides, ut intelligi detur quam sit tutum fructus & magna committere, quanta prouidentia quantum in hoc quantum labor quantaque diligentia, quantum in corporum cidit. Non est amplius gaudii materia Romanorum Imperatorum, sed humanae fragilitatis & fortune variantis indiduum. Fuit perio clarus sum. RAT. Clara nomina, sed oblectare Mandes. Humanae creaturas. Hic sunt vni, quibus haec imperia animi trahuntur. Pulchrum imperii, pulchrum regni, sed imperium & regnum d. sic illa omnia officia imperatorum. Alioqui & periculosa profus & mortifera, neque delectum illud regum laudatur. Diadema nobilem ponat, felitem pannum, plenum curis periculique & multarum, quem cognoscens nemo non ambat modo, qui patre gaudent, nec oblatum vltro recipiat, aut obiectum humo leat. In hoc expergiscimini aliquando mortales, aperite oculos, neque falsis caligat fulgoribus. Vestra metumini atque animarum putula, circumpicite quibus septi elis angustis, nolite gratias ac philosophos contemnere, terra omnis punctus, induci ac fragilis & incerti exitus, & cum iuvenes & cum senes, cum morte lactamini, & cum ascendere creditis, desinitis, & cum stare videmini, tum maxime ruitis, nec vllum animi magni suarum virium obliuiscitur. Ac sapies vermes femora magna & imperia somnias. Memento vos punctum imperium seu verius punctum (ut sic dixerim) puncto breuius, non ut lelelimam quidem puncti partem possidere. Hanc suspensio premittis mox premendi, neque amplius ex vincto possidem, quam quod frigentibus membris, ac pallidus occupatis, deum caci & iasani, elatogue vultu tumidi, quod natura angustiae animis, & vincti immenta, & moribundis immortalia cogit, inque hoc nihilo ridiculosos & insanas insolentias, ad momenta rapidi temporis hic rapinas, hic inuarias, hic vindictas, hic speras, hic honores varios, hic cupiditates inceptas, hic honores demum vestros, hic regna, principatus & imperia, hic clausis acies, hic bulla molimini. Cum multum insatiatis, sine imperatores fueritis sine aratores, seu diuites, seu mendaces, vultu vestrum putris terra, vita vestra fumus leuis magno flatu volu fuerit, & vix tandem sero quidem cognoscens viam hanc latere non patriam, totumque hoc regni & imperii fallum nocent. Imperator factus sum. RAT. Stulticum Imperatores sunt omnines esse non reuolunt aur fuisse. Quale est illud Tiberii Caesaris, qui amicum volentem cum commemoratione quorundam actuum in memoriam pristinae familiaritatis addidit, cum ut aperto ore hoc vnum verbum emisisset, ne meministi, praeterea ens interrupit, nec passus est explere quod ceperat, sed reuertit ait: Quid fuerim non memini, vocem improbam ac impertinens, nec amicitiarum modo, sed totius humanitatis immemorem. Ad Romanum Imperium accendi. R. Quid hinc gaudes, & in stultum, & in sedile descenditur, & sepius in imo quae habitant. Nonnullis opprobrium, multis supplicium, omnibus labor est scander.

PC

POLYANT

abiectione minus concessisset. Adgo diligebat animofus iuuenis in pauidos animos. Q. Curtius aliquando secus narrat, interrogatus Porus, quid ipse victorem statuere debere censeret? Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus es quam esset caduca felicitas. Submonuit regem, vt modeste sua fortuna veretur, memor ipsi posse accidere, quod acciderat Poru. Historiam recitat Plur. in apoph.

Meton quum in concione Tarentini tractaret de bello suscipiendo, & de Pyrrho asciscendo, sumpta corona & face ardente procedente tibicine, veluti ebrius, venit in forum: atq; vt fit aliis applaudentibus, aliis ridentibus, nonnullis etiam ad canendum hominem inuitantibus, processit in concionem, ac tanquam cantaturus astitit, Silente vero turba dixit: Recte factus viri Tarentini, qui vocari ludereque dum licet, qui velint permittitis. Atqui si sapitis, omnes hac laudandi libertate fruimini, priusquam Pyrrhus adueniat. Nam tum non nostro, sed illius arbitrio viuendum erit. Plur. in Pyrrho.

Pyrrhus rex, quum Athenas venisset, & ingressus artem Palladis, rem diuinam fecisset: eodem die descendens ex arce, collaudauit quidem Atheniensium erga se fiduciam: ceterum admonuit, si scirent, ne post hac cupiam regum portas aperirent. Significans, omnibus regibus naturam inuicem populis libertatem. Erasim. l. 4. apoph. ex Plur.

Hieroni Siciliæ tyranno, cum quidam dixisset, potior em esse regum vitam, quam priuatam, vt pote que singulis sese explicat voluptatibus: Hiero respondit, voluptatis ipsas melius sentire in vita priuata. Nam vt de libidinosa voluptate prius dicitur, ostendit maiorem voluptatem concipi priuatis, si quando potuuntur amica, quia spontaneus fit atque mutuus amor, non coactus, quam tyrannorum, qui coacte aut empto potuuntur amore. De voluptatibus ciborum ait, regibus nullam vnquam esse famem præ ferulorum multitudine, & ob id semper acidis velci. In vita vero priuata semper subesse famem delectationemque. Addidit præterea multa incommoda, quæ regnantes circumueniunt, ad quibus priuati sunt plane immunes. Xenophontem hac de re lege copiosius.

Auis gonus, quodam dicente, omnia regibus honesta iustaque esse: Sunt per Iouem, inquit, barbarorum duntaxat regibus ad nobis ea duntaxat honesta sunt, & ea tantum iusta, quæ iusta sunt. Grauius retudit adularicem vocem, volentis omnia licere rebus. Non enim rex est inhonesti inuisque regula, sed honesti iustique minister esse: atque vitium similes voces non audiant Christianorum aures: vt si audiant, simili seueritate reiciant. Quid enim aliud dicunt, quæ occurrunt: Quod principi placuit, legis vigorem habet? qui negant principem teneri legibus: qui tribuunt illi geminam potestatem, ordinatam & absolutam, quarum altera possit quod leges, pacto & foedera postulant, altera quod quilibet: Erasim. l. 4. apoph. ex Plur. arch. in apoph. begm.

Scipio minor, iam tertium à senatu emissus, vt gentium, ciuitatum ac regum inspector esset, postquam peruenit Alexandriam, nauique gressus, capite pallio tectus incederet: flagitabant vt caput scaderet, faciemque id desiderantibus ostenderet. Quum se nudaret, clamore & plausu testati sunt gaudium suum: quumque rex Alexandriæ vix interim ob delicias ac molliciem corporis æquaret Romanos incedentes: Scipio vix se submissa Panætio insulsiuravit in aurem: Iam inquit, Alexandrini non nihil ex nostra peregrinatione fructus ceperunt, quibus per nos contigit videre regem ambulatorem. Non Athenæus ex autoritate Posidonii scribit, Ptolomæum perquam obeso corpore nunquam antea pedibus ambulasse. Plur. in apoph.

9 SIMILITVDINES.

Diogenes Pythagorica sectæ philosophus iuxta suis neruis decenter, ac omnitarianam instructa comparat legibus bene constitutam Rempubl. vel ciuitatem: eandemque mundi pulchram illam harmoniam imitari dicit, si Dei officium inter homines administrans rex, aut princeps bonus rationis, & aquiras arte moduleret in eadem rite scilicet, vt in concentum dulcem varias hominum voluntates, ac discrepantes opinionum tonos congruenter aptet, inque consentum iuuuifonum redigat. Strepb. P. mand. Herc. Prodic. pag. 560.

Dionis Nicæi. Vt minime quidem nauclerus contristatur laboribus in mari: minime etiam agricola operibus circa agriculturam minime quoque venator, quem oportet venatione laborare, tamen vehementer laboriosa lit agricultura, valde etiam venatio. Non igitur respuit laborare, & molestias ferre aliorum gratia: neque in hac parte peius se viuere existimat, seipsum plurimos suscipere oporteat labores, multaque sustinere negotia. Videt enim & solem. nullo Deorum minorem, non contristari, quod hominum salutis & victus gratia, perpetuo transgat quæcunque agit. Fortitudinem quidem & continentiam & prudentiam, necessitas existimat, etiam illis qui iustitiam non curant, tyrannidemque affectant. Nam nisi hoc studeant, tales quam ocysime perduunt. Quare tyrannus magis etiam his dat ope-

ram, quando se maxime videt his indigere. Quanto plures etiam habet olores, pluresque insidiatores, & neminem fidum, & ipsius curam gerant magis (si modo tempus aliquod seruet) vult viliandum sibi, & curis sibi insistentium esse videri, veli viliici, ne deficiat rebus bellicis: & passus insidias, ne ignominiosos insidiatores: & abstinentum esse à voluptatibus, & venis, & tem his opus esse qui diligunt ab omnibus & neminem insidiatorem. De reg. orat. 1.

Cerni vbi que Deum ita ordinasse, vt id quod melius est, imparet & prouideat inferiori: vt ars est quod est sine arte, & virtus: fatuoque fecit prouidere, & consilii adesse id quod prudentia præditum est. In omnibus autem his ceteris principibus neque quam segnis est, neque molestia grauius: neque plus aduocet missio & ocio, sed curis & laboribus. Id quod inde facile colligitur licet. Nam in nau licet quidem veltoribus abique cura agere, & ne aspiciere quidem mare, quin etiam magis scire (quod dicitur) vbi nam terrarum sint: & multi hoc modo nauigent in feruentibus, & hi quidem talis ludunt, illi autem canunt, alii conuulsant, tota die. Quando autem eos apprehendit remplexa, inuoluntate spectant euentum. Nulli autem & sono opprelli, non esse in xerum, quam essent in portu. Nauclero autem necesse est vigilare in mare, necesse suspicere ad cælum, necesse prospicere ad ram: quin & ea quæ sunt in profundo, non licet prospicere ad veltim taxa incidere sed aquis latentia, aut arenarum congeries. Illi soli noctu quidem minus licet obdormire, quam nauclerum interdiu autem, sicubi breuem aliquem somnum sufficit, tamen tamen suspensum habet, & dubium, vt sepe exclamet, aut reuertatur contrahit, aut clauum sili, aut alius aliquid rerum nauclerum vt dormiens ille magis gerat nauis curam, quam alii veli vigilantes. Atque etiam in expeditionibus vniuersique melius duntaxat curam gerit, armaque & escam non hic acquirere, sed rata habere cupit, vnius autem curam gerit: fanitatis sine, quæ saluus. Ducis autem munus est, curare vt omnia bene tractentur, mat, omnesque satis habeant regum: nec solum vt venarum ventres impleantur, sed etiam vt equorum. Quod dicitur, non omnes habeant necessaria, magis contristatur, & ipse ægrotet: atque illorum salutem non minus æstimat, quam suam ipsius. Siquidem victoria acquirit nequit, nisi melius salui: pro victoria autem honorum, multi mortem etiam optant eligunt. Rursum idipsum & in rebus singulis vniuersisque interdiu intelligi potest. Corpus enim vt pote fatuum, neque licet succurrere potest: neque vt sui ipsius curam gerat, à natura aliam est: quando quidem anima relinquente, neque modicum corporis potest subsistere, & confestim soluitur atque perit. Atque tem pro iplo omnia curat, atque machinas mouet, & plurimum dicitur afflicta. Et corpus ipsum quidem præterea duntaxat sentit dolorem: anima autem prius quam dolorem at, dicitur: sæpe etiam quando tantum futurus est, moritur. Mortemque corpus quidem nunquam sentit: anima autem dicitur intelligi, per multa patitur, capiens corpus ex modis, corpus ex bello, capiens ex mari. Sic vndique laboriosior anima est, afflicta quam corpus: atque eadiuini est, & ad regendum dignior. Præterea omnes homines consenserunt virm esse nauclero robustiorem, & ad imperandum aptiorem: atqui ille dicitur curare opera curant, & statem exigunt sub re: in capere corpus fatum, in experte bellorum, in experte periculorum. Vnde dicitur nauclerum nauigare, congruit nauigandi scientia, illi que necesse est opera sub dio perficere: sed per Iouem non propterea dicitur nauclerum vel molliciem amauerunt illarum viam, quem dicitur dicitur danapalus, turpitudine iam vbi que sunt diffamati. De corpore maximum est, solem vides; quanto præstat omni beatioribus beatitudine, quum sit Dei, quod tamen non renuat vobis perpetuo subsistere, & nostræ salutis gratia facere vniuersa. Quædam aliud quis dicat, solem perpetuo operari, quam ea quæ sunt homines omnes indigent: Facit & dilucit horas, auget & nutrit omnia nemina, omnes plantas, suppediat pulcherrimum & suauissimum speculaculum, nempe lucem, sine qua ceterorum bonorum nullus est vtilitas, neque celestium, neque terrestrium, imo neque ipsius vite. Et hæc omnia non granatur gratis impartiri. An nos cum vniuersitatem seruire quis dicat, plane diuam? Etenim si veli iustitiam fraudulenter agat suumque transgreditur ordinem, nihil pariter omnes homines, omnemque terram, & omne mare deseruit. At omnem hunc formosum & beatum mundum turpissimam beatissimamque immundiciem videt. Nunc autem tanquam in iura concine tractatis sonis, nunquam exiit ex pura & iustitia harmonia, vnam & eandem progrediens viam. Et quædam nullo get terra tepore, ad generandum nascencia, atque augetur, & ad perficiendum: indigent & animalia, & corporum salutem gratia & voluptatis naturalis: indigentus & nos omnium maxime, & quam plurimo auxiliu opus habeamus: ideo assistentiam, & amper propius ad nostram accedens habitationem, vt omnia plantæ, omnia nutrit, omniaque perficiat, diuinæque & admirabilem exhibeat hominibus letitiam, festumque & em. Diogen.

PC
POLYANT

Religio est, per quam reuerenti famulatu ceremōiā diuini cul- tus exercetur. sec. Cic. lib. 1. de Nat. Deor. —

¶ LOCI BIBLICI.

Religionis Christianæ rudimenta, Hebr. 6.1. Religionis semen humanis mentib. inditum, 2. Reg. 17. 9. 26. 27. Religionis externa professio requiritur, Esa. 44. 5. Et 45. 23. Religioni iudaicæ multi ad- iunguntur, Ebb. 8. 17.

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

Nunc audite præcepta & iudicia, quæ ego doceo te, vt faciens ea vi- uas, & ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, ne caueritis ab eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Deut. 4.

¶ Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas. Eant. 12.

¶ Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Ioan. 8.

¶ Si confessus fueris ore tuo Dominum Iesum, & crederideris in cor- de tuo, quod illum Deus excitauit a mortuis, saluus eris. Rom. 10.

¶ Tradidi imprimis vobis, quod accepit, quod Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris. 1. Cor. 15.

¶ Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est. Ioan. 4. Et 5.

¶ Et ligabis verba mea quasi signum in manu tua scribesque ea in limine & vestibulo domus tuae. Deut. 6.

¶ Ponite hæc verba mea in cordib. vestris, ac animis vestris, & su- spendite ea pro signum in manib. & inter oculos vestros collocare. Deut. 6. per tot. ibid. 11.

¶ Beatus vir, qui meditatur in lege Domini die ac nocte. Ps. 1.

¶ Lucerna pedib. meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Ibid. 118.

¶ Quomodo credent ei, de quo non audierunt? quomodo autem audient absq. vlla prædicatione, vel prædicare? quomodo præter prædicabunt, nisi missi fuerint? Fides ergo per verbum Dei: si per verbum Dei, ita necessario concluditur esse fidem, quæ non subsistit in verbo Dei. Rom. 10.

¶ Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Constat ergo, quod qui ex Deo nati sunt, eius verbum audiunt: & contra, qui non audiunt ex Deo nati non sunt. Qui vero ex Deo nati sunt, non ex voluntate viri. Ioan. 1.

¶ Non ex voluntate carnis, neq. ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt, eius solius verbum audiunt, ex quo nati sunt: hoc enim est dis- crimē inter filios Dei, & filios carnis: quod qui Dei filii sunt, car- nalia non cogitant. Rom. 8. Porro quicquid ex ore Dei non est pro- fectum, a filio Dei non recipitur: habitans enim in eis Spiritus, unde postea fit, vt spiritualia omnia iudicet, omnia cognoscat. 1. Cor. cap. 2. Ipse vero à nemine iudicatur, non enim caro, aut sanguis est, qui iudicat, sed Spiritus. Loquimur autem de eis solummodo, qui Christi sunt, & qui Spiritum eius habent. ad Rom. 8.

¶ Si quis autem putat se religiosum esse, non retinens linguam suam à malo, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Religio munda & immaculata apud Deum hæc est, viuere pupillos & vi- duas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo. Iacob. in epist. c. 1.

¶ SENTENTIAE PATRVM.

Amputetis occasionem turpium nundinarum, quib. existimatio vestra læditur, & infirmis offendiculum ponitur, & offendite homi- nibus, non vos in toto faciem victim, sed per angustiam & arctam viam regnum Dei quaerere. Augustin. lib. de opere Monacha- rum.

Vos autem fratres hortamur in Domino, vt propositum vestrum in Domino custodiatis, & vsq. ad finem vitæ perseueretis: ac si qua opera vestra mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida susci- piatis, nec blandiente desidia respiciatis: sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, mites in iudicio, qui docet mansuetos vias suas, nec otium vestrum necessi- tatibus Ecclesie præponatis: cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quoinosio nascere minime non inueniretis. August. ad Eudo- xium. Et hab. 15. q. 1. can. Vos autem.

EXACTUS monasteria, multus à te per insulas Dalmatiæ pauperum numerus iuste natus, sed melius faceres, si & ipse sanctus inter san- ctos viueres. Hier. epist. 95. loquens ad Nepotianum.

Procuratores, atque dispensatores domorum alienarum clerici quomodo esse possunt, qui propius iubentur coram emere faculta- tes? Hier. epist. 32.

BBBBB SUND

Religio.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

Religio, Græce θεοφοβία, uel, & θεοφοβία, uel, religiosus dicitur. Est autem religio, quæ superioris cuiusdam naturæ, quam di- uinam vocant, curam circumspectamque affert. secund. Cic. lib. 2.

Religio nihil aliud est, quam cultus diuinus, secundum Aug. lib. de ciuit. Dei.

Religio est, quæ se anima vi Deo, vnde se peccato separauerat, conciliatione ligat. sec. Aug. lib. de quant. animæ.

Religio est studium sapientiæ. sec. eundem lib. de vera religione.

Religio dicta est eo, quod per eam vi soli Deo religamus ani- mam, ut ad cultum diuinum animo seruendi. sec. Isido. lib. 18. etymol.

Religio dicitur à relegendo Deum, quem amiseramus negligenti- ter. sec. Aug. lib. 2. de ciuit. Dei.

Religio id est cultus Dei, quatuor nominibus nuncupatur, duo- bus quod Græcos, quæ sunt laitia & theosēbia, id est, cultus diuinus rōmāns, & duob. Latinis. Sed differunt, quia theosēbia respicit cultum Dei interiorem, qui proprie pertinet ad virtutes theologi- cas, laitia vero respicit exteriorem seruitutem, quæ pertinet ad iu- sticiam. ex B. Bonauentura 1. Sentent. dist. 8. qu. 2. ar. 1. c. 3.

Religio dicta à relegendo, secund. Cic. lib. de Natur. Deorum, cuius verba sunt hæc: Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum per- tinent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti sunt religiose relegendo.

Sunt aliqui de ordine nostro homines, qui ideo presbyteratum & diaconatum ambiunt, ut in licentibus videant, omnibus his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat, erines calamistro rotentur, digiti annulis radiant. Tales cum videris, sponso æstimato, non clericos. Hieron. ad Eustochium.

Si cupis esse, quod diceris, monachus, id est, solus, quid facis in vrbibus? Habeto simplicitatem columbar, ne cuiquam machineris dolos: & serpentis astutiam, ne aliorum supplantaris insidiis. Non multum dilat in vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quæ sententia tibi aut semper, aut crebro de nummis loquentem (excepta elemosyna, quæ indifferentem omnibus patet) inuitorem potius habeto, quam monachum, præter victum & vestimentum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panes canes comedant. Idem ad Paulin. & hab. 16. quæst. 1. can. Si cupis.

Latio est, & domum Dei conuerti in speluncam latronum, qui lucra de religione sectatur: cultusque eius non tam cultus Dei quam negotiationis occasio est. Hæc sup. Math. li. 4.

Pudet dicere de cauernis cellararum, vrbem damnamus, in sacro & cinere, veluti de ipsis sententiam ferimus. Quid facit sub tunica pœnitentis regius animus, qui alios vult regere, & alios iudicare, & à nemine regi, & à nemine iudicari? Idem in epist. ad Marcellin.

Sunt ditiores monachi, quam fuerant seculares, possident opes sub Christo pauperes, quas sub locuplete Diabolo non habuerant: & sustinet eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos. Neptianus noster aurum calcans, cellulam confectatur. Idem in epist. ad Heliodor.

Egyptiorum monasteria hunc tenent morem, vt nullum absque opere & labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ saluationem. Hieronymus in epistol. ad Rusticum.

Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio & pane eribato rugientem satiare ventrem poterat, nunc similiam & melle satidus. Idem ad Neptianum de serpo loquens.

Quia terræ principes magno se Deo humilitate substerunt, praua homines, qui dudum contra Ecclesiam in infidelitate positi, aperta aduersitate seuebant, nunc ad alia fraudis argumenta vertuntur. Quia enim illos religionem venerari conspiciunt, ipsi cultum religionis assument, & bonorum vitam sub despectu vestitus iniquis moribus premunt, Mundi quippe delictores sunt, hoc quæ in se, quod homines venerentur, ostendunt, atque eis, qui vere sancti ipsos despiciunt, non mente, sed veste copulantur. Quia enim præsentem gloriam amantes assequi non possunt, quasi despicientes sequuntur, honores enim fugiunt, vt honoribus obuiant, Multi de inchoata iustitia laudari appetunt, præesse ceteris melioribus concupiscunt, quos periculum, dum iuxta votum præsens prosperitas sequitur, multo quam fuerant, de sanctitatis habitu peiores fiunt. Gregor. li. 31. Moral.

Sæpe, quam de vita proximorum querimus, mutare locum conamur, secretum vitæ remotioris eligere, videlicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adiuuat locum. Idem enim Loth, de quo loquimur in Sodomo sanctus exiit, in monte peccauit. Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parent, qui in paradiso cecidit. Sed huius sunt omnia, quæ loquimur, ex terra: nam si locus saluare præuulerit, Satan de cœco non caderet. Idem super Ezech. hom. 9.

Apparet, nullam aliam spem vitæ homini esse propositam, nisi vt abiectis vanitatibus, & errore miserabili, Deum cognoscat, & Deo seruiat, nisi huic temporali renuntiet vitæ, ac le rudimentis iustitiæ ad cultum vere religionis instituat. Hac enim conditione gignimur, vt generati nos Deo & iusta & debita obsequia præbeamus: hunc solum nouerimus, hunc sequamur. Hoc vinculo pietatis obstricti Deo & religati sumus, vnde ipsa religio nomen accepit. Lactant. Firm. l. 4. c. 28.

Non enim religio cœlestis constat ex rebus corruptis, sed ex virtutibus animi, qui oriuntur de cœlo. Hic verus est cultus, in quo mens colentis seipsum Deo immaculatam victimam sinit. Qui quis igitur præceptis cœlestibus obtemperauerit, hic cultor est veri Dei, cuius sacramenta sunt, mansuetudo animi, & vita innocens, & actus boni: quæ omnia qui exhibet, toties sacrificat, quoties bonum aliquid acipium fecerit. Itaque in Aram Dei, quæ vere maxima est, quæ in hominis corde collata inquinari non potest sanguine, iustitia imponitur, patientia, fides, innocentia, castitas, abstinentia: hic est verissimus ritus, hæc illa lex Dei, vt à Cicrone dictum est, præclara & diuina, quæ semper recta & honesta iubet, verat praua & turpia, cui parentem sanctissimæ ac certissimæ legi, iuste ac legitime necesse est viuere, cuius legis pauca equidem capita in frequentibus ponam: si quis autem omnia comprehendere volet, ex fonte ipso petat, vnde ritus iste manauit. Idem lib. 6. capit. 2. & alibi.

Religio esse non potest, vbi metus est. Idem libro de Ira Dei, cap. 8. Professionem tuam habitu & incessu demonstra, vt sit in gressu tuo simplicitas, in motu puritas in gestu grauitas, in incessu honestas. Isido. in Synonym.

Qui ad ostensum sanctitatis præterdit, vt aliis quandoque

præesse desideret, ille non est discipulus Christi, sed præceptor eius: tor existit, qui non pro Deo, sed seculi honore studet operari. Idem de summo. lib. 3.

Video (quod non parum doleo) post spretam seculi pompam, in schola humilitatis superbiis magis insolere, & impudenter in lauro fieri in clauitro, quam in silentio in seculo.

Plerique in domo Dei non patiuntur in contemptu haberi, in domo sua non nisi contemptibiles esse poterant, vt quæ videntur vbi à pluribus honoribus appetuntur, ipsi locum habere non merentur, saltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honoribus temuntur. Bern. hom. sup. Missus est.

Abundans est pauper in religio, mediocri sufficienter, tolerabili, in firmis larga, delicatis compatiens, fortioribus moderata, nientibus miuicioris, peruersis leuata, bonis optima, hæc est neficia religionis. Hugo de clauitro. anim. lib. 3.

POETICÆ SENTENTIÆ.

Hor. 3. Carm. 6.

Dii multa neglecti dederunt
Hesperia mala lucrosa.

Quid. 1. Fast.

Prospera lux oritur, linguæ animi qd. facit,
Nunc dicenda bono iur bona verba die.

Luce Sacer. aureæ, in unguæ protinus absint
Iurgia, dixer opus laudæ turba tuum.

Tibull. 2. 12.

Luce sacra requiescat humus, requiescat arar,
Et graue suspensæ Somere cesset opus.

Soluit vincula iugis nunc ad præsepia debent
Irena coronato stare bones capite.

Omnia sunt operata Deo: non audet vlla
Lanificam pensis impoisse manam.

Quid. 2. Pout. 1.

Dii quoque, vt a cunctis hilaris pietate colantur,
Tristitiam ponit per sua secula iuuenti.

Flaut. Mil.

Quod in diuinis rebus sumas sumpsisse, sapienter inquit,
Petitus.

At vos
Dicite Pontifices, in sacro quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri donata a Virgine papa.

Quis datus id Sæperis, de magna quod dicitur
Non possit magni Messalla lippa propaq.

Compositum tuus, qd. animi, iudicij, recessus
Mentis, & incoctum generoso pedis honesti.

Hoc cedo, vt aduocatum exemplis, & sacre litæ.
Tibull. 2. 1.

Casti placens Sæperis: pura cum mente venisti
Et manibus puris iunite fontis aquam.

Virgil. 2. A. Enid.

Tu genitor cape sacra manu, patrisq. penates
Me bello ex tanto digressum, & cade recentis
At recitare nefas, donec me sumam vino
Abluero.

Quid. 2. Fast.

Innocui veniant, procul hinc, procul impium est,
Frater, & in partus mater acerba iuor.

Cui pater est vniuersus, qui matris dicitur annus,
Que premit matris, in sacro iniqua numm.

Tantulida fratres absint, & Iasonis vni,
Et quæ vniculus semina rosa dedit.

Et soror, & Progne, Terentij, duabus iniquum,
Et quicunque ius per scelus auget opes.

Idem Epit. 7.

Pone Deos, & quæ tangendo sacra profana:
Non bene Cælestes impia dextra colit.

Silius Italicus lib. 17. bel. pun. 17.

Tu puppe è media magno clamore sacerdos:
Purpure polluit contingere vincula palmæ.

Et procul hinc moneo, procul hinc quæ nungue profana
Ferte gradus, nec vos casto miscere labori.

Dum iatis est nonis Deæ: quod si qua pudica
Mente valet, si qua illi se sibi corpori adiat.

Conscia, vel sola subeat pia maneræ dextra.
Anthol. Sacr. lac. B. II.

Quanta ab his carnis mortificare requirantur, qui
Dei cultui totos se conecrarent.

Dic precor, o sapiens vates, cur nam ipse cruentum
Exiguam cunctos sparge in sacra?

At tibi non sacra est aram aspersisse crure:
Verum ipsam ès omni parte crure trigæ.

PC

POLYANT

Cum consulerent Athenienses Apollinem Pythium, quas potissimum religiones tenerent, oraculum editum est, eas quae essent in more maiorum: quo quidem iterum venissent, maioremque morem dixissent esse mutatum, quaesivissentque quem morem potissimum sequerentur de variis, respondit optimum. Et profecto ita est, ut id habendum sit antiquissimum, & Deo proximum, quod sit optimum.

Poenam vero violatae religionis iustam recusatorem non habet.

Cic. lib. 2. de legib.
Cultus autem Deorum est optimus, idemque castissimus atque sanctissimus, plenissimusque pietatis, ut eos semper pura, integra, incorrupta & mente & voce venerimus.

Quae autem omnia, quae ad cultum Deorum pertinent, diligenter retrahant, & tanquam relegerent, sunt dicti religiosi ex ieligendo, ut eligendo, tanquam ad diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. *Cicero lib. 2. de Natura Deorum.*

Nec enim superstitione tollenda religio tollitur. Nam & maiorum instituta tueri, sacris ceremonisque retinendis, sapientissimum est.

Quamobrem ut religio propaganda etiam est, quae est coniuncta cum cognatione naturae, sic superstitionis stirpes omnes eicienda. *Idem lib. 1. de Divinat. in fin.*

Περὶ τοῦ θεοῦ ἐν ἐποποιήσῃ τὰ ἀποφθέγματα Ἰσοκράτους
Πρῶτον μὲν ἐν ἐποποιήσῃ τὰ ἀποφθέγματα Ἰσοκράτους, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ἱεροῖς, ἐν ἐποποιήσῃ τὰ ἀποφθέγματα Ἰσοκράτους, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ἱεροῖς, ἐν ἐποποιήσῃ τὰ ἀποφθέγματα Ἰσοκράτους.

Primum quidem igitur coelestis quae ad Deos, non solum sacrificans, sed iuribus iurandis permanens. Illud quidem enim pecuniaria abundantiae signum, hoc autem morum probitatis coniectura.

Τὸν μὲν θεὸν φοβέσθαι. Deum quidem time. Isocrates ad Demonicum serm. admonit.
Religione longe lateque propagata, miracula desinere necesse est, & scripturas Sacerdotum, quibus quodam manu ducti ea praestemus quae Deo grata sunt. *G. Pachymer. hist. lib. 6.*

De religione. DIAL. XIII.

G A V D.

Religione glorior perfecta. R. Religio optima, ac perfecta una est, supra Christi nomen, supraque peram firmissimum fundata, reliquae omnes superstitiones vanae, & deviae, & erroneae sunt, quibus est iter ad tartarum, atque ad mortem, non hanc momentaneam, sed aeternam. Et quod putas, quantique viri huius verae religionis inopiam miserabilem passum, cunctis in rebus aitis a tiores? Habent illi, quod aeternum gemant, habes tu, unde glorieris & gaudeas, non in te quidem, sed in eo, qui te summa in re tanto maioribus praefere dignatus est, qua nil maius, nil melius tibi tribui poterat in hac vita, de qua loqui aliqui vberius non grauarer, ni res ipsa coelestium lumine pene iam omnibus nota esset. G. Pius sacrificiatus sum. R. Pia sacra religionis huius sunt tantummodo, reliquarum omnium sunt furtores, ritusque sacri regi. Neque tamen initari esse sufficit. Maius est forte, quam putas devoto licet animo dulce negotium. Non enim Deum nosse satis est, quod & daemones faciunt, qui oderunt. Amor, & cultus exigitur, his ex rebus confans, quae vitam tam bene implerentur ab hominibus, quam sciuntur. G. De vera religione mihi placeo. R. Placere sibi, superbiere est. Haec autem vera religio, quae te Deo religat, Deum tibi, humilitatem piis mentibus insensum, insolentiam extirpat. Sic tibi igitur gaudere permittitur, ut quanto laetior, quantoque religiosior, tanto his melior, operibus bonis affluenter. Ilii gratias agens, qui tibi ex hac mortali vita rectum iter ostendit ad aeternam vitam. G. Veram religionem (Deo gratias) sum adeptus. R. Bene ais: Deo gratias. Custodi autem illam bene accipere, ab negligentia, a peccatis, & sic habe, si hanc assequutus es, & in ea te exerceas, ut dignum est, cessare controuersiam, de qua modo litigamus, cum sit scriptum sacris in literis: *Pietas est sapientia, & per aliam: Iustitia sapientia est timor Domini.* Neque id ipsum tacitum in prophans Cuius rei Lactantius meminit institutionum secundo. Affirmat, inquit, Hermes Trimegistus, eos, qui eognouerunt Deum, non tantum ab incurisib. daemonum tutos esse, verum etiam ne fato quidem teneri. Vna inquit, custodia pietas. Etenim pius homo neque daemones pessimo, neque fato subiacer. Deus enim liberet pius ab omni malo. Namque vnicum atque solum bonum est hominibus, pietas. Quid sit autem pietas, ostendit alio loco his verbis: *Pietas enim scientia est Dei. Eandemque sententiam Aesclepiam in sermone quodam regio latius explicasse confirmat: Videtur ut obliuissimum duo pagani vestram circumuelant veritatem, tanta est veri vis, ut lingua saepe hostium ad se trahat.*

ΑΡΟΡΗΤΗΓΜΑΤΑ.

Diogenes, quum in phano cenaret, eique panes sordidi essent appositae, abiicit illos & phano, dicens: In templum nihil oportere ingredi sordidum. *Laert. li. 6.*

Lycurgus, percontanti, cur instituit, ut minutis ac vilibus rebus sacrificaretur? Ne vnquam, inquit Lycurgus, deficiat nos quoniam numen honoremus. Quis non diceret, in solenni Deorum cultu magnificentiā ac splendorem adhibendum? At vnde prudens intellexit, numquam magis delectari frugalitate, quam opulenti victimis, ne sub religione

... gerit in a tyrum, qui corpora Christi
... animos ex parte suos.
... mundi propter rebus, caducis
... mente Deo.
... Deum ignaua & defunctorie duntaxat colunt.
... geminis fratres: at munus Abelia
... spernitur alicui.
... summo scelerata mente parenti
... cunctis sibi.
... Cainum referunt, qui non nisi corde
... Deo.
... Deorum, contrarius fuerunt
... perdit, sui ipse perit.
... Idem.
... legalia Sabbatho cultu,
... in his sectum.
... adus hominum non damnat iniquos
... temporis iustus.
... virtutibus suis sancta:
... libera corda vacent.
... De cultu Dei.
... oleat onerosa videri,
... corda lauat.
... ex penitus nascitur spiritus:
... graues istud omnis.
... addunt non parua clauella:
... pondera a ferre solent.
... sequam esse
... laboris omnis dulce sit omne facit.
... Idem.
... pietate colendus,
... pietas sit merces tota sit spiritus Deo.
... munere posse beari,
... quod possit, amat, sed quod habere cupis.
... studium religionis.
... Idem.
... legem possunt ut inique quiriti
... libera corda vacent.
... studium pietatis inuenta inuictur,
... carnea vincat amor.
... Domini per sacra silentia crescit,
... non ritus non ritus in domo.
... verbi auditores vilitatem
... ex eo capere.
... licet, haud tamen ille
... sola trahit.
... altum,
... ope.
... in aeternam
... inde capis:
... qui roboremur
... inferius nullo, tendit ad astra leuis.
... PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.
... Deos patrios, quos ad maiorem
... diligenter, & retinendos arbitrantur. *C. 6.*
... Plin. sen. lib. 14.
... frequentibus Deos: aduersa autem sper
... dec. ad.
... Macrob. Sa
... 3.
... virtus nulla priuata laudatione in
... 3.
... pietatem adhibent, opes amouent,
... vindex esto.
... in quo sunt omnia,
... quum
... magis. Nam illud
... nec
... siquidem
... septem fuit: Ho
... Deorum omnia
... maxime
... oculis,
... agris.

religionis obtentu luxur irrepere, aut certe rerum penuria. Deus enim non eget nostris impendiis. amat autem homines, quorum necessitas poterat illis impendiis succurri. *Plur. in Luc.*

Demonax, cum apud Athenienses audisset, praefatione solennia sacris sub motu Barbaros, rogabat, quam ob rem id facerent? cum ea sacra tradidisset ipsi Eumolpus, natione Thrac, nimirum Barbarus. *Eras. li. 8. apoph.*

Agellanus Athenienses ac Bceotios apud Coroneam cum suis sociis iter eius impedire conatos, graui praefatio vicit, ei victorias per se magnifice intuitum laudis apposuit, religionis exemplo. Multi e praefatio confugerant ad templum Mineruae: de his rogatus, quid vellet fieri Agellanus? Venit illos violari, quum in eo praefatio vulnera aliquot accepisset: videreturque vehementer iratus omnibus, qui tunc arma aduersus ipsum tulerant: tamen plus apud illum valuit religio, quam ira. Neque hoc solum in Graecia fecit, ut in templo Deorum haberet sancta: verum etiam apud Barbaros summa religio simulachra araque confecerat, quasi in haec nihilum elletus belli. Itaque praefatio solitus est dicere, se vehementer admirari, eos non haberi sacrilegiorum numero, qui adederent ipsos supplices, ac per Deos obtulantes: nec gramores sumi potnas, de his, qui religionem inuenerat, qui templa ipsorum aient. Recte iudicans, Dns esse chariorum hominum salutem, quam mura templorum ornamenta. *AE. militus Probos, & Bras. li. 5. c. 25.*

Alexander consulto oraculo monitus est, ut eum, qui sibi portam egresso occurreret, interficere deberet, occurrit Agato, cuius est agrippi. Roganti, quid commerisisset responsum est: ita iussit Deus. Si ita est, inquit, ore alius designatus est ad oraculo, nam alius tibi prior occurrit. Agato enim sequitur alium, ut impellat, alio qui non sequitur. Alexander delectatus hoc commento, alium pro homine occidit. *Eras. li. 6. apoph.*

Idem, inter sacrificandum cum vitraque manu thura ad euaporandum alumpulset, a Leonida ob id reprehensus est. Dicebat enim Leonidas: Cum ferentibus aromata teris imperaueris, copiose tunc thura adolebis, nunc vero vete parcius. Vicia autem Saba, Alexander Leonide scripsit: Ad te thus myrrhamque abunde transfundimus, ut cum Dns parcus esse definas. *Plur.*

Valerio Publicole Iouis aedem dicanti, iamque ex more postem tenenti, Marcus illius frater de repente funiculum nuntium ingessit, dicens: O consul! filius tuus morbo perit in castris. Ob eum nuntium moeris omnibus, Publ. cola nihil commotus: Cadauer, inquit, quod est, abiicite, simulque dedicationem solenni ritu peregit. Nec tamen verum erat, peritisse filium, sed data opera factum est, ut a dedicatione reuocaretur, atque is honor ad alium transferret. *Quaerantur Lucretius lib. ab Vrbe condita secundo, hoc aliquando diuersus narrant.*

Demonax, Quum ob id accusatus esset, quod Mineruae nunquam sacrificasset: Nunquam respondit, putauit meis sacrificiis onus fuisse. *Eras. li. 8. apoph.*

¶ SIMILITUDINES.

Iamblichi, Quemadmodum in harmonia si vna chorda frangatur, tota subito dissonat: Sic vno praetermissio non in fine sine ritu, communi ipsa religio finem non habet optatum, dum hoc vno deficienti sacrum opus structuram suam integritatemque non habet. *De mysticis.*

Plutarchi, Qui diuos colunt, motu alicuius mali, perinde faciunt ut illi, qui tyrannos venerantur, ne noceant, quos oderunt animo. *in Moral.*

Marsilius Ficini Florentini, Singulas generis humani dotes videmus in bestis quibusdam, iactem secundum quandam similitudinem, excepta religione, apparere. Nulla bruta praefatio ferunt religionis indicium, ut propria nobis sit mens in Deum caeli Regem erectio: sicut corporis in caelum erectio propria, cultusque diuinus: ita terrene hominibus naturalis, quemadmodum equus hinnitus, canibusque iatatus. *Lib. de religione Christiana, cap. 1.*

¶ EXEMPLA SACRA.

Religionis contempte exempla: Gallo, *Act. 18. 15.* simulatae, *Abilaon, 2 Sam. 15. 7.*

¶ EXEMPLA PROFANA.

Antiochus Rex Syriae Hierosolymorum templum sine sacrificiis non cultum: nam quum urbem illam eo tempore obsideret, quo tabernaculorum festa celebrarentur, atque a populo Hierosolymitano rogaretur septem dierum inducias ad ea sacra colenda dare, non solum postulata concessit, sed etiam tauros auratis cornibus, adornatos, magnamque thymiamatum & aromatum vim, ac multa aurea vala sacerdotibus ad portas vrbis cum pompa solenni ferre iussit, ut illa Deo offerrent: traditaque illorum sacerdotibus hostia, ipse in castra rediit. Iudei vero Regis religionem benignitatem admirati protinus a festo peracto in idem illius seie dederunt. *Plur.*

Acer sui nominis vindex *Apollo*, Carthagine a Romanis oppressa, vixit auctanadatus, effecit, ut sacrilega manus abscissa inuentae fuerint.

Quintilianus, Ingenitura quum tegulas marmoreas ex Iunonis Lucinae templo in aedem Fortuna transiulisset, itatum mente concidit,

quin etiam summa animi aegritudine laborans experiret cum

bus filiis. *Cambyfes*, *Cyrifilius* quinquaginta hominum milia milia Iouis Ammonis templum diripiendum, & incendio tradendum, cum inter Oaxim & Ammonios praesentem, subita ventorum pestate arenam cum culis obruti sunt, nec ex tanto agnoscantur repetus est.

¶ EMBLEMA.

Fista religio.

Emblema vi Andr. Alciati.

Regali residens meretrice pulcherrima filia,

Purpureo insigne gestat honore pappas.

Omnibus & lacis plenus est crater propinas.

At circumcubitanus ebria turba salet.

Sic Babylona notans: qua gentes illic sermas,

Et fista stolidas religione caput.

Vide Deus, Pietas.

Remedium.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Remedium, Graece *Phagaxos*, s. v. dicitur. Remedium duplex contra malum, scilicet impediens futurum, & euens malum praesens. *ex B. Thom. 2. secund. q. 32.*

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Remedia nulla tam sunt salutaria, quam quae faciunt dolentem. *Carpent. in epistol.*

¶ ADAGIA.

Satius est iniit mederi, quam fini, *Perflu.*

Elleborum frustra, quum iam cum agris sumitur,

Poste vides, venientem occurrere morbo,

Quidius.

Sero medicina paratur,

Quum mala per longas inualere moras.

Pueros admodum a vitiis arcendos, dum adhibe tententur, bilis at as: *farcentis* item protinus effectus, ne se similes faciant.

Sero veniit, sed in colonum ito, *Ps. 68. 25.*

In eos, qui post tempus adueniunt, aut qui mercedem postulat, cerent.

Post bellum auxilium, *Ps. 118. 25.*

Quoties seruis adhibetur remedium, Senem erigere, *Ps. 118. 25.*

Haud facile desistuntur a senibus vita, qua pauci laborant in omnem inhaerent vitam.

Reprehensio.

¶ LOCI BIBLICI.

Reprehensiones necessariae & viles, *1. Cor. 4. 11. 2. Cor. 12. 11. 1. Tim. 5. 11. 13. 2. Tim. 3. 16. & 4. 2.*

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Plaut. Bacch.

Eia Lyde, leniter qui iuuenit, sapienter magis.

Minus mirandum est illis, at as si quid illorum facit.

Quam si non facit, fecit ego ist hoc istdem in aduersione.

Plaut. Truc.

Rationem dicam, quia qui

Alterum inculat probr, ipsum se inuerti optat.

Quid. 6. Fall.

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,

Cum index alior, quod monet, ipse facit.

Claud. 4. Honor.

In commune iubes, si quid censetur, tenendum,

Primus iussu, sub tunc obseruatur equi

Fit populus: nec ferre vetas, cum videris ipsum

Auctorem parere sibi.

Et infra.

Nec sic insisteret sensus

Humanos edicta valent: quam Sit a regenti.

Hor. 1. Scrm. 1.

Si quis

Opprobriis dignum latruerit integer ipse

Soluentur vsu tabula, tu missis abstin.

Iuuenal.

Loripedem rectus derident, Aethiopes albus,

Quis vulerit Grachos de se distione querecent?

Quis calum teris non misceat, & mare caui?

Si fur dissiptent, Ferri, homicida Misoni

PC

POLYANT

Repulſa.

PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ

Derepulſis. Dial. xxxviii. Franciſci Petrarche. Doi.

Repulſam paſſus indignor. R. Viſne igitur quæcunq; poſtea riſu ad ipſi, ita vt negari tibi nihil poſſit? vide ne intolerandæ ſuperbiæ ſit hoc velle. Meminiſſe magni Pompeii deſuſcit: quo neſcio, an maior vngam fuit, de quo tamẽ ſeripum eſt. Quæ que dari voluit, voluit ſibi poſſe negari, quam multa Caſarib; ſupra humanam magnitudinem, ſummo etiam Imperio glorioſius negata cognouimus, & tu grauior vnam, aut alteram ſeris repulſam? Deniq; quam multa contumelie Deus poſcit ab homine nullius rei indignes, nec impetra? D. Non poſſum æquo animo repulſam pati. R. Cur petendi tibi arrogas licentiam, & negandi aliiſ carpiſ libertatem? Quid quod ſæpe indigna petito dignam repulſa præbuit materiam? Quid quod ſæpe etiam petenti repulſa viliſ fuit, cui quod petierat impetratẽ damnoſum erat? D. Inuſſam paſſior repulſam. R. Si iniuſta eſt repulſa, iuſta ergo petito, gaude cuiuſcunq; potius culpam eſſe quam tuam. D. Vnde non merui repulſam tui. R. Multiſe magni meritos putant, vnde penitus nil merentur. Hinc repulſe dolor, hinc querelæ iſta, quibus orbis terræ & omnis vita hominum plena eſt. D. Pudentia paſſior repulſam. R. Pudentum nihil præter culpam quæ pudorem tibi inferre potuit, quod tui erat arbitrii? D. repulſam paſſior, vnde non credidi. R. Cædulus incerta eſt, certa autem res, non poſſe quod petitur negare non eſt libet, ſed ſerui. Non poſſe repulſam pati non eſt ciuiſ, ſed tyranni. D. Optata ſperata que rei paſſus ſum repulſam. R. Si quicquid ſperant, cupiuntq; homines aſſequerentur, dii eſſent omnes. Tu vero vt indignationes multas, ac dolorem fugias repulſarum, diſce optare poſſibilia, & honeſta, non aſſequi velle, quicquid in conſultus, & inſuperabilis appetitus optauerit, quicquid ſpes vana ſuggereſſent. D. Non tantum repulſus ego, ſed indignus mihi antepoſitus fuit. R. Et quoprius indigna digniſſimis præferuntur, & quoties indignos indigniſſimi iudicant, alienarum ſeruior ſuarum quiſq; fauorabilis rerum iudex. Multi ſe diſpoſ dicunt, pauci credunt. D. Paruz rei paſſior repulſam. R. Multis parua negata, magna vitro oblata vidimus. Si repulſis compenſentur munera, fortunæ lanceæ æquabuntur, ſed vos illas indignatione augetis. Hæc obliuione, atq; diſſimilatione minuitis. D. Dignus eram (vt arbitror) non repelli. R. Vt ſit ita, an tu omnia pro dignitate hominum dari exiſtimas, ac negari? Vnam ita eſſet, & vlti plures bonos, ſpes præmiũ, & pauciores malos faceret metus pœna, ſed non ita eſt. Amor, odium, cupiditas, affectus inconditi, cuncta permixta. In te vno fortunæ ſtilum publicum viſ mutari, & non te potius ad communem curſum humani moris inſecti? D. Quanto indignior mihi antepoſitum cõpetitor. R. Et Lucius Flaminius mox ob indignum facinus iudicandus, & ordine ſenatorio amouendus. Scipioni Naſica prælatuſ fuit, viro omnium optimo ſenatuſ & populi ſententia iudicatuſ. Et Vatinius Catoni illa udatiſſimo, non ſolum populi amicorum, ſimulq; hoſtium iudicio, ſed toto etiam Ciceroniano volumine, quid hic dicis, vt ſint grauiora, non ſunt noua, quæ pateris. D. Multum ſperabam, modicum non meror. R. Vt multum quoq; meraris dixi iam non omnia pro meritis dari. Quid quod ſemel negatum eidem id ipſum mox conceſſum vidimus? Quod in ipſo de quo loquor Scipione accidit, repulſam duritiem ſæpe pertinax virtus inſegit. Teſtes ſunt A. Emilius Pauluſ, Metelluſ Macedonicuſ, Luciuſ Mumiuſ, qui conſulatuſ repulſam paſſi omnes, iidem ſpecioliſſimis conſulatib; ac triumphis poſtmodum honeſtati, ſuis ciuib; quibus contemptui fuerant, ſpectaculo fuerent, nunquam ad id peruenturi, ſi repulſa populi lamenti potius acerbare, quam virtutibus ſuperare voluiſſent. Luciuſ Sylla, quamuis in ſinem ciuib; diſcordiis irritatuſ, famam ſuam nota crudelitatis inſecerit, nobilitate tamen & gloria inſignis cuiuſ non conſulatuſ, ſed præturæ tanto minoris rei repulſam cum tuſſiſſet, ſummam reipublice poſt adeptuſ, & præturaſ, & conſulatuſ, & imperia non tantu conſequi potuit, ſed donare. Non debet repulſa ſpem auferre, ſed afferre ſollicitudinem, ac virtutem acere, quæ nil tam alperum, quod non leniat, idq; etiam ſi ipſam ſumq; proprium ſinem culta viderenda eſt, ne propter ſe ipſam ſumq; proprium ſinem culta videretur. Deniq; hi repulſas ſuas forti animo tulere. At Publiuſ Rutiliuſ repulſe fratris audita, quam erat paſſus in petitione conſulatus, ſtatim morte obiit repentina. Elige vt rum ſequi malis. Meminerint repulſi ne ſas non eſſe aliquid ab omnibus hominibus vni negari, cum ſinguli ſæpenumero cunctorum voluntatibus reſiſtere ſas eſſe duxerint. Val. Max. lib. 7, cap. 5.

HEROGLYPHICA.

Antiqui, hominem qui vel candidatus turpem eſſet repulſam paſſuſ, vel partam dignitatem amiſiſſe, Vatiniã aliquid affectuſ ignominia

POPHTHEGMATA.

Miser euidam ſiſcitant, quo tandem modo aliquiſ ſibi ſibi ſibi poſſet: eſpondit, ſi quæ in aliis reprehendit, in ſe ma-

SENTENTIÆ HISTORICÆ.

Ad reprehendere, vel culbet eſt facillimum. Dion. Ha-

SIMILITVDINÆ.

Quemadmodum ii qui mare nauigant, ſolis æ-

EXEMPLA HISTORICA.

Hyperboluſ quidam in reprehendendo ita acerbuſ fuit, vt mate-

HEROGLYPHICA.

Antiqui, hominem qui vel candidatus turpem eſſet repulſam paſſuſ, vel partam dignitatem amiſiſſe, Vatiniã aliquid affectuſ ignominia

minia, ac propterea tanto perfusum pudore: vt in loca frequentiora prodire non audeat, ostendere spellent. *Cornuum matrem sine cornibus inter virgula fructuque abdicium pingere soliti sunt. Pier. Val. li. 7. pag. 6. 4. F.*
Per hominem etiam cornu obiectum destinatumue, aut quid aliud ita expositum, id hieroglyphico manifesto intelligimus, quod ignominiose repulsum fuerit eque conspectu submotum. Idem lib. 24. pag. 28. D.
Vide locum de Honore & Amicitione.

nam tanti clamoris causa, & quid factum esset respicienda. Sed conspectos absterere voluisse, a quibus derisus fuisset, eorum ipsum leonem vitium statim fugissent. Recte, inquit, leonem clamores, sed vim metuit lupus.
 Fabula indiget, fortes & constantes viros non verbis, sed factis nimum attendere.

Res.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Res, Græce *ῥεσιπυσις*, ut dicitur. Significat autem res statum ac conditione, vnde re publica & res priuata dicitur, res mea, tua, bonæ, malæ, vocantur Cicero. *Id enim rebus nostris minime condacebat, hoc est, status nostrum.* Aliquando res est, quæ à persona, distinguitur. Vnde argumentorum loci sunt à rebus & à personis. Interdum pro commercio. *Veres est mihi cum homine in iusto.* Nonnunquam pro cautâ, vt caute, quæ de re, quam obrem, id est, propter quam causam, ea de re, ob eam causam, abs re, sine causa. Res comprehendit dicitur, cum causa hoc est iudicium, in diem tertium constitutum est. Res imperium aliquando significat. *Virgil. Postquam res Asia, &c.*

LOCI BIBLICI.

Rerum temporalium & spirituum discrimen, *1. Cor. 4. 18.*
 Res ipsa non parum afficit, *1. Tim. 29.* res propius expendenda, priuquam damnetur, *1. Tim. 5. 13. 32.* res proximi perdita restitueda, *Deut. 22. 1.*

PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Res æternæ non sunt in tempora, hoc ipso quod æternæ sunt. Neque enim eas amplectitur tempus, neque eorum rationem metitur. *Lib. 4. de Nat. 1. 117.*
 Quod necessario est, id etiam simul ac continuo est sempiternum: præteritum quum id, quod esse necessum est, non possit non esse: ita fit, vt si necessario est, æternum sit, & si æternum, necessario. *Lib. 2. de Op. 1. 1. 1. 68.*
 In rebus æternis posse & esse idem valent. *Lib. 3. de Nat. 6. 4. T. 32.*

ADAGIA.

Nunc in regionem veni, *ἄλλ' ἐστὶν ἡμεῖς ἐλθόντες.*
Ab us dicitur, solitum, qui tandem sua sponte illuc, quo oportuit, perueniunt, cum diu non quiescerint.
 Ipsum ostii limen tetigisti, *ἄλλ' οὐκ ἔλασας τὸν βαρβαρῶν θύρας.*
 Dicit solitum, quoties ad rem ipsam peruenitur.
 Rem acu tetigisti, *Plaut.*
 Acutangere perinde est, quasi dicas, ipsissimum punctum attingere. *Du hast es eben getroffen.*
 Equibus in nostris quæ praua aut recta geruntur, *ἄλλ' οὐκ ἔλασας τὸν βαρβαρῶν θύρας.*
 Quæ res in monentur, vt ea potissimum, quæ ad nos ipsos pertinent, curemus: externa atq; aliena ne inquiremus. Huc refertur *postest illud apud eandem Homerum solent:*
Ἄλλ' ἐστὶν ἡμεῖς ἐλθόντες τὰ σωτῆρος ἡμεῶν.

Quum ad recta abiena tua, propria muneratur.
En ieder tehr, s'ie seuer thür: so wird es auf der Gassen alsenhalben sauber.
 Ipsi curandum, *ἄλλ' ἐστὶν ἡμεῖς ἐλθόντες.*
 Græci scriptores torquent in eos, qui rebus alienis liberum utantur, vt solent, qui in conducto habitant.
 Omnis nugis rem experiamur.
 Qui conatus omnis subebit ipsa re periculum fieri, vt vincat aut vincatur, non inpre accommodauerit illud *lib. 2.*
Βέλτερον αὐτ' ἐστὶν ἐπιλάσασθαι τὴν ψυχὴν ἢ τὸν πλοῦτον.
Et dicitur, ὅτι πλοῦτος καὶ ὀλιγώτερος ἐστὶν ὁ πλοῦτος.
 Sæpe præstat pugnam committere cominus, vt mox, *Viri suppiter esse velis laudem, de decus que perspicuum fiat.*
 Pedem conferte.
 Vbi propius acceditur ad rem, *Cicero.*
 Ab vngibus incipere.
 Dicit solitum, quoties à leuissimis, minimeque ad rem pertinentibus ordiantur. Huc contrarium:
 Accipite incipere. Cum illud, quod præcipuum in causa est, aggredimur.

FABULA.

Asinus & Leo.

Cum quodam tempore coniuncti fordere & amicitia vna iter facerent leo & asinus, conspecta hic luporum caterua, procurrat audacius, & clamorem quam maximum edidit. Tum lupi, qui leonem etiam animaduerterent adesse, asinum quidem illi deriserunt, sed celeriter se fugi subduxerunt. Asinus autem interroganti leoni, quæ-

Resipiscencia.

LOCI BIBLICI.

Resipiscentes consolandi, *2. Cor. 2. 7. 8.* Resipiscencia dicitur *Thren. 5. 21.* Resipiscencia Israelis, *Jerem. 3. 22.* Resipiscencia desiderat Deus, *1. Per. 3. 9.*

SIMILITVDINE.

Chrystostomi, Sicut vas, quod leuiter cadit, & leuiter est, vas, sed ad vitium non proficit: quod autem dispersum fuerit, non dicitur esse vas: Sic Christianus peccator relinquitur quidem, sed sanctos non ponitur infidelis autem non relinquitur in vitium.
Matth. hom. 4. 2.
Nazianzenus, Magnum est neque ab initio peccare, nisi non in maximis delinquere: quoniam penitus à peccato liberato, Deus supra humanam naturam ordinavit. Secundo enim admodum mihi videatur, magnum est, vt qui in re alii peccatorum & correpti sunt, ac deinde renouati, vt in sensu permanenti disciplina, fugiant; secundum ex secunda prauitate flagellum, propter & nos, quum diuine correptionis opere emendati, & damus nos dignos, non eorum, quæ prius sumus perpessi, sed postea sumus consequti. Respondent autem calamitates, quæ nos comprehendit, quoniam non vt maleficientibus traditur, vt vt filii modestiores sumus facti. Non obliuiscamur tempore, quum in supernam salutem sumus Hierusalem: nec Aegyptum, quum memores sumus, nec faciamus, melius afflictionibus, quum quietis. Ostendimus autem, si videbimur tunc quoniam re Dei correpti modelle egisse, & spes omnes in ceterum profumum autem postquam laudem & relaxationem assequimur, haudquaquam ad eadem rursus peccata recurrere, ob quæ nunc nientes nobis impingimus calamitates. *Orat. in Iulian. 1. 1.*
Origens, Quum ceci derit in 5, non proferuntur, non, vt bit in peccato, sed exiliet cito tanquam amulacx rebus, quæ aut de laqueo. *Hom. 5. in Psal. 56.*
Lactantius, Sicut nihil prodest male viuenti antece, vt in peccatis, quia superueniens nequitia iustitiam opera delectat: ita in peccatis peccata vetera non edo, quia superueniens iustitia delectat prioris adiecit. *Lib. 7. c. 24. de cultu diuino.*
D. Augustinus, Tales sumus quasi leppientes, cum postquam ad videndum lumen, si forte antea vitium omnium non habuimus, recipiunt eundem vitium per diligentiam medicorum non habuimus, parare: & cum probare vult medicus, quantum salutaris emendationem tenent & eis offendere, quod videre desiderant, & non potest. Quum viderint fulgorem in ipso reuerberantur quodammodo, respondet medico demonstranti: iam iam vidi, sed viderem ipsum. Quid ergo facit medicus? Reuoat ad solita, & ad id ipsum, vt ad illud vitium est, & euideri non potest, desiderium autem de ipso desiderio curetur plenus, & si qua mordacia reparenda fuerit adhibentur, fortiter ferat, vt amore illius lucis accendat, ut ubi: Quando erit, vt illud firmis oculis videam, quod facio ista, que non potui? Vget medicum, & rogat, vt curet. Ergo ista fortetale aliquid scilicet est in cordibus vestris, si vtrumque cor vestrum ad videndum verbum, & ipsius luce reuertens, ad lica recidistis, rogate medicum, vt adhibeat collyria mortuorum, cepta iustitiam. Est quod videas, sed non est vnde videas. Nunciam antea credebas, quia est quod videas: duce quodam ratione ad hunc us propinquasti, intendisti, palpasti, tetigisti. Scis certe eum quod videas, sed idoneum non te esse qui videas. Ergo curare. Quoniam collyria, noli mentiri, noli periuurare, noli adulterari, fuit. Sed vult, & cum aliquo dolore & consuetudine reuocet, hoc est, quod mordet, sed sanat. Nam dico tibi liberius ex timore de meo, & curari resistens, & esse idoneus ad perfrendum hac luce reuertens, & in tenebris remanebis, & remanendo in tenebris, etiam in tenebris exteriores proliciteris: ibi erit fletus & stridor dentium. *1. Tim. 1. 18.*

Thrueri, Vt pater redeunt i sceleribus filio occurrat, non redit sit, nulla poena seuerus afficit, sed amplexus noua stola ornatur: Sic nec iis vincula ac carceres imminet, qui vitio ac libertate deum redeunt: tantum iis, qui quasi iniuncti & tracti demigrant de opprobrio. *Quemadmodum* natura infirma nequam sese ipsam purgat, sed medicamentis, aut illa ipsa aliunde facta promptior: Ita peccator sese emaculat, sed Christus primum nos eluit. Spiritus sanctus demum illinitat & confirmat. *in opprob. 50.*

Vide Penitencia.

Responsiones.

¶ Loci Bibliici.

Responsiones varie dicitur. Iudic. 8. 7. 2. Reg. 9. 22. 2. Paralip. 10. 13. Iudic. 6. 37. Dan. 3. 16. Responsiones, Hebraica phrasi, is etiam dicitur, qui non est roga-

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHORVM.

Responsionem vnam ad duo rogata dare iniquum est. Alexand. Responsio est vera sit, quae simplex est, ad multiplicem interro-

¶ APOPTHEGMATA.

Percontanti, Quidnam velle, ut colaphum acciperet? Responsum ab inexpectato datum. Ille enim quae-

Republica,

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Republica, Graece πολιτεία, ut, & πολιτικόν, rempublicana gero dicitur. Est autem respublica paucorum potestas, in qua centus magistratus declaratur. secund. Aristor. lib. 1. Rhetoric. Republica est institutio ciuitatis. circa magistratus honoresque publicos, quemadmodum debeant consistere, & in quos potestas authoritatisque summa debeant consistere, & qui sit finis cuiusque societatis. secund. Arist. lib. 4. Rhetor.

¶ Loci Bibliici.

Republica, iustis regnantibus, floret. Prout. 28. 12. & 29. 2. Republica destructionis vera effigies. Esay. 2. 2. 3.

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Plaut. Pers. 5. Quid id quod vidisti, ut munus tibi visisti oppidum? P. Si incole bene sunt morari pulcre munus arbitror, Perfidia, & peculatus ex urbe, & auaritia si exulans, Quarta inuidia, quinta ambitio, sexta obreptatio, Septimum perurium. T. Euge. P. octava indiligentia, Nona iniuria, decimum, quod pessimum aggressus, scelus. Hanc si inde aberant, centuplex murus rebus agrum audia parum est.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Nec domus, nec respicere potest, si in ea nec recte factis praemia extent ulla, nec supplicia peccatis. Cic. 3. de Nat. Deo. CCCC Est vi-

Est vitium, vnius improbi suplicio multorum improbitatem coercere, quam propter multos improbos vni parere. 5. *Adion. in Verr.*

Accusatores multos esse in ciuitate vitale est, vt metu contineatur audacia. Verum hoc ita est vitale, vt ne plane illudamur ab accusatoribus. *Pro Ros. Amer.*

Respublica nomen vniuersae ciuitatis est, pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia nostra ponere, & quasi consecrare debemus. 2. *legib.*

Et omnis vitae nostrae ratio transmittenda est, vt magnam nominis nostri famam, ex maximis in Remp. meritis collatis posteris relinquamus. *in Vat.*

Omnibus bonis expedit saluam esse rempublicam. *Phil. 13.*

Laudandus est is, qui mortem appetit pro Repub. qui doceat chariorem esse patriam nobis, quam nosmet ipsos. Estque illa vox inhumana & scelerata cornu, qui negant se recutare; quo minus ipsis mortuis terrarum omnium delagatio consistatur. 3. *de Finibus.*

Qui pro Republica vitam reddiderunt, nusquam me hercule eos mortem potius, quam immortalitatem alicuturos putam. *pro Plane.*

Nihil est ex omnibus rebus humanis praeclearius aut praestantius, quam de Republica bene mereri. *Ad L. Marc. Fam. 10.*

Omnis timore depositus, debemus libere Respubl. consulere. *De Off. Cic. Fam. 11.*

His maiores nostri, qui ob Remp. mortem obierant, pro breui vitae diuturnam memoriam reddiderunt. *Phil. 9.*

Non potest cuiquam male de Respubl. merendi iusta esse causa. *de Resp. Arusi.*

Respublicae nullo munimento tutiores sunt quam virtute ciuitum.

Publica vitilitas anreponenda est odio priuato.

In Respubl. bene instituta omnia proficiunt in melius.

Anima robur & vis naturae magno viui possunt esse Respubl.

Vnicuique pluris facienda est vitilitas communis, quam propria.

Quisquis alienam Respubl. vehementer amat, suam quodammodo viuperat.

Ea Respubl. species non est vitilis ciuitati, quam nemo velit esse in sua familia.

Respubl. duabus rebus continetur, praemio & poena.

Respubl. male morata est, vbi licet impune maledicere nihil mali committitis.

Tempore pacis magis quam belli Respubl. viget autoritas, vt ius habeat decernendi, quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem censuerit conuocare.

Qui sunt iracundioris ingenii, ad disciplinas quidem idonei sunt, ad gerendam Remp. non item.

Multo absurdus est et commendare Remp. quum gubernandi artes non tenet, quam si alium pro quo adhibeas araro.

Priuata similitas posthabenda est Respubl. commodis.

Non infremum erga Remp. est meritum, si non solum ipse te praestiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas educetque patriae.

Hoc praecipuum vulnus est omnium Respublicarum, quod omnia munia per vicarios administrantur, interdum alteros ac tertios.

Priuati affectus vitilitati publicae posthabendi sunt.

In omni negotio magni refert, quales sint, quibus gerendae rei creditur autoritas.

Publicae salutis priuata incolumitas est posthionenda.

Respublicae corruptela non alia magis ex se nascitur, quam ex delictis.

Quae praeclearos viros eiecitur e ciuitate, Remp. laedunt potius, quam eos, quos expellunt.

Inutile est Respubl. subinde mutare duces, sed fatius est, quem idoneum ac fidum naetus sis, cum non mutare.

Non potest consistere Respubl. vbi non est honor virtuti, nec poena sceleris.

Respubl. dignitas praefenda est priuato commodo.

Tum auit, Remp. optime se habuisse, quum modesti & prudentes viri ipsam administrabant. *Demosthenes ex oratione contra Theocrinem.*

Ciuitatis ego diuitias arbitror, socios, fidem, beneuolentiam. *De orat. A. in Phil. 5. de reb. Cherran.*

Decet vos in armis & bello formidabiles, in iudiciis autem humanos esse. *Ex orat. de ordin. Resp.*

Nihil ingenue simpliciterque facere, non solum vobis indignum, & parum generosum, sed etiam maxima habet pericula. *Ex 1. epist.*

Non rumore solum vos vestras res cognoscere, verum etiam praesentes spectare oportet. *Ex orat. in Phil.*

Res ciuitatis non ita tractabant, vt opes immensas pararent, sed Remp. sibi amplectendam esse singuli putabant. *Olyn. 3.*

Oportet, Athenienses eum, qui boni aliquid facere nostrae ciuitati cupiat, primum vestras aures sanare: corruptae enim sunt,

adeo falsa & multa & quaevis potius, quam optima, audire quae vitis. *Ex orat. de ordin. civit. Att.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Ita sunt res humanae, vt alias copia abundent, aliis penuria laerent, & subinde aliter atque aliter sese habeant. Quae modum illis non simplex, sed varia est addibenda: & si hac mens laetitia res alia via aggredienda. Est enim omnium rerum cognatio, & similitudo, propterea quod ex eisdem elementis consistant. *Niceph. Greg. hist. l. 8.*

Quando res humanae semel loco moueri, inclinante laetitia coepit, quo maiores sunt, eo aegrius feriusque vestigio resipiscunt. *P. Amyl. l. 9.*

Ex historiis constat innumeris mutationibus, hanc feruorem mare ventis agitatum, res humanae esse obnoxias. *Fr. Com. di. hist. l. 1.*

Res maxime non temporis breuitate, sed proba ratione ac corporis labore gubernantur, quae quidem hominibus modum repente succurrunt. *Procep. de bell. Pers. l. 1.*

Vilioribus & abiectionibus plerumque rebus vim eam dididit, vt ea superaret quae maxime abiectionibus esse putantur. Nam & aceto vitiones resoluantur, & Adamantini dum omnium auide quoniam libet scum peritacissimum hanc gaus tabefacit. Consimili modo Sygys aqua quae vasa vitrea, a, fictilia, cornea, ossa, ferrea, arca itanica argentea, hanc vngulam superare nequit: hac enim sola ita continetur, vt nihil non fundat. *Vassian. l. 8.*

Respubl. summa in publicorum & priuatarum rebus diffunditur, natu & splendore sita non est. Neque enim in bellis externis fundae alaeque solae sunt munimenta satis idonea ad certum re salutis spem hominibus inclusis afferendam, sed hoc inuoluntate, oppidanos repentina hostium incursione videntur nullam accepturos. *Dionys. Hal. l. 2.*

Bonus legibus & honestorum studiorum emulatione prosperans, vitis, & re bellica praestans Respubl. redditur. *Ead. l. 2.*

Respublica incolumis priuatas res facile saluas praestare prodesse, sua nequam ferues. *Liv. Decad. 3. l. 6.*

Nulla magna ciuitas diu quiete potest. Si forsitan quiescat, domi inuenit: vt praualida corpora ab externis vitiis videntur, sed suis ipsa vitiis onerantur. *Liv. Decad. 3. l. 10.*

Principes sunt mortales. Respubl. aeterna est. *Tacit. Ann. 1.*

In senatu saepe dixit Adrianus, ita se Respubl. gesturam, vt populi rem esse, non propriam. *Spartian. in Adriano.*

Respublica quae diuites & diuitiarum cupidos patitur, dicitur. *Vulc. Gal. in Auid. Celsa.*

Sub principe optimo & forti Respublica bene regitur. *Cassiod. in Clod. Albino.*

Melior est Respubl. & prope tutior, in qua princeps maior ea in qua sunt principis amici mali: siquidem vitis maioribus a plurimis bonis corrigi: multi autem mali non possunt corrigi quamuis bono vlla ratione superari. *Lamp. in Pl. Senec.*

Ex immensis opibus egenissima est tandem Respublica, per quam qui, vt auferent diuites, docuerunt principes auro quae liberis redempta redire. *Amm. Marcell. l. 14.*

Laudibus extollenda est Respublica, quae gratificatione veritatem non prodiderit: quae etiam is non raro inuenitur impertuerit, qui nulla ipsi cognatione committitur, propter virtutem tamen honore dignissimis. *Helian. in Phil. l. 1. cap. 6.*

Apud nos imperat, & Senator est, ac Respubl. consistit, honore honoribus fruitor, non qui multum opibus pollet, nec qui suam suorum maiorem indigentiam feriem potest excedere, quicunque, his honoribus fuerit dignus. *Dionys. Hal. l. 3.*

Respublicam similem esse vni homini dicebat in quodam modo proportionem ac similitudinem animus senatum, quod pro plebem refert. Si igitur patiantur plebem deinde senatum, Senatori, ita illos facturos dicebat, vt qui animum dicitur, vni, & qui non ex rationis praescripto sed pro sua libidine vni, Quod si assuefecerint plebem vt patiantur se regi, & dicitur, ita facturos vt qui animo corpus subiciunt, vitaeque genus, & sectantur quod est optimum, non autem quod est maximum. *idem l. 3.*

Respubl. quodammodo humano corpori similis videtur, quae enim est compositum, & constat ex multis partibus, quae singulae nec eandem vim habent, nec vni pares exhibent. *Idem l. 6.*

Quodnam malus infortunium Respublicae accidere potest, quam si optimi quique viri excendantur? *Idem l. 10.*

Nullum narratur bellum, aut seditio, aut nouandae res studium in Respublica extitisse Numa regnante: neque ipsum inimicitia, aut inuidia, aut propter cupiditatem quae dicitur conspiratioe oborta est: sed sine metu Deorum, quae eius curam gerere opinarentur, siue reuerentia virtutis, siue timore, vitam sub eo integram scelerum parumque inuenit. In quibus omnibus euidens fuit exemplum, in quo Platoni illius dicti, quod ille haud paruo tempore

PC

POLYANT

proponantur: hac nimirum vnica ratione homines a
... solique posse, si diuino quodam facto in eodem ho-
... philanthropice atque potentia regia concurrant, ea-
... improbitate superiorem reddant. Nam profecto &
... prodest regem, beatum fore, & omnes qui ser-
... ore exentes audiant: ac spem esse, non fore opus
... ore multitudinem: sed ipsos cum in illu-
... ad regendam multitudinem: ac se comparaturos ad
... modo exemplari principis virtutem propositam con-
... vero modelit operam daturus, ac se comparaturos ad
... in quo cum mutua amicitia & concordia iustitiae &
... scilicet atque beati viuere possint, quo in genere vi-
... totius Reipublicae constitutus est, sique ves-
... alius regiae naturae homo, qui subditos in hanc
... hoc vite institutum perducere suos potest. Hac
... Nam omnium maxime perfecta habuisse videtur. *Plur.*

est de bello, & de pace, vniuersaque republi-
... de fortes viros in magistratu habeat, concordibus un-
... parere atque imperare iuxta paratos, laudemque por-
... tantes in medium; quam ex communi ad se trahentes.
... *Thucyd.*
... florente patria melius esse priuatis quam florenti-
... in athenis Reipublica. Nam etiam si priuatis tenet opes,
... patria simul hac omnia percunt: sed in florente pa-
... pauper cuius salus esse potest. Quando igitur ciuitas
... cuius difficultates iustitiae potest, necno autem
... Reipublicae labor autem sustentare potest, nullum est
... opem ferre, & non perterritos priuatis iacturis desere-
... *Thucyd.*
... Reipublicam, cuius Imperator mi-
... cepta, quantos voluerit faciat exercitus bellicosos.
... *Thucyd.*

Reipublicam administrandam
... hominibus sceleratis Reipublicam administrandam
... alter agit, ac si quis ingentem nauim onerariam gu-
... imperis, ineptis, committat. *Consulans. Manass.*
... *Thucyd.*
... priuatum quempiam, quam ciuitatem facere
... *Thucyd. de reb. gest. Graec. l. 1.*
... ita potest laetis rebus uti, vt non idem cum
... perat: at Reipublica, si prospero successu vta-
... omnes calamitates potest subleuare. *Dion.*

potentissimam dignitas nulla re magis extinguitur,
... hominum mentibus opinio gignatur, animum aut vi-
... illas in iustas iniurias deesse, nec ad iustam vltionem magi-
... paratos. *F. Gualterius d. an. hist. l. 4.*
... quibus Reipubl. leuatur, fortitudo videlicet
... & mutua inter se concordia. *Polyb. hist. l. 6.*
... in vna mente vel ciuitate concurrentibus, fortitudi-
... & temperantia, haud facile fieri potest, vt malitia vel ex-
... vel ex proximis aliunde attrahatur. *idem. eod. l.*
... Reipubl. melius stat. *Thucyd. hist. l. 2.*
... non opum, neque fortunae calu, vt quidam
... Reipublicae delatus Cato minor, sed Con-
... boni vni esse otiosum putaret. intentionem se rei-
... quam apem meli esse debere cenit. *Plur. in Catone*

laborum sola creuimus, diuitias, luxuriamque. *Liv.*
... *Thucyd.*
... imperis minime vitia: Misericor-
... blandities, & lenitas. Nam miseri-
... vtiendum est, qui vicissim misericordia affici-
... nos inuicem, & necessitas ac sem-
... ingenio. Oratores possunt in inferioribus causis
... inferre, non autem in grauissimis negotiis, in quibus
... breuem voluptatem sequitur ingens detrimentum, sed
... beneficia recipiant, lenitate vero vtiendum est
... magis moneri erunt, non erga aequales
... animum retinentes. *Thucyd. l. 3.*

Quam admodum ferro rubigo, ligno vermiculi ac teredines ad
... permiscerunt, sic etiam si externa nocumenta
... ita tamen qua adnata habent absumantur: hoc pa-
... Reipublicae cullibet pro natura ipsius quaedam adhaerit &
... vti potest regno monarchia. Aristocratiae
... cuncta praedicta, temporum decursu, dicto iam
... *Polyb. hist. l. 6.*
... Reipublica multis ac magnis periculis repulsa, sum-
... alioquem gradum & potentiam inexpugnabilem acqui-
... est quod accedente, vt plurimum aliole, rerum
... videtur fieri sumptuosior, & vni plus equo con-
... reddantur circa principatus & alia negotia. Quibus
... inuentionem mutationis ad peiora labo-
... videlicet, quae species est ignominiae: praeterca
... luxus. Senect autem populus mutationis eius
... quibus videtur diri-

gi, propter philarchiam inflatur. Tunc enim ira percitus, & cuncta
... imperata facere detestat, imo ne par quidem
... vult, sed omnem vt plurimum obtinere potestatem.
... Reipublica pulcherimum quidem nomine libera ac de-
... vocari poterit. *idem. eod. lib.*
... Reipublicam minimè curant: suo
... datur. *G. Pachym. hist. l. 2.*

Ego cuiusvis Reipublicae duo arbitror esse principia, propter que
... aut optabilem, aut digne stabili-
... contingat. Hac autem sunt, mores ac leges. Optabilis ac
... est, quo & priuata mortalium vita sancta
... placidi ac iusti redduntur. De-
... honestatem. Quemad-
... ad quod-
... viros eiu-
... ita & vbi priuatum
... iniusta ef-
... potest dici, quod par-
... depraua-
... *Polyb. hist. l. 6.*

Semper ergo illa sum in sententia, vt quales sunt praesides, tales
... *Thucyd. l. 2.*
... Occasio adiuuat aliquid aggressuros: quae cum se offert praeter
... vt pericu-
... quia haec res maximas concupi-
... imperium, & singuli cum vniuersis
... *Thucyd. l. 3.*
... Reipublicae, quae plurimum tempore in
... *Xenophon. l. de Reipubl.*
... temere interfectis accidit
... *Polyb. libro secundo.*

Mihi vetera facta dictaque maiorum nostrorum repetenti, cum
... & aliarum ciui-
... mirum videri solet,
... sint incommoda,
... qui olim vitro exterum imperium expe-
... tam facile repudient. Verisimillimum verò videbatur, supe-
... domi forisq; industriam ho-
... certamen eis fuisse,
... an foris iuentus
... Itaque seniores,
... prouincias
... parati
... quae aliquid agerent quo ale-
... *Thucyd. l. 3.*

Nunc instituntur ad otium & illecebras choreas ducunt tam
... crotalia, non ad
... & Regiam imi-
... Inde prociac & superbus factus, pro rebus
... desideria affi-
... delinunt animum
... quod dictum
... est, *Statem* parentum auis peiorem ferre nos nequiores, mox da-
... pro
... Si qui adhi-
... quam par sit
... ad rapi-
... decorare
... *Thucyd. l. 3.*

Efferuntur fastidio & conrumacia, efficiuntq; vt qui dixit, nihil
... valeat
... inculcatum,
... dum demum
... abli-
... non
... sed in summas miseriae direptionesq; se in-
... accedant, teneant clauum, se-
... audiamus.

Id quoq; indignissimum, vbi vel de re grauissima agatur, i'a ob-
... semper, &
... apud
... ne
... quae
... in quo elucere
... quam
... il-
... quam
... in
... qui si
... magni-

magnitudine rei semel occupavit eius animos, difficilis postea atque haud scio an vilis aditus vilitati relinquatur. *Arn. Ferron. libro quarto.*

Rerumpublicarum reusolutio & diligens consideratio.

Plurimi eorum qui de republica scripserunt, tria dicunt esse politiarum genera, harum prius regnum, alterum Aristocratiam, tertium democratiam vocant. Videtur autem de istis haud immerito vehementer posse dubitari, an haec Rerumpubl. formas tanquam solas, vel tanquam reliquis potiores nobis exponant, Etenim vtrumque ignorare mihi videntur. Siquidem manifestum est eam Reipubl. formam optimam esse iudicandam, quae omnibus quas praediximus proprietatibus constat. Huius quippe experientiam non verbis modo, sed & opere ipso percepimus, ex eo quod Lycurgus I. aedemionnm Reipubl. prius ad hunc modum constituit. Verum nec illud sentiendum est, quod haec politia sola existant. Tam enim & monarchias quasdam & tyrannicas politias videmus: quae quamvis plurimum differant a regno, simile tamen aliquid cum illo habere videntur: id quod & cuncti monarchae simulant, & ad hoc regni nomine pro viris utuntur. Praeterea Oligarchiae Reipublicae, quae plures existerunt, simile quiddam habere videntur cum Aristocraticis, quae tamen (viti dicam) plurimum differunt. Idem de Democratia sentiendum est. Quod autem verum sit quod dicitur, ex hisce manifestum redditur. Neque enim mox quilibet monarchia regnum dici debet, sed ea duntaxat quae voluntario subditorum consensu conceditur, & magis pro animi sententia, quam timore & violentia gubernatur. Neque etiam quaevis oligarchia pro aristocratica reputanda est, nisi ea tantum quae secundum electionem, & iustissimas ac prudentissimas vires aequaliter administratur. Nec Democratia cenferi debet, in qua cuncta multitudo quaecunque licet ac praesumuntur facienda potestatem habet: sed in qua & patrium est & consuetum colere Deos, cum honore obsequi parentibus, seniores revereri, ac legibus obedire. Quando in eiusmodi multitudine quod pluribus probatur obtinet, tum teste democratia vocatur.

Quapropter, sex sunt politiarum dicenda genera: quorum tria decantata sunt omnibus, de quibus iam est praedictum, tria reliqua istis sunt cognata, monarchia videlicet, oligarchia & ochlocratia. Prima est istis Monarchia, sine certe constitutione natura quadam constat, hanc consequitur, & ex hac, intercedente constitutione, ac directione, nascitur regnum. Vbi vero Regnum in mala constituta, tyrannidem scilicet, mutatur rursus ex horum destructione aristocratica pronitur, quae tamen natura quadam in oligarchiam transformatur. Cum vero multitudo iniustitiam eorum qui praesunt iracunda vlciscitur, nascitur democratia. Rursus cogente plebis contumelia & iniquitate, temporis successu ochlocratia exurgit. De his autem peripateticis cognosci poterit, quod quae iam dixi reuera sic habeant, si quis singularum politiarum, secundum naturalem cursum & principia, & exortus, & mutationes cognoverit. Etenim quilibet singulari consideraverit, quomodo nascantur, is demum solus & incrementum, & vigorem & mutationem pariter ac finem singularum considerare poterit, quando videlicet, & quomodo, & ubi alia in aliam desinat.

Maxime autem Romanae politicae hunc differendi & exponendi modum convenire cogitavi, propterea quod illa natura quadam inde ab initio & constitutionem sui & incrementum accepit. Exactius itaque apud Platonem forsitan ac nonnullos alios philosophos, mutationes istae politiarum, quibus alia desinit in aliam, discernuntur ac dilucidantur: verum quoniam variis modis ac pluribus ab illis differuntur, fit vt a paucis intelligantur. Quapropter, quatenus ista ad usum historiarum, communemque intellectum conducere iudicamus, haecenus illa certis capitibus complecti ac percurrere conabimur. Etenim etiam si quid in praesenti propter vniuersalem ac generalem declarationem desiderari videbitur, abunde hoc resarcient ea, quae in sequentibus per partes dicentur: Itaque quae principia politiarum assigno? & vnde illas primum constituisse dico? Quando vel propter aequarum inundationes, vel propter pestiferas calamitates, aut frugum sterilitatem, aut alias eiusmodi causas humano generi perniciosa est illata (quales etiam fuisse intelligimus, & in posterum saepe uimere futuras esse, rerum narratio ostendet) cum videlicet perditis quibusuis institutis & artibus, cum velut ex relicto seminario hominum rursus multitudo temporum progressu incrementum accepit, & perinde atque reliqua animantia solent, quae (vt par est) secundum generis sui similitudinem congregantur, propter naturae imbecillitatem confociantur: necessarium est, eum, qui & robore corporis & animi fiducia reliquis est praestantior, obcinere principatum & imperium: id quod & in aliis ignobiliorum animantium generibus visuere cerimus (est hoc ipsissimum censendum naturae opus) inter quae indubitato ea quae sunt robustiora reliquis praere videmus, vt potae tauros, capros, galinacos, & quae his sunt similia.

Est itaque vero simile talis esse principatus, & sic institui vitam mortalium, qui ad animantium morem congregantur, & eos qui inter ipsos sunt robustissimi ac potentissimi sequuntur, quibus quidem principatus terminus est robur, quem tum recte quis Monarchiam nominauerit. Vbi vere congregationibus istis tempo-

rum cursu conuictus & consuetudo accesserit, tum Regni praesens confimilitur de illis quae haece sunt contraria, cogitauerit. Modus autem principii & originis iam dictarum politiarum est. Etenim quoniam cuncti mutas constitutiones secundum naturam appetunt, indeque prolis procreatio perficitur, vt quilibet, nullam gratiam rependit: neque vices reddi illis à quibus enutritus: sed per contrarium male illis vel disere vel facere praesentes sunt, & conscii curae, sollicitudinis, ac molestiarum, & quibus ille est genitus, & norunt quam illi accureat, & quae aluerint. Quoniam enim genus humanum haecenus reipugnantis ac rationis particeps exiit, par non esse liquet, vt dictam corruptionem perinde atque in ceteris animantibus suisque de faciant, sed huiusmodi factum obseruet praesentes & impugnent futura prauidentes, ac quod cuiusque ipsorum consilia & impugnent auxilium in aduersis consequutus est à quopiam, nullum modum dat seruatori suo gratiam, sed illi alibi incommoda & conetur, liquet eos, qui id norunt, huiusmodi factum multum moleste re, illosque offendi, ac primum quidem condolare proinde molliore, vero ad seipos quoque referre quod ipsis est vicium. Vnde & principatus quidam singulari suboritur de virtute, & confidendum est eius quod vnumquodque praestare decet, id quod & principatus & finis est iustitiae. Rursus confimilitur, si quando quis in aduersis praeter omnibus quempiam vindicauerit, ac robustiorum contra se bestiarum insultum sustulerit ac peritulerit, peritulis talis à multitudine gloriam tantum beneuolentiam quam magis rursus acquirat: is vero qui contraria fecerit, condemnationem trimentum fortitur.

Vnde rursus apud multos consideratio quadam deest, & honesti, ac differentiae illorum subnascitur: quorum alterum honestum & imitatioem, propterea quod commodum est, & alterum vero auerfationem meretur: quando qui praedicta inueniuntur, ac subditis ea, subministrare videtur, quae ad conditionem competunt: tum videlicet nullam amplius vobismetipsis se submittunt, ac principatum illius inueniunt, ex quo tamen fit venerandus, vnamque sententia vlciscuntur, & impugnant qui poenitent illius infidantur & aduersantur. Ex hoc tamen ex Monarchia sensum fit Rex, quando ratio principatum inueniunt quem antea posse derant ferocia, & potentia. Haec prima est ratio quadam, apud homines honesti ac iusti & iis contrariae operatio & consideratio: hoc vero regni principium & exortus, quae enim istis modo, sed & illorum posteris principatus plerumque custodiunt, perituli de illis qui & non inueniuntur & sub talibus educati, fore eos petinde atque maiores vobis animatos. Quod si aliquando accidit, vt displicent ipsorum Regni posteris, insiuntur exinde principum ac Regum, obnoxium, non amplius secundum corporis vires, & animam magis audentium, sed secundum voluntatis & rationis differentiam, diuersitate vtriusque experimentum ex ipsis sumunt operatio, quae praesca consuetudine relicta, si qui regno semel sint inueniunt, & eam potestatem consequuti, praecipua quaedam loca inueniunt ac muris cingunt, regionemque regni possident: quorum de terum securitatis gratia, alterum ad hoc faciunt, vt scilicet quae necessaria sunt, largiter suppeditent. Cum autem haece haec Reges immorarentur, nulli erant detractio, nulli inueniuntur obnoxii propterea quod nec velutu aduolunt, nec alio modo reliquis discrepant, sed vitae conuersationem ceteris conueniunt, & perpetuo vna cum multis partiformiter agunt. Praesca vero, vbi qui principatus per successionem & seruiturum prerogatiuum consequuti sunt, ea iam parata habentur & securitatem retinendam, parata quoque quae ad sustentationem & alimentum, imo supra etiam, faciunt: tum demum conueniuntur, sed propter rei vni copiam sectantes, principibus conueniunt, vt praestantius veltantur quam subditis, praestantior quoque & vario ciborum apparatu & viu fruuntur, denique inueniuntur sine vlla contradictione cum illis habeant, quae conueniunt: vnde & inuidia nascitur, & offensio, & odium nascitur, & implacabilis ira: fitque vt regnum commutetur in principatum. Principium autem dissipationis huius, & infiditatis subditum principis conspiratio, non est ex infimii sublelli hominum, sed ex generosissimis, & iis qui animi magnitudine & confidentia videntur, propterea quod tales imperantium sibi contumelias & insolentiam minime ferre possunt. Plebs vero duces ad hoc inueniuntur, simul cum illis propter dictas iam causas ad hoc inueniuntur, vt principes repellantur, atque ita forma Regni ac Monarchiae principis tollitur, & rursus Aristocratiae factum principium datur, enim multi, vt illis qui monarchas & medio iustitiam, quae inueniuntur, & seipos illis committunt, illi vero rutilae huius conueniuntur, & seipos illis committunt, nihil prius ducunt, & quod

PC
POLYANT

uero, & virget vehementius illum qui rationi & legi obstitit. In *Gnomologia suis.*

Ciceronis. In corpore si quid est eiusmodi, quod reliquo corpori noceat, vti ac secari quod nocet patimur, vt membrorum aliquid potius, quam totum corpus intereat: Sic in Reipubl. corpore: vt totum saluum sit, quicquid est perniciosa, amputetur. *Phil. 8.*

Vt contemendus est, qui in nauigando se maualt esse incolumem quam nauim. Ita vituperandus est, qui in Reip. discrimine, suam plus quam communi saluti consulit. *Lib. 4. ad Herennium.*

Vt iudex, sic procuratio Reipublice, ad vtilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. *Lib. 3. Offic.*

Vt in nauigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere nequeas, cum vero id possis mutata vtilificatione: assequi stultum est cum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quam eo commutato, quo velis tandem peruenire: Sic omnibus in administranda repub. propositum idem esse debet, cum dignitate otium: non idem semper dicitur, sed idem semper spectare debent. *Ad Lent. l. 1. fam. epist.*

Seneca. Nec illud erit admittenda Reipubl. si valetudo illum impedit: quomodo nauem in mare non deduceret in mare, quomodo nomen in militiam non daret debilis? Sic ad vitam quam inhabilem sciet, non accedet. *De vita beata. c. 30.*

Vt quidam sole & exercitatione curam corporis educunt, athleticę vtilissimum est, lacertos suos, roburque cui vendicauerunt, maiore temporis parte nutrire: Ita nobis animus ad rerum ciuiliū tutamen parantibus, in opere esse longe pulcherrimum est. *Lib. 1. de tranquilla. vita. c. 3.*

Roterodami. Cum bruta solitum naturę morem relinquunt, tempestatis indicium est: hoc est, cum mergi fugiunt maria aut stagna: cetera absconduntur formice, aut oua progerunt, lumbri cetera terra fugiunt, tempestatis præsignium est. Ita cum audient facinorosi, tacent integri, sapit vulgus delipiunt principes, sacerdotēs pro terrenis digladiantur: perniciem humanę vitę significat. *in Simil.*

Vt equus stragulos imputantur non equi culpę, sed equilonibus: Ita populus male moratus Episcopis aut Principibus. *in Simil.*

Sicut ex contrariis elementis mira harmonia temperatus est mundus: Ita diuersis hominum studiis constat Reipublica. *in Similibus.*

Quomadammodam chorus est res elegans, si quidem ordine constet & harmonia: contra ridiculum spectaculum, si gesticulationes vna cum vocibus confundantur: Ita præclara quedam res est ciuitas, aut regnum, si suis cuique datur locus, si suo quisque fungitur officio: hoc est, si Princeps, quod sedignum est, agit, si magistratus suas obeunt partes, si plebs item bonis legibus & integris magistratibus obtemperat. *De inst. Princip. 6.*

Thuriens. Qui multo tempore lecto affixus detinetur, nihilo minus lassatur, quam qui mediocri itinere fertur, & qui vult ab itinere ab omnibus rebus publicis subinde magis inuenit quietem, quam animi tranquillitatem. *in apoph. 127. 1.*

Confunditur totius corporis ratio, quando principalia viscera igna uora ignobilibus. Ac misera est Reipublica, vbi primates priuatis hominibus sunt peiores ac imprudentiores. *In Apophthegmat. 117.*

Cont. absentibus extremis, paulatim emoritur & ipse venter: nec diu possunt consistere principes, vbi contabescit Reipublica. *In apoph. 87.*

Emblema.
Reipublica liberata.
Emblema c. l. And. Alciadi.

*Cæsaris exiit, cen libertate recepta,
Hoc dicitibus Brutus cusa monet a fuit.
Enfiscali imprimis, quæ piteus insuper astat,
Qualem missa manu seruitta accipiant.*

Vide Cuias, Magistratus, Polita, Rex.

Restitutio.

DEFINITIO. ET ETYMOL.

Restitutio, Græce ἀποκαταστασις, & ἀνακαταστασις, restituo dicitur. Est autem restitutio in pristinum statum impositio. *Vt habetur. ff. de verb. sign. l. restituere.*

Restitutio est actus iustitię communicatiue, quæ nihil aliud habet, quam ad restituendum in possessionem rei suę. *secund. Thom. secund. q. 62. princ.*

Restitutio a restituito fit, restituit autem a statu. Est autem restituere modo reddere. Terent. *Gnatum ei restituit:* Modus restituendi statum reducere. Iustinius, *Hunc regno a patre priuatum restituere.* Hinc restitutio ipsa restituit dicitur. Causa restituendi consultus, Restituere, inquit, plus est quam exhibere. Nam exhibere est præsentiam corporis præbere, restituere vero est etiam præsentiam facere, fructusque reddere.

¶ PATRVM SENTENTIA.

Quod inuenisti, & non reddidisti, rapisti: quantum potueris, restituisti, si potuit, tolli. *Aug. de uer. Apost.*

Si res aliena propter quam peccatum est, cum reddi potest, reddatur, non agitur penitentia sed fingitur. Si autem non potest agitur, non remittitur peccatum, nisi restitatur. *Abbas. de v. dicit, quom restitui potest. Ad Maccl.*

Multi sine peccato putant esse, si alienum: quod innocenter obtineant & dicunt. Deus mihi dedit cui habeo reddere? Dicant ergo peccatum hoc esse, simile rapinæ, si quid inueniunt non reddere. *Orige. sup. Leuiticum.*

Vide Redemptio.

Resurrectio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Resurrectio, Græce ἀνάστασις, & ἀναστασις, resurrectio dicitur. Est autem resurrectio, a morte ad vitam reparatio. Vel resurrectio est ab eo quod cecidit & dissolutum est, iterum resurrectio.

Resurgo componitur ex re & surgo, surgo autem ex hinc & rego, quod proprie significat erigere. Surgere etiam pro exurgere metaphoricis accipitur. Virgil. *Afcantum surgentem.* *Et in hinc dicit Iuli Respicie.* Veteres surrego pro surgo di cebant vnde resurrectio dicitur. Resurgere resurrectus surgere. Hinc resurrectio, quæ proprie de defunctis dicitur.

¶ LOCI BIBLICI.

Resurrectio, pro ipsa redemptione, aut vita immortalis, resurrectio sanctoꝝ conseruatur, *Phil. 3. 10.* Nam aliquoties iam infideles resurgunt, sed in perpetuas penas que votum aut æterna: *in uerbo iuxta:* pro his, qui a mortis somno sunt excitati. *26. 13. Resurrectio, fidelium scopus 2. Cor. 4. 14. Resurrectio generalis prædictur, Dan. 12. 2. certissima est, Job. 19. 25. 26. Ezech. 37. 28. 36. 14. Ezech. 37. 1. 1. Dan. 12. 2. Ioan. 2. 1. Soph. 3. 8. Matt. 2. 31. 32. Luc. 14. 14. 20. 35. Ioan. 5. 29. 21. 28. 28. 6. 40. 5. 21. 24. 44. 46. 26. 6. 8. Rom. 8. 11. 23. Cor. 12. per totum capit. 2. Cor. 4. 14. Col. 3. 4. Gal. 6. 8. Phil. 3. 11. 21. 21. 4. 3. 1. Thess. 4. 14. 2. Tim. 2. 1. 2. 12.*

Resurrectio, generalis, *Job. 19. 25. Ezech. 27. 1. Dan. 12. 2. Ezech. 37. 28. 36. 14. Ezech. 37. 1. 1. Dan. 12. 2. Ioan. 2. 1. Soph. 3. 8. Matt. 2. 31. 32. Luc. 14. 14. 20. 35. Ioan. 5. 29. 21. 28. 28. 6. 40. 5. 21. 24. 44. 46. 26. 6. 8. Rom. 8. 11. 23. Cor. 12. per totum capit. 2. Cor. 4. 14. Col. 3. 4. Gal. 6. 8. Phil. 3. 11. 21. 21. 4. 3. 1. Thess. 4. 14. 2. Tim. 2. 1. 2. 12.*

Resurrectio, generalis, *Job. 19. 25. Ezech. 27. 1. Dan. 12. 2. Ezech. 37. 28. 36. 14. Ezech. 37. 1. 1. Dan. 12. 2. Ioan. 2. 1. Soph. 3. 8. Matt. 2. 31. 32. Luc. 14. 14. 20. 35. Ioan. 5. 29. 21. 28. 28. 6. 40. 5. 21. 24. 44. 46. 26. 6. 8. Rom. 8. 11. 23. Cor. 12. per totum capit. 2. Cor. 4. 14. Col. 3. 4. Gal. 6. 8. Phil. 3. 11. 21. 21. 4. 3. 1. Thess. 4. 14. 2. Tim. 2. 1. 2. 12.*

De resurrectione duo primarij Christi discipuli disceptant, *Matth. 9. 10. Resurrectio carnis creditu difficilis, AB. 17. 9. 18. 32. Resurrectio quando futura, Job. 14. 12.*

Resurrectio Christi, resurrectio iudicij. *Ioan. 5. 29. Resurrectio sanctorum, Luc. 14. 14. Resurrectio Christi tanquam fundamētum ponitur. 1. Cor. 15. 21. Resurrectio vitę, pro ea resurrectione, quam peruenit vita comitatur, quasi dicas, vitales, Hebraismus, *Ioan. 5. 29. Resurrectio duplex est, prior. Act. 20. vers. 5. 6. que æternam vitam cumest, Roman. 6. 4. 5. 11. in qua qui partem habuerunt, resurrectio mors in eos potestatem non habebit, Apoc. 20. 16. postquam Apoc. 13. que carnis est.**

Confideremus paruum cuiuslibet arboris semen, quod in terra iacitur, vt arbor ex illo producat, & comprehendamus si possumus, vbi in illa tanta paruitate feminis tam imensa arbor latuit, quæ ex illo processit, vbi lignum, vbi cortex, vbi vberitas foliorum, vbi vberitas fructuum. Nunquid non in femine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceretur? Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerem à nostris oculis in elementa redactum, quum vult Deus in hominem reformar, qui ex tenuissimis feminibus imensa arborum redintegrabitur.

In omni re aut actu, virtus agendi spes est futuri. Qui enim arat, arat vt metat: qui pugnat, pugnat vt vincat. *Et post pauca.* Tolle ergo spem resurrectionis, & reclusa est obseruantia omnis pietatis. *Chrysol. Math. 22.*

Si resurrectio non est, neque Deus est, neque prudentia est, tunc casu omnia feruntur & aguntur. Videmus enim plurimos iustos esurientes & iniuriam patientes, peccatores autem & iniustos in diuitiis & in omni voluptate abundantes, sed quis vnquam hoc iusti iudicii vel sapientis prouidentie opus bene senties suspicabitur? Erit ergo resurrectio iustus enim Deus est, & his, qui confidunt in eum, mercedis retributor. *Damasien. lib. 4.*

Resurget iustus vt iudicet peccator, vt iudicetur impius, vt sine iudicio puniatur. *Cassian. Ps.*

Affligimur in eius passione, gaudemus in eius resurrectione, sic enim possumus pui dici, si eius dispensationibus mercemur aptari. *Idem in Ps.*

Est in Christo homine vnus cuiusque nostrum caro, sanguis & portio, vbi ergo portio mea regnat, regnare me credo, vbi dominatur sanguis meus, dominari me sentio, vbi glorificatur caro mea, me gloriosum esse cognosco. *Maxim. ser. de pas.*

Quia in paradiso mulier propinquit viro mortem, à sepulchro mulier viris annuntiat vitam, vt sicut occasione sexus muliebris fuit introductio mortis, ita hic est pietate sexus muliebris nuntiaro vite, vt que viro transfuderat culpam, transfundat & gratiam. *Rabab. in Matth.*

Quod apostoli resurrexerunt Dominum, mulieribus nuntiantibus, aut non crepant, aut deliramentum iudicasse referuntur, grauius nemo arguat. Alte dabitur, qui altius credit: decipi non potest, qui non est facilis audire. Ignauus nimis est, qui post exemplum inuenit incautus: rudis miles ad aciem concurrat qui cauiam bellinecit, vim bellatoris ignorat: pericia autem est, non segnitia, quam sensum miles veteranus accendit. *Petr. Chrysol. sermon. 79.*

Tibi abste, quod ad resuscitanda corpora vitæque reddenda non possit omnipotentia creatoris omnia reuocare, quæ vis bestiarum vel ignis absumpsit, vel quod in puluerem cineremve collapsum, vel in humorem solutum, vel quod in auras est exhalatum: abste vt sinus illud, secretumque; naturæ ita recipiat aliquid substantiam sensibus nostris, vt omnium creatoris aut cognitionem lateat, aut refugiat potestatem. *August. de Civitate Dei li. 22.*

Sed infideles clamant dicunt, Quomodo potest caro quæ putrefacta & soluitur, aut in puluerem vertitur, etiam maris interitum profuso sorberet, fluctibusque dispergitur, colligi rursum, & redintegrari in vnum corpus: & ex anima hominis reparari? Ad quos primam interim responsonem in sermonibus Pauli faciamus, dicentis eis: Inspiciens, tu quod feminas non viuificatur nisi prius moriantur: & quod feminas, non corpus quod futurum est feminas, sed nudum granum tritici, aut alicuius cæterorum seminum. Deus autem dat corpus prout vult. Quod autem in feminibus, quæ in terram iacis per annos singulos fieri vides, hoc in tua carne quæ lege Dei feminatur in terra, futurum esse non credis? Cur quæio tam angustus & inualidus diuine virtutis æstimator es, vt dispersum vnus cuiusque carnis puluerem in suam rationem colligi & reparari posse non credas? An non censes cum videas, quod etiam mortale ingenium demeritas in profundum terræ metallorum venas rimetur, & a rusticis oculis autum videt, in quo imperitus terram putat? Hæc cur quidem non concedimus ei, qui fecit hominem, quando tantum is, qui ab ipso factus est allequi potest. & cum auri esse propriam venam & argentiam, æris quoque, longe disparem, ferrique ac plumbi diueriam in tra speciem terræ lateat, mortale deprehendat ingenium, diuina virtus inuenire posse ac discernere non putabitur vnus cuiusque carnis proprium sensum, etiam si videatur di peritus? Sed ad hæc tenemus animas, quæ deficiunt in fide, naturalibus rationibus adiunare. Si quis diuersa femina in vnum permisceat, & hæc in diuersa feminet, vel passim spargat in terram: nonne vnus cuiusque feminis granum, quocunque loci iactum fuerit, competenti tempore, secundum naturæ suæ speciem germen producet, vt statum suæ formæ suæque corporis reparat: ita ergo vnus cuiusque carnis substantia, quam vis varie diuersaque dispersa sit, ratio tamen ipsa quæ incit vnus cuiusque carnis, est immortalis: quia immortalis animæ caro est, ex eo tempore quo feminatis in terram corporibus, primum veri Dei voluntate arripit, collectum terræ attractatumque substantiæ suæ sensum reddere reparat in illam speciem, quam mors aliquando dissoluerat. Et ita fit vnus cuiusque animæ, vt non ad confusum aut extraneum corpus, sed ad suum quod habuerat, reparetur, consequenter potest

proagonibus præsentis vite cum anima sua caro vel puluerem vel impudica puniri. Et ideo satis caute ecclesia nostra fides in nobis docet, quæ in eo quod cæteris tradit. Carnis resurrectionem non addito pronomine tradidit. Huius carnis resurrectionem, in ius sine dubio, quam habet is, qui profectus figuratam carnem in ipso: quod sciat vnus cuiusque fidelium, eam enim suam suam seruauerit à peccato, futurum esse vas honoris vite domini, omne opus bonum paratum. Si vero contaminatum in peccatorum esse vas iræ ad interitum. Iam vero de ipsa resurrectione gloria, & de promissionis magnitudine si quis plenus fore desiderat, in omnibus pene voluminibus diuini inueniet indicia, quibus nos commotionis tantummodo gratia pauca præsentem memorantes: finem inuicta à te opulenti faciemus. Igitur stolis Paulus, quod resurgat mortalis caro alius multis altiora mentis dicens: Quod si resurrectio mortuorum non est, ergo Christus resurrexit: si autem Christus non resurrexit, inane est dicatio nostra, vacua est & fides nostra. Et paulo post, Numquid Christus resurrexit: ad mortuis initium dormientium, quocumque dem per hominem resurrectio mortuorum: sicut enim in aliam mnes moriuntur, ita & Christo omnes viuificabuntur. Vnde que autem in suo ordine, inuictum Christus. Deinde in quo Christo in aduentu eius, deinde finis Et in sequentibus ad id, Et ecce mysterium dico vobis. Omnes quidem resurgent, sicut enim omnes autem immutabuntur, (sive vt in alio tempore resurgetur, sive in vnus: omnes quidem dormientium, non enim omnes autem immutabuntur) in momento in istu oculi, in nouissima tuba, & motu resurgent incorrupti, & nos immutabuntur. Sed ad Thesalonicenses nihilominus scribens, dicit: Nolo autem ignorare fratres, de dormientibus, ne contristemini, sicut etiam ipsam non habent: nam si credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit ita Deus eos, qui dormierunt per Iesum, eorum etiam lo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini: quia non dormimus, qui reliqui sumus, in aduentu Domini, non præteritum ut qui dormierunt, quia ipse Dominus iussit & in voce tubæ ista tuba Dei descendet de celo, & motu qui in Christo resurgent gentes primi. Deinde nos qui viuimus, qui reliqui sumus, in aduentu Domini erimus. Verum ne existimes hæc Pauli solus resurrexerunt uel prædicatione signari: Audi etiam quid Ezechiel propheta per spiritum sanctum prælocutus sit. Ecce, inquit, ego sum pulchra vestra, & educam vos de sepulchris vestris. Ipsi quoque mylitis redundans eloquitis, audi quam euidenter resurrexerunt mortuorum prædicat. Est (inquit) arbori spes: si enim absciderit, iterum pullulabit, & virgultum eius nunquam deficiet. Ipsi si tenuerit in terra est radix eius: Si vero in petra emerserit truncus, ab odore aquæ resorbabit, & faciet fructum in montem. Vt vero si mortuus fuerit, abste & mortalis si resurrexerit, non erit? Non tibi videtur in verbis his cum quodam patre argueret homines, & dicere, Itane stultum est hominem gerere cum videant excire arboris truncum rursum pullulare de eodem lignum emortuum iterum vitam recipere, ipsi sine ligno quædam liquid simile de semetipsis nec arboribus opinentur? Vnde etiam quod veluti interrogans modo legendum sit quod dicitur: Quis autem cum ceciderit, non resurgat, de consequenti perit. Subiungit namque statim: Si enim mortuus fuerit homo, non resurgat. Et paulo post dicit: Expectabo vsquequo iterum fiat. Et iterum idem dicit: Qui iuicaturus est speret terram præteritam, quæ hæc nunc haurit. Hæc quidem ad præteritum dicitur, in professione nostræ: quia confitemur in symbolo huiusmodi resurrectionem: quod enim adiunctum, huius, vide quantum sit omnibus his, quæ de diuinis voluminibus memoramus. Quod enim aliud indicatur in dictis lob, quæ superius exposuimus? Quia cum dicit, Resuscitabit pellem meam, quæ hæc haurit, id est, quæ ista tormenta perpetuit: nonne apertè dicit huius carnis resurrectionem futuram? huius, inquam, quæ in larionum & tentationum cruciamenta quæ sunt, nunc sustinet sed & Apostolus cum dicit: Oportet enim corruptibile hoc cinere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Non quid non corpus suum quodammodo contingens, & incorruptibilis est vox? Hoc ergo quod nunc corruptibile corpus, resurrectionis gratia incorruptibile erit: & hoc quod nunc mortale est, immortalis virtutibus induetur. Vt dicit Christus, gens à mortuis, vltra iam non moriturus, mors ei vltra non dominabitur: ita & qui in Christo resurgunt, nec corruptionem sentient vltra, nec mortem, non natura carnis abiecta, sed conditione eius, & qualitate mutata. Erit ergo corpus quod dicitur à mortuis, incorruptibile & immortale, non solum iustorum, sed etiam peccatorum. Iustorum quidem, vt semper possint permanere cum Christo: peccatorum vero, vt abique interire non debeant, iam in superioribus edocuimus, vbi ostendimus quæ debitas sunt pœnas. Quod autem iusti semper cum Domino manent, iam in superioribus edocuimus, vbi ostendimus quæ debitas sunt pœnas. Quod autem iusti semper cum Domino manent, iam in superioribus edocuimus, vbi ostendimus quæ debitas sunt pœnas. Quod autem iusti semper cum Domino manent, iam in superioribus edocuimus, vbi ostendimus quæ debitas sunt pœnas.

PC
POLYANTH

rumpantur, non pariant ariftam. Sicut igitur qui videt tibi grauius quod corrumpitur, & dissoluitur, non dubitat de resurrectione, sed certissimam demonstrationem facit: nam si ita maneret, & non corrumpetur, vel dissolueretur, certum quod nunquam resurgeret: Sic cogita in corpore tuo: cum vides corruptionem, tunc potissimum de resurrectione philosophare. Nam mors nihil aliud est, quam plena corruptionis consumptio. Neg enim mors simpliciter corpus sed corruptionem corporis absumit. Hoc etiam in metallorum materis vides euenire. Rudem enim glebam in qua aurum, eius artis gnari, & in conflatorum mittunt, circumponendo stannum & aliam materiam, & aurum non profertur, donec purum excoquatur, iam si tantum potest ignis potentia, cur non & diuina? *Hemil. de resurrect.*

Damaseni. Resurrectio est secunda eius qui interit flagro. Nam animæ cum immortales sint, quomodo resurgent secundo? si quidem mortem distantes dicimus esse separationem animæ a corpore: resurrectio ergo uno est coniunctio animæ & corporis, & secunda iterataque eius, quod dissolutum est, iterum pessimum, animalis resurrectio: ipsum igitur corpus quod corrumpitur, resurget incorruptibile. Non impotens enim est is, qui in principio ex puluere terræ ipsam constituit, rursus resolutum & conuersum in terram ex qua iustum est (secundum conditoris dictum) iterato suscitare illud. Qui puluerem in corpus sola voluntate transmutat, qui pauam materiam stiliam, id est semen in vitro adolecere præcipit, & fecit illud multiforme, & multimodum corporis organum, nonne magis quod fuit, & defluxit, iterum suscitabit, sola voluntate? Considera in fuscis, tanquam in sepulchris, semina suffocata, quis illis radices imponit, & superem, & terra, & subtilissimos culmos: nonne qui vniuersorum artifex est, eius præcepto condita omnia? Sic crede & mortuorum resurrectionem fore diuina voluntate & nutu: concurrentem enim habet voluntati virtutem. *Lib. 4. c. 28. Orph. fides.*

Olympiodori. Aqua hydriz in fonte non perit, sed ad suam plenitudinem integritatemque accedit, in fonte ipso existentem. Quando igitur quod ex parte euacuatum fuerit, iuxta Apostolum, tunc veniet quod perfectum est. Particularis itaque nostra cognitio, quæ nunc nobis inest, tunc perfectionem suam accipiens, erit velut aqua hydriz, ad plenitudinem fontis deueniens fontis parte nunc addita, qua fons prius carebat. *in Ecclesi. 12.*

Ioannis Ludouici Vitis. Quemadmodum de nocte dormiit iugosa, sic nostra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitæ à Christo, quem apparebit iudex viuorum & mortuorum. *in Introdit. ad Sap. c. 7.*

Epiphani. Velut si quis summus opifex statuam pulchram ex auro aut alia materia à se constructam, & per omnia membra congruenter ad pulchritudinem exornatam, rursus confectam, mutilatam, & deinde conuictus à pessimo quodam homine, qui præ inuidia non tulit decoram esse statuam, eamque lædit, inanem voluptatis fructum capiens. Attende o sapientissime Aglaophon! Quod si voluerit opifex ille non esse mutilam & vituperabilem eam, quæ cum tanto studio ac cura ab ipso elaborata est, rursus impelletur ut conferat ipsam, ac talem faciat, qualis prius erat. Si vero non conuictus, neque coegit, verum manere siuerit, curans ipsam ac corrigens, necesse iam ignitam ac contrectatam statum non amplius posse conferuari eandem, sed immutatam fieri ac ductatam. Quapropter si voluerit opus ipsum pulchrum esse ac irreprensibile, confringi ac rursus constari oportet: quo turpitudines & alterationes omnes, quæ ex inuidia ac inuidia in ipso sunt, per reparationem ac conflationem pereat. Ipsa vero statua in speciem suam integra & inadulterata similitudo sibi ipsi fabricetur. Statua enim perire non contingit per artificem ipsius, etiam si rursus in materiam resoluatur, restitui enim potest. Turpitudines autem & mutilationes perire contingit. Colliquescunt enim. Restitui autem non possunt eo quod in omni arte optimus opifex non ad turpia aut offensa, sed ad symmetriam rectitudinemque, ad congruentiam operis respiciat. Idem sane videtur mihi etiam in nobis Deus disposuisse. Hominem enim decentissimum suum opificium, inuidia, & inuidiam male afflictum conuictus, non sustinuit relinquere tale, quum benignus erga homines sit: vt ne in æternum esset vituperatum, immortale in se habens vituperium. Sed dissoluit rursus in materiam, quo per reformationem colliquescent ac dissipentur omnia in ipso vituperabilia. Nam illic constari statuam, est hic mori ac dissolui corpus: illic vero reformari materiam, ac suo vitiori restitui, est hic post mortem resurgere. *Lib. 2. Tom. 1. fol. 239.*

Athanagoræ. Corpus sicut fuit animæ socium, in actionibus passionibusque tam virtutum quam vitiorum, & in sanctimonia & martyrio comes. Ita debet in pena vel præmiis habere confortium. Est ergo corpus idem resurrecturum. Nisi enim præmia manerent vitæ sequentis, prudentia, iustitiaque diuina traheretur in dubium. Homo quin etiam brutus foret miserabilior, qui religionis & iustitiæ gratia Corporeis se priuat oblectamentis: & in commoda subit innumera. Itaque virtus, religio, leges delictamenta forent, atque detrimenta. Nisi resurgat corpora, non habet iustitia diuina locum in corpore, vel anima. Non in corpore: quia inultum

...bus & aere recta rapiatur, cum ipse Apostolus expo-
... conferat Deus his, qui diligunt eum, dicat: Qui
... corpus humilitatis nostre coniforme fieri corpori cla-
... huius ergo absurdum est, si sanctorum corpora dicantur
... factiboli, cum ad formam corporis Christi, quod in
... dicitur reformanda. Sed & hoc sanctus Apostolus
... de ceteris suis loci, vel meriti addidit, & dixit, Quia con-
... cum Christo, simulque faciet sedere in cælestibus.
... & eorum similia quam plurima, sancti Dei in repro-
... habeant in resurrectione iustorum, non erit iam diffi-
... illa quæ prophetæ prædixerant, quod iusto scilicet
... sicut sol, & sicut splendor firmamenti in regno Dei.
... videbitur eos fulgorem Solis habituros ac sideru,
... splendore decorandos, quibus vel vita, vel
... angelorum Dei paratur in cælis, vel conformati di-
... corporis Christi. Ad quam gloriam saluatoris o-
... sanctus apostolus, dixit: Quia seminatur
... corpus spirituale. Si enim verum est, sicut
... quod dicitur, quod & sanctos angelorum consortis
... quod & corpora eorum in spi-
... natura creata naturaliter con-
... tibus seculi. Si enim credimus secundum
... Deum sicut, quod accipiens Deus limum terræ plasmat
... ut exeat natura corporis nostri, vt voluptate Dei terra
... cur tibi aut absurdum, aut contrarium vide-
... quibus terra proficisci dicitur in corpus a-
... corpus animale in corpus proficisci spirituale cre-
... huiusmodi multa inuenies in scripturis diui-
... in corruptionis & immortalitatis ex resurrectione
... Deum ministrat ad perpetuam gloriam.
... confusions ministrat, & penæ.
... cuius & paulo ante me-
... Et multi resurgent de terræ puluere, hi qui
... in confusionem & opprobrium
... sive Ruffin. aequilegi ad Laurentium Papam.

SENTENTIAE POETICAE.

Virg. Ecl. 4.
*Vanatamen suberunt prisca vestigia fr. audis,
Quæ renare Thetis vatis, que cinere miris
Oppida, quæ subeant telluris insidere sulcos.
Alter erit tum Typhis, & altera quæ veuat Argo
Delubris heros erunt etiam aliet a bella,
At quæteram ad Troia magnus mitretur Achilles.*
Val. Flaccus 3.
*Patec illis ianua lethi,
Atque iterum remeare licet: comes vna fororum
Adiutor, & pariter terrens, & aquora iustrant.*
Virg. 6. En.
*Et panti lata arua tenemus:
Dives longa dies perfectæ temporis orbe,
Cæcæretan exomer Labem, parumque, reliquit
Rerum sensum, atque auari simplicis ignem.
Hæc vniuersi mille rotam voluer per omnes,
Lethæam ad fluitum Deus euocat agmine magni,
Solliciti monentes superæ & conuexa reuolant,
Rarij & incipiant in corpora Sella reueri.*
Sen. Herc. fur. act.
*Int in immensum sinu
Placidus quæstus labitur Lethæ Vadis,
Denique curas.*
Claud. 2. Ruff.
*Quæ vni per varios annos, per mille figurat
Egit lethæo purgatos flumine, andem
Rarij ad humanæ reuocat primordia formæ.*

PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

... Cebes, maxime omnium ita vt mihi videtur ex mor-
... homines huius, mortuorum superant animæ, at-
... melius est, malis vero peius. *Plat. in Phæd.*
... non percutit, etiam mors, quam pertimescimus ac
... vitæ non eripit. Veniet iterum qui nos in
... dies æquo animo debet crediturus exire, obierat or-
... in se remeantium. A Ætas abiit, led alter illam annus
... os didicerent illam sui mensis. Solem nox obruit,
... illam di. es abiget. *Sen. 36. Epist.*

SIMILITUDINES.

Crisostomi. Semina nisi prius moriantur, & putrescant, & cor-

iniustum, foret animam habere premia laborum, in quibus magnam partem perperam est corpus, ipsum vero non habere in premio partem: Non in animam sciam dare poenas peccatorum quam plurimorum, quae non commisit, nisi corpus ei fuisset adiunctum; De re surrectione.

Reuerentia.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Reuerentia, a reuer, reuer, & a reuerentia, reueor dicitur. Est autem reuerentia, honor exhibitus in testimonium virtutis.

Reuerentia est timor initialis, & castus, tamen capi potest in bono, & in malo, sicut etiam, confusio, id est, erubescencia. sec. B. Th. sup. Ps. 34. col. 17.

Reuereri est actus timoris, & vt debetur Deo est actus latitiae. sec. eund. Sec. q. 81. art. 2.

LOCI BIBLICI.

Reuerentia erga alios praecipitur, Rom. 12. vers. 10. Philipp. 2. 3. 1. Pet. 5. 5.

SENTENTIAE BIBLICAE.

Omnes honorate, fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyabolis. Petrus Apostolus 1. cap. 1.

SENTENTIAE PATRVM.

Esto subiectus pontifici tuo, & quasi parentem animae ama. Sed Episcopi Sacerdotes sciant se esse, non dominos: honorent clericos quasi clericos, vt iplis Episcopis honor deferatur. Scitum est illud Oratoris Domitii: Cur ego, inquit, te habeam vt principem, cum tu non me habes vt senatorem? Hier. ad Nepot. & hab. dist. 35. can. Ego.

Boni reuerendi sunt, ne offendantur ne fortasse per eos ille prouocetur ad iram, qui eorum corda semper inhabitat. Greg. sup. Ezech. 7. 27.

Cham filii Noc sententia damnatur, qui suorum praepositorum culpas in publico produnt. Iud. lib. 3. de summo bono.

Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum in seruitutem perpetuam damnauit. Abafon quoq; Dauid de regno expulit, & concubinas eius incaustauit, sed morte condignas poenas luit. Helisai caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo viri de saltu ex eis quadraginta duos laecerunt. Qua puerilis stulticia Iudaeorum in Caluarie loco Christum crucifixum irrisit: sed quadragesimo secundo anno post ascensionem eius, duo viri Vespasianus & Titus de saltu gentium egressi, illud foetum laenauerunt. Glossa Ecclesiast. 3. super illud. Honora patrem tuum, ut superueniat tibi bene, &c.

PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Dignitas, est alicuius cultu & honore & verecundia digna auctoritas. Cic. Rhet.

Obseruantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore veneramur. ibid.

Reuerentia, est virtus aliqua praestatione sublimitatis debita honorificationis cultum exhibens. ibid.

Veneratio, est virtus, qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humilatione, gestu, nutu, & verborum emissionem. ibid.

Pythagorae tanta veneratio ab auditoribus tributa est, vt quae ab eo acceptant, in disputationem deducere nefas putarent. Qui etiam interpellati ad reddendam causam, hoc solum respondebant, ipsum dixisse, magnus honor, sed scholasticus. Val. Max. l. 8.

Non possumus ob honores reuerentia iudicare dignos, quos ipsi honoribus iudicamus indignos. Boet. l. 3. de consol.

Bonus vir sine Deo nemo est. Ille dat consilia magna, & recta. Magnorum fluminum capita veneramur, coluntur aquarum calentium fontes & stagna, quae vel opacitas, vel immensa altitudo facit. Sen. 40. epist.

Si hominem videris intrepidum, & inexpugnabilem periculis, intactum cupiditatis, inter aduersa felicem, in medijs tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, non subicit te veneratio eius: visus illic diuina descendit. ibid.

Mulum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregrunt, suscipiendi tamen sunt, & ritu Deorum colendi: quam venerationem praepositoribus meis debeo, tandem illis praepositoribus generi humani quibus, tantum boni initia fluxerunt. Si consulem video aut praetorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam: equo desiliam, caput aperiam, semita cedam. Quomodo ergo M. Catonem, & Laelium sapientem, & Socratem cum Platone in animum meum sine dignatione summa recipiam? ego illos venero, & tantis nominibus assurgam. Epist. 65.

APOPHTHEGATA. Musonius dicebat, eum apud omnes maxima verecundia digni iudicari, qui se ipsum primo, deinde alios reuereri didicisset. serm. 29. de verecundia.

Demetrius Phal. Honestos adolescentes domi parentum reuerentia debere dicebat: in via autem omnes vt qui que se obuiauerunt, in rudine autem se ipsos. Srob.

SIMILITUDO.

Roterodami. Apud Thessalos capitale est occidere ciciniam, vt ob aliud, nisi quod serpentes interficit: paratur & apud Thessaliam miluis, quod vrbem raptis exitis pecudum repurgens: in quibusdam honores habendus, non quod ipsi digni sint, sed quod illorum opera nobis sint vsui. in siml.

EXEMPLA BIBLICA.

Reuerentiae exempla: Rex Israel. 2. Reg. 6. v. 21. 22. Dispositio. 2. Reg. 9. v. 32. Elizabeth. Luc. 1. v. 43. Populus. 9. v. 45. Ad. 5. v. 13. Eodem gentium. 20. v. 35. 21. v. 5. Paulus. 15. v. 25. Rom. 12. v. 23. Vide Dignitas, Honor.

Rex. Reges. Regna.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Rex, Graece βασιλεύς, ius, & Anax, ius, est nomen generis imperator nomen officii. Imperatores creantur, & Reges sacrorum Rex sacrificulus est Romanis, qui sacrorum ritibus, solo nomine rex, sacra, quae penes reges erant, obsecrationum praestaret, quem creatum, aut in locum decedentem substituit, licet reliquos sacerdotes inaugurari oporteat. Act. 13. v. 13. lex Gen. 17. c. 27.

Reges a recte agendo vocati sunt, ideoq; recte facientes, nomen tuetur, peccando amittit. Recte ergo illi Reges dicuntur, qui tam se met ipsos, quam subiectos bene regendo moderantur. uerunt. Iud. 1. de summo bono.

LOCI BIBLICI.

Rex qualis, & quorum constructus, Dent. 17. v. 15. Regni stabilimentum. Prover. 29. 4. 2. Deo elui. Sam. 2. v. 34. 10. 9. honore afficiendus Rom. 13. 1. Pet. 2. 17. Legem reges debent. Deuter. 17. v. 28. 19. equos sibi multiplicare non debent. 2. Cor. 12. v. 14. Regis cor in manu Domini. Prover. 12. 1. Regis ira periculosa. 14. c. 19. 11.

Regum corda inscrutabilia. Prover. 25. 3. Regum & principum officia. 1. Reg. 2. 3. P. 2. m. 10. 11. Prover. 20. v. 26. 28. 23. Regum ac Principum vitia non sunt dissimulanda. Exempli Elias. Reg. 18. 18. Elifuzus. 2. Reg. 13. 3. Ioannes Baptistae. Mat. 23. 4.

Regibus quod debetur, reddendum. Matth. 22. 21. Regibus & Principibus Deorum nomen attribuitur. Psalm. 135. 10. v. 34. 33. Prima, eo quod iudicia Dei exercitant inter homines. Paralip. 19. 6. hoc est, ratione officii, bona & iusta promotione la puniendi & tollendi. Ideoq; naturam Deimitari debent, quos & Ariolos. Leuit. 20. 6. Dent. 18. 10. Parentibus honorum deferentes. Leuit. 20. 9. Illegitimi concubitus reos, v. 11. 12. 13. alios in ligni facinore pollutos, vt sunt idololatrae. Esai. 22. 17. 18. 17. 9. 5. 6. & similes, tolli a medio vult. Secunda, Diuina operatione formae, quia notas aliquas sui Spiritus Deus in imperatoribus est, dona quaedam pene diuina illis communicat, vt patet ex Esai. 11. 7. 1. Sam. 16. 8. 13. 24. Dauid etiam petiit se Spiritu principum firmari. Psalm. 51. 14. Zorobabelis quoq; Spiritum a Deo conceperat legitimus, Haggai. 1. 14. Finem in quem constituiti sunt Reges & Principes, exprimit Paulus 1. Timoth. 2. 2. pro Regibus orationem. ibidem.

POETARVM DICTA.

Thomas Motus.

Quis dicit melius, Rex ne imperet, anne Senatus?

Neuter quod, sepe est, si sit uterque malus.

Sin sit uterque bonus, numero prestare Senatui.

Ingle bonis multis plus reor esse boni.

Difficile est numerum fortis reperire bonorum.

Sic facile est Sinum sapientis esse malum.

Et fuerit mediis saepe inter utrumque Senatus.

Sed tibi vix iniquam rex mediocritas erit.

Consilioque malus regitur melior Senatus.

Rex consultores seū regis ipse suus.

Collunies grauis exuuiis spoliisque coactis,
 Et quando insurget rabies flagrant e rumpit,
 Tunc leges sigez dubias, idem que resiger,
 Exquirens culpas faciles subigenque sateri,
 Inraque confundet ferro remerat a nefando,
 Infones cadet, pulsataque corpora frangez
 Indomito fastu sic mens accensa furore
 Percuriet matres pendebunt oscula circum
 Filioi, hi teneros vultus largo imbregabunt.
 In marora trahent, ut am, luctuque sepulsi
 Dissugient celeres multi, ac labentibus annis
 Dejerio explebunt inopem sub culmine vitam,
 Pars vitro profugit, terris saltantur & alto.
 Vix ribi constabit nimio mens fracta dolore.
 Pars patrius morti relictis, vitamque perosi
 Damnabunt fatum infelix tenneque penates.
 Mala mouens animo furis agratus & ira,
 Audetbit quodcumque nefas immoque mouere,
 Ibit Typhoone furiam pestima iuxta,
 Attollet que facem, & subter praecordia conder,
 Quos lactus viduas homines in sedibus auget
 Squallentes, at tu Divium pulcherrime Reflor
 Nobis indulges reserax quibus atheris arcem
 (Nam ribi stellata seruit plagula lactea molis)
 Adhis has furias & monstra horrentia cogtra,
 Moralis & ciuilis Sapientia praecptor,
 Monit. lib. 2.

Qui cade gaudent, regiamque rem putant
 Sauris, longe regie exerrantur Sui,
 Quam sit verenda regis dignitas nihil,
 Quam turis atque quoris hominum memner
 Clemenque peccis, inde maiestas rabilis
 Sublime lumen, nec magis potentiam
 Vis illa firmat atque parentum fauor
 Virtute partus, proxime tur ad Deum
 Bonos de audio, non habet manus bonum
 Fortuna regum, quam salarem plurimis
 Quod fas habent donare, huc lethi metu
 Lenare ciues, hac adorea, huc bono
 Prostat triumphis, omnibusque laureis,
 Lanista, Siles lactor, improbus larro,
 Canis que rex tyrannus huius immannior
 Eripere vitam gaudet, hoc idem solet
 Cicuta, serpens, pestis, ad pestem valent
 Minuta quaque infida, sed nemo minor
 Dat lucis solum, nemo nisi victor potens
 Vitius pepercis, omne culmen attingit
 Virtutis alta, qui timere se timet
 Amore fidens, qui patrem se non herum
 Studet vocari, Non feretio loui
 Suspensa optima sic honestant inclytos
 Fama duces, nec hostis occisi decus:
 Vt illa seruan limen angusta domus
 Corona qua prociue seruato datur.

PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Princeps, qui se hominem esse meminerit, nunquam superbia
 effertur, aequalitatem scetabitur, & quum omnia maxime e senten-
 tia cedere sibi videbit, tum maxime crede pte esse rebus humanis
 Deum, cui superbia ipsa mirum in modum displiceat. Nihil antiqui-
 us veritate ipsa principi esse debere, declarat id, quod a maioribus
 nostris sapientissime institutum est, vt liber Euangeliorum, quo di-
 uina continetur veritas, diebus singulis osculandus principi offera-
 tur, quum in re diuina adest, vt ex eo colenda veritatis admonitus,
 meminerit studiosissimum se eius esse debere. In primis studere o-
 poret, vt qui te adeunt, facilem esse intelligant, nihil enim tam ali-
 num est a principe, nec quod altorum in se odium tantopere conci-
 tet, quam asperitas, & ea, que morositas dicitur: contra vero in om-
 ni vita maxime laudatur comitas grauitate temperata. Summa e-
 nim cura attendendum, vt iuri dicundo praefecti, auaritia caritatisq;
 malis libidinib. animum liberum atq; inuictum gerant. Ius quoq;
 ita prohibeatur, vt princeps ostendat: nihil nisi quod iustum & hone-
 stum sit, ab illo exigat. Ex quo fortuna principum in edicio & pre-
 lustri sita est loco, praeterea se spectandam omnibus, studendum
 est, vt dicta factaq; illius omnia eiusmodi sint, quae non modo lau-
 dem atq; auctoritatem pariant, sed familiares & populares ipsos ad
 virtutem excitent. Ad quam nulla eos res magis excitabit, quam
 spectata ipsius virtus, & mores quam probatissimi. Prudentissimum i-
 gitur Claudianus Poeta:

Regi ad exemplum totus componitur orbis,
 Et prouerbu locum tenet id ipsum: Dominus qualis sit, familiam
 ostendere. Pont. de princ.
 Si amari a familiaribus vis, si futuri boni regis expectationem
 concitare

populo sic nascitur alter.
 hic caeca regit, cerum tibi consilium.
 hic sic regit, quos regat at ipse, putat.
 hic in primo semper blandissimus anno,
 Quis anna consul rex erit ergo nouus.
 hic capillus longi populum corroserit ano:
 hic sul malus est spes melioris adest.
 hic nota mouet que passim fabula muscam
 hic vobis subeat ne male pransa locum,
 hic ut ar pleri regem qui credit auarum,
 hic quam hac non vacum ruitet hirudo cutem.
 hic utrem consula grauis diffensio turbat,
 hic dissentit nemo, malam hoc grauis.
 hic amon de magis varia est sententia rebus,
 hic sed tamen hoc nascitur unde ribi,
 hic quam populus, cui regem sine senat um
 hic regere ar bitrio tu potes ipse tuo?
 hic regas, nec tam cui consule tradas
 hic ut prius est quosio, an expediat.
 Thomas Morus Anglus.
 hic ex multis regnum cui sufficit unum,
 hic rex unus erit, si tamen unus erit.
 hic ut multis regnum bene qui regat, unum,
 hic tamen unus erit, si tamen unus erit.
 Exyle. Tragœd. Seneca.
 hic quicquid, es qui se proa tenes,
 hic ante tua vulgus in aula
 hic ut pariter limina pulser,
 hic ut populis stipatus eas,
 hic ut populis tua rina fides.
 hic ut reges non regna colunt:
 hic ut fulgor conuocant aula:
 hic ut hoc regi proximus ipse,
 hic ut, lat as tre per urbes:
 hic ut regum gloria peccus.
 hic ut, gac is implere famem.
 hic ut reges calcet, ut omnes,
 hic ut, aliquos, nullumque leuet,
 hic ut necat, cupit esse potens.
 Ed. Herc. Senec.
 hic ut aua villa ampbor
 hic ut, opima maclari loui,
 hic ut, rex iniquus.
 hic ut rem faciat: ex Thyette.
 hic ut exagim: furor,
 hic ut dare sanguinem,
 hic ut seprum scelere aggred,
 hic ut cupidi artium,
 hic ut quo iaceat loco:
 hic ut non faciant opes,
 hic ut, Tyria color,
 hic ut, non frans mota regia,
 hic ut, non aenitida trabes.
 hic ut, qui possit metus,
 hic ut, non mala peccioris:
 hic ut non ambitio impotens,
 hic ut, non quam stabili finor
 hic ut, praeceptis mouet.
 hic ut, ino positus loco,
 hic ut, se ruder omnia,
 hic ut, que suo libens,
 hic ut, nec queritur mori.
 hic ut, regum bona possidet.
 hic ut, qui metur nihil.
 hic ut, regum sibi quisque dat:
 hic ut, quoniam volat, potens
 hic ut, culmine lubrico:
 hic ut, datus saturat quiete.
 hic ut, postus loco
 hic ut, perferat otio.
 hic ut, nota Quiritibus
 hic ut, per tacitum suat.
 hic ut, transierit mes
 hic ut, cum frepsit a dies.
 hic ut, moriar senex.
 Math. Agric. de insipiente princ. vel rege.
 hic ut, quum princeps genis alto sanguine natum
 hic ut, lucem em decoris suffidat ortum.
 hic ut, quam fonsos: Soluer facta agmine motus:
 hic ut, quantus struet ille acres? quot iunera les ho
 hic ut, sternet sanguines, quot bella exhausta ciebis?
 hic ut, horrescet tellus imbina cymenis.
 hic ut, conuoratas Voltans descendet ab aruis

regem esse, à fortuna plerumq; datur, verum eum regem esse, non ac felicitatem suorum civium, quasi vicum regnandi rebus omnibus anteponat, id ab ipso tantum atq; à propria proficiscitur. *F. Guicciard. d. hist. l. 1.*

De principibus.
Nulla quies ab armis datur à bellicoso rege, salubriora credente corpora esse militiae quam domi. *Lin. l. 1.*

Regis boni officium mansuetum esse, omnes adfirmant. Nam regis bella facere, ciuitates diripere, agros depopulari, aliis inueniunt nominibus, bono nequaquam. *Procop. de bell. Pers.*

Debet regem omnium hominum maxime humilibus neminem modo iniudare ac violare volentibus, nequaquam resistere.

Non debet rex erga subditos suos alius quam verax esse: neque subditorum alteri affectus datur, quam vbi regem verax esse credat. *Arian. hist. l. 6.*

Regis in rege elucebit magis, quam vbi animo suo imperat: regis ipsius cupiditatem cruoris hauriendi frangat, nec creet, quos ex his dignè imperabit, sibi imperare nefcius? *P. l. 1. d. 2.*

Regis officium est vt plurimis eos bonis cumulet, qui sub regno suo constituti sunt. *Xen. or. de Agesilaus laudib.*

Regis nobilitati, pacis que ac belli artibus gloriosissimi descriptio.

Componit, sapientissimus scriptor, variis locis in institutione regis verò in oratione de Agefilao, praestantissimi regis regis prolixè describit, quas ex longiori narratione colligere, & quaedam capita, Agefilai nomine subiuncto, reuocare videtur, vt patet quibusdam lineis, optanda miseris nobilitate remittit, effugit, fuita felicitate, optantibus cordatis & patris publicè nris, aliquatenus apparet.

De Regis gloriosissimi nobilitate, quod vel maius vel honestius, quam quod commemoratur quoruscunq; inter eos qui magis appellati fuerint: non illos certe priuatos homines, sed quos ex regibus?

Regnum iuuenis adhuc consequitur est. Longè autem pulcherrimum esse iudicatum est, quod non de communi patria Græcæ, sed Asiae duceret exeros hostes certamen institueret.

Regnum iustum aggressus hilari admodum vultu renouare quod illi hosti iustitiam, habere se magnam ipsi gratiam, quod non Deos sibi quidem infestos reddidisset, Græcis verò infestis.

Milibus mox imperat, ad expeditionem vt se accingent: ad quæ ipsam hac in expeditione venire necesse erat, quæ reuolunt sibi forum parent, denuntiat.

Quæ in Cariam profectio, statimq; diuersam in partem ducit. Parthiam petit, & occurrentes in itinere copias secum sua ducit, & occupat oppida, quodq; præter expectatam, magnam pecuniarum vim capiebat. Atque hoc non minus dignum esse visum est imperatore: quod quam bellicè denuntiat, atque eos fas & ius elicit doio vt: non fore, ut imperentem suum esse declaret hoc dolo, sed etiam simplicitate collocupletare amicos visum esse.

Quæ magna opes capte fuerant, vili omnia precio vendit. Lico præmonerat amicos vt multa coemerent: se enim ex eorum ad mare deducturum, Sestoribus autem manum in quantum quid amici sui emerent, consignaret, simulq; ea se recipere darent. Quo factum est, vt ipsius amici nihil ante se, & commodo publico nulla re impedito, ingentes viuitates consequerentur.

Præterea quæ transfuge, ita vt sita eum se recipientes, viuitates inuenirent, & conuictas volebant: operam præ amicos caperent: quo illi simul & ditarentur, & magnam hominum essent opinione. Has ob causas subito perficiebat, & in eorum ipsius multi expecterent.

Quæ autem intelligeret regionem vastatam, & ad solitum redactam non posse diu copias ferre, quum cultus ager & perperum præbat alimentum: curam adhibebat, vt inueniret aduersarios subiret, sed etiam lenitate suas ad pariter acceret.

Milibus sepe numero denuntiabat, vt captos hostes non eos plecterent supplicis, sed sicut homines custodiret, vt captiui ob senectutem relinquerentur, imperabat vt hostes haberetur cura, ne vel à canibus vel lupis discerperent.

Quæ fabas, vt non tantum illi qui hæc audiebant, sed etiam in conspectu essent in ipsam animo.

Quæ quæ ciuitates caperet, eis admebat ea ministeria quæ ad hunc finem præstant, eorumq; loco imperabat, vt in illis dicto locis essent, in quibus homines liberi magistratibus parent, quæ oppida quædam nulla vi expugnabilia, suam in potestatem redigebat.

Quæ vt in eorum copias quasdam equestres instruendas esse, ne quædam dimicare cogeretur. Itaque diuisos quosque

in iis vrbibus delegit, qui equos alerent. Prædixit etiam futurum vt quicunq; suppeditaret equum, arma, & spectata virtute virum, immunitus esset à militia. Quare fecit, vt hæc quicq; libenter sibi conquireret. Constituit item quibus ex vrbibus equites comparandi essent: quod existimaret ex illis vrbibus quæ equos essent altura, mox etiam proditura quosdam in re equestri maxime animosos.

Quæ & illud admiratione dignum fecisse videtur, quod equitatum constituit, continuo robustum & acerrimum.

12. Proponere etiam equestribus turmis præmia, quæcunq; ex iis equitandi artem optime teneret: itidemq; pedestribus, quæcunq; corporibus esset egregie exercitatis. Sic & cæteris & saginatis præmia proponere, quicunq; præclare suis funè, muneribus essent.

13. Quæ existimaret contemptum hostium robur quoddam in animis ad pugnam excitare: præconibus edixit, vt capti à præconibus barbari nudi venderentur. Itaq; milites qui albos quidem eos esse cernerent (quod nunquam exure se conficiunt) sed pingues, nulliq; laboribus exercitos (quod semper vehiculis vterentur) bellum non aliud fore putabant, atq; si prælio cum foeminis decernendum esset.

Prædixit etiam militibus, mox se eos ducturum ad opulentissimam regionis partem via maxime compendiosa: vt ex ea retum corporatum animi ad pugnam præpararentur.

14. Animaduertens pedes suos in periculo constitutos, equites opem ferre iubet. Hostes quæm viderent copias auxiliares summis, colligunt sese, ac vniuersos equestres turmas in aciem explicatas Græcis opponunt. Ibi vero Agefilas secum ipse cogitans, nec dum hostibus pediatum adesse, sibi vero nihil eorum, quæ ad bellum parauerat, deesse: opportunè facturum arbitrabatur, si decerneret prælio cum hoste posse.

Itaque cæcis victimis recta phalangem aduersus instructos equites ducebat, mandans vt ex pedibus grauis armatura qui annis decem excellerat, secum in hostem cursu ferrentur, & iussis itidem cæcis cursu subsequi. Equitatu quoq; denuntiat, vt in aciem aduersam impetum faceret, se cum copiis vniuersis subsequatur pollicetur. Hostes vbi simul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata partim recta in flumen decidunt, partim fuga sibi consulunt.

15. Quæ perturbari vehementer hostes audisset, quod alter in alterum eius quod acciderat culpam conferret, confestim Sardes (primariam vrbem) exercitum ducit. Ibi simul ferro & flamma quæ circum vrbem erant, vastabat, & significari per præconem iubebat, vt quicunq; liberi esse vellent, ad se tanquam opulatorem accederent. Sin qui Asiam sibi vindicarent, ad liberandum eos de quibus disceptaretur, armati adessent.

16. Præstabat quoq; vt amicorum fines minime vastarentur, ipse hostili agro sic fruens, vt intra biennium decumam Delphico templo consecraret, centum talentis ampliore.

17. Quæ Imperator esset complurium incontinenti ciuitatum atque etiam insularum, quæpæ cui patria classem quoque tradidit, iam auctus famæ celebritate ac potentia, nactus potestatem vtendi multis commodis, præterea quod maximum erat, suam voluntas animo speq; concipiens euersionem eius imperii, quod prius Græciam armis inuaserat: Nilominus ab harum rerum nulla vinei se passus est, sed postquam venisset ad eum nuntius à patriæ magistratibus, quæ eum opulenti patriæ iugret, parebat Republicæ, perinde ac si tum forte solus Ephorum in cuius propter quæ quæcunq; constitisset. Quo facto insigniter declarauit, non se vniuersam terram patriæ, nec aduentitios amicos veteribus, nec turpia lucra nullo cum periculo coniuncta honestis ac iustis, quæ periculum habent, anteferre.

18. Qui non etiam hoc regis laude digni facinus sit, quod imperii sui tempore quæ ciuitates omnes, quibus præfuitur domino nauigauerat, intestinis dissidiis laborantes accepisset, quod essent mutatae respublicæ, postquam ademptum Atheniensibus imperium fuerat: perfecit vt abq; exiliis & cædibus (quæ quidem diu aderat ipse) magna animorum concordia perpetuo administrarentur, & felices essent.

19. Postquam Macedonia peragrata Thessaliam ingressus sequentes eum à tergo Larissæ, Cranonii Cotusei, Pharsali, Beo-torum socii, omnesq; adeo Thessali, agmen extremum carpebant. Ducebat ante hæc Agefilas copias quadrato agmine quæ partem equitum dimidiam à fronte, dimidiam à tergo habebat. Tunc vero partem eorum qui primo erant in agmine, itemq; illorum quos penes se habebat, ad agmen vltimum mittit. Quæ acies essent vtrinq; instructæ, Thessali non satis commode se equestri prælio congressuros cum grauis armaturæ pedibus arbitrat, terga dabant, ac pedetentim discedebant, Græcis eos imprudenter admodum persequentibus. Agefilas erratis vtrorumq; admaduersis equites quos secum habebat robustos admodum mittit, vt quæ ipsi hostem summo persequerentur impetu, nec conuertendi se potestatem ei facerent, tum aliis idem denuntiarent mandata. Eos quæ præter opinionem equos adigere vellent Thessali, plene se non conuertebant, ac si quid facere conati fuissent, ab equibus, uos tranuersos habebant intercipiebantur.

20. Quum pervenisset ad Besotiorum fines, & in acie stantes aduersus se reperisset Thebanos, Athenienses, Corinthios, & c. nihil cunctatus vt pugnam committeret aperte struebat aciem.

21. Sic armis instruebat suos milites, vt omnia quae gererent ac purpura viderentur.

Dederat idem operam, vt possent labores perferre, animosque pforum ea compleuerat ferocia, vt ad pugnandum aduersus quos iuis satis esset idonei.

Præterea contentionem mutuam inter suos excitabat, vt singuli se fortissimos declararent.

Spe denique replebat omnes, futurum vt vniuersi multa bona adipiscerentur, si viros se fortes præstarent. Existimabat enim huiusmodi munus hominibus promptissimè hostem se debellare posse, quæ sanè opinio ipsum minime fecellit.

22. In pugna ad Coronam fortem virum fuisse Agesilauum haud dubie dicere possumus, quinquam tutissima non perlegeret. Nam quum dimissis illis qui elabi conabantur, sequi à tergo posset, & ultimos capere, non fecit: sed aduersa fronte cum Thebanis est congressus, quos viciè & suos fugauit.

23. Victoria quam esset potius, & accepto vulnere ad phalangem allatus, quidam equites circumstantes 80. hostes vna cum armis esse sub sano, quidq; de his faciendum esset interrogabant. Ille verò quancumq; multa accepisset vulnera toto passim corpore, atque ab omni telorum genere inflicta, non tamen Numinis obliuiscitur, sed mandata vti potestatem eis faceret abeundi quò vellent, neq; lædi eos patiebatur. Quin equitibus etiam, quos penes se habebat, imperabat vt eos deducerent, donec ad loca tuta peruenissent.

24. Tanta erat in eo rerum diuinarum reuerentia, vt & hostes eius promissa & foedera maiorem fidem mereri arbitrarentur, quam ipsorum inter se amicitiam.

Spithridates Persa, quum Pharnabazum sciret id agere, vt filiam regis uxorem duceret, ac ipsius filia sine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc insignem esse contumeliam, se ipsam cum vxore, liberis facultatibus in manus Agesilao tradidit.

Corys Paphlagonum præfectus, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne si comprehenderetur, vel magnis pecuniis, vel etiam morte multaretur: verum idem Agesilao foederibus si demum adhibuisset, in castra eius venit, inique societate cum Agesilao militare maluit, quum quidem equites mille, bis mille cetrarios haberet.

Pharnabazus quoque cum Agesilao in colloquium venit aperteque professus est, se, ni totius militiae Persicæ fieret imperator, defecturum à rege. Sin imperator creet, inquit, mi Agesilae, fortissimè bellum aduersus te geram, quam quidem diu potero. Atque hæc quum diceret futurum credebat vt ipsi contra foedera nihil accideret. Tanta tamque præclara res est quum in aliis vniuersis, tum in imperatore, religiosum esse ac fidei seruandam, talemque cognitum esse.

II. Iustitiae Agesilao in re pecuniaria, hæc sunt argumenta.

Neq; vnquam ab Agesilao se vlla re spoliatum esse questus est: quum multi multa facerentur ab eo se accepisse beneficia. Cui vero volupe est sua ad hominum utilitatem largiri, quinam is aliena rapere velit, quo male audiat? Nam si pecuniarum cupidus sit, multò minor sit cum negotio, vt sua quis seruet, quam vt aliena rapiat. At cui ingratus esse non vult in iis quibus potest nulla constituta sunt, si quis gratiam non referat: qui in aliis illi gratias non referat, in quibus lex ingratiū esse vetat? Agesilao autem non tantum iniuriam esse iudicabat, non referre gratias: sed hoc etiam, si is qui plus posset, non maiores quoque gratias deferret.

Iam de peculatu qui possit aliquis eum insimulare merito qui gratias sibi debitas patriæ fruendas concesserit? itidem quod quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo proficere poterat: an non hoc est ingens argumentum continentiae ipsius circa pecunias? Nam si vnde debet gratias, vel spe mercedis beneficus erat: nemo se quidquam ei debere stauit. Nimirum qui gratias beneficium acceperant, illi perlibenter beneficiorum seruunt: partim quod adfecti sint beneficio, partim quod esse digni crediti sint, qui gratia depositum custodiant.

Iam qui minus habere malebat, vt ingenuus esset, quam plus eum iniustitiæ nota: qui non ille à turpis lucri cupiditate multo magis abhorreret? Agesilao certè, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipsi essent additæ, semissem earum cum matris suæ propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret: Id verum esse testis vniuersa Lacedæmoniorum est ciuitas. Quum vero dona ei complura Tithraustes offerret, si suis finibus excederet: Existimatur apud nos, inquit, honestius imperatori esse, Tithrausta, exercitum suum ditare, quam seipsum: & ab hostibus manubias potius, quam dona accipere.

III. Quamquam earum voluptatum, quibus multi succumbunt homines, Agesilao quis superatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abstinendum, atque ab ingluuic, ab intem-

pestius cibus perinde atq; ab otio. Quoties portionem deperdit in conuiuio accipiebat, non vtraque vescebat: sed ut hinc inde missis neutram sibi reliquam faciebat. Existimabat enim regem duplicari, non causa fatietatis cum fastidio conuicti: sed ut passet quem velle honorare. Itidem somno non vt Domino, sed eo qui negotiis ipsius pareret, vtebatur.

IV. 27. Quod si lectum inter familiares viliissimum non haberet, non obcurum erat ipsum pudore addi. Existimabat enim imperatorem decere potius, vt tolerantia quam molliore prout hominibus præstet. Non tamen eum pudebat in his rebus maiorem sibi partem poscere, nimirum per æstatem, solis, per hyemem, frigoris. Quod si quando vsuociret, vt laborandum exercitum esset, sponte sua cum aliis laborabat, quod arbitrarerit euadit omnia militibus esse solatio. Denique summam vt dicitur, inter laborandum quidem exultabat Agesilao, otium vero per profectum ad milium admittebat.

V. 28. De ipsius veneris rebus continentia, si non aliis, hætem admirationis causa, mentio iniicienda est. Nam quod ab aliis quæ non expectet abstinerit, id humanitas factum quæ dicitur poterit.

Quod autem Megabaten Spithridatæ F. amas quum recepo apud Persas more osculandi eos quos in honore haberet, eum Megabates Agesilao osculari aggrederetur, quomodo id fieri totis viribus repugnauerit: an non id sanè pudicum quoddam officium est? Postea quum Megabates, quasi qui se ignominiam præret adfectum, non iam deinceps amplius eum osculari aggrederetur: quendam ex focis compellabat Agesilao, qui Megabates suaderet, vt rursum se honore adficeret. Eo quærente, inquit, Megabates, an ipsum oscularus eslet, tum vero subitum Agesilao, ac deinde, Minime, inquit, non si subito & venustissimum robustissimum, & ceterissimum omnium hominum sum sumum. Sed tamen eandem pugnam pugnare me male Deos omnem, quam omnia quæ cerno, aures fieri.

Hæc quodam admittere non ignoro: scire autem me non multò plures posse in vincendis hostibus quam in cunctis hostibus superiores euadere. Quum autem pauci hæc habent cognoscere potest vt fidem apud multos non inueniant, id vero non omnino, quod quum minime occultum esse possit quædam inueniunt illi vtilissimi agunt: Agesilao tamen huiusmodi quædam se, nemo vnquam vel viderit, vel dixerit, ac ne probabilem nullam in domum priuatum diuertebat, sed semper vel in campo aliquod, vbi fieri non potest vt cuiusmodi patenter, vel in publico, quod suæ pudicitiae testes omnium oculos faceret. Quæ hæc ego coram Grecia scienter mentior, non iam ipsum laudat, sed me ipsum vituperor.

VII. 29. Fortitudinis documenta non obscura mihi quum dedisse videtur, quum semper ad gerendum aduersus hostes publicæ suæ ac Græcæ potentissimos bellum se obstruit, in præliis aduersus eos prima se in acie collocat. Quæ si tanta manum cum eo conferere vellent, non ipsis motu uergetur dare, potius est victoria: sed aduerso prælio superatissimum ipse adferens iudicia non obscura, quod animo se pugnam, ea non audiendo, sed intendo liceret animum ipsa optinere. Agesilao vero trophæa non ea solum esse, quæ ipse facit, sed quum est: sed quæcunq; in expeditionibus ab eo gesta sunt, non propterea nihil vincebat minus, quod prælio deceret aduersus eos non nollent: sed victoria poteratur magis optinere, & quum Reipublicæ tum focis viliore. Sicut in ceteris, bus nihilominus ij, qui sine puluere, quum qui pugnantibus coronantur.

VII. 30. Sapientiam Agesilaoque illius adhaerere non deserunt? qui sic vtebatur patriæ, vt quum in primis beneficiis eos socios animo, qui ipsi obsequerentur, amicos potestissimos sibi compararet: milites autem non modo dicto audientes, sed iam sui amantissimos effecit. Et quoniam pacto phalaris esse demor possit, quum si propter obediendi studium in officio esse uenerat, & propter amorem erga duccem fideliter ei præstaret.

Hostes erga ipsum erant sic affecti, vt viuere parare quidem non possent, odisse vero cogenter. Semper enim hæc moribus, vt sui focu meliore essent conditione quam hostes: quæ ut dem fraude circumuencibat, vbi ferret occasio: & amantissimum celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc erit via loca. Quæ aduersus hostes instituebat omnia illis contraria, quæ celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc erit via loca. Quæ aduersus hostes instituebat omnia illis contraria, quæ celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc erit via loca. Quæ aduersus hostes instituebat omnia illis contraria, quæ celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc erit via loca.

Quoties iter faceret, & sciret hostibus pugnandi potestatem esse, si vellent: ita instructas ducebat copias, vt his ipsi possent in primis opitulari, & tranquille, instar modestissimam incederet. Existimabat enim in hoc sitam esse quietem ceteris, & summam immunitatem ab omni terrore, perturbationeque

PC
POLYANTH

non feruaret, qui ab rege deficere cogitabant. Et quis in iplo non hoc quoq; miretur?

Existimabat rex Persicus se, si amplissimas pecunias haberet, omnia redacturum in potestatem suam: ideoq; quicquid esset inter homines auri, quicquid argenti, quicquid rerum maximi pretii, totum id ad sese colligere nitetur; Agesilaus contra sic domum suam instituerat, vt horum nullo egeret.

Quod si quis fidem nobis non habet, is velim adspiciat, qualis ei domus satis fecerit, atque etiam fores intrucatur. Nam suspicari quis possit, has ad huc illas ipsas esse, quas Aristodemus Hercules F. in patriam reuerfus exstruxit. Idem domesticam supellestem contempletur, quo pacto in sacrificiis epuletur, ipse secum cogitet, audiat eum Amyclas publico in Canathro (i. curru, qui exate viminibus salignis texta regebatur) profectum esse. Enimvero quum hoc modo sumptus ad census accommodaret, non cogebatur iniuri, si quidquam pecuniarum causa faceret.

Præclarum quidam esse putatur, inexpugnabiles muros ab hostibus superari: verum ego multo præclarus esse iudico parere animum suum, vt à pecuniis, voluptatibus, metu sit inexpugnabilis.

XII. 35. Rex Persicus grauitatem quærebat ex eo, quod raro conspiceretur: Agesilaus eo ipso delectabatur, quod semper in hominum conspectu versaretur. Existimabat enim deere vitam facinorosam ac turpem, vt in obscuro sit: honeste vero, lucem ipsam maius ornamentum conciliare. Deinde grauitatem ille præ se ferebat ex eo, quod difficilis ad ipsum esset accessus: hic gaudebat omnibus ad se aditum patere.

Putabat ille splendidum esse quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum lætabatur, quum homines id quod cupiebant celeritima consequutos dimitteret.

Operæ pretium est etiam considerare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Agesilaus consecraretur. Nam Persicus rex quosdam habet, qui teram vniuersam circumueunt, & quo rex potu iucunde vi posse inuestigare: innumeri homines quo cum voluptate vescatur, excogitant: vt dormiat, dici non potest quam multa moliantur. Agesilaus vero, quod patiens laboris esset, quidquid aderat iucunde bibebat: quidquid oblarum forte fuisset, iucunde comedebat: vt suauiter somno fruere, quousque locus satis faciebat.

Atq; hæc se facere non modo gaudebat, sed etiam exultabat lætitia, quoties ad animum ei accederet, se quidem in mediis voluptatibus versari: illum vero barbarum videret, si quidem abique colere vellet viuere, necesse habere, vt ab extremis terræ finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus esset.

Augebant ei lætitiæ & illa, quod se quidem sciret absque animi ægritudine posse diuina dispositione yti, scilicet in temporum anni vicissitudine: illum vero videret æstus & frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum sed debilissimarum bestiarum vitam imitari.

XIII. 36. Hoc quidem certe qui non præclarum ac magnanimum erat, quod quum ipse viribus factis ac rebus domum suam ornaret, multosq; canes venaticos & equos ad bellum idoneos aleret: Cynicam forem vt aleret iumenta peruersit, quæ curram iungenda forent, eaq; vincente demonstret aut, nihil facere ad strenuitatem illa alere, sed opum esse ostentationem.

Iam vero quis neget hoc generositate conuenire, quod censuit etiam si à priuatis hominibus curru vinceretur, nihilo se clariorem fieri: ac si patriam haberet amicissimam, amicos plurimos optimosque per vniuersum terrarum orbem comparasset, patriam ac familiares beneficis aduersarios vlciscendo superasset: reapse victorem se pulcheritimo ac magnificentissimo certaminibus futurum, adeoque clarissimum nomen non in vita solum, sed etiam à morte consequitur.

XIV. 27. Ob res huiusmodi laudo Agesilaum. Nam hæc non ita se habent, vt quis thesaurum forte nactus, opulentior quidem est, non tamen administranda rei familiaris peritor: vel si meo, bo hostes inuadente victoria potiar, felicior quidem esse potest, nihilo tamen ab arte imperatoria instructior. Qui scilicet tolerantia laborum aliis præstat, vbi quidem res ita postulat: & fortitudine, vbi agendum est fortiter: & iudicio quum consilio quid suscipiendum est: is mihi quidem videtur opumo iure omnino bonus esse putandus.

Quod si egregium inuentum est amussim & regula, ad efficienda præclara opera: etiam mihi egregium exemplum Agesilæ virtus esse videtur: is qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, si hominem erga Deum religiose pium imitetur? quis iniustus, si iustum? quis perulans, si modestum? quis intemperans, si imitetur temperantem? Agesilaus enim non tam eo, quod aliorum rex esset, quam quod imperare sibi posset gloriabatur: neque tam quod aduersus hostes, quam quod ad omnem virtutem civium suorum dux esset.

XV. 38. Iure quidem Agesilaus beatus prædicetur, qui quum à puero incensus fuerit gloriosi nominis cupiditate, se illud consequutus esset, vt quisquam omnium ætatis suæ hominum. Idem quum honoris ac dignitatis à natura in primis esset appetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuidus exiit. Quumque lon-

gissimam vite humane metam attigisset, sic de viuis excessit, vt nihil committere dignum reprehensione, vel in eos quibus preerat vel aduersus quos bellum gerebat.

Virtutum regiarum compendiosa descriptio.

39. Libet autem virtutes Agefilai summam repetere, quo facilius nostra laudatio memorie inhareat.

Venerabatur delubra etiam inter hostes sita, quod existimaret diuina exilia non minus hostico quam amico solo imploranda esse.

Si qui diis essent supplices, eos non violabat ne si hostes quidem essent: quod absurdum esse duceret eos qui de fanis aliquid furto subtrahunt sacrilegos appellare: qui autem supplices ab aris auclant religiofos putare.

Nunquam predicare desinebat, quod Deos arbitraretur non minus religiofos factis quam castis sacrificiis delectari.

Quinetiam quoties fortuna vtebatur prospera, non homines pre se contemnebat, sed diis habebat gratias: & fiducia plenus plures mactabat hostias, quam rebus suis metuens voueret.

Confuefecerat, vt quoties in metu esset, hilaritatem pre se ferret: rebus contra secundis, mitis esset.

Ex amicis non eos qui plurimum poterant sed qui promptissimi erant complectebatur.

Odio profectus erat non cum, qui laesus sese vlscibatur: sed qui beneficiis adfectus ingratus sese declarabat.

Erant illi voluptati turpis quidem lucri audios pauperes videre, iustos autem collocupletare: quod in iustitia cuperet fructuosiorum iustitiam facere.

Adulsciaciebat, vt cum omnis generis hominibus commercium haberet, bonorum autem opera vteretur.

Quod si quos aliquando vel vituperantes vel laudantes alios audiret: existimabat non minus illorum se mores agnoscere, qui ea proferebant, quam eorum de quibus dicebant.

Quotquot ab amicis circumuehantur, non vituperabat: qui autem ab hostib deciperentur, eos maxime reprehendebat.

Diffidentes fallere, sapientie tribuebat, ac credentes iudicabat esse impium.

Si ab iis laudaretur qui vellent etiam vituperare que displicerent gaudebat: neque cuiquam illorum, qui in dicendo libertate vterentur, infensus erat, ab iis tanquam ab infidis sibi cauens qui mentem suam astute celarent.

Delatores maiore persequebatur odio quam fures: quod maius esse delatorem duceret amari quam facultatibus spoliari.

Privatorum hominum errata miti animo ferebat, magistratum vero magni esse momenti censebat: quod illos quidem exigua, hos magna tractare iudicaret.

Regno haudquaquam ignauiam, sed strenuitatem conuenire putabat.

A corporis imagine statuenda sibi abstinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus, animi vero monumenta nunquam elaborare desinebat. Arbitrabatur enim illud statuari, hoc sui muneris esse, rursum illud opulentorum, hoc bonorum.

Facultatibus non iuste tantum, sed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iusto satis esse duceret ab alienis abstinere: liberalem putaret etiam sua debere ad hominum conferre utilitatem.

Semper religiosus erat, & honeste viuentes nec dum felices, sed qui gloriose mortem oppetissent, eos iam beatos esse existimabat.

Maiorem esse calamitatem putabat, scientiam quam inficium preclaras res negligere.

Glorie nullius cupiditate ducebatur, cuius que essent propria non elaboraret.

Cum paucis hominibus videbat virtutem non tolerantiam esse, sed voluptatem putare.

Laudatus certe magis gaudebat, quam si pecunias comparasset.

Fortitudinem plerumque potius cum consilio quam periculis ostendebat: & re potius quam verbis exercebat sapientiam.

Erga amicos mitissimus, hostibus maximo terrori erat.

Quum labores egregie toleraret, familiaribus tamen periuuans, de cedebar: magis actiones pulchras, qua pulchra corpora desiderans.

Rebus secundis modestus, aduersis spei plenus esse videbatur.

Verbanitatem non diceris, sed moribus studebat assequi.

Animi magnitudine non cum iniuria, sed iudicio vtebatur. Itaque sprete iactabundis hominibus modestis modestior. Etenim vili cultu corpus ornabat: ac potius in hoc erat, vt exercitus ornatus esset, ipse quam paucissimis egeret, amicis quam plurimum professe.

Præterea grauissimus erat aduersarius, vbi vero potius esset victoria, lenissimus.

Ab hostibus non facile decipiebatur, ab amicis facillime de sententia deducebatur.

Semper hoc sibi propositum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hostium labefactaret.

Cognati cum appellabant officiosum erga propinquos, colere eius vtebantur, nihil reculantem: qui aliquid officio vtebatur, memorem: per iniuriam læsi, opulorem in eodem periculo constituit, post Deos seruatore.

Videitur idem mihi solus inter homines declasse, vt quidem quidem robur fenescere, sed animi vires in fortibus viti fenescere expertes esse. Nunquam despondit animum quoniam magnam ac preclaram gloriam expecteret. Corpus forte non robur poterat. Quia igitur inuentum ipsius fenestra non vtebatur? Quis atate vegeta hostibus adeo terrori fuit, vt Agefilai extrema in fenestra? sublatro, maiorem hostes voluptatem perire, quam Agefilai, tamen fenex admodum meruisset? Quis tantum fiducia sociis prebuit, quantum Agefilai, vni aduersus vitæ peruenisset? Quid amici iuuenes magis delectarentur Agefilai, qui fenex de viuis excesserat? Is adeo perfecte fenex vili patris fuit, vt etiam fato functus, plurimum carere profuerit, quod studio suo perfecterit, vili perpetuo innotuit. Monumenta quidem virtus fuit vt vniuersum terrarum orbem conuictus, & sepulturam regiam in patria nactus est. *Epist. 1.2.*

Reges olim & quotquot a patre traditur regnum acciperent, & quos ipsa plebs sibi principes constituit, consilium habebat, quod ex optimaribus constabat: vt Homerus & antiquissimi regum testantur. Neque vltro seculo) regnum primum regum natus erat nimium sui iuris, neque ab vnus sententia pendebat. *Epist. 1.2.*

Reges non liberi solum impediunt omnibus, sed diuinitatibus rerum temporumque, trahunt consilium cunctis, non sequuntur. *Decad. 1. lib. 9.*

Regum maiestas difficilior ab summo fastigio ad modum trahitur, quam a mediis ad ima præcipitatur. *idem. 4. 1.2.*

Reges serua omnia & subiecta imperio suo esse volent, vt eodem lib.

Plerumque regie voluntates, vt vehemens, sic modica, vt se sibi aduerit. *Salust. de bell. Jugurth.*

Reges, præter cetera hanc difficultatem habent, quod non vultum hostes (vt ceteri faciunt) sed etiam amicos & medicos mentem, a quibus infidie multo pluribus facte sunt (suspectum di & dormientes cum illis dies nocte que versentur, ab hostibus paratum & potione captant) quam ab alienis de cetero hominibus. Possunt enim amicos & familiares suos hostibus proponere, amicis autem possunt neminem. Itaque solus vultu riter atque multitudine grauissima est: metuendumque est, etiam custodiam: sed multo enim magis custodiam metuendum sunt. Intra ei quidem certe molles sunt, sed amici multo magis, quod non oportet, quamuis non sint, amicos appellare. Quod si quæ sit fidos amicos nactus, tamen eis tantam fidem non habet, ut illis possit sincere absque vlla suspitione verari. *Epist. 1.2. Aug. 1.2.*

Regibus æqua, nedum infima, insolita sunt. *Tacit. Ann. 1.*

Regibus belle gerentibus conuenie existimatur rem non statio. Nam dicendi studium ac facultas iis qui in otio degunt, plurimum utilitatis adferret. Rerum vero consilia per armis præiunt optima magistra est, que facienda sunt ad imitationem eorum, qui prius temporibus vicerunt. *Polyæn. lib. 1.2. rag. lib. 5.*

In regnandi primordiis positum est rerum discrimen: vt animi popularium afficiuntur, ita ferè deinceps regis reuertuntur. *P. Emilius, lib. 1.*

Veros reges non solum, non satellites, non exercitus facientes interdum euertunt. *idem. 1.2.*

Nomen regum, non in terris natum excogitatum, sed deo demissum mihi videri solet. Parens enim rerum Deus, cuius genus humanum condidit, summum quidem in illud imperium iusque penes se retinuit: sed vt mente in eum se habere renatur, vt illum cupidius quæreremus, vt spe, vt vices diceretur mur, idcirco in terris ipse palam degere, oculisque interea vultu obseruari noluit: Reges instituit, qui eius vice munus eius obirentur, quorum vt qui que probate quam proxime ad Deum Opt. Max. accederet, ita verissime Rex vocitaretur. Ita nomen eodem consilio dati, alia tamen alii via ad laudem conueniunt. Plerumque singulis virtutibus inclaruere. Audeo præterea nomen eodem omnibus anteisse. Non pauci certe complures propter eam cuncti mortales, sed maxime omnium Reges studeo innotuit ferunt. Dignissimum enim diademate censuimus, que quædam in ceteris pulchri passim aut legerit, aut audierit, id comitibus vultu uersum; experta, & quod desiderarit in aliis, id præterea ipse possidet. *idem. lib. 8.*

Regum oculis in omni fortuna quædam supra humanam inest. *P. Iouius, hist. lib. 2.*

Reges, egregie dissimulando, vt priora puniant, compellunt præsens iracundia, alicuius noui criminis occasione expellunt consueuerunt. *idem. lib. 18.*

Ea demum est regum omnium fides, vt pro libidine, iniquitate, mas forederum leges atrectare violare que non dubitent.

PC

POLYANUS

H. Annon putas eum, qui re aliqua delectatur vehementissime ac maximo eius amore teneri?

S. Omnino. H. An ergo vides maiori cum voluptate reges ad cibum ipsis paratum accedere, quam priuatos homines ad suum?

S. Nequaquam; imo etiam inuicidius, vt plerisque videri possit.

H. Quid? num multa illa magna, arte elaborata considerasti, quae regibus apponuntur, acra, mordacia, acrida, & quae his germana sunt?

S. Maxime, & quidem mihi videntur esse praeter hominum naturam.

H. Ergone putas haec edulia esse quiddam aliud, quam mollis & languentis praedelicis animi voluptates? Nam certo scio, neque tu fortassis ignoras, eos qui iucunde vescantur istis artificiosis inuentis non indigere.

S. At vero, etiam sumptuosius illis odoribus, quibus vngimini, magis arbitror familiares vestros frui, quam vos ipsos. Quem admodum ructus ingratos & putidos non tam sentit is qui ededit, quam illi qui cum eo versantur.

H. Sicigitur qui varios cibos semper habet, nullos cum appetitione sumit: ac cui raro quid obuenit, is vero is est, qui cum laetitia satiat, quam quid ei obicitur.

S. Videntur tandem rei venerae fructiones in vobis regnandi cupiditates excitare. Nam hac in parte licet vobis, vt quodcumque pulcherrimum videntis, cum eo conuersati.

H. Dixisti tu modo quiddam, quo scire debes aos ad priuatis hominibus superari.

Primum enim coniugium, quod cum maioribus contrahitur, nimirum & propter opes & potentiam longe pulcherrimum esse videtur, & ei qui ducit uxorem cum voluptate quandam dignitatem suppeditate.

Altero loco est id, quod inter aequales contrahitur. Quod autem ex vilioribus constat, plane inominosum & inutile putatur. Rex ergo si exteram non duxerit, ex inferioribus uxorem ducat necesse est. Quo fit vt non admodum id consequatur quo contentus sit.

At vero à magnificentissime de se sentientibus formis coli, maxime voluptati est: ab his autem, quae seruae noxiae sunt, si colamur, non admodum satis fit animo: sin autem, graues ea res has ac molestias in nobis excitat.

Scimus omnes congressus venereos cum amore coniunctos eximiam voluptatem adferre. Verum amor in nullorum animis minus excitatur, quam regis. Non enim amori iucundum est illa expetere quae in promptu sunt, sed quae sperantur. Itaque perinde atque is qui situm experius non est, potu fruitur: sic etiam is qui amorem non expertus, longè suauissime venereis est expertus.

S. In illis multum inter priuatos homines ac vos inter est, quod & magnas res excogitatis & celeriter conficitis. Habetis & abundantem rerum copiam, equos insigni virtute, arma pulchritudine eximia, mundum pro vxoribus e regum, ades magnas, & summas calque maximi pretii rebus instructas. Sunt item vobis famuli & numero & artium cognitione praestantissimi. Praestatis vobis est maxima, tum laedendi hostes, tum commodandi amicis.

H. Enimvero hominum vulgo à regno perstringi, oculos equidem non miror. Nam vulgus hominum valde vbi opiniosis duci videtur, quam & beatos quosdam & ærumosos esse videt. At regnum eas res quae maximi pretii esse videntur, explicatas palam, spectandas omnibus exhibet. Quae vero molesta sunt, ea regum in animis occultata tenet, in quibus & felicitas & infelicitas hominum sita est. Quamobrem haec multitudinem latere non miror, vt dixi: sed vobis quoque ignora esse, qui animi iudicio maxima ex parte res pulchrius contemplari videmini, quam oculis: mihi quidem iniquum est. Ego vero experundo plane cognoui, ac tibi dico reges maximorum bonorum minima participes fieri, & grauissimorum malorum insignem habere copiam.

Non longe abicitimus. Si pax magnum hominibus bonum esse videtur, quam minimum eius participes sunt reges. Si bellum ingens est malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, si non ipsorum ciuitas bellum publicum suscipiat, quocumque libet abire licet, nihil mouentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hostium fines proficiscuntur. Itaque & ipsi necessarium putant vt armati sint, & armatos semper secum circueundant.

Deinde priuati homines etiam si in agrum hostilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, esse tutos sese arbitrantur. At reges postquam ad ciuitatem suam peruenierint, inter hostes plurimos se esse sciunt. Quod si qui potentiores aduersus urbem aliquam expeditionem suscipiant, ac minus potentes forte extra moenia fuerint: esse quidem illi videntur in periculo, verum postquam intra munitionem sese receperint, omnes in tuto se esse credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingressus fuerit, expertus est periculi, omninoque istic maxime sibi cauendum arbitrat.

Praeterea priuati homines per foedera & pacem belli molestia

DDDDD. 3 liberan-

Non longe abicitimus. Si pax magnum hominibus bonum esse videtur, quam minimum eius participes sunt reges. Si bellum ingens est malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, si non ipsorum ciuitas bellum publicum suscipiat, quocumque libet abire licet, nihil mouentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hostium fines proficiscuntur. Itaque & ipsi necessarium putant vt armati sint, & armatos semper secum circueundant.

Deinde priuati homines etiam si in agrum hostilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, esse tutos sese arbitrantur. At reges postquam ad ciuitatem suam peruenierint, inter hostes plurimos se esse sciunt. Quod si qui potentiores aduersus urbem aliquam expeditionem suscipiant, ac minus potentes forte extra moenia fuerint: esse quidem illi videntur in periculo, verum postquam intra munitionem sese receperint, omnes in tuto se esse credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingressus fuerit, expertus est periculi, omninoque istic maxime sibi cauendum arbitrat.

Praeterea priuati homines per foedera & pacem belli molestia

DDDDD. 3 liberan-

Non longe abicitimus. Si pax magnum hominibus bonum esse videtur, quam minimum eius participes sunt reges. Si bellum ingens est malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, si non ipsorum ciuitas bellum publicum suscipiat, quocumque libet abire licet, nihil mouentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hostium fines proficiscuntur. Itaque & ipsi necessarium putant vt armati sint, & armatos semper secum circueundant.

Deinde priuati homines etiam si in agrum hostilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, esse tutos sese arbitrantur. At reges postquam ad ciuitatem suam peruenierint, inter hostes plurimos se esse sciunt. Quod si qui potentiores aduersus urbem aliquam expeditionem suscipiant, ac minus potentes forte extra moenia fuerint: esse quidem illi videntur in periculo, verum postquam intra munitionem sese receperint, omnes in tuto se esse credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingressus fuerit, expertus est periculi, omninoque istic maxime sibi cauendum arbitrat.

Praeterea priuati homines per foedera & pacem belli molestia

DDDDD. 3 liberan-

[Faint text from the left page, mostly illegible due to fading and bleed-through.]

[Faint text from the right page, mostly illegible due to fading and bleed-through.]

liberantur: principibus vero, neque pax ab eis, qui premuntur ipsorum imperio conceditur: neque quisquam ipsorum confidente, foederibus habere fidem ausit.

Sunt item bella quae à ciuitatibus, & alia quae à principibus aduersus illos quos vi opprulerunt, geruntur. At ex his bellis quae cumque grauius molestaque redeunt ad eum, qui ciuitatum parte sequitur, ea cadunt in principem. Nam utrosque etiam necesse est in armis esse, caeteri sibi adire pericula, & si quid calamitatis victis accidat, utriusque dolent. Atque haecenus paria sunt utriusque bella.

Quae vero illis iucunda accidunt, qui ciuitatum stant à partibus aduersus ciuitates, ea principes & reges non habent. Etenim Respublicae quum aduersarios pugna vincunt, dici facile non potest, quantum voluptatis ex eo percipiant, quod in fugam hostes egerint, quantum in persequendo, quantum in trucidandis hostibus. Quam ipsam ob facinus existit, quam insignem gloriam consequantur, quam propterea gaudeant quo Respublicam amplificasse se existimant. Atrogat quisque sibi, quod & consilii particeps fuerit, & plurimos interfecerit. Ac diffidit inueniens, ubi non etiam falso quaedam addant, quum plures se interuulisse praedicant, quam re ipsa ceciderint. Adeo res ipsae esse praecleara videtur, ciuitatem victoria potiri. Princeps seuerus autem, quum vel propter suspiciones suas, vel quod scilicet quosdam aduersus se moliri quid deprehenderit, nonnullos interficit: totam se urbem non amplificaturum nouit, & se etiam paucioribus se imperatorem: neque potest esse hilaris, neque magnifice ob facinus ipsum sese offert. Immo quantum potest extenuat rem gestam, & inter agendum purgat sese quasi non per iniuriam id fecerit. Vique ad eo ne ipsi quidem honesta, quae faciunt, esse videntur. Quod si etiam moriantur, qui quos metuit, nihil magis fidenti est animo, sed plus etiam sibi, quam prius, cauet. Atque hoc modo bello perpetuo veltatur, ut indicauit.

Iam mihi velim etiam amicitias, quarum illi participes sunt, inspicias.

Primum, an magnam amicitiam bonum sit hominibus, consideremus. Nam si quis ab aliquibus diligatur, cum adesse sibi lubenter videntur, qui diligunt. Lubenter eadem beneficiant, absentem desiderant, reduentem iucundissime excipiunt, voluptatem ex rebus ipsius prosperis communem percipiunt, opera vna ferunt, si quid praeter animi sententiam accidere videant.

Ne ignorant vrbes amicitiam maximum suauissimumque bonum hominibus esse. Ita perit in vrbibus ea lex valet, ut impune adulteros occidere liceat: nimirum propterea, quod eos vxorum erga maritos amicitiae corruptores esse existimant. Nam quum mulieres calamitate quadam congressu venereo sunt vix, nihilominus id quod artinet apud maritos in honore sunt, si quidem amicitia inter ipsos iniuolata constare putetur.

Tantum autem bonum esse iudico, amari, ut existimem ei qui diligitur, tum à diis, tum ab hominibus vltro bona quaedam contingere. Atqui in hac tali possessione deterior in primis est principum & regum, quam aliorum conditio. Quod si num vera loquar visere rem considerato.

Primum videntur esse amicitiae parentum erga liberos, liberum erga parentes, fratrum erga fratres, vxorum erga maritos sodalium erga sodales. Quod si ergo rem animaduertere voles, inuenies priuatos homines ab his maxime diligere: quum interim plures principes liberos suos occiderint, complures suis à liberis sint interfecti, multi fratres in regnum & principatum usurpatione mutuis se caedibus confecerint, multi denique tum ab vxoribus suis, tum sodalibus qui amicissimi videntur, interempti sint. Qui ergo apud illos, quos ut maxime diligamus à natura comparatum est, vna legibus etiam ad hoc nos compellentibus, tanto sunt in odio: quo pacto existimandum est, eos ab alio quopiam diligere?

Præterea cui quam minimum fidei habetur, qui non magno in bono ceteris inferior est? Nam quae tandem familiaritas absque fide mutua iucunda fuerit? quae inter vtrumque ac fecerint absque fide consuetudo delectationem habere poterit? quis minister gratus fuerit, si fides ei non habetur? Itaque hoc etiam, nimirum ut fidem quis alius habeat, parum admodum ad principem pertinet? quando sic viuunt, neque tibi neque potius fidem habere possit: sed primum famulos degustare hos iubet ante, quam diis primitiæ offerantur, idque propter diffidentiam, ne forte vel in his mali aliquid aut comedit aut bibat.

Quinetiam patris suae quique reliquorum hominum maximo sunt in pretio. Nam ciues mutuo sese quasi iactantio sine stipendio aduersus mancipia tuentur, itemque aduersus facinorosos, ut ne quid ciuium morte violenta è medio tollatur. Atque hac in custodia ciuium eo sunt progressi, ut à multis lata lex sit, qua sancunt, ut ne is quidem purus habeatur, qui cum homicida versatur. Quo fit ut per suas patris quique ciuium tuto viuat.

At in malis rebus contraria ratio est. Tantum enim abest ut horum mortem ciuitates viciscantur, ut etiam magnis honoribus eum adficiant qui istiusmodi dominatores interfecerit. Tantum item abest ut à patris eos arceant, quemadmodum solent interfectores priuatorum hominum: ut eam imagines tale quid designantium in templis statuunt.

Quod si tu regem existimas propterea, quod fortunas, quam priuati homines: ampliores habeat, etiam maiorem ex eis voluptatem percipere: ne id quidem ita te habere putato. Sed quæmodum athleta, non quum imperitos ac iudes sperantur, verum ubi ab aduersariis superantur, tum scilicet regem molestia adficiuntur: sic & rex non quum plura videtur possidere, quam priuati homines gaudet, sed magnum ex eo dolorem percipit, quum quum ceteri potentes habeat. Nam hos in opibus aduersarios suos esse statuit.

Neque citius regi quod concupiscit obtingit, quam homini priuato. Homo enim priuatus vel domum, vel fundum, vel lectum appetit: rex autem, vel oppida, vel regionem amplius portus, vel munitas arcis: quæ quidem maiori cum difficultate ac periculo acquiruntur, quam quæ priuati homines percipiunt.

Quinetiam non tam paucos inter homines priuatis participare videbis, quam multos inter reges & principes. Nam numerus eorum quæ multa sunt, nec quæ sufficiant, existimantur: sed ex quo fit, ut quæ superant vltra id quod satis est, multa sunt, quæ vero sunt infra id quod sufficit, pauca.

Regi igitur multis partibus plura minus ad necessarios impendit sufficere, quam homini priuato. Nam priuati licet præcedat sumptus quotidianos ex animi arbitratu, quod in principibus eorum non habet. Nam maximos sumptus quod summe necessarios in excubiis vite faciunt, de quibus si quid decidat, cum plerumque exitio id coniunctum esse videtur.

Deinde, quicumque habere iusta ratione possunt quantum requirunt, cur eos miseretur ut inopes? ac qui ob egestatem multum ac turpe quid moliri, de quo viuunt, coguntur: cur non illi miseris & pauperes esse merito quis existimet? At enim potius plurimis rebus per iniuriam tum fama, tum homines ipsorum videntur, propterea quod ipsi ad sumptus necessarios tantum pecunias opus sit. Perinde ut belli tempore, vel copiam aduersus seipsum perdat necesse est.

Exponam tibi etiam quandam eorum sanè grauem calamitatem. Etenim non minus noxam quam priuati homines, quam reges, viri sint, & sapientes, & iusti: verum hos quum aduersariis metuunt: forte quidem, ne quid liberatis causa audere cogitent, ne quid moliantur iustos, ne plebs eos sibi præficeret. Quæ vero huiusmodi homines è medio propter metum subleuantur, nam alii sunt ipsi reliqui, quorum scilicet opera vna potestatem iniusti, intemperantes, ferules? Inisti nimirum quum libera peras erodunt, ut ne ad libertatem adpirent, ac ipsos iam a potestatem redigant, quippe quod iniusti principum iustis memur: intemperantes ob præsentem potestatem ferules, quæ illi quidem liberi esse cupiant. Quapropter equidem ab his liberantur calamitatem grauem esse, quod alios quidem viros bene ducant, alios vero vi cogantur.

Volo autem tibi etiam, voluptates illas exponere, quibus priuatus adhuc esse, vrbis: spoliatus, ut quidem mutuo uerto, postea quam regnum adeptus sum, vrbis conturbis, quorum ego consuetudine delectabar, sicut & illi me vrbis & mecum solo, si quando quietem caperem. Adrem numero conuulsiis eo vique, dum omnium obliuiscerem quæ vrbis hominum molestia euenirent: sapientio dum exanimis larantibus, choreis animum committerem: sapientio quæ tum mihi, tum is qui aderat, colubium fuisse. Num vero vrbis huius sum, quæ mihi iucunda erant, idque propterea quod in vrbis loco seruum sodalitate vrbis, sum item spoliatus dolorem consuetudine, propterea quod nullam in eis amplius erga me benevolentiam percipiam. Vini multum vrbis se somnum multum ter atque insidias vito.

Iam quod hominum turbam metum, quod coneritatem, quod custodiam absentiam, quod ipsorum cubile, quæ neque inermes ipsos circum me habere volo, neque inermes bene adspicio: quo pacto non res est arummo? Præterea vrbis externis habere fides, quam ciuibis: barbaris quam Græcis: propterea hominibus ingenuis ut feruis vrbis contraque cogi ad egestatam seruis libertatem: hæc omnia non tibi esse videntur molestia percussis à terroribus animi? Neque solum metus ipsorum molestiam doloremque creat: sed etiam exitu voluptatum eorum quoddam exitum, dum me comitatur.

Quod si tu quoque Simonides, res bellissimas experias eorum, quando aduersus hostilem phalangem in acie constitit, quum id temporis cibi sumptus recordare, quod somno in vrbis Nimirum quales tum molestias experiebas, tales experiantur, qui alii præfuit, atque etiam grauioribus. Non enim hostes solum te aduerso, sed omni ex parte videre se putant.

S. Videris mihi quaedam nimum quam bene dicere. Bellissimum enim terribile quidem illud est: sed tamen nos quum militiam cubis ante castra collocatis, seure tum canamus, tum dormiamus.

H. Ita est profecto, Nimirum leges ante ipsos excubant, quæ sit ut & suo & vestro nomine in metu sint. At tyranni cubile habent, stipendio conductos perinde ac meliores. Et regnum sanè potissimum ac illis custodiis fides: verum fidelem eorum multo difficilius inuenies, quam multos admodum oportet.

ad perfoluendum iis quibus abstulit sua, qui compensare possit iis vincula. quos vinculis constringit: qui tot animas iis restituat, quos sustulit: Nimirum si vili alii laqueo vitam et finiat expedire, equidem reperio maxime regis esse esse, ut id faciat. Nam illi soli neque; ponere mala quae sunt, expedit.

S. Te vero non aequo esse erga dominationem animo non miror. Quippe dum amari ab hominibus cupis, hanc esse tibi impedimento arbitris. At ego posse me docere arbitror, imperium minime prohibere posse quominus quis diligatur: imo etiam in hoc priuatam vitam superare. Verum hac in consideratione non ad hoc respiciendum est, num is qui cum imperio est, propterea quod maiorem potentiam habeat, praestare maiora possit beneficia: sed si paria faciant, homo priuatus & rex, cogitet velim uter paribus beneficiis plus sit imiturus gratiae.

Ordinar autem minimis ab exemplis. Primum aliquem visum a maner tum princeps tum priuatus aliquis, alloquatur: virtus compellationem magis illi, qui audiat, gratam fore arbitris? Age vero, si ambo aliquem laudent, virtus praedicationem exitimas eo magis pertingere ut voluptati sit? Facta re facta honore aliquem vterque adiciat, ab vtro putas exhibitum honorem maiorem mereri gratiam? Aueria valitudine laborantem vterque similiter curat, an non clarissime apparebit, profectus ab iis qui plurimum possunt curationes & officia maximam quoque letitiam adferre? Donetur aequalia, an non hic etiam peripicuam erit, profecta ab iis qui plurimum possunt, dimidia beneficia plus posse, quam totam hominis priuati largitionem?

Equidem puto diuinitus etiam fieri, ut hominem, qui cum imperio & potestate sit, honorae gratia quadam committetur. Non tantum enim hominem pulchriorem efficit imperium, sed eundem lubentius contemplatur, ubi iam notus est imperium, quam quum priuatus esset: atque etiam magis auctus cum illis colloquitur, qui eximo supra ceteros in honore sunt, quam cum aliis qui nobis sunt pares. Porro, quum ex paribus officiis maiores vos necis gratias, & multo plura quam nos praestando iuare possitis alios, atque etiam multo plura largiri: cur non magis vos amari contentaneum fuerit, quam priuatos homines?

H. Quia necesse est nos multo etiam plura eiusmodi agere, quam priuatos, ob quae hominum in odio sumus. Exigenda pecuniae, si quidem ad res necessarias habere sumptus volumus: cogendi quidam ad custodiendum ea, quae custodia indigent: puniendi delinquentes, & impediendi qui vim inferre volunt. Quod si celeritatem occasio temporis possit, ad suscipiendam vel terra vel mari expeditionem, non ignauius res committenda est. Praeterea mercenario militum opus est regi, in quo elationem animi ciues gratius ferunt, quam quidquam aliud. Arbitrantur enim non hos quidem alii, ut cum tyrannis pari sunt in honore, sed auaritia causa.

S. Ego vero, mi Hiero, non nego harum omnium rerum curam suscipiendam esse: sed tamen videntur mihi curationes aliae in ordium adducere, aliae magna cum gratia coniunctae esse. Nam docere quae optima sunt, & pulcherrime illa praestantem praedicare, atque in honore habere, ea vero curatio cum gratia quadam sit. Abscuius qui non recte aliquid agit, conuictus incedere, cogere, multare, punire: haec vero cum odio quodam fieri necesse est.

Quamobrem aio equidem, quod necessitas requirit, debere illum qui cum imperio est alius puniendum mandare: praemia vero per seipsum largiri. Quod sane recte fieri rerum euentu testantur. Nam quum choros decitare volumus, praemia quidem praefectus ipse proponit, congregandi autem ipsos munus choragis datur, itemque alius docendi, & cogendi eos, qui non sat recte aliquid praestent. Ita statim hic quod cum gratia coniunctum est, per praefectum ipsum curatur, quae vero dura sunt per alios.

Quod igitur impedimento sit, quominus etiam res ciuiles ceterae, consimili ratione peragantur? Diuisae sunt enim vrbes vniuersae partim in tribus, partim in classis, partim in manipulos, ac singulis partibus praefecti quidam sunt. Quamobrem si quis his quoque tantam choris praemia proponeret ob insignem armaturam, ob ordinis obseruationem, ob rem equestrem, ob fortitudinem militarem, ob iustitiam in commerciis, contentaneum esset futurum ut etiam haec omnia per contentionem acriter exercerentur.

Ac, ita me Deus amet, quo opus esset celerius impellerentur, si quidem honoris cupiditate ducerentur: itremque citius pecuniam conferrent, quando sic vltus postularret, & (quod quidem fructuosissimum est) quamquam per contentionem agi minime consueverit, ipsa agricultura magnum incrementum sumeret, si quis per agros, vel per vicos optime terram excolentibus praemia constitueret, adeoque ciuibus, qui totis viribus in id incumberent, multa bona conferrentur. Nam & proventus augetur, & temperantia multo magis occupationum comes esset: ne diem etiam iaciosa minus in iis, qui opus faciunt, existeret.

Quod si etiam mercatura re publice commodum aliquid adfert, maior mercatorum numerus excitabitur, iis qui plurimum negotiatur affectus honore fuerit. Quod si futurum pateat ut qui sine aliorum molestia prouentum aliquem re publica excogitat, & ipsa oratur: ne illa quidem consideratio relinquatur.

Denique summam ut dignam, si in omnibus perspicuum esset, non cariturum honore, si quis vni alicuius auctor existerit: multos hoc etiam impelleret, ut studiose boni aliquid inuestigarent. Iam si multis rei publice commoda curae sint, necesse est magis aliquid inueniri, & hominum studia excitari. Quod si metuis, Hiero, ne propositis inter multos praemii magni sumptus fiant: cogitato nullas esse merces vitiores quam quae praemii redimuntur. Vides in equestribus, & gymnasticis, & scenicis certaminibus, quam exiguis praemiis ingentes sumptus, multiq; labores & ita via hominum cli-
 ciantur.

H. Praeclare tu quidem illa mihi dicere videris, Simonides. Caeterum de mercenario milite num proferre quid potes, ut videlicet proprie ipsos minus in odio sumus: an ais principem virum amicitia hominum conciliata facillimum opera nihil amplius egerit?

S. Imo egebit certe. Nam scio perinde ut equis, ita & hominibus quibusdam accidere, ut quanto magis ipsis necessaria suppetant, tanto sint petulantiores. Hos igitur magis modestos reddet ortus a satellitibus metus & bonis autem egerit: quibus nulla re tantum mihi posse prodesse videris, quantum his ipsis mercenariis militibus. Nam tui corporis cultodes alii, & multi iam dudum heri suis a seruis vi sunt intercepti.

Quod primum hoc mercenario militi imperetur, ut succurrat omnibus, tanquam si essent satellites omnium civium, si quid aduenerint: (& solent, ut scimus, existere facinorosi homines in ciuitatibus) & hos igitur si obsequare iubeantur, scient ciues hanc e vitiositate ex eis percipere. Deinde ruri opus facientibus ac iumentis quoque consentaneum est, hos & fiduciam & securitatem praestare posse: idque perinde priuatum tuis, atque aliis qui passim in regione degunt. Possunt etiam ciuibus praestare otium, per quod licet ipsis res suas curare, si loca opportuna custodierint.

Ad hostium praeterea repentinis & occultis insidias vel praesentandas, vel impediendas, quinam paratiores fuerint, quam illi qui semper armati sunt, & in acie instructi? Etiam ipso in exercitu quid ciuibus est milite mercenario vitiosus? Nam eos & ad laborandum pro aliis, & adendum pericula, & excubandum promptissimos esse consentaneum est. Et finitimas ciuitates a non propter eos, qui semper armati sunt, necesse est etiam paucis maxime cupidus esse? Non qui ad pugnam sunt instructi, maxime tum amicorum fortunam tuerentur, hostium pessundare possunt.

Iam si ciues intelligant hos nihil inuite agentibus non nocere, sed illos impedire qui a ius ledere volunt, iniuriam passis succurrere, pro ciuibus & sollicitos esse, & pericula obire: qui non eos necesse est libentissime sumptum in hos conferre. Alii certe priuatum custodes rerum etiam minoris momenti.

Necesse est etiam, ut boni publici causa de tuis facultatibus sumptus facere non recuset. Nam equidem arbitror ea quae ciuitati impenduntur, vitius expendi, quam quae rex priuatum ianum. Confidamus sane rem singillatim.

Vitam exilitas domum, immenso sumptu elegantissime exstructam, ornamento tibi maiori esse, quam si urbem vniuersam moneas, templis, columnis, foris, portibus intruas? Num si armis plane formidabilibus ipse ornatus sis, maiori hostibus terrore fueris, quam si ciuitas vniuersa praecelare tibi sit armis instructa? Vtrum prouentus plures putaste habiturum, sitantum priuatum tua haec, an si esset, ut ciues vniuersi rebus suis agendis intenti sint?

Iam, quod omnium praecelratissimum & magnificentissimum studium esse putat, utrum putas te magis praecelare currus instructurum, si vnus inter omnes Graecos maximam curruum copiam instituas, & ad celebritates Graeciae mittas: an vero si maxima ciuium pars equos alat, & plerumq; decerent? Vtrum esse putas pulchrius vincere currus praestantia, an urbis, cui praes, felicitate? Equidem ne conuenire quidem aio, ut rex cum priuatis hominibus congregiatur. Nam si viceris, non eris in admiratione, sed inuidia, ut qui multorum ex re familiari sumptus facias: at si vincaris, maxime omnium irrisioni eris expositus.

Equidem tibi, mi Hiero, propositum esse certamen aio aduersus aliarum urbium praesides, inter quos si tu ciuitatem, cui praes felicissimam praesideris: scito te pulcherrimo & magnificentissimo inter homines certaminis genere victorem futuram. Primum effeceris ut a subditis tuis diligaris, quod tu quidem expetis: deinde victoriam tuam non vnus publice indicabit, sed virtutem tuam homines vniuersi praedicabunt. Suspicietur in dem ac diligetur non solum priuatis ab hominibus, sed multis etiam urbibus. Non priuatum eris in admiratione, sed publice apud omnes.

Licet tibi, si voles securitatem, quod artinet, aliquo proficisci: licet tibi & hic manenti hoc ipsum facere. Semper enim apud te esset coetus frequens eorum, qui ostentare velint, si quid habent vel doctriam, vel virtutis, atque etiam inferuire tibi cupient. Quisquis adert, socium tibi esse volet, & qui aberint, videre te cupient. Adeoque non tantum ab hominibus diligeri, sed etiam amari.

Non erit quod tibi metuas, sed potius alii, nequid dederit tunc. Quod si quid erit periculi, non optulatores tantum, sed etiam propugnatores, & coque ad alios cenes. Multis inuicem vicissim illa impertias. Omnes ad commoda tuorum bunt, omnes pro bonis priuatum tuis, tanquam propriis bunt. Omnes quae apud amicos erunt ope, thelauri tui erunt.

Tu vero, amicos audacter colloquatur, quippe qui tunc daturus, & ciuitatem amplificaturus, & tibi scripti potestatem iuncturus. Comparato Republica belli socios. Patram eam domum tuam esse, ciues, socios, amicos, liberos tuos, libertatem tuam quam tuum ipsius animum. Atque hoc beatus sit, tamen non rare contendit. Nam si amicos beneficiendo viciis, & hostes minime poterunt. Deique si hoc omnia praestiterit, plane quiddam te longe humanis in rebus praecelratissimum munusque consequatur, ut tamen beatus sit, tamen non inuis inuidiam. *Hec Xen. in Simonide & Hiero subop.*

Regum ea natura est, ut neminem vel hostem vel amicum, sed ex eorum commodo amicitias inuicemque mutentur. *Fab. lib. 2.*

Ea est consuetudo Regum, ut casus aduersus hominum vident, secundos fortunae suae, quo facile fit ut impellatur ad penitentiam, quorum ductu res male gesta auuantur. *Caes. lib. 1 in Datam.*

Regna.

Regna terrena sunt suspecta, infida, cruenta, incerta, inuisa, infata, infatibilia. *P. Aemyl. lib. 3.*

Prouidentia regum, fide popularium salus dignissima, quae constat. *idem lib. 3.*

Regna ut fortitudine comparantur, sic mansuetudine & lenitate comparantur. *B. Fastus hist. lib. 7.*

Non italem temperantibus reges magna impetia inueniunt quibus ea quae fuerint. Ignoscendo, largiendo, indulgentia, iusto admodum hospitio feliciter inueniunt. Caeterum, in iniquitate; hominum ingenia, audendo, molendo, inuicem occulto temptantes cunct, tum demum; feruentem pro caritate parimoniam pro munificencia, pro facilitate autem ac liberalitate illiberalem diuoremq; nauam, vitia saluariaq; diuina. *idem lib. 1.*

Neminem esse hominum arbitror, quem latere possit, quod minem in hoc mundo Deus fecerit: vnde etiam peccatore mundus arguitur, ac propter nostram interperantiam, expmendam terra haec in qua vniuersus, defutu ceterorum mundum, & sterilitate suorum fructuum castigatur. Itaque hic ceteris merito & dispensatio Dei sumus: qui enim magis diligenter qui fecit? Quis autem ordinatus regis, quam is qui fecit? Quis vero sapientius & fortius ordinare & regere iudicium qui & facienda prouidit, & prouia perficit? Quae potestatem a Deo esse, omnemque ordinationem, & quae potestatem sentiant, & qui legunt cognoscunt. Quod si potestatem sunt, quanto magis regna a quibus reliqua potestatem prouidentur? Si autem regna diuina, quanto & a quibus regnum aliquid ximum, cui reliqua regum potestas vniuersa subiacet. *P. Orof. hist. lib. 2. c. 1.*

Nihil minus populare quam regnum esse. *Livius, Decad. lib. 1.*

Multa decorat, regni fex da cupiditas non ingrata solent, sed iam iniuria reddidit. *idem ibid.*

Inuidia regni etiam inter domesticos infida omnia quae facit. *idem eod. lib.*

Maius est regnum sustinere quam accipere. *Curr. lib. 4.*

Regnum atque eius commoda magis expetunt, qui quae aliquam habent, quam qui egentiores sunt. *Expul. C. 1. c. 1.*

Regnum si affectes, & non tam facile adipisceris, quam si amittas. *P. Aemyl. lib. 3.*

Ludouicus Crassus cum fatalem sibi diem appetentem inuenit, uocauit filium & Valconia: coramque horatus est obsecrans, ut magis pie regnaret quam ipse fecisset: religionem coleret, quae consuleret, orbis pupilliq; prospiceret: paci communitate, quae ac saluti inferret: Regnum nihil aliud, quam procuratoratum, non uique publicum existimaret: cuius in vita administratorem exacte rationem continuo post fata sciret, sed eadem in communi dicit, sua cuique facinori parata praesenti sempiternaque reuerentia. *idem lib. 5.*

Studia hominum quae liberalitate atque iustitia facillime rantur, sunt regniopes firmissima. *P. Iam. hist. lib. 18.*

Auicium malum, regni cupido. *Liv. Decad. 1. lib. 5.*

Non exercitus neq; thelauri praesidia, regni sunt: verum mentes, quos neque armis cogere, neq; auro parare queas, colligere & parantur. *Sallust. de bel. Iugurt.*

ΑΡΟΡΗΘΕΓ ΜΑΤΑ.

Philippus Macedonum rex in palaestra prolapsus, quamvis in puluere vidisset corporis vestigium, Pace: inquit, vniuersum

Cicero, Pompeio ac Caesare inter se dissidentibus, Cicero: Quem fugiam, inquit, scio: quem sequar, nescio. Sentiens, ambos non pro Republica libertate, sed pro principatu dimicare. *Plur.*

7 SIMILITVDINES.

Procopii. Vt ignis est, ut vras, & lucem præbeat: Sic regis est, ut benefaciat & puniat. *In Genes. c. 2.*
Oronis. Quemadmodum supputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum possunt ponere: Sic amicorum regum nunc quiduis pollent, nunc quam minimum. *Dicitur Oronis, qui fuit Artaxerxis regis gener. Apud Plur. in regum & imperatorum apoph. ext. ar.*
Plurarchi. Vt quibusdam, quum foris, in foro, aut in curia conspicui sint ac splendidi, domi morosa vxor contristat omnem vitam: Sic regno ac diuitiis multa ad sunt occulta mala. *In Moral.*
Eras. Roterd. Vt quædam fulmina res ac terram liquefaciunt, ne cera quidem confusa: Ita diuina vis, ad regis potestatem in obliuiscens tacuit, mollibus parci & cedentibus. *In Sim.*
V. Sicut, nisi amputes, late se se spargit, brachiis suis omnia complectens & implicans: Ita princeps ambitiosus semper aliquid è proximis suo adiungit imperio, nisi subinde vindicetur.

8 ADAGIA.

Abstinentia vis à regibus.
Qui dicit haud tenere manum immittendam in reges potentes aut viros Deo dicatos adducet illud ex Odyss. 7.
Δεινὸν δὲ τῶν βασιλέων ἰσχύϊν
Κρέπον.
Res dura ac plena periculi est
Regale occidisse genus
Princeps indiligens.
Indiligens pedagogus corrumpit puerum: Malus præceptor Sicias discipulum. Rex improbus populum suum corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud Homeri:
Αἴτιος γὰρ δὲ τοῦ ἄνομου φθὴνεται νεότης.
At corrumpit omnes pastor malus.
Dicitur ab Euripide satyrico ad captiuum.
Wie der Herr! so die Schaaß.
Cum principe non pugandum.
Qui significabit arduum, Principem a priuato superari, aut distictum sincere naturam, usurpabit illud Homeri:
Αγχιότιος γὰρ τῶν δεινὸν βασιλέων ἀνδρῶν ἐστὶν ἀντιπῶν.
Arduus res homini est mortale sincere Numen.
Principum fauor necessarius.
Pbi quis multis principibus conatur extricare sese è malo quopiam, aut lute aliqua non possit explicari, nisi adductus illorum fauor, conueniet illud dictum in Atacem Oileum apud Homerum:
ὄχι δὲ κείνῳ δῖος φύσει,
Μετὰ δὲ τῆς πρὸς θεῶν ὄψης.
Lactabat sese statim ex equorum albis
Erversuram vndis inuiso numine diuum.

9 EXEMPLA BIBLICA.

Regis ira exempla: *Ioas, 2 Paralip. 24. 41. Nabuchodonosor, Dan. 2. v. 12. Reges ac Principes religionis curam suscipere debent, Exempla: Daud. 2. Sam. 6. 2. & 7. 2. Iosaphat. 1. Paralip. 17. 7. & 19. 4. Ezechias. 27. 5. Iosias. 34. 8. Reges mortalis suæ conditionis commones fieri debent. Psalm. 81. v. 7. Reges Principes non facile cedunt, Exempla: Daud. 2. Sam. 19. 29. 1. Paralip. 11. 4. Roboam, 2. Paralip. 10. & Ala. 16. 10. Amasias, 25. 16. Ozias, 25. 19. Iosias, 23. 22. Sedechias, 36. 9. 12. 13. Iosaphat, 36. 25. Herodes, Marci 15. 17. Reges interdum clientum suorum metu indigna committunt. Exempla: Darius, Dan. 6. v. 14. Reges ob populi peccata mutantur, *Prou. 28. 2. Reges Dei quid fugere debeant, Deut. 17. 19. 1. Sam. 8. 1. & c. 1. Reg. 22. & 10. 32. Paralip. 9. 1. & 10. 5. Iob. 34. 30. Psalm. 2. 10. & 101. 1. & c. Proverb. 14. 28. & 19. 12. & 20. vers. 8. 16. & 28. 15. & 29. 8. 4. 14. & 13. 4. Sap. 6. 9. Ierem. 22. 2.**

9 EXEMPLA PROFANA.

Augustus, cuidam ipsi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc extraheret: Quid inquit, An putas te assem dare elephanto? Solent enim pueri mimi, os nummos elephanto porrigere, quos ille non sine spectatorum admiratione proboscide sic corripit, ut pueri manum non ledat. Sic videmus pueros & in visorum rictum manum intrerent, non sine metu. Ita molestum erat optimo principi, quod timeretur. *Eras. li. 4. apoph.*
Optimorum iudicibus vehitur illa vox *Traiani,* qui amicis inculantibus, quod parum memor imperatoris maiestatis, minimum esset omnibus expositus, respondit: Talem præstabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipse priuatus. *Eras. li. 9. apoph.*
Constantinus Chlorus, amicis ammonentibus: *Quod in augendo fisco videtur indiligentior,* respondit: publicas opes rectius à priuatis

iniustum, foret animam habere premia laborum, in quibus magnam partem perperam est corpus, ipsum vero non habere in premio partem: Non in animam sciam dare poenas peccatorum quam plurimorum, quae non commisit, nisi corpus ei fuisset adiunctum; De re surrexione.

Reuerentia.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Reuerentia, a reuer, reuer, & a reuerentia, reueor dicitur. Est autem reuerentia, honor exhibitus in testimonium virtutis.

Reuerentia est timor initialis, & castus, tamen capi potest in bono, & in malo, sicut etiam, confusio, id est, reuerentia, sec. B. Th. sup. Ps. 34. col. 17.

Reuereri est actus timoris, & vt debetur Deo est actus latitiae, sec. eund. Sec. q. 81. art. 2.

LOCI BIBLICI.

Reuerentia erga alios praecipitur, Rom. 12. vers. 10. Philipp. 2. 3. 1. Pet. 5. 5.

SENTENTIAE BIBLICAE.

Omnes honorate, fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyabolis. Petrus Apostolus 1. cap. 1.

SENTENTIAE PATRVM.

Esto subiectus pontifici tuo, & quasi parentem animae ama. Sed Episcopi Sacerdotes sciant se esse, non dominos: honorent clericos quasi clericos, vt iplis Episcopis honor deferatur. Scitum est illud Oratoris Domitii: Cur ego, inquit, te habeam vt principem, cum tu non me habes vt senatorem? Hier. ad Nepot. & hab. dist. 35. can. Ego.

Boni reuerendi sunt, ne offendantur ne fortasse per eos ille prouocetur ad iram, qui eorum corda semper inhabitat. Greg. sup. Ezech. 7. 27.

Cham filii Noc sententia damnatur, qui suorum praepositorum culpas in publico produnt. Iud. lib. 3. de summo bono.

Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum in seruitutem perpetuam damnauit. Abafon quoq; Dauid de regno expulit, & concubinas eius incaustauit, sed morte condignas poenas luit. Helisai caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo viri de saltu ex eis quadraginta duos laerauerunt. Qua puerilis stulticia Iudaeorum in Caluarie loco Christum crucifixum irrisit: sed quadragesimo secundo anno post ascensionem eius, duo viri Vespasianus & Titus de saltu gentium egressi, illud scelus iustissime lanauerunt. Glossa Ecclesiast. 3. super illud. Honora patrem tuum, ut superueniat tibi bene, &c.

PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Dignitas, est alicuius cultu & honore & verecundia digna auctoritas. Cic. Rhet.

Obseruantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore veneramur. Ibid.

Reuerentia, est virtus aliqua praestatione sublimitatis debita honorificationis cultum exhibens. Ibid.

Veneratio, est virtus, qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humilatione, gestu, nutu, & verborum emissionem. Ibid.

Pythagorae tanta veneratio ab auditoribus tributa est, vt quae ab eo acceptant, in disputationem deducere nefas putarent. Qui etiam interpellati ad reddendam causam, hoc solum respondebant, ipsum dixisse, magnus honor, sed scholasticus. Val. Max. l. 8.

Non possumus ob honores reuerentia iudicare dignos, quos ipsi honoribus iudicamus indignos. Boet. l. 3. de consol.

Bonus vir sine Deo nemo est. Ille dat consilia magna, & recta. Magnorum fluminum capita veneramur, coluntur aquarum calentium fontes & stagna, quae vel opacitas, vel immensa altitudo facit. Sen. 40. epist.

Si hominem videris intrepidum, & inexpugnabilem periculis, intactum cupiditatis, inter aduersa felicem, in medijs tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, non subicit te veneratio eius: visus illic diuina descendit. Ibid.

Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregrunt, suscipiendi tamen sunt, & ritu Deorum colendi: quam venerationem praepositoribus meis debeo, tandem illis praepositoribus generi humani quibus, tantum boni initia fluxerunt. Si consulem video aut praetorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam: equo desiliam, caput aperiam, semita cedam. Quomodo ergo M. Catonem, & Laelium sapientem, & Socratem cum Platone in animum meum sine dignatione summa recipiam? ego illos venero, & tantis nominibus assurgam. Epist. 65.

APOPHTHEGATA. Musonius dicebat, eum apud omnes maxima verecundia digni iudicari, qui se ipsum primo, deinde alios reuereri didicisset. Serm. 29. de Verecundia.

Demetrius Phal. Honestos adolescentes domi parentum reuerentia debere dicebat: in via autem omnes vt qui que se obuiauerunt, in rudine autem se ipsos. Srob.

SIMILITUDO.

Roterodami. Apud Thessalos capitale est occidere ciciniam, vt ob aliud, nisi quod serpentes interficit: paratur & apud Thessaliam miluis, quod vrbem raptis exitis pecudum repurgens: in quibusdam honores habendus, non quod ipsi digni sint, sed quod illorum opera nobis sint vsui. in siml.

EXEMPLA BIBLICA.

Reuerentiae exempla: Rex Israel. 2. Reg. 6. v. 21. 22. Dispositio. 2. Reg. 9. v. 32. Elizabeth. Luc. 1. v. 43. Populus. 9. v. 45. Ad. 5. v. 13. Eodem gentium. 20. v. 35. 21. v. 5. Paulus. 15. v. 25. Rom. 12. v. 23.

Vide Dignitas, Honor.

Rex. Reges. Regna.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Rex, Graece βασιλεύς, ius, & Anax, ius, est nomen generis imperator nomen officii. Imperatores creantur, & Reges sacrorum Rex sacrificulus est Romanis, qui sacrorum ritibus, solo nomine rex, sacra, quae penes reges erant, obsecrationum praestaret, quem creatum, aut in locum decedentis substituit, licet reliquos sacerdotes inaugurari oporteat. Act. 13. v. 1. lex Gen. 17. c. 27.

Reges a recte agendo vocati sunt, ideoq; recte facientes, nomen tuetur, peccando amittit. Recte ergo illi Reges dicuntur, qui tam se met ipsos, quam subiectos bene regendo monstrauerunt. Iud. 1. de summo bono.

LOCI BIBLICI.

Rex qualis, & quorundam constructus, Dent. 17. v. 15. Regni stabilimentum. Prover. 29. 4. 2. Deo elui. Sam. 23. v. 1. 10. 9. honore afficiendus Rom. 13. 1. Pet. 2. 17. Legem reges debent. Deuter. 17. v. 28. 19. equos sibi multiplicare non debent. 2. Cor. 12. v. 14. Regis cor in manu Domini. Prover. 12. 1. Regis ira periculosa. 14. c. 19. 11.

Regum corda inscrutabilia. Prover. 25. 3. Regum & principum officia. 1. Reg. 2. 3. P. 2. m. 10. 11. Prover. 22. v. 28. 29. 23. Regum ac Principum vitia non sunt dissimulanda. Exempli Elias. Reg. 18. 18. Elifuzus. 2. Reg. 13. 3. Ioannes Baptistae. Mat. 23. 4.

Regibus quod debetur, reddendum. Matth. 22. 21. Rom. 13. 7. Regibus & Principibus Deorum nomen attribuitur. Psalm. 135. 10. v. 34. 33. Prima, eo quod iudicia Dei exercitant inter homines. Paralip. 19. 6. hoc est, ratione officii, bona & iusta promotione la puniendi & tollendi. Ideoq; naturam Deimitari debent, quos & Ariolos. Leuit. 20. 6. Dent. 18. 10. Parentibus honorum deferentes. Leuit. 20. 9. Illegitimi concubitus reos, v. 11. 12. 13. alios in ligni facinore pollutos, vt sunt idololatrae. Esai. 22. v. 17. 17. 9. 5. 6. & similes, tolli a medio vult. Secunda, Diuina operatione formae, quia notas aliquas sui Spiritus Deus in impiorum est, dona quaedam pene diuina illis communicat, vt patet ex Esai. 11. 7. 1. Sam. 16. 8. 13. 24. Dauid etiam petiit se Spiritu principum firmari. Psalm. 51. 14. Zorobabelis quoq; Spiritum a Deo conceperat legitimus, Haggai. 1. 14. Finem in quem constituti sunt Reges & Principes, exprimit Paulus 1. Timoth. 2. 2. pro Regibus orationem. Ibidem.

POETARVM DICTA.

Thomas Motus.

Quis dicit melius, Rex ne imperet, anne Senatus?

Neuter quod, sepe est, si sit uterque malus.

Sin sit uterque bonus, numero prestare Senatus.

Ingle bonis multis plus reor esse boni.

Difficile est numerum fortis reperire bonorum.

Sic facile est Sinum sapientis esse malum.

Et fuerit mediis saepe inter utrumque Senatus.

Sed tibi vix iniquam rex mediocritas erit.

Consilioque malus regitur melior Senatus.

Rex consultores seū regis esse suos.

Collunies grauis exuuiis spoliisque coactis,
 Et quando insurget rabies flagrant e rutilis,
 Tunc leges sigez dubias, idem que refiget,
 Exquirens culpas faciles subigenque sateri,
 Inraque confunder ferro temerata nefando,
 Infones cadet, pulsataque corpora frangez
 Indomito fastu sic mens accensa furore
 Percuriet matres pendebunt oscula circum
 Filioi, hi teneros vultus largo imbregabunt.
 In marora trahent, sicut am, luctuque sepulsi
 Dissugient celeres multi, ac labentibus annis
 Dejerio explebunt inopem sub culmine vitam,
 Pars vitro profugit, terris saltantur & alto.
 Vix ribi constabit nimio mens fracta dolore.
 Pars patrius morti relictis, citamque perosi
 Damnabunt fatum infelix tenneqne penates.
 Mala mouens antmo furis agratus & ira,
 Audetbit quodcumque nefas immo que mouere,
 Ibit Tisiphone furiam pestima iuxta,
 Attollet que facem, & subter praecordia conder,
 Quos lactus viduus homines in sedibus auget
 Squallentes: at tu Diuim pulcherrime Reclor
 Nobis indulges reseraz quibus atheris arcem
 (Nam ribi stellata seruit plagula lactea molis)
 Adhis has furias & monstra horrentia cogra,
 Moralit & ciuilit Sapientia praecptor,
 Monit. lib. 2.

Qui cade gaudent, regiamque rem putant
 Sauri, longe regie exerrantur Sui;
 Quam sit verenda regis dignitas nihil,
 Quam turis atque quoris hominum memner
 Clemensque peccis, inde maiestas rabit
 Sublime lumen, nec magis potentiam
 Vis illa firmat atque parentum fauor
 Virtute partus, proxime tur ad Deum
 Bonos de audio, non habet manus bonum
 Fortuna regum, quam salatem plurimis
 Quod fas habent donare, hic leti metu
 Lenare ciues, hac adorea, hic bono
 Praestat triumphis, omnibusque laureis,
 Lanista, Siles lactor, improbus larro,
 Canis que rex tyrannus his immannior
 Eripere vitam gaudet, hoc idem solet
 Cicuta, serpens, pestis, ad pestem valent
 Minuta quaque insecta, sed nemo minor
 Dat lucis visum, nemo nisi victor potens
 Vitius pepercis, omne culmen attingit
 Virtutis alta, qui timere se timet
 Amore fidens, qui patrem se non herum
 Studet vocari, Non feretro loui
 Suspensa optima sic honestant inclytos
 Fama duces, nec hostis occisi decus:
 Vt illa seruan limen angusta domus
 Corona qua prociue seruato datur.

PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Princeps, qui se hominem esse meminerit, nunquam superbia
 efferetur, aequalitatem scetabitur, & quum omnia maxime e senten-
 tia cedere sibi videbit, tum maxime crede pte esse rebus humanis
 Deum, cui superbia ipsa mirum in modum displiceat. Nihil antiqui-
 us veritate ipsa principi esse debere, declarat id, quod a maioribus
 nostris sapientissime institutum est, vt liber Euangeliorum, quo di-
 uina continetur veritas, diebus singulis osculandus principi offera-
 tur, quum in re diuina adest, vt ex eo colenda veritatis admonitus,
 meminerit studiosissimum se eius esse debere. In primis studere o-
 portet, Vt qui te adeunt, facilem esse intelligant, nihil enim tam alie
 num est a principe, nec quod aliorum in se odium tantopere conci-
 tet, quam asperitas, & ea, que morositas dicitur: contra vero in om-
 ni vita maxime laudatur comitas grauitate temperata. Summa e-
 nim cura attendendum, vt iuri dicundo praefecti, auaritia caritatisq;
 malis libidinib. animum liberum atq; inuictum gerant. Ius quoq;
 ita prohibeatur, vt princeps ostendat: nihil nisi quod iustum & hone-
 stum sit, ab illo exigat. Ex quo fortuna principum in edicio & pre-
 lustri sita est loco, praebetq; se se spectandam omnibus, studendum
 est, vt dicta factaq; illius omnia eiusmodi sint, quae non modo lau-
 dem atq; auctoritatem pariant, sed familiares & populares ipsos ad
 virtutem excitent. Ad quam nulla eos res magis excitabit, quam
 spectata ipsius virtus, & mores quam probatissimi. Prudentissimum i-
 gitur Claudianus Poeta:
 Regi ad exemplum totus componitur orbis,
 Et prouerbu locum tenet id ipsum: Dominus qualis sit, familiam
 ostendere. Pont. de princ.
 Si amari a familiaribus vis, si futuri boni regis expectationem
 concitare

populo sic nascitur alter.
 hic caeca regit, ceruicem tibi consilium.
 hic sic regit, quos regat at ipse, putat.
 hic in premo blandissimus anno,
 hic anno consul rex erit ergo nouus.
 hic capillus longi populum corroserit ano:
 hic sul malus est spes melioris adest.
 hic nota mouet que passim fabula muscam
 hic vobis subeat ne male pransa locum,
 hic ut arbori regem qui credit auarum,
 hic quam hac non vacuam ruitet hirudo cutem.
 hic utrem consula grauis diffensio turbat,
 hic dissentit nemo, malam hoc grauis.
 hic amans de magnis varia est sententia rebus,
 hic illo sed tamen hoc nascitur unde tibi,
 hic quoniam populus, cui regem sine senat um
 hic regere ar bitrio tu potes ipse tuo?
 hic tibi, regnas nec iam cui consule tradas
 hic ut prius est quosio, an expediat.
 Thomas Morus Anglus.
 hic rex multis regnum cui sufficit unum,
 hic rex unus erit, si tamen unus erit.
 hic rex multis regnum bene qui regat, unum,
 hic tamen unus erit, si tamen unus erit.
 Exyle. Tragœd. Seneca.
 Tu quicquid, es, qui seproa tenes,
 licet omne tua vulgus in aula
 cunctam pariter limina pulset,
 comitit populus stipatus eas,
 licet populus tua vna fides.
 licet reges non regna colant:
 licet fulgor conuocet aula:
 licet hoc regi proximus ipse,
 licet, latas ire per urbes:
 licet mi serum gloria peccus.
 licet hic, gax si implere famem.
 licet hic reges calcet, vt omnes,
 licet datus, aliquos, nullumque leuet,
 licet tuum necat cupit esse potens.
 Ed. Herc. Senec.
 Vitima haud vlla ampbor
 hic magis optima maclari loui,
 quem rex iniquus.
 Quid rem faciat: ex Thyette.
 hic exagiti: furor,
 alteram dare sanguinem,
 hic seprum scelere aggredis
 hic cupit artium.
 hic quom quae acceat loco:
 hic non facinus opes,
 hic vestis Tyria color,
 hic frans mota regia,
 hic auro nitida trabes.
 hic est qui possit metus,
 hic dicit mala peccioris:
 quem non ambitio impotens,
 hic nunquam stabili finor
 hic praeceptis mouet.
 hic iusto positus loco,
 hic se vider omnia,
 Occurrit que suo libens
 hic, nec queritur mori.
 hic regum bona possidet.
 hic est, qui metur nihil.
 hic regum sibi quisque dat:
 hic, quoniam vobis, potens
 hic culmine lubrico:
 hic datus saturat quiete.
 hic iusto positus loco
 hic perfuar otio.
 hic nota Quiritibus
 hic per tacitum suat.
 hic cum transieris mes
 hic cum frepsu dies,
 hic moriar senex.
 Math. Agric. de insipiente princ. vel rege.
 hic quoniam princeps genus alto sanguine natum
 hic lucem em decoris sustinat ortum.
 hic quam fonsos: voluer facta agmine motus:
 hic quantum struet ille acres? quot iunera les ho
 hic sternit sanguines, quot bella exhausta ciebis?
 hic horrescer tellus imbina cymenis.
 hic conuoratas Voltans descendet ab aruis

20. Quum peruenisset ad Besotiorum fines, & in acie stantes aduersus se reperisset Thebanos, Athenienses, Corinthios, & c. nihil cunctatus ut pugnam committeret aperte struebat aciem.

21. Sic armis instruebat suos milites, ut omnia quae gererent ac purpura viderentur.

Dederat idem operam, ut possent labores perferre, animosque pforum ea compleuerat ferocia, ut ad pugnandum aduersus quos iuis satis esset idonei.

Præterea contentiōnem mutuam inter suos excitabat, ut singuli se fortissimos declararent.

Spe denique replebat omnes, futurum vt vniuersi multa bona adipiscerentur, si viros se fortes præstarent. Existimabat enim huiusmodi munus hominibus promptissimè hostem se debellare posse, quæ sanè opinio ipsum minime fecellit.

22. In pugna ad Coroneam fortem virum fuisse Agesiā haud dubie dicere possumus, quāquam tutissima non perlegeret. Nam quum dimissis illis qui elabi conabantur, sequi à tergo posset, & ultimos capere, non fecit: sed aduersā fronte cum Thebanis est congressus, quos viciit & suos fugauit.

23. Victoria quam esset potius, & accepto vulnere ad phalangem allatus, quidam equites circumstantes 80. hostes vna cum armis esse sub sano, quidq; de his faciendum esset interrogabant. Ille vero quāquam saulta accepisset vulnera toto passim corpore, atque ab omni telorum genere inflicta, non tamen Numinis obliuiscitur, sed mandata vti poterant eis faceret abeundi quō vellent, neq; laxi eos patiebatur. Quin equitibus etiam, quos penes se habebat, imperabat vt eos deducerent, donec ad loca tutā peruenissent.

24. Tanta eratin eo rerum diuinarum reuerentia, vt & hostes eius promissa & foedera maiorem fidem mereri arbitrarentur, quā ipsorum inter se amicitiam.

Spithridates Persa, quum Pharnabazum sciret id agere, vt filiam regis uxorem duceret, ac ipsius filia sine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc insignem esse contumeliam, se ipsam cum vxore, liberis facultatibus in manus Agesiā tradidit.

Corys Paphlagonum præfectus, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne si comprehenderetur, vel magnis pecuniis, vel etiam morte multaretur: verum idem Agesiā foederibus si detur quum adhibuisset, in castra eius venit, inique societate cum Agesiā militare maluit, quum quidem equites mille, bis mille cetratos haberet.

Pharnabazus quoque cum Agesiā in colloquium venit aperteque professus est, se, ni totius militiae Persicae fieret imperator, deserturum à rege. Sin imperator creet, inquit, mi Agesiā, fortissimè bellum aduersus te geram, quā quidem diu potero. Atque hæc quum diceret futurum credebat vt ipsi contra foedera nihil accideret. Tanta tamque præclara res est quā in aliis vniuersis, tum in imperatore, religiosum esse ac fidei seruandam, talemque cognitum esse.

II. Iustitiae Agesiā in re pecuniaria, hæc sunt argumenta.

Neq; vnquam ab Agesiā se vlla re spoliatum esse questus est: quum multi multa facerentur ab eo se accepisse beneficia. Cui vero volupe est sua ad hominum utilitatem largiri, quā in a-liena rapere velit, quo male audiat? Nam si pecuniarum cupidus sit, multo minor sit cum negotio, vt sua quis seruet, quā vt aliena rapiat. At cui ingratus esse non vult in iis quibus pœnæ nullæ constitutæ sunt, si quis gratiam non referat: qui in aliis illæ gratias non referat, in quibus lex ingratiū esse vetat? Agesiā autem non tantum iniuriam esse iudicabat, non referre gratias: sed hoc etiam, si is qui plus posset, non maiores quoque gratias deferret.

Iam de peculatu qui possit aliquis eum insimulare merito qui gratias sibi debitas patriæ fruentis concesserit? itidem quod quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo prodesse poterat: an non hoc est ingens argumentum continentiae ipsius circa pecunias? Nam si vnde debet gratias, vel spe mercedis beneficis erat: nemo se quidquam ei debere stauerat. Nimirum qui gratias beneficium acceperant, illi perlibenter beneficia seruauit: partim quod adfecti sint beneficio, partim quod esse digni crediti sint, qui gratia depositum custodiant.

Iam qui minus habere malebat, vt ingenuus esset, quā plus eum iniustitiæ nota: qui non ille à turpis lucri cupiditate multo magis abhorreret? Agesiā certè, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipsi essent addictæ, semissem earum cum matris suæ propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret: Id verum esse testis vniuersa Lacedaemoniorum est ciuitas. Quum vero dona ei complura Tithraustes offerret, si suis finibus excederet: Existimatur apud nos, inquit, honestius imperatori esse, Tithrausta, exercitum suum ditare, quā seipsum: & ab hostibus manubias potius, quā dona accipere.

III. Quānam earum voluptatum, quibus multi succumbunt homines, Agesiā quis superatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abstinendum, atque ab ingluuic, ab intem-

pestius cibus perinde atq; ab otio. Quoties portionem deprombat in conuiuio accipiebat, non vtraque vescebat: sed ut hinc inde missis neutram sibi reliquam faciebat. Existimabat enim regem duplicari, non causa fatietatis cum fastidio conuicti: sed ut passet quem velle honorare. Itidem somno non vt Domino, sed ut qui negotiis ipsius pareret, vtebatur.

IV. 27. Quod si lectum inter familiares viliissimum non haberet, non obscuro erat ipsum pudore addici. Existimabat enim imperatorem decere potius, vt tolerantia quā mollitie prouidat hominibus præstet. Non tamen eum pudebat in his rebus maiorem sibi partem poscere, nimirum per astatem, solis, per hyemem, frigoris. Quod si quando vsuociret, vt laborandum exercitum esset, sponte sua cum aliis laborabat, quod arbitraretur equalitatis omnia militibus esse solatio. Denique summatim vt dicam, inter laborandum quidem exultabat Agesiā, otium vero pro profectum illum admittebat.

V. 28. De ipsius vnicersis rebus continentia, si non alia, hanc admirationis causa, mentio iniicienda est. Nam quod ab aliis quæ non expectet abstinerit, id humanitas factum quæ dicitur poterit.

Quod autem Megabates Spithridatæ F. amas quum recepit apud Persas more osculandi eos quos in honore haberent, eum Megabates Agesiā osculari aggressus, quominus id fieret totis viribus repugnauerit: an non id sanè pudicum quoddam officium est? Postea quum Megabates, quasi qui se ignominiam patret adfectum, non iam deinceps amplius cum osculari aggressus: vt quendam ex focis compellat Agesiā, qui Megabates suaderet, vt rursum se honore adhaeret. Eo quærente, inquit, Megabates, an ipsum oscularus eslet, tum vero subitum Agesiā, ac deinde, Minime, inquit, non si subito & venustissimum robustissimus, & ceterissimum omnium hominum sum sumum. Sed tamen eandem pugnam pugnare me male Deos omnem vult, quā omnia quæ cerno, aures fieri.

Hæc quodam admittere non ignoro: scire autem me non debent multo plures posse in vincendis hostibus quā in eludendis. Superioribus euadere. Quum autem pauci hæc habent cognoscere potest vt fidem apud multos non inueniant, Id vero non omnino, quod quum minime occultum esse possit quoniam inueniunt illi vltimissimi agunt: Agesiā tamen huiusmodi quæ cogitasse, nemo vnquam vel vididerit, vel dixerit, ac ne probabilem idem dicere visus sit, si ex coniecturis iudicet. Nam ut in domum priuatum diuertebat, sed semper vel in praesentia ali quod, vbi fieri non potest vt eiuismodi patenter, vel in praesentia, quod suæ pudicitiae testes omnium oculos faceret. Quæ hæc ego coram Grecia scienter mentior, non iam ipsum laudat, sed me ipsum vituperat.

VII. 29. Fortitudinis documenta non obscura multo quæ didisse videtur, quum semper ad gerendum aduersus hostes publicae suæ ac Graecæ potentissimos bellum se obtulerit, in præliis aduersus eos prima se in acie collocavit. Quod si in manu cum eo conferere vellent, non ipsis mota uirga mandare, potius est victoria: sed aduerso prælio superatissimum ipse aduersus iudicia non obscura, quod animo se pugnam, ea non audiendo, sed intendo liceret animum ipsa optinere. Agesiā vero trophæa non ea solum esse, quæ ipse facit, sed quum est: sed quæcumq; in expeditionibus ab eo gesta sint. Nam propterea nihil vincebat minus, quod prælio deceret aduersus eos non nollent: sed victoria poteratur magno contemptu, & quum Reipublicæ tum fociis viliore. Sicut in triumphibus nihilominus ij, qui sine puluere, quā qui pugnantissimos coronantur.

VII. 30. Sapientiam Agesiā quæ illius adhaerent non inueniunt: qui sic vtebatur patria, vt quum in primis beneficiis esset eos socios animo, qui ipsi obsequerentur, amicos potissimum se sibi compararet: milites autem non modo dicto audientes, sed iam sui amantissimos effecit. Et quoniam pacto phalanx esse debet, ut possit, quā si propter obediendi studium in officio esse conueat, & propter amorem erga duccem fideliter ei præstat.

Hostes erga ipsum erant sic affecti, vt viui perire quædam non possent, odisse vero cogentur. Semper enim hoc moribus, vt sui socii meliore essent conditione quā hostes: quæ agitur, vt sui socii meliore essent conditione quā hostes: & auctoritate dem fraude circumuencibat, vbi ferret occidit: & auctoritate celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc et via lora. Celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc et via lora. Celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc et via lora. Celeritate foret opus: de litescens etiam vbi hoc et via lora.

Quoties iter faceret, & sciret hostibus pugnandi potissimum esse, si vellent: ita instructas ducebat copias, vt his ipsi possent in primis opulari, & tranquille, instar modestissimam incederet. Existimabat enim in hoc sitam esse quietem ceterum & summam immunitatem ab omni terrore, perturbationeque

non feruaret, qui ab rege deficere cogitabant. Et quis in iplo non hoc quoq; miretur?

Existimabat rex Persicus se, si amplissimas pecunias haberet, omnia redacturum in potestatem suam: ideoq; quicquid esset inter homines auri, quicquid argenti, quicquid rerum maximi pretii, totum id ad sese colligere nitetur; Agesilaus contra sic domum suam instituerat, vt horum nullo egeret.

Quod si quis fidem nobis non habet, is velim aspiciat, qualis ei domus satis fecerit, atque etiam fores intrucatur. Nam suspicari quis possit, has ad huc illas ipsas esse, quas Aristodemus Hercules F. in patriam reuerfus exstruxit. Idem domesticam supellestem contempletur, quo pacto in sacrificiis epuletur, ipse secum cogitet, audiat eum Amyclas publico in Canathro (i. curru, qui exate viminibus salignis texta regebatur) profectum esse. Enimvero quum hoc modo sumptus ad census accommodaret, non cogebatur iniuri, si quidquam pecuniarum causa faceret.

Præclarum quidam esse putatur, inexpugnabiles muros ab hostibus superari: verum ego multo præclarus esse iudico parere animum suum, vt à pecuniis, voluptatibus, metu sit inexpugnabilis.

XII. 35. Rex Persicus grauitatem quærebat ex eo, quod raro conspiceretur: Agesilaus eo ipso delectabatur, quod semper in hominum conspectu versaretur. Existimabat enim deere vitam facinorosam ac turpem, vt in obscuro sit: honeste vero, lucem ipsam maius ornamentum conciliare. Deinde grauitatem ille præ se ferebat ex eo, quod difficilis ad ipsum esset accessus: hic gaudebat omnibus ad se aditum patere.

Putabat ille splendidum esse quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum lætabatur, quum homines id quod cupiebant celeritima consequutos dimitteret.

Operæ pretium est etiam considerare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Agesilaus consecraretur. Nam Persicus rex quidam habet, qui teram vniuersam circumuegit, & quo rex potu iucundè vti possit inuestigat: innumeri homines quo cum voluptate vescatur, excogitant: vt dormiat, dici non potest quam multa moliantur. Agesilaus vero, quod patiens laboris esset, quidquid aderat iucundè bibebat: quidquid oblarum forte fuisset, in quod comedebat: vt suauiter somno fruere, quousque locos satis faciebat.

Atq; hæc se facere non modo gaudebat, sed etiam exultabat lætitia, quoties ad animum ei accederet, se quidem in mediis voluptatibus versari: illum vero barbarum videret, si quidem abique colere vellet viuere, necesse haberet, vt ab extremis terræ finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus esset.

Augebant ei lætitiæ & illa, quod se quidem sciret absque animi ægritudine posse diuina dispositione yti, scilicet in temporum anni vicissitudine: illum vero videret æstus & frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum sed debilissimarum bestiarum vitam imitari.

XIII. 36. Hoc quidem certe qui non præclarum ac magnanimum erat, quod quum ipse viribus factis ac rebus domum suam ornaret, multosq; canes venaticos & equos ad bellum idoneos aleret: Cynicam forem vt aleret iumenta peruersit, quæ curram iungenda forent, eaq; vincente demonstret aut, nihil facere ad strenuitatem illa alere, sed opum esse ostentationem.

Iam vero quis neget hoc generositate conuenire, quod censuit etiam si à priuatis hominibus curru vinceretur, nihilo se clariorem fieri: ac si patriam haberet amicissimam, amicos plurimos optimosque per vniuersum terrarum orbem comparasset, patriam ac familiares beneficis aduersarios vlciscendo superasset: reapse victorem se pulcheritims ac magnificentissimis certaminibus futurum, adeoque clarissimum nomen non in vita solum, sed etiam à morte consequiturum.

XIV. 27. Ob res huiusmodi laudo Agesilaum. Nam hæc non ita se habent, vt quis thesaurum forte nactus, opulentior quidem est, non tamen administranda rei familiaris peritor: vel si meo, bo hostes inuadente victoria potiat, felicior quidem esse potest, nihilo tamen ab arte imperatoria instructior. Qui scilicet tolerantia laborum aliis præstat, vbi quidem res ita postulat: & fortitudine, vbi agendum est fortiter: & iudicio quum consilio quid suscipiendum est: is mihi quidem videtur opumo iure omnino bonus esse putandus.

Quod si egregium inuentum est amussim & regula, ad efficienda præclara opera: etiam mihi egregium exemplum Agesilæ virtus esse videtur: is qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, si hominem erga Deum religiosè pium imitetur? quis iniustus, si iustum? quis perulans, si modestum? quis intemperans, si imitetur temperantem? Agesilaus enim non tam eo, quod aliorum rex esset, quam quod imperare sibi posset gloriabatur: neque tam quod aduersus hostes, quam quod ad omnem virtutem civium suorum dux esset.

XV. 38. Iure quidem Agesilaus beatus prædicetur, qui quum à puero incensus fuerit gloriosi nominis cupiditate, se illud consequutus esset, vt quisquam omnium ætatis suæ hominum. Idem quum honoris ac dignitatis à natura in primis esset appetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuidus exiit. Quumque lon-

gissimam vite humanæ metam attingisset, sic è viuis excessit, vt nihil committere dignum reprehensione, vel in eos quibus præerat vel aduersus quos bellum gerebat.

Virtutum regiarum compendiosa descriptio.

39. Libet autem virtutes Agesilai summam repetere, quo facilius nostra laudatio memorie inhæreat.
Venerabatur delubra etiam inter hostes sita, quod existimaret diuina exilia non minus hostico quam amico solo imploranda esse.

Si qui diis essent supplices, eos non violabat ne si hostes quidem essent: quod absurdum esse duceret eos qui è fanis aliquid furto subtrahunt sacrilegos appellare: qui autem supplices ab aris auelant religiosos putare.

Nunquam prædicare desinebat, quod Deos arbitraretur non minus religiosis factis quam castis sacrificiis delectari.

Quinetiam quoties fortuna vtebatur prospera, non homines præ se contemnebat, sed diis habebat gratias: & fiducia plenus plures mactabat hostias, quam rebus suis metuens voueret.

Confuscecerat, vt quoties in metu esset, hilaritatem præ se ferret: rebus contra secundis, mitis esset.

Ex amicis non eos qui plurimum poterant sed qui promptissimi erant complectebatur.

Odio prosequeretur non eum, qui læsus sese vlciferebatur: sed qui beneficiis adfectus ingratus sese declarabat.

Erat illi voluptati turpis quidem lucrì audios pauperes videre, iustos autem collocupletare: quod in iustitia cuperet fructuosior tempore facere.

Adulescentibus, vt cum omnis generis hominibus commercium haberet, bonorum autem opera virentis.

Quod si quos aliquando vel vituperantes vel laudantes alios audiret: existimabat non minus illorum se mores agnoscere, qui ea proferebant, quam eorum de quibus dicebant.

Quotquot ab amicis circumueherentur, non vituperabat: qui autem ab hostibus deciperentur, eos maxime reprehendebat.

Diffidentes fallere, sapientiæ tribuebat, ac credentes iudicabat esse impium.

Si ab iis laudaretur qui vellent etiam vituperare quæ displicerent gaudebat: neque cuiquam illorum, qui in dicendo libertate vterentur, infensus erat, ab iis tanquam ab infidis sibi cauens qui mentem suam astute celarent.

Delatores maiore persequebatur odio quam fures: quod maius esse delictum duceret amari quam facultatibus spoliari.

Privatorum hominum errata miti animo ferebat, magistratum vero magni esse momenti censebat: quod illos quidem exigua, hos magna tractare iudicaret.

Regno haudquaquam ignauiam, sed strenuitatem conuenire putabat.

A corporis imagine statuenda sibi abstinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus, animi vero monumenta nunquam elaborare desinebat. Arbitrabatur enim illud statuam, hoc sui muneris esse, rursum illud opulentorum, hoc bonorum.

Facultatibus non iuste tantum, sed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iusto satis esse duceret ab alienis abstinerere: liberalem putaret etiam sua debere ad hominum conferre utilitatem.

Semper religiosus erat, & honeste viuentes nec dum felices, sed qui gloriose mortem oppetissent, eos iam beatos esse existimabat.

Maiorem esse calamitatem putabat, scientiam quam inficium præclaras res negligere.
Gloriæ nullius cupiditate ducebatur, cuius quæ essent propria non elaboraret.

Cum paucis hominibus videbat virtutem non tolerantiam esse, sed voluptatem putare.

Laudatus certe magis gaudebat, quam si pecunias comparasset.

Fortitudinem plerumque potius cum consilio quam periculis ostendebat: & re potius quam verbis exercebat sapientiam.

Erga amicos mitissimus, hostibus maximo terrore erat.

Quum labores egregie toleraret, familiaribus tamen periurum decedebar: magis actiones pulchras, qua pulchra corpora desiderans.

Rebus secundis modestus, aduersis spei plenus esse videbatur.

Verbanitatem non diceris, sed moribus studebat assequi.

Animi magnitudine non cum iniuria, sed iudicio vtebatur. Itaque spreto iactantibus hominibus modestis modestior. Etenim vili cultu corpus ornat: ac potius in hoc erat, vt exercitus ornatus esset, ipse quam paucissimis egeret, amicis quam plurimum professe.

Præterea grauisissimus erat aduersarius, vbi vero potius esset victoria, lenissimus.

Ab hostibus non facile deciperetur, ab amicis facillime de sententia deducebatur.

Semper hoc sibi propositum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hostium labefactaret.

Cognati cum appellabant officiosum erga propinquos, vtebatur eius vtebatur, nihil reculantem: qui aliquid officii vtebatur, memorem: per iniuriam læsi, opulorem in eodem periculo constituit, post Deos feruenter.

Videatur idem mihi solus inter homines declasse, vt quidem quidem robur feneferet, sed animi vires in fortibus virebat: uti magnum ac præclarum gloriam expectet. Corpus forte magnum robur poterat. Quæ igitur iuuentute ipsius fenestra non vtebatur? Quis ætate vegeta hostibus adeo terrore fuit, vt Agesilaus extrema in fenestra? sublato, maiorem hostes voluerat perire, quam Agesilaus, tamen fenex admodum meruisset: Quæ tantum fiducia sociis præbuit, quantum Agesilaus, vias aduersus vitæ peruenisset? Quid amici iuvenes magis delectarentur Agesilaum, qui fenex è viuis excesserat? Is adeo periculis vtilis patriæ fuit, vt etiam fato functus, plurimum carere profuerit, quod studio suo perfectum, villa perpetuo innotuit. Monumenta quidem virtutis suæ per vniuersum terrarum orbem conlequutus, & sepulturam regiam in patria nactus est. *Eodem lib.*

Reges olim & quotquot à patre traditur regnum acciperent, & quos ipsa plebs sibi principes constituit, consilium habebat, & quod ex optimaribus constabat: vt Homerus & antiquissimi temporis testantur. Neque in nostro seculo) regnum principum tantum erat in nimum sui iuris, neque ab vnus sententia pendebat. *Idem lib. 1.2.*

Reges non liberi solum impedimentis omnibus, sed diuersarum temporum, trahunt consilium cunctis, non sequuntur. *Decad. 1. lib. 9.*

Regum maiestas difficilior ab summo fastigio admodum trahitur, quam à mediis ad ima præcipitatur. *Idem 4. 1.2.*

Reges seruati omnia & subiecta imperio suo esse vult, *Idem eodem lib.*

Plerumque regis voluntates, vt vehementes, sic modici, ut se sibi aduerent. *Salust. de bell. Jugurrh.*

Reges, præter cetera hanc difficultatem habent, quod non vult hostes (vt ceteri faciunt) sed etiam amicos & medicos inuent, à quibus infidie multo pluribus facti sunt (suspectus enim di & dormientes cum illis dies nocte que venient, ab hostibus paratum & potione capiunt) quam ab alienis & amicis hominibus. Possunt enim amicos & familiares suos hostibus exponere, amicis autem possunt neminem. Itaque solus vult vult atque multitudine grauisissima est: metuendumque est, ut non custodiatur: sed multo enim magis custodis metuendum sunt. Inter ei quidem certe molles sunt, sed amici multo magis, qui non oportet, quamuis non sint, amicos appellare. Quæ si quæ sit fidos amicos nactus, tamen eis tantam fidem non habet, ut iis possit sincere absque vlla suspitione vterari. *Asp. lib. 1.2. Aug. 1.2.*

Regibus æqua, nedum infima, insolita sunt. *Tacit. Ann. 1.2.*

Regibus belle gerentibus conuenit existimare rem non statum. Nam dicendi studium ac facultas eis qui in exercitiis degunt, plurimum utilitatis adferre. Rerum vero consilia per armis præstare optima magistra est, que facienda sunt ad imitationem eorum, qui prius temporibus vicerunt. *Polyæn. lib. 1.2. 1.3.*

In regnandi primordiis positum est rerum discrimen: vt non animi popularium afficiuntur, ita ferè deinceps regis res conueniunt. *P. Emilius, lib. 1.2.*

Veros reges non solum, non satellites, non exercitus faciunt, interdum evertunt. *Idem 1.2.*

Nomen regum, non in terris natum excogitatum, sed deo demum mihi videri solet. Parens enim rerum Deus, cuius genus humanum condidit, summum quidem in illis imperium iusque penes se retinuit: sed vt mente in eum debentur, vt illum cupidius quæretemus, vt spe, vt vices diceretur, vt idcirco in terris ipse palam degere, oculisque interea videri obseruari noluit: Reges instituit, qui eius vice muneris ad Regem Opt. Max. accederet, ita verissime Rex vocitaretur. Ita enim eodem consilio dati, alia tamen alia via ad laudem conueniunt. Plerumque singulis virtutibus inclauerunt. Audeo prædicare eundem omnibus ancepsisse. Non pauci certe complures prædium omnibus ancepsisse. Magnis enim campis regibus patet ad gloriam & ad flitire. Magnus enim campus regibus patet ad gloriam & ad flitire. Magnis enim campis regibus patet ad gloriam & ad flitire. Magnis enim campis regibus patet ad gloriam & ad flitire.

Regum oculis in omni fortuna quædam supra humanam inest. *P. Iouius, lib. 1.2.*

Reges, egregie dissimulando, vt priora puniant, compellunt præsens iracundia, alicuius noui criminis occationem explorant conseruauerunt. *Idem, lib. 1.2.*

Ea demum est regum omnium fides, vt pro libidine & pro mas secedunt leges atrefcere violare que non dubitent.

H. Annon putas eum, qui re aliqua delectatur vehementissime ac maximo eius amore teneri?

S. Omnino. H. An ergo vides maiori cum voluptate reges ad cibum ipsis paratum accedere, quam priuatos homines ad suum?

S. Nequaquam; imo etiam inuicidius, vt plerisque videri possit.

H. Quid? num multa illa magna, arte elaborata considerasti, quae regibus apponuntur, acra, mordacia, acrida, & quae his germana sunt?

S. Maxime, & quidem mihi videntur esse praeter hominum naturam.

H. Ergone putas haec edulia esse quiddam aliud, quam mollis & languentis praedelicis animi voluptates? Nam certo scio, neque tu fortassis ignoras, eos qui iucunde vescantur istis artificiosis inuentis non indigere.

S. At vero, etiam sumptuosus illis odoribus, quibus vngimini, magis arbitror familiares vestros frui, quam vos ipsos. Quem admodum ructus ingratos & putidos non tam sentit is qui ederet, quam illi qui cum eo versantur.

H. Sicigitur qui varios cibos semper habet, nullos cum appetitione sumit: ac cui raro quid obuenit, is vero is est, qui cum laetitia satiat, quam quid ei obicitur.

S. Videntur tandem rei venerae fructiones in vobis regnandi cupiditates excitare. Nam hac in parte licet vobis, vt quodcumque pulcherrimum videntis, cum eo conuersati.

H. Dixisti tu modo quiddam, quo scire debes aos à priuatis hominibus superari.

Primum enim coniugium, quod cum maioribus contrahitur, nimirum & propter opes & potentiam longe pulcherrimum esse videtur, & ei qui ducit uxorem cum voluptate quandam dignitatem suppeditat.

Altero loco est id, quod inter aequales contrahitur. Quod autem ex vilioribus constat, plane inominosum & inutile putatur. Rex ergo si exteram non duxerit, ex inferioribus uxorem ducat necesse est. Quo fit vt non admodum id consequatur quo contentus sit.

At vero à magnificentissime de se sentientibus formis coli, maxime voluptati est: ab iis autem, quae seruae noxiae sunt, si colamur, non admodum satis fit animo: sin autem, graues ea res has ac molestias in nobis excitat.

Scimus omnes congressus venereos cum amore coniunctos eximiam voluptatem adferre. Verum amor in nullorum animis minus excitatur, quam regis. Non enim amor inuicidius est illa expetere quae in promptu sunt, sed quae sperantur. Itaque perinde atque is qui situm experius non est, potu fruitur: sic etiam is qui amorem non expertus, longè suauissime veneris est expertus.

S. In illis multum inter priuatos homines ac vos inter est, quod & magnas res excogitatis & celeriter conficitis. Habetis & abundantem rerum copiam, equos insigni virtute, arma pulchritudine eximia, mundum pro vxoribus e regum, ades magnas, & summas calque maximi pretii rebus instructas. Sunt item vobis famuli & numero & artium cognitione praestantissimi. Praestatis vobis est maxima, tum laedendi hostes, tum commodandi amicis.

H. Enimvero hominum vulgo à regno perstringi, oculos equidem non miror. Nam vulgus hominum valde mihi opiniosis duci videtur, quam & beatos quosdam & ærumosos esse videt. At regnum eas res quae maximi pretii esse videntur, explicatas palam, spectandas omnibus exhibet. Quae vero molesta sunt, ea regum in animis occultata tenet, in quibus & felicitas & infelicitas hominum sita est. Quamobrem haec multitudinem latere non miror, vt dixi: sed vobis quoque ignora esse, qui animi iudicio maxima ex parte res pulchrius contemplari videmini, quam oculis: mihi quidem iniquum est. Ego vero experundo plane cognoui, ac tibi dico reges maximorum bonorum minima participes fieri, & grauissimorum malorum insignem habere copiam.

Non longe abicitimus. Si pax magnum hominibus bonum esse videtur, quam minimum eius participes sunt reges. Si bellum ingens est malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, si non ipsorum ciuitas bellum publicum suscipiat, quocumque libet abire licet, nihil mouentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hostium fines proficiscuntur. Itaque & ipsi necessarium putant vt armati sint, & armatos semper secum circueundunt.

Deinde priuati homines etiam si in agrum hostilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, esse tutos sese arbitrantur. At reges postquam ad ciuitatem suam peruenierint, inter hostes plurimos se esse sciunt. Quod si qui potentiores aduersus urbem aliquam expeditionem suscipiant, ac minus potentes forte extra moenia fuerint: esse quidem illi videntur in periculo, verum postquam intra munitionem sese receperint, omnes in tuto se esse credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingressus fuerit, expertus est periculi, omninoque istic maxime sibi cauendum arbitrat.

Praeterea priuati homines per foedera & pacem belli molestia

DDDDD. 3 liberan-

tantum comitudo atq; ipsis temporibus seruient...

idem, eod. lib. 3. Regum ferè omnium mos est, vt neq; pietate nec...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

liberantur: principibus vero, neque pax ab eis, qui premuntur ipsorum imperio conceditur: neque quisquam ipsorum confidente, foederibus habere fidem ausit.

Sunt item bella quae à civitatibus, & alia quae à principibus aduersus illos quos vi opprimerunt, geruntur. At ex his bellis quae cumque grauius molestaque redeunt ad eum, qui civitatum parte sequitur, ea cadunt in principem. Nam utrosque etiam necesse est in armis esse, caeteri sibi adire pericula, & si quid calamitatis vicis accidat, utriusque dolent. Atque haec tenus paria sunt utriusque bella.

Quae vero illis iucunda accidunt, qui civitatum stant à partibus aduersus civitates, ea principes & reges non habent. Etenim Respublicae quum aduersarios pugna vincunt, dici facile non potest, quantum voluptatis ex eo percipiant, quod in fugam hostes egerint, quantum in persequendo, quantum in trucidandis hostibus. Quam ipsam ob facinus existit, quam insignem gloriam consequantur, quam propterea gaudeant quo Respublicam amplificasse se existimant. Atrogat quisque sibi, quod & consilii particeps fuerit, & plurimos interfecerit. At diffidit inueniens, ubi non etiam falso quaedam addant, quum plures se intercessisse praedicant, quam re ipsa ceciderint. Adeo res ipsae esse praecleara videntur, civitatem victoria potiri. Princeps seuerus autem, quum vel propter suspiciones suas, vel quod seuerus quosdam aduersus se moliri quid reprehenderit, nonnullos interficit: totam se urbem non amplificaturum nouit, & se etiam paucioribus se imperatorem: neque potest esse hilaris, neque magnifice ob facinus ipsum sese offert. Immo quantum potest extenuat rem gestam, & inter agendum purgat sese quasi non per iniuriam id fecerit. Vique ad eo ne ipsi quidem honesta, quae faciunt, esse videntur. Quod si etiam moriantur, si quos metuit, nihil magis fidenti est animo, sed plus etiam sibi, quam prius, cauet. Atque hoc modo bello perpetuo vexitur, ut indicauit.

Iam mihi velim etiam amicitias, quarum illi participes sunt, inspicias.

Primum, an magnam amicitiam bonum sit hominibus, consideremus. Nam si quis ab aliquibus diligatur, cum ad esse sibi lubenter videntur, qui diligunt. Lubenter eadem beneficia, absentem desiderant, reduncem iucundissime excipiunt, voluptatem ex rebus ipsius prosperis communem percipiunt, opera vna ferunt, si quid praeter animi sententiam accidere videntur.

Ne ignorant vrbes amicitiam maximum suauissimumque bonum hominibus esse. Ita perit in vrbibus ea lex valet, ut impune adulteros occidere liceat: nimirum propterea, quod eos vxorum erga maritos amicitiae corruptores esse existimant. Nam quum mulieres calamitate quadam congressu venero sunt vix, nihilominus id quod artinet apud maritos in honore sunt, si quidem amicitia inter ipsos iniolata constare putetur.

Tantum autem bonum esse iudico, amari, ut existimem ei qui diligitur, tum à diis, tum ab hominibus vix bona quaedam contingere. Atqui in hac ratione deterior in primis est principum & regum, quam aliorum conditio. Quod si num vera loquar visere rem considerato.

Primum videntur esse amicitiae parentum erga liberos, liberum erga parentes, fratrum erga fratres, vxorum erga maritos sodalium erga sodales. Quod si ergo rem animaduertere voles, ituenies priuatos homines ab his maxime diligere: quum interim plures principes liberos suos occiderint, complures suis à liberis sint interfecit, multi fratres in regnum & principatum usurpatione mutus se caribus confecerint, multi denique tum ab vxoribus suis, tum sodalibus qui amicissimi videntur, intercepti sint. Qui ergo apud illos, quos ut maxime diligamus à natura comparatum est, vna legibus etiam ad hoc nos compellentibus, tanto sunt in odio: quo pacto existimandum est, eos ab alio quopiam diligere?

Præterea cui quam minimum fidei habetur, qui non magno in bono caeteris inferior est? Nam quae tandem familiaritas absque fide mutua iucunda fuerit? quae inter vtrumque ac fecerint absque fide consuetudo delectationem habere poterit? quis minister gratus fuerit, si fides ei non habetur? Ita: hoc etiam, nimirum ut fidem quis alius habeat, parum admodum ad principem pertinet? quando sic viuit, ut neque cibis neque potu fidem habere possit: sed primum famulos degustare hos iubet ante, quam diis primitiæ offerantur, idque propter diffidentiam, ne forte vel in his mali aliquid aut comedit aut bibat.

Quinetiam patris suae quique reliquorum hominum maximo sunt in pretio. Nam ciues mutuo sese quasi iatelitio sine stipendio aduersus mancipia tuentur, itemque aduersus facinorosos, ut ne quid ciuium morte violenta è medio tollatur. Atque hac in custodia ciuium eo sunt progressi, ut à multis lata lex sit, qua sancunt, ut ne is quidem purus habeatur, qui cum homicida versatur. Quo fit ut per suas patris quique ciuium tuto viuat.

At in malis regibus contraria ratio est. Tantum enim abest ut horum mortem ciuitates viciscantur, ut etiam magnis honoribus eum adficiant qui istiusmodi dominatores interfecerit. Tantum item abest ut à patris eos arcant, quemadmodum solent interfectores priuatorum hominum: ut eam imagines tale quid designantium in templis statuunt.

Quod si tu regem existimas propterea, quod fortunas, quam priuati homines: ampliores habeat, etiam maiorem ex eis voluptatem percipere: ne id quidem ita te habere putato. Sed quæmodum athleta, non quum imperitos ac rudes superantur, verum ubi ab aduersariis superatur, tum feliciter gemmolestia adficiuntur: sic & rex non quum plura videtur possidere, quam priuati homines gaudet, sed magnum ex eo dolorem percipere: quum quæ caeteri potentes habeat. Nam hos in opibus aduersarios suos esse statuit.

Neque citius regi quod concupiscit obtingit, quam homini priuato. Homo enim priuatus vel domum, vel fundum, vel lectum appetit: rex autem, vel oppida, vel regionem amplius portus, vel munitas arcis: quæ quidem maiori cum difficultate ac periculo acquiruntur, quam quæ priuati homines percipiunt.

Quinetiam non tam paucos inter homines priuatis participare videbis, quam multos inter reges & principes. Nam nuncius eorum quæ multa sunt, nec quæ sufficiant, existimantur: sed ex quo fit, ut quæ superant vltra id quod satis est, multa sunt, quæ vero sunt infra id quod sufficit, pauca.

Regi igitur multis partibus plura minus ad necessarios impendit sufficere, quam homini priuato. Nam priuati licet præcedat sumptus quotidianos ex animi arbitratu, quod in principibus eorum non habet. Nam maximos sumptus quos sumunt necessarios in excubiis vite faciunt, de quibus si quid decidat, cum plerumque exitio id coniunctum esse videtur.

Deinde, quicumque habere iusta ratione possunt quantum requirunt, cur eos miseretur ut inopes? ac qui ob egestatem multum ac turpe quid moliri, de quo viuunt, coguntur: cur non illi miseris & pauperes esse merito quis existimet? At enim potius plurimis rebus per iniuriam tum fama, tum homines ipsorum guntur, propterea quod ipsi ad sumptus necessarios tantum pecunias opus sit. Perinde ut belli tempore, vel copiam aduersus seipios perdant necesse est.

Exponam tibi etiam quandam eorum sanè grauem calamitatem. Etenim non minus norunt quam priuati homines, quantumque viri sint, & sapientes, & iusti: verum hos quum admodum metuunt: forte quidem, ne quid liberatis causa audere cogentur, ne quid moliantur: iustos, ne plebs eos subpraestit. Cuiusmodi vero huiusmodi homines è medio propter metum subleuantur, nam alii sunt ipsi reliqui, quorum scilicet opera vno potius non iniusti, intemperantes, ferules? Inisti nimirum quum libera peras erodant, ut ne ad libertatem adpirent, ac ipsos iam a libertatem redigant, quippe quod iniusti principum iustitiam: intemperantes ob presentem potestatem ferules, quæ illi quidem liberi esse cupiant. Quapropter equidem ab his liberantur calamitatem grauem esse, quod alios quidem viros bene ducant, alios vero vi cogantur.

Volo autem tibi etiam, voluptates illas exponere, quibus priuatus adhuc esse, vrbis: spoliatus, ut quidem mauerit, postea quam regnum adeptus sum, vrbis: contra vrbis, quorum ego consuetudine delectabar, sicut & illi me vrbis: & mecum solo, si quando quietem caperem. Adrem numero conuictis eo vique, dum omnium obliuiscerem quæ vrbis: hominum molestia euenirent: sapientio dum exanimis larantibus, choreis animum committerem: sapientio quæ vrbis: mihi, tum is qui aderat, collibitum fuisset. Num vero vrbis: hatus sum, quæ mihi iucunda erant, idque propterea quod murrum loco seruorum sodalitate vrbis, sum item spoliatus dolorem consuetudine, propterea quod nullam in eis amplius erga me benevolentiam percipiam. Vini multum vrbis: se somnum multum ter atque insidias vito.

Iam quod hominum turbam metum, quod coneritatem, quod custodiam absentiam, quod ipsorum cubile, quæ neque inermes ipsos circum me habere volo, neque inermes bene adspicio: quo pacto non res est arummo? Præterea vrbis: externis habere fides, quam ciuibis: barbaris quam Græcis: vrbis: hominibus ingenuis ut feruis vrbis: contraque cogi ad vrbis: dam seruus libertatem: hæc omnia non tibi esse videntur molestia percussit à terroribus animi? Neque solum metus ipsius vrbis: molestiam doloremque creat: sed etiam exitu voluptatum eorum quoddam exitum, dum me comitatur.

Quod si tu quoque Simonides, res bellissimas experias esse, quum quando aduersus hostilem phalangem in acie constitit, quum id temporis cibi sumptus recordare, quodque somno vrbis: Nimirum quales tum molestias experiebas, tales experiantur, qui alii præstant, atque etiam grauiores. Non enim hostes solum te aduerso, sed omni ex parte videre se putant.

S. Videris mihi quaedam nimum quam bene dicere. Bellissimum enim terribile quidem illud est: sed tamen nos quum militiam cubis ante castra collocatis, seure tum canamus, tum dormiamus.

H. Iam est profecto, Nimirum leges ante ipsos excubant, quæ sit ut & suo & vestro nomine in metu sint. At tyranni cubile habent, stipendio conductos perinde ac meliores. Et regnum sanè potissimum ac illis custodia fides: verum fidelem metum multo difficilius inuenies, quam multos admodum oportet.

ad perfoluendum iis quibus abstulit sua, qui compensare possit iis vincula. quos vinculis constringit: qui tot animas iis restituit, quos sustulit: Nimirum si vili alii laqueo vitam et finiat expedire, equidem reperio maxime regis esse esse, ut id faciat. Nam illi soli neque; ponere mala quae sunt, expedit.

S. Te vero non aequo esse erga dominationem animo non miror. Quippe dum amari ab hominibus cupis, hanc esse tibi impedimento arbitris. At ego posse me docere arbitror, imperium minime prohibere posse quominus quis diligatur: imo etiam in hoc priuatam vitam superare. Verum hac in consideratione non ad hoc respiciendum est, num is qui cum imperio est, propterea quod maiorem potentiam habeat, praestare maiora possit beneficia: sed si paria faciant, homo priuatus & rex, cogitet velim uter paribus beneficiis plus sit imiturus gratiae.

Ordinar autem minimis ab exemplis. Primum aliquem visum a maner tum princeps tum priuatus aliquis, alloquatur: virtus compellationem magis illi, qui audiat, gratam fore arbitris? Age vero, si ambo aliquem laudent, virtus praedicationem exitimas eo magis pertingere ut voluptati sit? Facta re facta honore aliquem vterque adiciat, ab vtro putas exhibitum honorem maiorem mereri gratiam? Aueria valetudine laborantem vterque similiter curat, an non clarissime apparebit, profectus ab iis qui plurimum possunt curationes & officia maximam quoque letitiam adferre? Donetur aequalia, an non hic etiam peripicuam erit, profecta ab iis qui plurimum possunt, dimidia beneficia plus posse, quam totam hominis priuati largitionem?

Equidem puto diuinitus etiam sciri, ut hominem, qui cum imperio & potestate sit, honorae gratia quadam committitur. Non tantum enim hominem pulchriorem efficit imperium, sed eundem lubentius contemplamur, ubi iam notus est imperium, quam quum priuatus esset: atque etiam magis auctus cum illis colloqui, qui eximo supra ceteros in honore sunt, quam cum aliis qui nobis sunt pares. Porro, quum ex paribus officiis maiores vos necis gratias, & multo plura quam nos praestando iuare possitis alios, atque etiam multo plura largiri: cur non magis vos amari contentaneum fuerit, quam priuatos homines?

H. Quia necesse est nos multo etiam plura eiusmodi agere, quam priuatos, ob quae hominum in odio sumus. Exigenda pecuniae, si quidem ad res necessarias habere sumptus volumus: cogendi quidam ad custodiendum ea, quae custodia indigent: puniendi delinquentes, & impediendi qui vim inferre volunt. Quod si celeritatem occasio temporis possit, ad suscipiendam vel terra vel mari expeditionem, non ignauius res committenda est. Praeterea mercenario militi opus est regi, in quo elationem animi ciues gratius ferunt, quam quidquam aliud. Arbitrantur enim non hos quidem alii, ut cum tyrannis pari sunt in honore, sed auaritia causa.

S. Ego vero, mi Hiero, non nego harum omnium rerum curam suscipiendam esse: sed tamen videntur mihi curationes aliae in ordium adducere, aliae magna cum gratia coniunctae esse. Nam docere quae optima sunt, & pulcherrime illa praestantem praedicare, atque in honore habere, ea vero curatio cum gratia quadam sit. Atque qui non recte aliquid agit, conuictus incedere, cogere, multare, punire: haec vero cum odio quodam fieri necesse est.

Quamobrem aio equidem, quod necessitas requirit, debere illum qui cum imperio est alius puniendum mandare: praemia vero per seipsum largiri. Quod sane recte fieri rerum euentu testantur. Nam quum choros decitare volumus, praemia quidem praefectus ipse proponit, congregandi autem ipsos munus choragis datur, itemque alius docendi, & cogendi eos, qui non sic recte aliquid praestent. Ita statim hic quod cum gratia coniunctum est, per praefectum ipsum curatur, quae vero dura sunt per alios.

Quod igitur impedimento sit, quominus etiam res ciuiles ceterae, consimili ratione peragantur? Diuisae sunt enim vrbes vniuersae partim in tribus, partim in classis, partim in manipulos, ac singulis partibus praefecti quidam sunt. Quamobrem si quis his quoque tantam choris praemia proponeret ob insignem armaturam, ob ordinis obseruationem, ob rem equestrem, ob fortitudinem militarem, ob iustitiam in commerciis, contentaneum esset futurum ut etiam haec omnia per contentionem acriter exercerentur.

Ac, ita me Deus amet, quo opus esset celerius impellerentur, si quidem honoris cupiditate ducerentur: itremque citius pecuniam conferrent, quando sic vltus postularret, & (quod quidem fructuosissimum est) quamquam per contentionem agi minime consueverit, ipsa agricultura magnum incrementum sumeret, si quis per agros, vel per vicos optime terram excolentibus praemia constitueret, adeoque ciuibus, qui totis viribus in id incumberent, multa bona conferrentur. Nam & proventus augetur, & temperantia multo magis occupationum comes esset: ne diem etiam iacina minus in iis, qui opus faciunt, existeret.

Quod si etiam mercatura re publice commodum aliquid adfert, maior mercatorum numerus excitabitur, iis qui plurimum negotiatur affectus honore fuerit. Quod si futurum pateat ut qui sine aliorum molestia prouentum aliquem re publica excogitat, & ipsa oratur: ne illa quidem consideratio relinquatur.

Denique summam ut dignam, si in omnibus perspicuum esset, non caritum honore, si quis vni alicuius auctor existit: multos hoc etiam impelleret, ut studiose boni aliquid inuestigarent. Iam si multis rei publice commoda curae sint, necesse est magis aliquid inueniri, & hominum studia excitari. Quod si metuis, Hiero, ne propositis inter multos praemii magni sumptus fiant: cogitato nullas esse merces vitiores quam qua praemii redimuntur. Vides in equestribus, & gymnasticis, & scenicis certaminibus, quam exiguis praemiis ingentes sumptus, multiq; labores & studeia hominum cliantur.

H. Praeclare tu quidem illa mihi dicere videris, Simonides. Caeterum de mercenario milite num proferre quid potes, ut videlicet propter ipsos minus in odio sumus: an ais principem virum amicitia hominum conciliata facillimum opera nihil amplius egerit?

S. Imo egebit certe. Nam scio perinde ut equis, ita & hominibus quibusdam accidere, ut quanto magis ipsis necessaria suppetant, tanto sint petulantiores. Hos igitur magis modestos reddet ortus a satellitibus metus & bonis autem egerit: quibus nulla re tantum mihi posse prodesse videris, quantum his ipsis mercenariis militibus. Nam tui corporis cultodes alii, & multi iam dudum heri suis a feruis vi sunt intercepti.

Quod primum hoc mercenario militi imperetur, ut succurrat omnibus, tanquam si essent satellites omnium civium, si quid aduenerint: (& solent, ut scimus, existere facinorosi homines in ciuitatibus) & hos igitur si obseruare iubeantur, scient ciues hanc e vitiositate ex eis percipere. Deinde ruri opus facientibus ac iumentis quoque consentaneum est, hos & fiduciam & securitatem praestare posse: idque perinde priuatum tuis, atque aliis qui passim in regione degunt. Possunt etiam ciuibus praestare otium, per quod licet ipsis res suas curare, si loca opportuna custodiant.

Ad hostium praeterea repentinis & occultis insidias vel praesentandas, vel impediendas, quinam paratiores fuerint, quam illi qui semper armati sunt, & in acie instructi? Etiam ipso in exercitu quid ciuibus est milite mercenario vitiosus? Nam eos & ad laborandum pro aliis, & adendum periculis, & excubandum promptissimos esse consentaneum est. Et finitimas ciuitates a non propter eos, qui semper armati sunt, necesse est etiam paucis maxime cupidus esse. Non qui ad pugnam sunt instructi, maxime tum amicorum fortunam tuerentur, hostium pellendam possunt.

Iam si ciues intelligant hos nihil inuite agentibus non nocere, sed illos impedire qui a ius ledere volunt, iniuriam passis succurrere, pro ciuibus & sollicitos esse, & pericula obire: qui non eos necesse est libenter sumptum in hos conferre. Alii certe priuatum custodes rerum etiam minoris momenti.

Necesse est etiam, ut boni publici causa de tuis facultatibus sumptus facere non recuses. Nam equidem arbitror ea quae ciuitati impenduntur, vitius expendi, quam quae rex priuatum iussum. Confidamus sane rem singillatim.

Vitam exiliatam domum, immenso sumptu elegantissime exstructam, ornamento tibi maiori esse, quam si urbem vniuersam munitis, templis, columnis, foris, portibus munitas? Num si armis plane formidabilibus ipse ornatus sis, maiori hostibus terroris fueris, quam si ciuitas vniuersa praeclear tibi sit armis instructa? Vtrum prouentus plures putaste habiturum, sitantum priuatum tua haec, an si esset, ut ciues vniuersi rebus suis agendis intenti sint?

Iam, quod omnium praeclearissimum & magnificentissimum studium esse putas, utrum putas te magis praecleari currus instructurum, si vnus inter omnes Graecos maximam curruum copiam instituas, & ad celebritates Graeciae mittas: an vero si maxima ciuium pars equos alat, & plerumque decerent? Vtrum esse putas pulchrius vincere currus praestantia, an vrbis, cui praes, felicitate? Equidem ne conuenire quidem aio, ut rex cum priuatis hominibus congregiatur. Nam si viceris, non eris in admiratione, sed inuidia, ut qui multorum ex re familiari sumptus facias: at si vincaris, maxime omnium irrisori eris expositus.

Equidem tibi, mi Hiero, propositum esse certamen aio aduersus aliarum vrbium praesides, inter quos si tu ciuitatem, cui praes felicissimam praesideris: scito te pulcherrimo & magnificentissimo inter homines certaminis genere victorem futuram. Primum effectus ut a subditis tuis diligaris, quod tu quidem expectas: deinde victoriam tuam non vnus publice indicabit, sed virtutem tuam homines vniuersi praedicabunt. Suspicietur in dem ac diligetur non solum priuatis ab hominibus, sed multis etiam vrbibus. Non priuatum eris in admiratione, sed publice apud omnes.

Licet tibi, si voles securitatem, quod artinet, aliquo proficisci: licet tibi & hic manenti hoc ipsum facere. Semper enim apud te esset coetus frequens eorum, qui ostentare velint, si quid habent vel doctriam, vel virtutis, atque etiam inferuire tibi cupient. Quisquis adert, socium tibi esse volet, & qui aberint, videre te cupient. Adeoque non tantum ab hominibus diligeri, sed etiam amari.

Non erit quod tibi metuas, sed potius alii, nequid accidere timeant. Quod si quid erit periculi, non optulatores tantum, sed iam propugnatores, & coque ad alios eris. Multis inuicem gnis iudicaberis, neque copia tibi debet eris, cui bene uolentibus, omnes pro bonis priuatum tuis, tanquam pro publicis bunt, omnes apud amicos erunt ope, thelauri tui erunt.

Tu vero, amicos audacter colloquatur, quippe qui tibi daturus, & ciuitatem amplificaturus, & tibi scripti potestatem iuncturus. Comparato Republica belli socios. Patram eam domum tuam esse, ciues, socios, amicos, liberos tuos, libertas tuam quod tuum ipsius animum. Atque hoc beatus sis, tamem in re rare contendit. Nam si amicos beneficiando viciis, & hostes minime poterunt. Deaque si hoc omnia praestiteris, plane quiddam te longe humanis in rebus praeclearissimum, & in unumque consequatur. Deaque si hoc omnia praestiteris, inanis inuidiam. *Hec Xen. in Simonide & Hiero subop.*

Regum ea natura est, ut neminem vel hostem vel amicum, sed ex eorum commodo amicitias inuicemque mutentur. *Fab. lib. 2.*

Ea est consuetudo Regum, ut casus aduersos hominum timeant, secundo fortuna sua, quo facile fit ut impellant ad expenitiam, quorum ductu res male gestae annuntiant. *Caes. lib. 10. Daram.*

Regna.

Regna terrena sunt suspecta, infida, cruenta, incerta, ferocia, sita, infatigabilia. *P. Aemyl. lib. 3.*

Proidentia regum, fide popularium salus dignissima, & confiat. *idem lib. 3.*

Regna ut fortitudine comparantur, sic manentibus & inuitate comparantur. *B. Fastus hist. lib. 1.*

Non itidem temperantibus reges magna impetia turbantibus ea quae fuerint. Ignoscendo, largiendo, indulgentia, & admodum hospitio felicitate inueniunt. Caeterum, in iniquitate; hominum ingenia, audendo, molendo, inuicem occulto temptantes ciuit, tum demum; feruentem pro caritate parimoniam prouidentia, quo facilius autem ac libenter illiberalem diuorem; nauam, vitia saluaria; diuorem; *idem lib. 1.*

Neminem esse hominum arbitror, quem latere possit, quomodo minem in hoc mundo Deus fecerit: vnde etiam peccata mundi arguat, ac propter nostram intemperantiam, expmendam terra haec in qua vniuersus, defetu ceterorum auctum, & sterilitate suorum fructuum castigatur. Itaque hoc merito & dispensatio Dei sumus: qui enim magis diligenter qui fecit? Quis autem ordinatus regis, quam si regem quis vero sapientius & fortius ordinare & regere, & potestatem qui & facienda prouidit, & prouia perfecti? Quae potestatem potestatem a Deo esse, omnemque ordinationem, & quae potestatem sentiant, & qui legunt cognoscunt. Quod si potestatem sunt, quanto magis regna a quibus reliqua potestatem potestatem: Si autem regna diuicia, quanto & a quibus regnum aliquid ximum, cui reliqua regnum potestatem vniuersa saluaria. *P. Oros. hist. lib. 2. c. 1.*

Nihil minus populare quam regnum esse. *Liuius, Decad. lib. 1.*

Multa decora, regni fex da cupiditas non ingrata solent, sed iam iniuria reddidit. *idem ibid.*

Inuidia regni etiam inter domesticos infida omnia quae facit. *idem ad lib.*

Mais est regnum fastidire quam accipere. *Curr. lib. 4.*

Regnum atque eius commoda magis expectant, qui quae aliquam habent, quam qui egentiores sunt. *Expul. Cyl. lib. 3.*

Regnum si affectes, & non tam facile adipisceris, quam si amittas. *P. Aemyl. lib. 3.*

Ludouicus Crassus cum fatalem sibi diem appetentem, uocauit filium & Valconia: coramque horiatus est obsecrans, ut magis pie regnaret quam ipse fecisset: religionem colere, quae consuleret, orbis pupilliq; prospiceret: paci communi, quae ac saluti inferret: Regnum nihil aliud, quam procuratoratum, nunquam publicum existimare: cuius in vita admissis non redderet exacte rationem continuo post fata scire, sed eorum in communi, dice, sua, cuique facinori parata praecleari sempiternaque. *idem lib. 5.*

Studia hominum quae liberalitate atque iustitia facillime rantur, sunt regniopes firmissima. *P. Aemyl. lib. 18.*

Auitum malum, regni cupido. *Liuius, Decad. lib. 1.*

Non exercitus neq; thelauri praeclearia, regni sunt: verum quos neque armis cogere, neq; auro parare queas, colligenda parantur. *Sallust. de bel. Jugurt.*

ΑΡΟΡΗΘΕΓ ΜΑΤΑ.

Philippus Macedonum rex in palaestra prolapsus, quam superius in puluere vidisset corporis vestigium, Paucis inquit, vniuersa

Cicero, Pompeio ac Caesare inter se dissidentibus, Cicero: Quem fugiam, inquit, scio: quem sequar, nescio. Sentiens, ambos non pro Republica libertate, sed pro principatu dimicare. *Plur.*

¶ SIMILITVDINES.

Procopii. Vt ignis est, ut vras, & lucem præbeat: Sic regis est, ut benefaciat & puniat. *In Genes. c. 2.*
Oronis. Quemadmodum supputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum possunt ponere: Sic amicorum regum nunc quiduis pollent, nunc quam minimum. *Dicitur Oronis, qui fuit Artaxerxis regis gener. Apud Plur. in regum & imperatorum apoph. ext. ar.*
Plurarchi. Vt quibusdam, quum foris, in foro, aut in curia conspicui sint ac splendidi, domi morosa vxor contristat omnem vitam: Sic regno ac diuitiis multa ad sunt occulta mala. *In Moral.*
Eras. Roterd. Vt quædam fulmina res ac terram liquefaciunt, ne cera quidem confusa: Ita diuina vis, ad regia potestas in obliuiscens tacuit, mollibus parci & cedentibus. *In Sim.*
V. Sicut, nisi amputes, late se se spargit, brachiis suis omnia complectens & implicans: Ita princeps ambitiosus semper aliquid è proximis suo adiungit imperio, nisi subinde vindicetur.

¶ ADAGIA.

Abstinentia vis à regibus.
Qui dicit haud tenere manum immittendam in reges potentes aut viros Deo dicatos adducet illud ex Odyss. 7.
Δεινὸν δὲ τῶν βασιλέων ἰσχύϊν
Κτερον.
Res dura ac plena periculi est
Regale occidisse genus
Principes indiligens.
Indiligens pedagogus corrumpit puerum: Malus præceptor Sicias discipulum. Rex improbus populum suum corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud Homeri:
Αἴτιος γὰρ δὲ τοῦ ἄνομου φθὴνεται νοῦνός.
At corrumpit omnes pastor malus.
Dicitur ab Eumaeo satulico ad caprarium.
Wie der Herr! so die Schaaß.
Cum principe non pugandum.
Qui significabit arduum, Principem a priuato superari, aut distictum sincere naturam, usurpabit illud Homeri:
Αγχιότιος γὰρ τῶν δεινῶν θεῶν ἀνδρῶν δὲ ἀνδρῶν.
Arduus res homini est mortale Sincere Numen.
Principum fauor necessarius.
Pbi quis multis principibus conatur extricare sese è malo quopiam, aut lise aliqua non possit explicari, nisi adductus illorum fauor, conueniet illud dictum in Atacem Oileum apud Homerum:
ὄχι δὲ ἀντιπρὸς τῶν φρεσίν,
Μὴ γὰρ δὴ τῶν δεινῶν θεῶν.
Lactabat sese statisti ex equorū altis
Ererisuram vndis in suo numine diuum.

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Regis ira exempla: *Ioas, 2 Paralip. 24. 41. Nabuchodonosor, Dan. 2. v. 12. Reges ac Principes religionis curam suscipere debent, Exempla: Daud. 2. Sam. 6. 2. & 7. 2. Iosaphat. 1. Paralip. 17. 7. & 19. 4. Ezechias. 27. 5. Iosias. 34. 8. Reges mortalis suæ conditionis commones fieri debent. Psalm. 81. v. 7. Reges Principes non facile cedunt, Exempla: Daud. 2. Sam. 19. 29. 1. Paralip. 11. 4. Roboam, 2. Paralip. 10. & Ala. 16. 10. Amasias, 25. 16. Ozias, 25. 19. Iosias, 23. 22. Sedechias, 36. 9. 12. 13. Iosaphat, 36. 25. Herodes, Marci 15. 17. Reges interdum clientum suorum metu indigna committunt. Exempla: Darius, Dan. 6. v. 14. Reges ob populi peccata mutantur, *Prou. 28. 2. Reges Dei quid fugere debeant, Deut. 17. 19. 1. Sam. 8. 1. & c. 1. Reg. 22. & 10. 32. 1. Paralip. 9. 1. & 10. 5. Iob. 34. 30. Psalm. 2. 10. & 101. 1. & c. Proverb. 14. 28. & 19. 12. & 20. vers. 8. 16. & 28. 15. & 29. 8. 4. 14. & 13. 4. Sap. 6. 9. Ierem. 22. 2.**

¶ EXEMPLA PROFANA.

Augustus, cuidam ipsi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc extraheret: Quid inquit, An putas te assem dare elephanto? Solent enim pueri mimi, os nummos elephanto porrigere, quos ille non sine spectatorum admiratione proboscide sic corripit, ut pueri manum non ledat, sic videmus pueros & in visorum rictum manum intrerent, non sine metu. Ita molestum erat optimo principi, quod timeretur. *Eras. li. 4. apoph.*
Optimorum iudicibus vehitur illa vox Traiani, qui amicis inculantibus, quod parum memor imperatoris maiestatis, minimum esset omnibus expositus, respondit: Talem præstabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipse priuatus. Eras. li. 9. apoph.
Constantinus Chlorus, amicis ammonentibus, quod in augendo fisco videretur indiligens, respondit: publicas opes rectius à priuatis

iniustum, foret animam habere premia laborum, in quibus magnam partem perperam est corpus, ipsum vero non habere in premio partem: Non in animam sciam dare poenas peccatorum quam plurimorum, quae non commisit, nisi corpus ei fuisset adiunctum; De re surrectione.

Reuerentia.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Reuerentia, a reuerens, reuerere dicitur. Est autem reuerentia, honor exhibitus in testimonium virtutis.

Reuerentia est timor initialis, & castus, tamen capi potest in bono, & in malo, sicut etiam, confusio, id est, reuerentia, sec. B. Th. sup. Ps. 34. col. 17.

Reuereri est actus timoris, & ut debetur Deo est actus latitiae, sec. eund. Sec. q. 81. art. 2.

LOCI BIBLICI.

Reuerentia erga alios praecipitur, Rom. 12. vers. 10. Philipp. 2. 3. 1. Pet. 5. 5.

SENTENTIAE BIBLICAE.

Omnes honorate, fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyabolics. Petrus Apostolus 1. cap. 1.

SENTENTIAE PATRVM.

Esto subiectus pontifici tuo, & quasi parentem animae ama. Sed Episcopi Sacerdotes sciant se esse, non dominos: honorent clericos quasi clericos, ut ipsis Episcopis honor deferatur. Scitum est illud Oratoris Domitii: Cur ego, inquit, te habeam ut principem, cum tu non me habes ut senatorem? Hier. ad Nepot. & hab. dist. 35. can. 8. fo.

Boni reuerendi sunt, ne offendantur ne fortasse per eos ille prouocetur ad iram, qui eorum corda semper inhabitat. Greg. sup. Ezech. 7. 2. fo.

Cham filii Noc sententia damnatur, qui suorum praepositorum culpas in publico produnt. Iud. lib. 3. de summo bono.

Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum in seruitutem perpetuam damnauit. Abaslon quoq; Dauid de regno expulit, & concubinas eius incaustauit, sed morte condignas poenas luit. Helisai caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo viri de saltu ex eis quadraginta duos laerauerunt. Qua puerilis stultitia Iudaeorum in Caluarie loco Christum crucifixum irrisit: sed quadragesimo secundo anno post ascensionem eius, duo viri Vespasianus & Titus de saltu gentium egressi, illud locum laetissime lanauerunt. Glossa Ecclesiast. 3. super illud. Honora patrem tuum, ut superueniat tibi bene, & c.

PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Dignitas, est alicuius cultu & honore & verecundia digna auctoritas. Cic. Rhet.

Obseruantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore veneramur. Ibid.

Reuerentia, est virtus aliqua praestatione sublimitatis debita honorificationis cultum exhibens. Ibid.

Veneratio, est virtus, qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humilatione, gestu, nutu, & verborum emissionem. Ibid.

Pythagorae tanta veneratio ab auditoribus tributa est, ut quae ab eo acceptarent, in disputationem deducere nefas putarent. Qui etiam interpellati ad reddendam causam, hoc solum respondebant, ipsum dixisse, magnus honor, sed scholasticus. Val. Max. l. 8.

Non possumus ob honores reuerentia iudicare dignos, quos ipsi honoribus iudicamus indignos. Boet. l. 3. de consol.

Bonus vir sine Deo nemo est. Ille dat consilia magna, & recta. Magnorum fluminum capita veneramur, coluntur aquarum calentium fontes & stagna, quae vel opacitas, vel immanis altitudo facerunt. Sen. 40. epist.

Si hominem videris intrepidum, & inexpugnabilem periculis, intactum cupiditatem, inter aduersa felicem, in mediis tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, non subicit te veneratio eius: visus illic diuina descendit. Ibid.

Mulum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt, suscipiendi tamen sunt, & ritu Deorum colendi: quam venerationem praepositoribus meis debeo, tandem illis praepositoribus generis humani quibus, tanti boni initia fluxerunt. Si consulem video aut praetorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam: equo desiliam, caput aperiam, semita cedam. Quomodo ergo M. Catonem, & Laelium sapientem, & Socratem cum Platone in animum meum sine dignatione summa recipiam? ego illos venero, & tantis nominibus assurgam, Epist. 65.

APOPHTHEGATA. Musonius dicebat, eum apud omnes maxima verecundia digni iudicari, qui se ipsum primo, deinde alios reuereri didicisset. Serm. 29. de Verecundia.

Demetrius Phal. Honestos adolescentes domi parentum reuerentia debere dicebat: in via autem omnes vii quique se obuiauerunt, in rudine autem seipios. Srob.

SIMILITUDO.

Roterodami. Apud Thessalos capitale est occidere ciciniam, ne ob aliud, nisi quod serpentes interficit: paratur & apud Thessaliam miluis, quod vrbem raptis exitis pecudum repurgens: in aqua dam honos habendus, non quod ipsi digni sint, sed quod illorum opera nobis sint vsui. in siml.

EXEMPLA BIBLICA.

Reuerentiae exempla: Rex Israel. 2. Reg. 6. v. 21. 22. Dispositio. 2. Reg. 9. v. 32. Elizabeth. Luc. 1. v. 43. Populus. 9. v. 45. Ad. 5. v. 13. Edictum gentium. 20. v. 35. 21. v. 5. Paulus. 15. v. 25. Rom. 12. v. 30.

Vide Dignitas, Honor.

Rex. Reges. Regna.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Rex, Graece βασιλεύς, a βασι, auctus, est nomen generis imperator nomen officii. Imperatores creantur, & Reges sacrorum Rex sacrificulus est Romanis, qui sacrorum ritum, solo nomine rex, sacra, quae penes reges erant, obsecrationum praeter, quem creatum, aut in locum decedentem substituit, licet reliquos sacerdotes inaugurari oporteat. Alex. ab Alex. Gen. Dier. l. 3. c. 27.

Reges à recte agendo vocati sunt, ideoque recte facientes, nomen tuetur, peccando amittit. Recte ergo illi Reges dicuntur, qui tam se met ipsos, quam subiectos bene regendo non deserunt. Iud. l. 6. de summo bono.

LOCI BIBLICI.

Rex qualis, & quorum constructus, Dent. 17. v. 15. Regni stabilitum, Prover. 29. 4. 2. Deo elui. Sam. 22. v. 34. 10. 9. honore afficiendus Rom. 13. 1. Pet. 2. 17. Legem reges debent. Dent. 17. v. 28. 19. equos sibi multiplicare non debent. 2. Cor. 12. 1. Regis cor in manu Domini, Prover. 12. 1. Regis ira periculosa. 14. 1. 19. 1.

Regum corda inscrutabilia, Prover. 25. 3. Regum & principum officia, 1. Reg. 2. 3. P. 2. m. 10. 11. Prover. 22. v. 28. 23. Regum ac Principum vitia non sunt dissimulanda, Exempli Elias, Reg. 18. 18. Elifuzus, 2. Reg. 13. 3. Ioannes Baptistae, Mat. 23. 4.

Regibus quod debetur, reddendum, Matth. 22. 21. Regibus & Principibus Deorum nomen attribuitur. Psalm. 134. 10. v. 34. 33. Prima, eo quod iudicia Dei exercitant inter homines. Paralip. 19. 6. hoc est, ratione officii, bona & iusta promotione la puniendi & tollendi. Ideoque naturam Dei imitari debent, quos & Ariolos, Leuit. 20. 6. Dent. 18. 10. Parentibus honorum deferentes, Leuit. 20. 9. Illegitimi concubius reos, 1. Tim. 5. 14. alios in ligni facinore pollutos, vt sunt idololatrae, Esai. 22. 17. 18. 17. 9. 5. 6. & similes, tolli à medio vult. Secunda, Diuina operatione formae, quia notas aliquas sui Spiritus Deus in imperatores est, dona quadam pene diuina illis communicat, vt patet ex Esai. 11. 7. 1. Sam. 16. 8. 13. 24. Dauid etiam petiit se Spiritu principum firmari, Psalm. 51. 14. Zorobabelis quoque Spiritum à Deo conceperat legitimus, Haggai. 1. 14. Finem in quem constituiti sunt Reges & Principes, exprimit Paulus 1. Tim. 2. 2. pro Regibus orationem. Ibidem.

POETARVM DICTA.

Thomas Motus.

Quis sit melius, Rex ne imperet, anue Senatus? Neuter quod, sepe est, si sit uterque malus. Sin sit uterque bonus, numero prestare Senatus. Ingle bonis multis plus reor esse boni. Difficile est numerum fortis reperire bonorum. Sic facile est Sinum sapientum esse malum. Et fuerit mediis saepe inter utrumque Senatus. Sed tibi vix iniquam rex mediocri erit. Consilioque malus regitur melior Senatus. Rex consules, seu regis ipse ius.

20. Quum peruenisset ad Besotiorum fines, & in acie stantes aduersus se reperisset Thebanos, Athenienses, Corinthios, & c. nihil cunctatus ut pugnam committeret aperte struebat aciem.

21. Sic armis instruebat suos milites, ut omnia quae gererent ac purpura viderentur.

Dederat idem operam, ut possent labores perferre, animosque pforum ea compleuerat ferocia, ut ad pugnandum aduersus quos iuis satis esset idonei.

Præterea contentionem mutuam inter suos excitabat, ut singuli se fortissimos declararent.

Spe denique replebat omnes, futurum ut vniuersi multa bona adipiscerentur, si viros se fortes præstarent. Existimabat enim huiusmodi munus hominibus promptissimè hostem se debellare posse, quæ sanè opinio ipsum minime fecellit.

22. In pugna ad Coronam fortem virum fuisse Agesilauum haud dubie dicere possumus, quàmquam tutissima non perlegeret. Nam quum dimissis illis qui elabi conabantur, sequi à tergo posset, & ultimos capere, non fecit: sed aduersa fronte cum Thebanis est congressus, quos viciè & fusos fugauit.

23. Victoria quam esset potius, & accepto vulnere ad phalangem allatus, quidam equites circumstantes 80. hostes vna cum armis esse sub sano, quidque de his faciendum esset interrogabant. Ille verò quàmquam multa accepisset vulnera toto passim corpore, atque ab omni telorum genere inflicta, non tamen Numinis obliuiscitur, sed mandata vti potestatem eis faceret abeundi quò vellent, neque laxi eos patiebatur. Quin equitibus etiam, quos penes se habebat, imperabat vt eos deducerent, donec ad loca tuta peruenissent.

24. Tanta eratin eo rerum diuinarum reuerentia, ut & hostes eius promissa & foedera maiorem fidem mereri arbitrarentur, quam ipsorum inter se amicitiam.

Spithridates Persa, quum Pharnabazum sciret id agere, ut filiam regis uxorem duceret, ac ipsius filia sine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc insignem esse contumeliam, se ipsam cum vxore, liberis facultatibus in manus Agesilao tradidit.

Corys Paphlagonum præfectus, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne si comprehenderetur, vel magnis pecuniis, vel etiam morte multaretur: verum idem Agesilao foederibus si detur quum adhibuisset, in castra eius venit, inique societate cum Agesilao militare maluit, quum quidem equites mille, bis mille cetratos haberet.

Pharnabazus quoque cum Agesilao in colloquium venit aperteque professus est, se, ni totius militie Persicæ fieret imperator, defecturum à rege. Sin imperator creet, inquit, mi Agesilae, fortissimè bellum aduersus te geram, quam quidem diu potero. Atque hæc quum diceret futurum credebat ut ipsi contra foedera nihil accideret. Tanta tamque præclara res est quum in aliis vniuersis, tum in imperatore, religiosum esse ac fidei seruandam, talemque cognitum esse.

II. Iustitiae Agesilao in re pecuniaria, hæc sunt argumenta.

Neipo vnquam ab Agesilao se vlla re spoliatum esse questus est: quum multi multa facerentur ab eo se accepisse beneficia. Cui vero volupe est sua ad hominum utilitatem largiri, quinam is aliena rapere velit, quo male audiat? Nam si pecuniarum cupidus sit, multò minor sit cum negotio, ut sua quis seruet, quam ut aliena rapiat. At cui ingratus esse non vult in iis quibus poenæ nullæ constitutæ sunt, si quis gratiam non referat: qui in aliis illæ gratias non referat, in quibus lex ingratum esse vetat? Agesilao autem non tantum iniuriam esse iudicabat, non referre gratias: sed hoc etiam, si is qui plus posset, non maiores quoque gratias deferret.

Iam de peculatu qui possit aliquis eum insimulare merito qui gratias sibi debitas patriæ fruendas concesserit? itidem quod quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo proficere poterat: an non hoc est ingens argumentum continentia ipsius circa pecunias? Nam si uidebat gratias, vel spe mercedis beneficus erat: nemo se quidquam ei debere stauit. Nimirum qui gratias beneficium acceperant, illi perlibenter beneficiorum seruunt: partim quod adfecti sint beneficio, partim quod esse digni crediti sint, qui gratia depositum custodiant.

Iam qui minus habere malebat, ut ingenuus esset, quam plus eum iniustitiæ nota: qui non ille à turpis lucri cupiditate multo magis abhorreret? Agesilao certè, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipsi essent additæ, semissem earum cum matris suæ propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret: id verum esse testis vniuersa Lacedæmoniorum est ciuitas. Quum vero dona ei complura Tithraustes offerret, si suis finibus excederet: Existimatur apud nos, inquit, honestius imperatori esse, Tithrausta, exercitum suum ditare, quam seipsum: & ab hostibus manubias potius, quam dona accipere.

III. Quamquam earum voluptatum, quibus multi succumbunt homines, Agesilao quis superatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abstinendum, atque ab ingluuie, ab intem-

pestibus cibis perinde atque ab otio. Quoties portionem deperibat in conuiuio accipiebat, non vtraque vescebat: sed ut bene indigestis neutram sibi reliquam faciebat. Existimabat enim regem tantum duplicari, non causa fatietatis cum fastidio conuicti: sed ut possit quem velle honorare. Itidem fomam non ut Domino, sed eo qui negotiis ipsius pareret, utebatur.

IV. 27. Quod si lectum inter familiares viliissimum non habere, non obscuro erat ipsum pudore addi. Existimabat enim imperatorem decere potius, ut tolerantia quam molliore prouisi hominibus præstet. Non tamen eum pudebat in his rebus maiorem sibi partem poscere, nimirum per astutem, solis, per hyemem, frigoris. Quod si quando vsuociret, ut laborandum exercitum esset, sponte sua cum aliis laborabat, quod arbitraretur euadere omnia militibus esse solatio. Denique summam ut dicitur, inter laborandum quidem exultabat Agesilao, otium vero per profectum nullum admittebat.

V. 28. De ipsius veneris rebus continentia, si non alio, hætem admirationis causa, mentio iniicienda est. Nam quod ab aliis quæ non expectet abstinerit, id humanitas factum quæ dicitur poterit.

Quod autem Megabaten Spithridatæ F. amas quum recepo apud Persas more osculandi eos quos in honore haberet, eum Megabates Agesilao osculari aggrediretur, quomodo id fieri totis viribus repugnauerit: an non id sanè pudicum quoddam officium est? Postea quum Megabates, quasi qui se ignominiam acciperet adfectum, non iam deinceps amplius eum osculari aggrediretur: quandam ex focis compellabat Agesilao, qui Megabates suaderet, ut rursum se honore adficeret. Eo quærente, inquit, Megabates, an ipsum oscularus eslet, tum vero subitum Agesilao, ac deinde, Minime, inquit, non si subito & venustissimum robustissimum, & ceterissimum omnium hominum sum sumum sed tamen eandem pugnam pugnare me male Deos omnem, quam omnia quæ cerno, aures fieri.

Hæc quodam admittere non ignoro: scire autem me non multò plures posse in vincendis hostibus quam in aliis modis superioribus euadere. Quum autem pauci hæc habent cognoscere potest ut fidem apud multos non inueniant, id vero non omnino, quod quum minime occultum esse possit quædam inueniunt illa vtilissima agunt: Agesilao tamen huiusmodi quæ cogitasse, nemo vnquam vel vidit, vel dixerit, ac ne probabilem eundem dicere visus sit, si ex coniecturis iudicet. Nam ut in domum priuatum diuertebat, sed semper vel in publico aliquid, vbi fieri non potest ut cuiusmodi patenter, vel in publico, quod suæ pudicitia testes omnium oculos faceret. Quæ hæc ego coram Grecia scienter mentior, non iam ipsum laudat, sed me ipsum vituperat.

VII. 29. Fortitudinis documenta non obscura mihi quum dedisse videtur, quum semper ad gerendum aduersus hostes publicæ suæ ac Græcæ potentissimos bellum se obtulerit, in præliis aduersus eos prima se in acie collocavit. Quod si bellum manum cum eo conferere vellent, non ipsis motu uerba dare, potius esset victoria: sed aduerso prælio superantur, ipse aduersus iudicia non obscura, quod animo se pugnam, ea non audiendo, sed intendo liceret animum ipsa operantur. Agesilao vero trophæa non ea solum esse, quæ ipse facit, sed quum est: sed quæcunq; in expeditionibus ab eo gesta sunt, non propterea nihil vincebat minus, quod prælio deceret aduersus eos non nollent: sed victoria poteratur magis operantur, & quum Reipublicæ tum focis viliore. Sicut in crucebus nihilominus ij, qui sine puluere, quam qui pugnantibus coronantur.

VII. 30. Sapienciam Agesilaoque illius adhaerere non obscurat? qui sic utebatur patria, ut quum in primis beneficiis eos socios animo, qui ipsi obsequerentur, amicos potestissimos sibi compararet: milites autem non modo dicto audientes, sed iam sui amantissimos effecit. Et quoniam pacto phalaris esse dicitur, quum sit propter obediendi studium in officio esse ceteris, & propter amorem erga duces fideliter ei præstare.

Hostes erga ipsum erant sic affecti, ut viui parare quidem non possent, odisse vero cogere. Semper enim hæc moribus, ut sui focii meliore essent conditione quam hostes: quæ ut dem fraude circumuenerat, vbi ferret occasio: & amicum eundem fraude circumuenerat, vbi ferret occasio, quæ ut dem celeritate foret opus: de lirecens etiam vbi hoc erit via loca, quæ aduersus hostes instituebat omnia illis contraria, quæ ut dem præstaret. Nam nocte perinde ac die utebatur, die perinde ac nocte: nonnisi quam euadens, ut ibi esset, quo iret, quod loca non constaret. Quare perficerebat, ut ex munis hostium loca, munia redderet partim prætereundo, partim superando, partim transiendo furtim.

Quoties iter faceret, & sciret hostibus pugnandi potestatem esse, si vellent: ita instructas ducebat copias, ut his ipsi possent in primis opitulari, & tranquille, instar modestissimam incederet. Existimabat enim in hoc sitam esse quietem ceteris, & summam immunitatem ab omni terrore, perturbationeque

non feruaret, qui ab rege deficere cogitabant. Et quis in iplo non hoc quoq; miretur?

Existimabat rex Persicus se, si amplissimas pecunias haberet, omnia redacturum in potestatem suam: ideoq; quicquid esset inter homines auri, quicquid argenti, quicquid rerum maximi pretii, totum id ad sese colligere nitetur; Agesilaus contra sic domum suam instituerat, vt horum nullo egeret.

Quod si quis fidem nobis non habet, is velim adspiciat, qualis ei domus satis fecerit, atque etiam fores intrucatur. Nam suspicari quis possit, has ad huc illas ipsas esse, quas Aristodemus Hercules F. in patriam reuersus exstruxit. Idem domesticam supellestem contempletur, quo pacto in sacrificiis epuletur, ipse secum cogitet, audiat eum Amyclas publico in Canathro (i. curru, qui exate viminibus salignis texta regebatur) profectum esse. Enimvero quum hoc modo sumptus ad census accommodaret, non cogebatur iniuri, si quidquam pecuniarum causa faceret.

Præclarum quidam esse putatur, inexpugnabiles muros ab hostibus superari: verum ego multo præclarus esse iudico parere animum suum, vt à pecuniis, voluptatibus, metu sit inexpugnabilis.

XII. 35. Rex Persicus grauitatem quærebat ex eo, quod raro conspiceretur: Agesilaus eo ipso delectabatur, quod semper in hominum conspectu versaretur. Existimabat enim deere vitam facinorosam ac turpem, vt in obscuro sit: honeste vero, lucem ipsam maius ornamentum conciliare. Deinde grauitatem ille præ se ferebat ex eo, quod difficilis ad ipsum esset accessus: hic gaudebat omnibus ad se aditum patere.

Putabat ille splendidum esse quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum lætabatur, quum homines id quod cupiebant celeritima consequutos dimitteret.

Operæ pretium est etiam considerare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Agesilaus consecraretur. Nam Persicus rex quosdam habet, qui teram vniuersam circumueunt, & quo rex potu iucunde vi posse inuestigat: innumeri homines quo cum voluptate vescatur, excogitant: vt dormiat, dici non potest quam multa moliantur. Agesilaus vero, quod patiens laboris esset, quidquid aderat iucunde bibebat: quidquid oblarum forte fuisset, iucunde comedebat: vt suauiter somno fruere, quousque locus satis faciebat.

Atq; hæc se facere non modo gaudebat, sed etiam exultabat lætitia, quoties ad animum ei accederet, se quidem in mediis voluptatibus versari: illum vero barbarum videret, si quidem abique colere vellet viuere, necesse haberet, vt ab extremis terræ finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus esset.

Augebant ei lætitiæ & illa, quod se quidem sciret absque animi ægritudine posse diuina dispositione yti, scilicet in temporum anni vicissitudine: illum vero videret æstus & frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum sed debilissimarum bestiarum vitam imitari.

XIII. 36. Hoc quidem certe qui non præclarum ac magnanimum erat, quod quum ipse viribus factis ac rebus domum suam ornaret, multosq; canes venaticos & equos ad bellum idoneos aleret: Cynicam forem valeret iumenta perussit, quæ curram iungenda forent, eaq; vincente demonstauit, nihil facere ad strenuitatem illa alere, sed opum esse ostentationem.

Iam vero quis neget hoc generositate conuenire, quod censuit etiam si à priuatis hominibus curru vinceretur, nihilo se clariorem fieri: ac si patriam haberet amicissimam, amicos plurimos optimosque per vniuersum terrarum orbem comparasset, patriam ac familiares beneficis aduersarios vlciscendo superasset: reapse victorem se pulcheritims ac magnificentissimis certaminibus futurum, adeoque clarissimum nomen non in vita solum, sed etiam à morte consequiturum.

XIV. 27. Ob res huiusmodi laudo Agesilaum. Nam hæc non ita se habent, vt quis thesaurum forte nactus, opulentior quidem est, non tamen administranda rei familiaris peritor: vel si meo, bo hostes inuadente victoria potiar, felicitior quidem esse potest, nihilo tamen ab arte imperatoria instructior. Qui scilicet tolerantia laborum aliis præstat, vbi quidem res ita postulat: & fortitudine, vbi agendum est fortiter: & iudicio quum consilio quid suscipiendum est: is mihi quidem videtur opumo iure omnino bonus esse putandus.

Quod si egregium inuentum est amussim & regula, ad efficienda præclara opera: etiam mihi egregium exemplum Agesilæ virtus esse videtur: is qui fortitudinem exercere voluit. Nam quis impius fiat, si hominem erga Deum religiose pium imitetur? quis iniustus, si iustum? quis perulans, si modestum? quis intemperans, si imitetur temperantem? Agesilaus enim non tam eo, quod aliorum rex esset, quam quod imperare sibi posset gloriabatur: neque tam quod aduersus hostes, quam quod ad omnem virtutem civium suorum dux esset.

XV. 38. Iure quidem Agesilaus beatus prædicetur, qui quum à puero incensus fuerit gloriosi nominis cupiditate, se illud consequutus esset, vt quisquam omnium ætatis suæ hominum. Idem quum honoris ac dignitatis à natura in primis esset appetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuidus exiit. Quumque lon-

gissimam vite humanæ metam attingisset, sic è viuis excessit, vt nihil committere dignum reprehensione, vel in eos quibus præerat vel aduersus quos bellum gerebat.

Virtutum regiarum compendiosa descriptio.

39. Libet autem virtutes Agefilai summam repetere, quo facilius nostra laudatio memorie inhæreat.

Venerabatur delubra etiam inter hostes sita, quod existimaret diuina exilia non minus hostico quam amico solo imploranda esse.

Si qui diis essent supplices, eos non violabat ne si hostes quidem essent: quod absurdum esse duceret eos qui è fanis aliquid furto subtrahunt sacrilegos appellare: qui autem supplices ab aris auclant religiofos putare.

Nunquam prædicare desinebat, quod Deos arbitraretur non minus religiofos factis quam castis sacrificiis delectari.

Quinetiam quoties fortuna vtebatur prospera, non homines præ se contemnebat, sed diis habebat gratias: & fiducia plenus plures mactabat hostias, quam rebus suis metuens voueret.

Confusecerat, vt quoties in metu esset, hilaritatem præ se ferret: rebus contra secundis, mitis esset.

Ex amicis non eos qui plurimum poterant sed qui promptissimi erant complectebatur.

Odio profectus erat non cum, qui læsus sese vlciſcebatur: sed qui beneficiis adfectus ingratus sese declarabat.

Erant illi voluptati turpis quidem lucri auidos pauperes videre, iustos autem collocupletare: quod in iustitia cuperet fructuosiorum iustitiam facere.

Adiueſciabat, vt cum omnis generis hominibus commercium haberet, bonorum autem opera viteretur.

Quod si quos aliquando vel vituperantes vel laudantes alios audiret: existimabat non minus illorum se mores agnoscere, qui ea proferebant, quam eorum de quibus dicebant.

Quotquot ab amicis circumueſcentur, non vituperabat: qui autem ab hostibus deciperentur, eos maxime reprehendebat.

Diffidentes fallere, sapientie tribuebat, ac credentes iudicabat esse impium.

Si ab iis laudaretur qui vellent etiam vituperare quæ displicerent gaudebat: neque cuiquam illorum, qui in dicendo libertate vterentur, infensus erat, ab iis tanquam ab infidis sibi cauens qui mentem suam astute celarent.

Delatores maiore perſequebatur odio quam fures: quod maius esse delatorem duceret amari quam facultatibus spoliari.

Privatorum hominum errata miti animo ferebat, magistratum vero magni esse momenti censebat: quod illos quidem exigua, hos magna tractare iudicaret.

Regno haudquaquam ignauiam, sed strenuitatem conuenire putabat.

A corporis imagine statuenda sibi abstinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus, animi vero monumenta nunquam elaborare desinebat. Arbitrabatur enim illud statuari, hoc sibi muneris esse, rurſus illud opulentorum, hoc bonorum.

Facultatibus non iuste tantum, sed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iusto satis esse duceret ab alienis abstinere: liberalem putaret etiam sua debere ad hominum conferre utilitatem.

Semper religioſus erat, & honeste viuentes nec dum felices, sed qui glorioſe mortem oppetissent, eos iam beatos esse existimabat.

Maiorem esse calamitatem putabat, scientiam quam inficium præclaras res negligere.

Glorie nullius cupiditate ducebatur, cuius quæ essent propria non elaboraret.

Cum paucis hominibus videbat virtutem non tolerantiam esse, sed voluptatem putare.

Laudatus certe magis gaudebat, quam si pecunias comparasset.

Fortitudinem plerumque potius cum consilio quam periculis ostendebat: & re potius quam verbis exercebat sapientiam.

Erga amicos mitissimus, hostibus maximo terrori erat.

Quum labores egregie toleraret, familiaribus tamen periuuans, decedebar: magis actiones pulchras, quam pulchra corpora desiderans.

Rebus secundis modestus, aduersis spei plenus esse videbatur.

Verbanitatem non diceretur, sed moribus studebat allequi.

Animi magnitudine non cum iniuria, sed iudicio vtebatur. Itaque sprete iactabundis hominibus modestis modestior. Etenim vili cultu corpus ornabat: ac potius in hoc erat, vt exercitus ornatus esset, ipse quam paucissimis egeret, amicis quam plurimum professe.

Præterea grauissimus erat aduersarius, vbi vero potius esset victoria, lenissimus.

Ab hostibus non facile decipiebatur, ab amicis facillime de sententia deducebatur.

Semper hoc sibi propositum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hostium labefactaret.

Cognati cum appellabant officiosum erga propinquos, colere eius vtebantur, nihil reculantem: qui aliquid officii ex se habere sentirent, memorem: per iniuriam læsi, opulorem in eodem periculo constituit, post Deos seruatorem.

Videatur idem mihi solus inter homines declasse, vt quidam quidem robur feneſcere, sed animi vires in fortibus viti feneſcere, ut corpus in magnam ac præclaram gloriam expeteret. Corpus forte non robur poterat. Quæ igitur inueniret ipsius feneſcere non vtebatur? Quis ætate vegeta hostibus adeo terrori fuit, vt Ageſilai extrema in feneſcite? Sublato, maiorem hostes voluptatem perire, quam Ageſilao, tamen senex admodum meruere fuit? Quæ tantum fiducia sociis præbuit, quantum Ageſilao, vni aduersus hostes vite peruenisset? Quid amici iuuenes magis delectarentur, Ageſilao, qui senex è viuis exceſſerat? Is adeo perfecte viti vili patris fuit, vt etiam fato functus, plurimum carere non profuerit, quod studio suo perfectum, vili perpetuo innotuit. Monumenta quidem virtus fuit vt inuenerit terram, vbi conſequutus, & sepulturam regiam in patria nactus est. *Idem lib. 8.*

Reges olim & quotquot à patre traditam regum accentionem, & quos ipsa plebs sibi principes constituisse, consilium habebat, quæ ex optimaribus constabat: vt Homerus & antiquissimi temporis testantur. Neque in nostro seculo) regnum principum tantum erat nimum sui iuris, neque ab vnus sententia pendebat. *Idem lib. 8.*

Reges non liberi solum impediunt omnibus, sed diuinitatibus rerum temporumque, trahunt consilium cunctis, non sequuntur. *Idem lib. 9.*

Regum maiestas difficilius ab summo fastigio ad modum trahitur, quam à mediis ad ima præcipitatur. *Idem lib. 4.*

Reges serua omnia & subiecta imperio suo esse voluerunt, *Idem lib. 8.*

Plerumque regie voluntates, vt vehementes, sic modice, ut se sibi aduerſæ. *Salust. de bell. Jugurth.*

Reges, præter cætera hanc difficultatem habent, quod non solum hostes (vt cæteri faciunt) sed etiam amicos & medicos mentem, à quibus infidie multo pluribus fidei sunt (supponitur) di & dormientes cum illis dies nocte que veniunt, ab hostibus paratum & potione captant) quam ab alienis deorum hominibus. Possunt enim amicos & familiares suos hostibus proponere, amicis autem possunt neminem. Itaque solus viterer atque multitudine grauiſſima est: metuendumque est, ut in custodia: sed multo enim magis custodis metuendum sunt. Intra ei quidem certe molles sunt, sed amici multo magis, quod non oportet, quamuis non sint, amicos appellare. Quæ si quæ sit fidos amicos nactus, tamen eis tantam fidem non habet, ut illis possit sincere absque vlla suspitione vterari. *Asp. lib. 8.*

Regibus æqua, nedum infima, insolita sunt. *Tacit. Ann. 1.*

Regibus belle gerentibus conuenie existimatur reum statu. Nam dicendi studium ac facultas iis qui in exercitiis degunt, plurimum utilitatis adferret. Rerum vero consilia per armis præiunt optima magistra est, que facienda sunt ad imitationem eorum, qui prius temporibus vicerunt. *Polyæn. lib. 8.*

In regnandi primordiis positum est rerum discrimen: vt animi popularium afficiuntur, ita ferè deinceps reges reſeruntur. *P. Emilius, lib. 2.*

Veros reges non solum, non satellites, non exercitus faciunt: interdum eueruntque. *Idem lib. 2.*

Nomen regum, non in terris natum excogitauerunt, sed in loco demum mihi videri solet. Parens enim rerum Deus, cuius genus humanum condidisset, summum quidem in illud imperium iusque penes se retinuit: sed vt mente in eum se habere non videretur, vt illum cupidius quæreremus, vt spe, vt vices diceretur mur, idcirco in terris ipse palam degere, oculisque interea videri obseruari noluit: Reges instituit, qui eius vice munus eius præstarent, quorum vt quique probitate quam proximæ ad Deum Opt. Max. accederet, ita verissime Rex vocitaretur. Ita nomen eodem consilio dati, alia tamen alia via ad laudem conueniunt. Plerumque singulis virtutibus inclaruere. Audeo prædicare, quod omnibus anteiſſe. Non pauci certe complures prædicantur in cæteris pulchri passim aut legerit, aut audierit, idcirco in vniuersum; experat, & quod desiderarit in aliis, id præterea ipse possidet. *Idem lib. 8.*

Regum oculis in omni fortuna quædam supra humanam inest. *P. Iouius, lib. 8.*

Reges, egregie dissimulando, vt priora puniant, compellunt præſens iracundia, alicuius noui criminis occationem expellunt conſueuerunt. *Idem lib. 8.*

Ea demum est regum omnium fides, vt pro libidine, viti, & pro mas forederum leges atreſtare violare que non dubitent.

H. Annon putas eum, qui re aliqua delectatur vehementissime ac maximo eius amore teneri?

S. Omnino. H. An ergo vides maiori cum voluptate reges ad cibum ipsis paratum accedere, quam priuatos homines ad suum?

S. Nequaquam; imo etiam inuicidius, vt plerisque videri possit.

H. Quid? num multa illa magna, arte elaborata considerasti, quae regibus apponuntur, acra, mordacia, acrida, & quae his germana sunt?

S. Maxime, & quidem mihi videntur esse praeter hominum naturam.

H. Ergone putas haec edulia esse quiddam aliud, quam mollis & languentis praedelicis animi voluptates? Nam certo scio, neque tu fortassis ignoras, eos qui iucunde vescantur istis artificiosis inuentis non indigere.

S. At vero, etiam sumptuosus illis odoribus, quibus vngimini, magis arbitror familiares vestros frui, quam vos ipsos. Quem admodum ructus ingratos & putidos non tam sentit is qui ederet, quam illi qui cum eo versantur.

H. Sicigitur qui varios cibos semper habet, nullos cum appetitione sumit: ac cui raro quod obuenit, is vero is est, qui cum laetitia satiat, quam quid ei obicitur.

S. Videntur tandem rei venerae fructiones in vobis regnandi cupiditates excitare. Nam hac in parte licet vobis, vt quodcumque pulcherrimum videntis, cum eo conlectaris.

H. Dixisti tu modo quiddam, a quo scire debes aos ad priuatis hominibus superari.

Primum enim coniugium, quod cum maioribus contrahitur, nimirum & propter opes & potentiam longe pulcherrimum esse videtur, & ei qui ducit uxorem cum voluptate quandam dignitatem suppeditat.

Altero loco est id, quod inter aequales contrahitur. Quod autem ex vilioribus constat, plane inominosum & inutile putatur. Rex ergo si exteram non duxerit, ex inferioribus uxorem ducat necesse est. Quo fit vt non admodum id consequatur quo contentus sit.

At vero à magnificentissime de se sentientibus foeminis coli, maxime voluptati est: ab his autem, quae seruae noxae sunt, si colamur, non admodum satis fit animo: sin autem graues ea res has ac molestias in nobis excitat.

Scimus omnes congressus veneros cum amore coniunctos eximiam voluptatem adferre. Verum amor in nullorum animis minus excitatur, quam regis. Non enim amori iucundum est illa expetere quae in promptu sunt, sed quae sperantur. Itaque perinde atque is qui situm expertus non est, potu frui: sic etiam is qui amorem non expertus, longè suauissime veneris est expertus.

S. In illis multum inter priuatos homines ac vos inter est, quod & magnas res excogitatis & celeriter conficitis. Habetis & abundantem rerum copiam, equos insigni virtute, arma pulchritudine eximia, mundum pro vxoribus e regum, ades magnas, & summas casque maximi pretii rebus instructas. Sunt item vobis famuli & numero & artium cognitione praestantissimi. Praestatis vobis est maxima, tum laedendi hostes, tum commodandi amicis.

H. Enimvero hominum vulgo à regno perstringi, oculos equidem non miror. Nam vulgus hominum valde vbi opiniosis duci videtur, quam & beatos quosdam & ærumosos esse videt. At regnum eas res quae maximi pretii esse videntur, explicatas palam, spectandas omnibus exhibet. Quae vero molesta sunt, ea regum in animis occultata tenet, in quibus & felicitas & infelicitas hominum sita est. Quamobrem haec multitudinem latere non miror, vt dixi: sed vobis quoque ignora esse, qui animi iudicio maxima ex parte res pulchrius contemplari videmini, quam oculis: mihi quidem iniquum est. Ego vero experiundo plane cognoui, ac tibi dico reges maximorum bonorum minima participes fieri, & grauissimorum malorum insignem habere copiam.

Non longe abicitimus. Si pax magnum hominibus bonum esse videtur, quam minimum eius participes sunt reges. Si bellum ingens est malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, si non ipsorum ciuitas bellum publicum suscipiat, quocumque libet abire licet, nihil mouentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hostium fines proficiscuntur. Itaque & ipsi necessarium putant vt armati sint, & armatos semper secum circueundunt.

Deinde priuati homines etiam si in agrum hostilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, esse tutos sese arbitrantur. At reges postquam ad ciuitatem suam peruenerint, inter hostes plurimos se esse sciunt. Quod si qui potentiores aduersus urbem aliquam expeditionem suscipiant, ac minus potentes forte extra moenia fuerint: esse quidem illi videntur in periculo, verum postquam intra munitionem sese receperint, omnes in tuto se esse credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingressus fuerit, expertus est periculi, omninoque sic maxime sibi cauendum arbitrat.

Praeterea priuati homines per foedera & pacem belli molestia

DDDDD. 3 liberan-

tantum comitudo atq; ipsis temporibus seruient...

idem, eod. lib. 3. Regum ferè omnium mos est, vt neq; pietate nec...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

idem, eod. lib. 3. Regum ingenii, & tum...

liberantur: principibus vero, neque pax ab eis, qui premuntur ipsorum imperio conceditur: neque quisquam ipsorum confidente, foederibus habere fidem ausit.

Sunt item bella quae à ciuitatibus, & alia quae à principibus aduersus illos quos vi opprimerunt, geruntur. At ex his bellis quae cumque grauius molestaque redeunt ad eum, qui ciuitatum parte sequitur, ea cadunt in principem. Nam utrosque etiam necesse est in armis esse, caeteri sibi adire pericula, & si quid calamitatis uictis accidat, utriusque dolent. Atque haecenus paria sunt utriusque bella.

Quae uero illis iucunda accidunt, qui ciuitatum stant à partibus aduersus ciuitates, ea principes & reges non habent. Etenim Respublicae quum aduersarios pugna vincunt, dici facile non potest, quantum voluptatis ex eo percipiant, quod in fugam hostes egerint, quantum in persequendo, quantum in trucidandis hostibus. Quam ipsam ob facinus existit, quam insignem gloriam consequantur, quam propterea gaudeant quo Respublicam amplificatam esse existimant. Atrogat quisque sibi, quod & consilii particeps fuerit, & plurimos interfecerit. Ac diffidit inueniens, ubi non etiam falso quaedam addant, quum plures se interuulisse praedicant, quam re ipsa ceciderint. Adeo res ipsae esse praecleara uidentur, ciuitatem uictoria potiri. Princeps seuerus autem, quum uel propter suspiciones suas, uel quod scruera quosdam aduersus se moliri quid deprehenderit, nonnullos interficit: totam se urbem non amplificaturum nouit, & se etiam paucioribus se imperatorem: neque potest esse hilaris, neque magnifice ob facinus ipsum sese offert. Immo quantum potest extenuat rem gestam, & inter agendum purgat sese quasi non per iniuriam id fecerit. Uique ad eum ne ipsi quidem honesta, quae faciunt, esse uidentur. Quod si etiam moriantur, si quos metuit, nihil magis fidenti est animo, sed plus etiam sibi, quam prius, cauet. Atque hoc modo bello perpetuo uexatur, ut indicauit.

Iam mihi uelim etiam amicitias, quarum illi participes sunt, inspicias.

Primum, an magnam amicitiam bonum sit hominibus, consideremus. Nam si quis ab aliquibus diligatur, cum adesse sibi libenter uident, qui diligunt. Libenter eadem beneficia, absentem de siderant, reduncem iucundissime excipiunt, uoluptatem ex rebus ipsius prosperis communem percipiunt, opera uia ferunt, si quid praeter animi sententiam accidere uideant.

Ne ignorant ures amicitiam maximum suauissimumque bonum hominibus esse. Ita perit in uerbis ea lex uales, ut impune adulteros occidere liceat: nimirum propterea, quod eos uxorum erga maritos amicitiae corruptores esse existimant. Nam quum mulieres calamitate quadam congressu uenero sunt uis, nihilominus id quod artinet apud maritos in honore sunt, si quidem amicitia inter ipsos inuolata constare putetur.

Tantum autem bonum esse iudico, amari, ut existimem ei qui diligitur, tum à diis, tum ab hominibus uero bona quaedam contingere. Atqui in hac ratione deterior in primis est principum & regum, quam aliorum conditio. Quod si num uera loquar uisere rem considerato.

Facillime uidentur esse amicitiae parentum erga liberos, liberum erga parentes, fratrum erga fratres, uxorum erga maritos sodalium erga sodales. Quod si ergo rem animaduertere uoles, inuenies priuatos homines ab his maxime diligi: quum interim plures principes liberos suos occiderint, complures suis à liberis sint interfecti, multi fratres in regnum & principatum uisurpatione mutuis se caedibus confecerint, multi denique tum ab uxoribus suis, tum sodalibus qui amicissimi uidentur, intercepti sint. Qui ergo apud illos, quos ut maxime diligamus à natura comparatum est, una legibus etiam ad hoc nos compellentibus, tanto sunt in odio: quo pacto existimandum est, eos ab alio quopiam diligi?

Præterea cui quam minimum fidei habetur, qui non magno in bono caeteris inferior est? Nam quae tandem familiaritas absque fide mutua iucunda fuerit? quae inter uerum ac fecundam absque fide consuetudo delectationem habere potest? quis minister gratus fuerit, si fides ei non habetur? Itaque hoc etiam, nimirum ut fidem quis alius habeat, parum admodum ad principem pertinet: quando sic uiuit, ut neque cibis neque potu fidem habere possit: sed primum famulos degustare hos iubet ante, quam diis primitiæ offerantur, idque propter diffidentiam, ne forte uel in his mali aliquid aut comedit aut bibat.

Quinetiam patris suae quique reliquorum hominum maximo sunt in pretio. Nam ciues mutuo sese quasi iatelitio sine stipendio aduersus mancipia tuentur, itemque aduersus facinorosos, ut ne quid ciuium morte uolentia è medio tollatur. Atque hac in custodia ciuium eo sunt progressi, ut à multis lata lex sit, qua sancunt, ut ne is quidem purus habeatur, qui cum homicida uersatur. Quo fit ut per suas patris quique ciuium tuto uiuat.

At in malis rebus contraria ratio est. Tantum enim abest ut horum mortem ciuitates uideantur, ut etiam magnis honoribus eum adficiant qui istiusmodi dominatores interfecerit. Tantum item abest ut à patris eos arcant, quemadmodum solent interfectores priuatorum hominum: ut eam imagines tale quid designantium in templis statuunt.

Quod si tu regem existimas propterea, quod fortunas, quam priuati homines: ampliores habeat, etiam maiorem ex eis uoluptatem percipere: ne id quidem ita te habere putato. Sed quædam modum athletæ, non quum imperitos ac iudes sperantur, uerum ubi ab aduersariis superantur, tum scilicet regem molestia adiciuntur: sic & rex non quum plura uidetur possidere, quam priuati homines gaudet, sed magnum ex eo dolorem percipere: quum natus quam caeteri potentes habeat. Nam hos in opibus aduersarios suos esse statuit.

Neque citius regi quod concupiscit obtingit, quam homini priuato. Homo enim priuatus uel domum, uel fundum, uel lectuum appetit: rex autem, uel oppida, uel regionem amplius portus, uel munitas arcis: quæ quidem maiori cum difficultate ac periculo acquiruntur, quam quæ priuati homines percipiunt.

Quinetiam non tam paucos inter homines priuatos participes uidebis, quam multos inter reges & principes. Nam numerus eorum quæ multa sunt, nec quæ sufficiant, existimantur: sed ex quo fit, ut quæ superant uel ita quod satis est, multa sunt, uero sunt infra id quod sufficit, pauca.

Regi igitur multis partibus plura minus ad necessarios sumptus sufficiunt, quam homini priuato. Nam priuati licet præcedat sumptus quotidianos ex animi arbitratu, quod in principibus eorum non habet. Nam maximos sumptus quod summe necessarios in excubiis uite faciunt, de quibus si quid decidat, cum plerumque exitio id coniunctum esse uidetur.

Deinde, quicumque habere iusta ratione possunt quantum requirunt, cur eos miseretur ut inopes? ac qui ob egestatem multum ac turpe quid moliri, de quo uiuant, coguntur: cur non illi miseris & pauperes esse merito quis existimet? At enim potius plurimis rebus per iniuriam tum fama, tum homines ipsorum uolunt, propterea quod ipsi ad sumptus necessarios tantum pecunias opus sit. Perinde ut belli tempore, uel copiam ad se se ipsos perdant necesse est.

Exponam tibi etiam quandam eorum sanè grauem calamitatem. Etenim non minus norunt quam priuati homines, quantumque uiri sint, & sapientes, & iusti: uerum hos quum admodum metuunt: forte quidem, ne quid liberatis causa audere uideantur, ne quid moliantur: iustos, ne plebs eos sibi præficeret. Quæ uero huiusmodi homines è medio propter metum subleuantur: nam alii sunt ipsi reliqui, quorum scilicet opera uoluntur, ut iniusti, intemperantes, ferules? Inuisti nimirum quæ uolunt, uera credantur, ut ne ad libertatem adirent, ac ipsos iam a libertatem redigant, quippe quod iniusti principum iustis mentur: intemperantes ob præsentem potestatem ferules, quæ illi quidem liberi esse cupiant. Quapropter equidem ab his liberantur calamitatem grauem esse, quod alios quidem uiuere bene uideant, alii uero ut cogantur.

Uolo autem tibi etiam, uoluptates illas exponere, quæ in priuatis adhuc esse, uerbari: spoliatus, ut quidem inuoluerit, postea quam regnum adeptus sum, uerbari conuictibus, quorum ego conuetudine delectabar, sicut & illi me uerbari & mecum solo, si quando quietem caperem. Adrem uero numero conuictibus eo uique, dum omnium obliuiscerem quæ uita hominum molesta euenirent: sapientio dum exanimis larantibus, choreis animum commiserem: sapientio quæ uita mihi, tum is qui aderat, colibitum fuisset. Num uero spoliatus sum, quæ mihi iucunda erant, idque propterea quod inuoluerit loco seruatorum sodalitate uis, sum item spoliatus dolorem consuetudine, propterea quod nullam in eis amplius erga me beneuolentiam percipiam. Vini multum uisum se somnum multum ter atque insidias uito.

Iam quod hominum turbam metum, quod conuictibus, quod custodum absentiam, quod ipsorum cubile, quæ neque inermes ipsos circum me habere uolo, neque inermes bene adspicio: quo pacto non res est arummoia? Præterea ipsi externis habere fides, quam ciuibus: barbaris quam Græcis: propterea hominibus ingenuis ut feruis uti contraque cogi ad egestatem seruus libertatem: hæc omnia non tibi esse uidentur molesta percussit à terroribus animi? Neque solum metus ipsorum molestiam doloremque creat: sed etiam exitu uoluptatum eorum quoddam exitum, dum me comitatur.

Quod si tu quoque Simonides, res bellissimas experias eorum, quando aduersus hostilem phalangem in acie constitit, quæ tum id temporis cibi sumptus recordare, quæque somno uti uis. Nimirum quales tum molestias experiebas, tales experiantur, qui alii præstant, atque etiam grauiore. Non enim hostes solum te aduerso, sed omni ex parte uideri te putant.

S. Videris mihi quaedam nimum quam bene dicere. Bellissimum enim terribile quidem illud est: sed tamen nos quum militamus, cubis ante castra collocatis, seure tum canamus, tum dormiamus.

H. Ita est profecto, Nimirum leges ante ipsos excubant, quæ sit ut & suo & uestro nomine in metu sint. At tyranni cubile habent, stipendio conductos perinde ac meliores. Et regnum sanè potissimum ac illis custodiibus fides: uerum fidelem metum multo difficilius inuenies, quam multos admodum oportet.

PC
POLYANT

ad perfoluendum iis quibus abstulit sua, qui compensare possit iis vincula. quos vinculis constringit: qui tot animas iis restituat, quos sustulit: Nimirum si vili alii laqueo vitam et finiat expedire, equidem reperio maxime regis esse esse, ut id faciat. Nam illi soli neque; ponere mala quae sunt, expedit.

S. Te vero non aequo esse erga dominationem animo non miror. Quippe dum amari ab hominibus cupis, hanc esse tibi impedimento arbitris. At ego posse me docere arbitror, imperium minime prohibere posse quominus quis diligatur: imo etiam in hoc priuatam vitam superare. Verum hac in consideratione non ad hoc respiciendum est, num is qui cum imperio est, propterea quod maiorem potentiam habeat, praestare maiora possit beneficia: sed si paria faciant, homo priuatus & rex, cogitet velim uter paribus beneficiis plus sit imiturus gratiae.

Ordinar autem minimis ab exemplis. Primum aliquem visum a maner tum princeps tum priuatus aliquis, alloquatur: virtus compellationem magis illi, qui audiat, gratam fore arbitris? Age vero, si ambo aliquem laudent, virtus praedicationem exitimas eo magis pertingere ut voluptati sit? Facta re facta honore aliquem vterque adiciat, ab vtro putas exhibitum honorem maiorem mereri gratiam? Aueria valitudine laborantem vterque similiter curat, an non clarissime apparebit, profectus ab iis qui plurimum possunt curationes & officia maximam quoque letitiam adferre? Donetur aequalia, an non hic etiam peripicuam erit, profecta ab iis qui plurimum possunt, dimidia beneficia plus posse, quam totam hominis priuati largitionem?

Equidem puto diuinitus etiam fieri, ut hominem, qui cum imperio & potestate sit, honorae gratia quadam committetur. Non tantum enim hominem pulchriorem efficit imperium, sed eundem lubentius contemplatur, ubi iam notus est imperium, quam quum priuatus esset: atque etiam magis auctus cum illis colloquitur, qui eximo supra ceteros in honore sunt, quam cum aliis qui nobis sunt pares. Porro, quum ex paribus officiis maiores vos necis gratias, & multo plura quam nos praestando iuare possitis alios, atque etiam multo plura largiri: cur non magis vos amari contentaneum fuerit, quam priuatos homines?

H. Quia necesse est nos multo etiam plura eiusmodi agere, quam priuatos, ob quae hominum in odio sumus. Exigenda pecuniae, si quidem ad res necessarias habere sumptus volumus: cogendi quidam ad custodiendum ea, quae custodia indigent: puniendi & iniusti, & impediendi qui vim inferre volunt. Quod si celeritatem occasio temporis possit, ad suscipiendam vel terra vel mari expeditionem, non ignauius res committenda est. Praeterea mercenario militum opus est regi, in quo elationem animi ciues gratius ferunt, quam quidquam aliud. Arbitrantur enim non hos quidem alii, ut cum tyrannis pari sunt in honore, sed auaritia causa.

S. Ego vero, mi Hiero, non nego harum omnium rerum curam suscipiendam esse: sed tamen videntur mihi curationes aliae in ordium adducere, aliae magna cum gratia coniunctae esse. Nam docere quae optima sunt, & pulcherrime illa praestantem praedicare, atque in honore habere, ea vero curatio cum gratia quadam sit. Atque qui non recte aliquid agit, conuictus incellere, cogere, multare, punire: haec vero cum odio quodam fieri necesse est.

Quamobrem aio equidem, quod necessitas requirit, debere illum qui cum imperio est alius puniendum mandare: praemia vero per seipsum largiri. Quod sane recte fieri rerum euentu testantur. Nam quum choros decitare volumus, praemia quidem praefectus ipse proponit, congregandi autem ipsos munus choragis datur, itemque alius docendi, & cogendi eos, qui non sic recte aliquid praestent. Ita statim hic quod cum gratia coniunctum est, per praefectum ipsum curatur, quae vero dura sunt per alios.

Quod igitur impedimento sit, quominus etiam res ciuiles ceterae, consimili ratione peragantur? Diuisae sunt enim vrbes vniuersae partim in tribus, partim in classis, partim in manipulos, ac singulis partibus praefecti quidam sunt. Quamobrem si quis his quoque tantam choris praemia proponeret ob insignem armaturam, ob ordinis obseruationem, ob rem equestrem, ob fortitudinem militarem, ob iustitiam in commerciis, contentaneum esset futurum ut etiam haec omnia per contentionem acriter exercerentur.

Ac, ita me Deus amet, quo opus esset celerius impellerentur, si quidem honoris cupiditate ducerentur: itremque citius pecuniam conferrent, quando sic vltus postularret, & (quod quidem fructuosissimum est) quamquam per contentionem agi minime consuevit, ipsa agricultura magnum incrementum sumeret, si quis per agros, vel per vicos optime terram excolentibus praemia constitueret, adeoque ciuibus, qui totis viribus in id incumberent, multa bona conferrentur. Nam & proventus augetur, & temperantia multo magis occupationum comes esset: ne diem etiam iaciosa minus in iis, qui opus faciunt, existeret.

Quod si etiam mercatura re publice commodum aliquid adfert, maior mercatorum numerus excitabitur, iis qui plurimum negotiatur affectus honore fuerit. Quod si futurum pateat ut qui sine aliorum molestia prouentum aliquem re publica excogitat, & ipsa oratur: ne illa quidem consideratio relinquatur.

Denique summam ut digam, si in omnibus perspicuum esset, non cariturum honore, si quis vni alicuius auctor existerit: multos hoc etiam impelleret, ut studiose boni aliquid inuestigarent. Iam si multis rei publice commoda curae sint, necesse est magis aliquid inueniri, & hominum studia excitari. Quod si metuis, Hiero, ne propositis inter multos praemii magni sumptus fiant: cogitato nullas esse merces vitiores quam qua praemii redimuntur. Vides in equestribus, & gymnasticis, & scenicis certaminibus, quam exiguis praemiis ingentes sumptus, multiq; labores & ita via hominum cli-
 ciantur.

H. Praeclare tu quidem illa mihi dicere videris, Simonides. Caeterum de mercenario milite num proferre quid potes, ut videlicet propter ipsos minus in odio sumus: an ais principem virum amicitia hominum conciliata facillimum opera nihil amplius egeret?

S. Imo egebit certe. Nam scio perinde ut equis, ita & hominibus quibusdam accidere, ut quanto magis ipsis necessaria suppetant, tanto sint petulantiores. Hos igitur magis modestos reddet ortus a satellitibus metus & bonis autem egerit: quibus nulla re tantum mihi posse prodesse videris, quantum his ipsis mercenariis militibus. Nam tui corporis cultodes alii, & multi iam dudum heri tuis a seruis vi sunt intercepti.

Quod primum hoc mercenario militi imperetur, ut succurrat omnibus, tanquam si essent satellites omnium civium, si quid aduenerint: (& solent, ut scimus, existere facinorosi homines in ciuitatibus) & hos igitur si obseruare iubeantur, scient ciues hanc e vitiositate ex eis percipere. Deinde ruri opus facientibus ac iumentis quoque consentaneum est, hos & fiduciam & securitatem praestare posse: idque perinde prauitatis tuis, atque aliis qui passim in regione degunt. Possunt etiam ciuibus praestare otium, per quod licet ipsis res suas curare, si loca opportuna custodiantur.

Ad hostium praeterea repentinis & occultis insidias vel praesentandas, vel impediendas, quinam paratiores fuerint, quam illi qui semper armati sunt, & in acie instructi? Etiam ipso in exercitu quid ciuibus est milite mercenario vitiosus? Nam eos & ad laborandum pro aliis, & adendum pericula, & excubandum promptissimos esse consentaneum est. Et finitimas ciuitates a non propter eos, qui semper armati sunt, necesse est etiam paucis maxime cupidus esse? Non qui ad pugnam sunt instructi, maxime tum amicorum fortunam tuerentur, hostium pellendam possunt.

Iam si ciues intelligant hos nihil inuise agentibus non nocere, sed illos impedire qui a ius ledere volunt, iniuriam passis succurrere, pro ciuibus & sollicitos esse, & pericula obire: qui non eos necesse est libentissime sumptum in hos conferre. Alii certe prauitatis custodes rerum etiam minoris momenti.

Necesse est etiam, ut boni publici causa de tuis facultatibus sumptus facere non recuses. Nam equidem arbitror ea quae ciuitati impenduntur, vitiosius expendi, quam quae rei prauitatis iniuriam. Confidamus sane rem singillatim.

Vitam exiliatam domum, immenso sumptu elegantissime exstructam, ornamento tibi maiori esse, quam si urbem vniuersam munitis, templis, columnis, foris, portibus munitas? Num si armis plane formidabilibus ipse ornatus sis, maiori hostibus terroris fueris, quam si ciuitas vniuersa praeterea tibi sit armis instructa? Vtrum prouentus plures putaste habiturum, sitantem prauitatis tuae hanc, an si esset, ut ciues vniuersi rebus suis agendis intenti sint?

Iam, quod omnium praclarissimum & magnificentissimum studium esse putat, utrum putas te magis praeterea currus instructurum, si vnus inter omnes Graecos maximam curruum copiam instituas, & ad celebritates Graeciae mittas: an vero si maxima ciuium pars equos alat, & plerumq; decerent? Vtrum esse putas pulchrius vincere currus praestantia, an vrbis, cui praes, felicitate? Equidem ne conuenire quidem aio, ut rex cum priuatis hominibus congregiatur. Nam si viceris, non eris in admiratione, sed inuidia, ut qui multorum ex re familiari sumptus facias: at si vincaris, maxime omnium trillioni eris expositus.

Equidem tibi, mi Hiero, propositum esse certamen aio aduersus aliarum vrbium praesides, inter quos si tu ciuitatem, cui praes felicissimam praesideris: scito te pulcherrimo & magnificentissimo inter homines certaminis genere victorem futuram. Primum effeceris ut a subditis tuis diligaris, quod tu quidem expetis: deinde victoriam tuam non vnus publice indicabit, sed virtutem tuam homines vniuersi praedicabunt. Suspicietis in dem ac diligetis non solum priuatis ab hominibus, sed multis etiam vrbibus. Non prauitatis eris in admiratione, sed publice apud omnes.

Licet tibi, si voles, securitatem, quod artinet, aliquo proficisci: licet tibi & hic manenti hoc ipsum facere. Semper enim apud te esset coetus frequens eorum, qui ostentare velint, si quid habent vel doctriam, vel virtutis, atque etiam inferuire tibi cupient. Quisquis adert, socium tibi esse volet, & qui aberint, videre te cupient. Adeoque non tantum ab hominibus diligetis, sed etiam amaberis.

Non erit quod tibi metuas, sed potius alii, ne quid accidere tibi tunc. Quod si quid erit periculi, non optulatores tantum, sed iam propugnatores, & coque alacres eris. Multis inuicem tuis vicissim illa impertias. Omnes ad commoda tua conueniant, omnes pro bonis prauitatis tuis, tanquam propter te conueniant. Omnes quae apud amicos erunt opes, thesauri tui erunt.

Tu vero, amicos audacter collocaueris, quippe qui tibi daturus, & ciuitatem amplificaturus, & tibi scripti potestatem iuncturus. Comparato Republica belli socios, libet tibi potestatem domum tuam esse, ciues, locos, amicos, liberos tuos, libertatem tuam quam tuum ipsius animum. Atque hoc beatus sis, tametsi inuicem contendit. Nam si amicos beneficiendo viciis, & hostes minime poterunt. Deique si haec omnia praestiteris, plane quiddam te longe humanis in rebus praclarissimum, & innumque consequaturum, ut tamen beatus sis, tametsi inuicem inuisiam. *Haec Xen. in Simonide & Hiero subloquitur.*

Regum ea natura est, ut neminem vel hostem vel amicum, sed ex eorum commodo amicitias inuicemque mutentur. *Polib. lib. 2.*

Ea est consuetudo Regum, ut casus aduersus hominum vident, secundo fortuna sua, quo facile fit ut impellant ad expugnandum, quorum ductu res male gesta auuantur. *Caes. lib. 1. in Daciam.*

Regna.

Regna terrena sunt suspecta, infida, cruenta, incerta, & inuisa, infatigabilia. *P. Aemyl. lib. 3.*

Prouidentia regum, fide popularium salus dignitas, & consilium. *Idem lib. 3.*

Regna ut fortitudine comparantur, sic mansuetudo ut lenitate comparantur. *B. Fastus hist. lib. 7.*

Non itidem temperantibus reges magna impetia turbantibus ea quae fuerint. Ignoscendo, largiendo, indulgentia, & admodum hospitio felicitate inueniunt. Caeterum, quae iniquitatis & hominum ingenia, audendo, molendo, & in occulto temptantes cunct, tum demum feruentem pro certamine parimoniam prouidentem, pro facilitate autem ac libere illiberalem diuitemque, nauam, vitia saluariaque ducunt. *Idem hist. lib. 1.*

Neminem esse hominum arbitror, quem latere possit, quominem in hoc mundo Deus fecerit: vnde etiam peccata mundi arguitur, ac propter nostram intemperantiam expmendam tera haec in qua vniuersus, defutu creatorum auctore, & sterilitate suorum fructuum castigatur. Itaque hoc merito & dispensatio Dei sumus: qui enim magis diligenter qui fecit? Quis autem ordinatus regis, quam is qui fecit? Quis vero sapientius & fortius ordinare & regere ita potest, qui & facienda prouidit, & prouia perficit? Quae potestatem a Deo esse, omnemque ordinationem, & quae potestatem sentiant, & qui legunt cognoscunt. Quod si potestatem sunt, quanto magis regna a quibus reliquae potestates propugnantur? Si autem regna diuicia, quanto & a quibus regnum altissimum, cui reliqua regum potestas vniuersa subiacet. *P. Orof. hist. lib. 2. c. 1.*

Nihil minus populare quam regnum esse. *Liuius, Decad. lib. 1.*

Multa decora, regni fex da cupiditas non ingrata solent, sed iam iniuria reddidit. *Idem ibid.*

Inuidia regni etiam inter domesticos infida omnia quae facit. *Idem eod. lib.*

Maius est regnum sustinere quam accipere. *Curr. lib. 4.*

Regnum atque eius commoda magis expetunt, qui quae aliquam habent, quam qui egentiores sunt. *Expul. C. 1. cap. 1.*

Regnum si affectes, & non tam facile adipisceris, quam si amittas. *P. Aemyl. lib. 3.*

Ludouicus Crassus cum fatalem sibi diem appetentem uocauit filium & Valconia: coramque horiatus est obsecrans, ut magis pie regnaret quam ipse fecisset: religionem coleret, quae consuleret, orbis pupilliq; prospiceret: pacis communitate, quae ac saluti inferret: Regnum nihil aliud, quam procuratoratum, non uique publicum existimaret: cuius in vita admissis non rediret exacte rationem continuo post fata sciret, sed eorum in communi dicit, sua cuique facinori parata praesenti sempiternaque reuerentia. *Idem lib. 5.*

Studia hominum quae liberalitate atque iustitia facillime parantur, sunt regniopes firmissima. *P. Aemyl. lib. 3.*

Auitum malum, regni cupido. *Liuius, Decad. lib. 1.*

Non exercitus neq; thesauri praesidia, regni sunt: verum animi, quos neque armis cogere, neq; auro parare queas, colligi & parantur. *Sallust. de bel. Jugurt.*

ΑΡΟΡΗΘΕΓ ΜΑΤΑ.

Philippus Macedonum rex in palaestra prolapsus, quam superius in puluere vidisset corporis vestigium, Paucis inquit, vniuersum

Cicero, Pompeio ac Caesare inter se dissidentibus, Cicero: Quem fugiam, inquit, scio: quem sequar, nescio. Sentiens, ambos non pro Republica libertate, sed pro principatu dimicare. Plur.

7 SIMILITVDINES.

Procopii. Ut ignis est, ut vrax, & lucem præbeat: Sic regis est, ut benefaciat & puniat. In Genes. c. 2.

Oronis. Quemadmodum supputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum possunt ponere: Sic amicorum nunc quiduis pollent, nunc quam minimum. Dicitur Oronis, qui fuit Artaxerxis regis gener. Apud Plur. in regum & imperatorum apoph. ext. ar.

Plurarchi. Ut quibusdam, quum foris, in foro, aut in curia conspicui sint ac splendidi, domi morosa vxor contristat omnem vitam: Sic regno ac diuitiis multa ad sunt occulta mala. In Moral.

Eras. Rotrod. Ut quædam fulmina res ac terram liquefaciunt, ne cera quidem confusa: Ita diuina vis, ad regis potestatem in obliuiscens tacuit, mollibus parit & cedentibus. In Sim.

V. Sicut, nisi amputes, late se se spargit, brachijs suis omnia complectens & implicans: Ita princeps ambitiosus semper aliquid è proximis suo adiungit imperio, nisi subinde vindicetur.

9 ADAGIA.

Abstinentia vis à regibus.

Qui dicit haud tenere manum imittendam in reges potentes aut viros Deo dicatos adducet illud ex Odyss.

Δεινὸν δὲ ζῆλον φαεινὸν ἰὼν ἔσσι

Κρένον.

Res dura ac plena periculi est

Regale occidisse genus

Princeps indiligens.

Indiligens pedagogus corrumpit puerum: Malus præceptor Sicias discipulum. Rex improbus populum suum corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud Homeri:

Αἴτιος γὰρ δὲ καὶ ἄλλοις φθίγγεται νεότης.

At corrumpit omnes pastor malus.

Dicitur ab Euripide satyrico ad captiuum.

Wie der Herr! so die Schaaß.

Cum principe non pugandum.

Qui significabit arduum, Principem a priuato superari, aut distulsum sincere naturam, usurpabit illud Homeri:

Αἰγυθίος γὰρ ἔστι δῖος θεοῦ ἀνδρῶν δ' ἀνθρώπων.

Arduus res homini est mortali Sincere Numen.

Principum fauor necessarius.

Pbi quis multis principibus conatur extricare sese è malo quopiam, aut lise aliqua non possit explicari, nisi adductus illorum fauor, conueniet illud dictum in Atacem Oileum apud Homerum:

ὄχις ἀνέστη δῖος φησὶεν,

Μετὰ δὲ τὴν πρὸς θεοῦ ὄρα.

Lactabat sese statim ex equorū altis

Eructuram undis inuicem numine diuum.

9 EXEMPLA BIBLICA.

Regis ira exempla: Iosias, 2 Paralip. 24. 41. Nabuchodonosor, Dan. 2. v. 12. Reges ac Principes religionis curam suscipere debent, Exempla: Daud. 2. Sam. 6. 2. & 7. 2. Iosaphat. 1. Paralip. 17. 7. & 19. 4

Ezechias. 27. 5. Iosias. 34. 8. Reges mortalis suæ conditionis commones fieri debent. Psalm. 81. v. 7. Reges Principes non facile cedunt, Exempla: Daud. 2. Sam. 19. 29. 1. Paralip. 11. 4. Roboam, 2. Paralip. 10. & Ala. 16. 10. Amasias, 25. 16. Ozias, 26. 19. Iosias, 23. 22. Sedechias, 36. 9. 12.

13. Iosaphat, 1. Paralip. 22. 25. Herodes, Marci 15. 17. Reges incedum clientum suorum metu indigna committunt. Exempla: Darius, Dan. 6. v. 14. Reges ob populi peccata mutantur, Pro. 28. 2. Reges Dei quid fugere debeant, Deut. 17. 19. 1. Sam. 8. 1. & c. 1. Reg. 22. & 10. 32. Paralip. 9. 1. & 10. 5. Iob. 34. 30. Psalm. 2. 10. & 101. 1. & c. Proverb. 14. 28. & 19. 12. & 20. vers. 8. 16. & 28. 15. & 29. 8. 4. 14. & 13. 4. Sap. 6. 9. Ierem. 22. 2.

9 EXEMPLA PROFANA.

Augustus, cuidam ipsi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc extraheret: Quid inquit, An putas te assem dare elephanto? Solent enim pueri mimi, os nummos elephanto porrigere, quos ille non sine spectatorum admiratione proboscide sic corripit, ut pueri manum non ledat, sic videmus pueros & in visorum rictum manum intrerent, non sine metu. Ita molestum erat optimo principi, quod timeretur. Eras. li. 4. apoph.

Optimoure iacobus vehitur illa vox Traiani, qui amicis incultantibus, quod parum memor imperatoris maiestatis, minimum esset omnibus expositus, respondit: Talem præstabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipse priuatus. Eras. li. 9. apoph.

Constantinus Chlorus, amicis ammonentibus: Quod in Augusto sicuti videretur indiligenter, respondit: publicas opes rectius à priuatis

...fortis, orbem appetimus vniuersum? Vnam
...animo filii, cuius ambitioni orbis fuit aug-
...
...parentis sui fortia facta intueretur,
...sed inexpleribus, ad pueros æquales
...heredi: Quid tum postea, in-
...quis non miraretur
...quod agam. Quis non miraretur
...præter naturam
...immo ab ipsis sta-
...dominus fo-
...
...Anaxoram differentem innumerables
...Rogantibus, num quid accidit
...merito flere, qui
...dominus factus
...
...Antipatrum, per quandam nomine
...Diogenes, Cynico mo-
...sonat,
...nomen. Senit philo-
...bellis tumultuantibus, ve-
...illorum cupiditatis in-
...
...legatos ius suæ ciuitatis
...Alexander: quidam e le-
...præterquam tibi
...honorem, quem illi
...Hercule laudatissimo
...
...præterquam ab
...Lyssippo,
...iudicabat ad
...pactus erat, vt
...aureum, pro ma-
...
...diuinos hono-
...ne demum custoditis,
...monarchiam. Abur-
...
...Italo bello immae-
...Pyrrhum de intentione
...Pyrrho, Romanos imperio potentes, animo cor-
...dominili. Si autem Di faue-
...vita agen-
...militibus in Si-
...Cui Cy-
...tra nange-
...Cy-
...Pyr-
...conferentibus, quia
...inexplerem
...Pyrrhus obtemperaret, neq; in Italia vultus acceptis
...viam amittit. Si alii quoque
...Pyrr-
...confu-
...non mo-
...verum etiam vt in gra-
...line vilis remedi spe-
...in vna
...Inter Scipionem Africanum & Annibalem ortus est
...quem pri-
...Magnum. Quem secundum
...nominavit
...inquit, me neq; secun-
...
...vt Eu-
...inquit, illud
...iurisdictionem: vt Romanorum fines à Parthorum regno iu-
...quod
...Romanæ di-
...Romanæ di-
...neid fa-
...puerum:
...Marios.
...vix dum pu-
...subinde
...maie præcinctum. Eras. li. 10. a-

... quæ corporis eloquentia putatur. Hac igitur vna vel
 ... de dicendi famam querunt: itaq; clamant, ac dexteram
 ... multaq; voces, anhelitu, iactatione corporis contendunt.
 ... ad pedes retrocar, ferire caput, pedes terram incu-
 ... ad palliarum circulum facit. In his vero qui defecerit, vel
 ... autem nihil fore putabitur. Quomobrem modelis tantum
 ... ad edidenda vt virtus, cæcitas vt arrogantia instrumentum
 ...
 ... acedemionius interrogatus an esset Pericle poten-
 ... Quamuis Pericles in bello sit à me victus, eam tamen
 ... præcatus, vt cum de his ratiocinetur, non victus, sed vi-
 ...
 ... est cultura animi. Hac vna est de summis virtutibus,
 ... ac venerabilis, quæ rerum publicarum gubernatrix esse
 ... quam M. Tullius primam artem appellat, quam Cor-
 ... autem ceteris aliarum artium studis esse ante-
 ... in qua præsidium simul & telum est, & quo pugna re-
 ... defendere possimus: quæ flexanima, quæ omnium rerum
 ... lacerantis scriptorib; nuncupatur: quia qui præditus est,
 ... vt ita dicam) Deus putatur: quia demque efficitur, vt
 ... omnibus tanto præfatus, quanto homines bestias ante-
 ...
 ... ceteris naturæ dotibus à brutis animalibus separamur:
 ... & robore, & celeritate inferiores sumus, alitque com-
 ... perimus. Verum insita nobis vi quadam inuicem per-
 ... replicandis; quæcumq; vitium ferit simul belluinam vi-
 ... simul congregati, ciuitates condidimus, & leges in-
 ... & artes excudimus. *Isocras ad Niccol.*

Communis Mercurii xgavis o equis. Institutum Rhetorica.

... cum essent recens nati homines, magnus inter hos, ac
 ... amantia tumulus erat, perturbatioq; super terram, pro-
 ... non possent inuicem vi sese: nec enim vlla res interce-
 ... illos conciliaret, verum qui potentiores erant, oppri-
 ... ferat. Neq; satis erant idonei, vt reliquis animalibus
 ... omnia illis omni ex parte inferiores erant, aliaque
 ... viciabantur: veluti ab vniuerso genere volucrum ce-
 ... vadetatum est, vt quod ait Homerus, Pigmæis accidere
 ... idum temporis passim à robustiorib; aurb; patierentur
 ... tum, quantum ad vires attingebat, longè superabantur
 ... & ab apris, & aliis item compuriis: atq; hunc in mo-
 ... peribant. Iam vero, quo ad munitionem ornatumque
 ... non oris modo, verum etiam cochleis cedebant, neque
 ... ex ipso suppetebat, quod ad tuendam vitam erat opus: ita-
 ... eum ad eum modo interire hominum genus, ac paulatim
 ... Prometheus (vt semper eithominum studiosus) orator
 ... in cœlum, mortalium nomine, non ille quidem missus ab
 ... que etiam id temporis legatos viros erat cernere: sed ipse vitro-
 ... At Iupiter partim in gratiam Prometheus, maxime qui iu-
 ... videretur, partim negotio apud sese considerato, filium
 ... Mercurium iubet ad homines descendere, Rhetoricen secum
 ... Edixit autem, vt cum mortalib; imperiret, non quem-
 ... Prometheus omnib; ex æquo, sensus, reliquaque cor-
 ... membra, perinde quasi theatralem pecuniam disperiens, vt
 ... Rhetorices essent participes, non aliter quam occu-
 ... ac pedum: sed vt præstantissimos quoique generos-
 ... & indole pollicentissima præditos deligeret, atque is demum
 ... impertiret, vt pariter & suam ipsorum, & aliorum inco-
 ... tuen possent. Porro, posteaquam Rhetorica iam ad
 ... penitisset, quum pægotum, quod habebant eum bellu-
 ... licet effugere, tum vero deserunt vnde quaque
 ... inualitate exercere, reperio commerciorum iunctio. Di-
 ... quidem sub dio viuente: post autem vbi vbi bis inter se com-
 ... & ciuitatem considerunt, ac distributi sunt, non
 ... antea, remere, verum in ordines plebis ac belli du-
 ... legibus tum principes, tum Republicæ statum in-
 ... Dus munera ceperunt offerre, primuras auspicientes ad o-
 ... Quis nunc quoque vel maxime gaudere Deos contenta-
 ... est quando quidem hac contigit, vt primum esse Deos co-
 ... Hinc deinceps ita creuit homo, vt qui initio debilis
 ... inualidus, postea in altum tolleretur, qui que antea
 ... ac deiectus erat, deinceps factus est omnium,
 ... in terra, dominus: cui quib; vi liberet, ius est, non alio
 ... sibi parato, quam oratione. Atque hic nobis sit fa-
 ... *Isocras ad Aristides. Estat consimilis apud Platonem de
 ...*

Rhetorica commoda.

... quibus honoribus, quæ dignitate Rhetoricam, id est, eam,
 ... bene dicendi rationem appellat, prosequar, quum huc
 ... diuim vos ipsi bonam & magnam laudis partem attu-
 ... Quam enim apud ceteras artes valeat, etis vobis omni-

bus, viri insignes, notum esse arbitror, illud tamen aliarum scientiarum
 pace dicam, quod omnes vix artes ac discipline sine hac vna
 icuntæ, & non satis ornate habeantur: efficit quoq; vt de vnaqua
 scientiarum copiose & subtiliter differamus tantum vero nostris
 temporib; apud nos lumina & dignitatem attulit, vt non satis docti
 habeantur, qui in hac vna saltem mediocriter eruditi non sunt.
 Non nihil etiam ad animorum vim rationemque atinet: quod facile
 videmus, si veterum exempla commemorare voluerimus quâ-
 plures omne studium adhibuisse, vt in aliqua eius parte florent.
 Audiuimus illos præcos Oratores, Catores atque Graecos, quor-
 um eloquentia actum est, vt ea re summis honoribus & dignitati-
 bus adaucti fuerint. Audiuimus alios, quorum eloquentia Imperio
 Romano profuit, Ciceronem imprimis, Crassumque, Antonium, &
 alios quamplures: quibus tantum hodierno die debemus, quan-
 tum his, qui nostris temporibus summam laudem & ornamentum
 attulerunt.

Quum mihi in mentem venit, quanta oratorie facultatis tum
 dignitas, tum virtus sit, non possum non vehementer dolere, quod
 his nostris temporibus nulla fere bonarum artium tam abiecta, at-
 que contempta habeatur: nam etsi nonnullæ liberalium artium, vt
 Geometria vt Arithmetica, & quæ huius generis sunt, omnino ab
 vlu ceciderunt, ne non multum eas ad humanitatem pertinere di-
 cam, non sumus tamen in illis tantam passi iacturam quantam in
 hac humanitatis artium præclarissima, maximeque necessaria: nam
 in illis quidem ita integra subtilissimorum scriptorum opera vique
 ad præsens extant, vt nihil ei desit, qui proficere in eis desideret: sed
 studium ac diligentia in hac vero discendi copia quanto plures scri-
 ptorum elegantissimi libri à maiorib; nostris, tam Latinis quam
 Græcis, relictæ sunt, tanto pauciores, vel potius nulli his perditis
 temporibus nostris reperiuntur: quod siue negligentia omnium, si-
 ue eorum, qui docent, quique orationis copiam proficuntur, igno-
 rantia quadam aut perfidia factum est, vniuersique per scriptum
 consideret. Ego id existimo, nisi Betrolini, Alani aliorumque huius-
 modi libris (nescio an viles) transcribere ab his, qui docent, coacta
 esset posteritas, aut loco harum nugatum bonorum opera inueni-
 rentur, aut saltem auditores non imbuti his deliberationibus, nu-
 dos animos ad humanitatis doctrinas facilius applicarent, quibus
 nihil vnquam vtilius, nihil dignius homini à patre hominum, quæ
 Deorumque tributum est: nam philosophia quidem, qua omnes li-
 berales artes continentur, si dicendi suauitate priuata sit, omnem o-
 rationis grauitatem infringit, atq; concidit, totumq; ingenuum
 cum asperitate imbibit nimia. Quod si omnes mutum esse, summi
 incommodum arbitrarunt (ceteræ enim omni humanitate profecto
 videtur, qui loqui non potest) certe & male loqui: id vero summo
 incommodo humanitati que priuationi proximum est: quare posse
 temporibus, locis, personis, causis, ornate, distincte, copiose atque
 prudenter orationem accommodare, quod huius artis officium
 est, non paræ felicitatis existimauerim: quantus vero honor, laus,
 dignitas, in eos, qui copiam dicendi adepti sunt, confluat, quæ es-
 molumenta, quæ commoda homines eloquentia consequuntur,
 nemo facile poterit explicare: nam & patriam fundare legibus, tuta-
 ri consiliis sententiis suis amplificare diuersis poterit, & suis præ-
 sidio, & suis ornamento futurus est: præterea inimicis timorem, ho-
 stibus terrorem incutiet: quod Macedonum Reges, quum clarissi-
 mos oratores ab Atheniensibus peterent, vt facilius deudatam
 custodibus urbem opprimerent, postea ita esse declararunt. Neq; nos
 terret, quod à nonnullis ignorantia dicitur, orationis copiam, quod
 nonnunquam obfuisse ciuitatibus, ab omni bene instituta Repu-
 blica exterminandam videri, nec enim vllam artem inuenies, qua
 quibus cum veriamur detrimentum afferre non possimus. Quis ig-
 norat, quanto facilius ceteris atque cautius salutem hominis me-
 dicus oppugnare possit? quis nescit, iurisconsultum acuta nimium
 interpretatione legum summum ius in summam iniuriam posse
 conuertere? nemo est, qui aut legum scientiam, aut medicinae
 doctrinam exterminet: tanto magis amplectantur, quanto ciuita-
 tum ægritudines eadem arte, qua illarum sunt, curari etiam solent.
 Præterea eloquentia expulsa (nisi mutus esse malis, quod omnem
 societatem coniunctionemque hominum totamq; Republicam
 funditus euerit) & in iudiciis, & in senatu, & apud populum non-
 nunquam dicendum est, vbi nisi dicendi copia valeat, à malis, & à
 iocibus viris simul cum Republica euertere. *Ex præfatione Trape-
 zunt. in libros Rhetoricorum.*

Vtilitas eloquentiæ.

Non igitur obfunt Rebus, hæc dicendi studia, sed profunde
 non comprimunt, sed constituunt: non euertunt, sed erigunt: nam
 si nulla essent, nihilominus improbi peruersique homines ac tan-
 to magis, quanto se tueri oratione boni non possent, rebus nocerent.
 Quare, vt non medicina, sed perditus medicus: vt non ius, sed
 improbi iuriconsulti expellendi sunt, improbi sunt. Ac impleto ma-
 gis medicina & ceteris artibus eloquentia est retinenda: nam ne-
 que gubernari Respubl. sine oratione poterit, nec improbos ciues
 arcebit, & à gubernaculis ciuitatis depellet: nisi vi eloquentia.
 Huius ergo tam præclarissimæ rerum publicarum nutricis studia
 tanto nobis ardentiore animo suscipienda, illustrandaque viden-
 tur quan-

et, quanto diutius iacuerunt: solet enim præclarissimarum artium iactura, nisi quis citius succurrat, non sufferendas calamitates, & publicas, & priuatas inuolare.

Sic iam vero domina, vt vos soletis dicere, eloquendi vis quam est præclara, quamq; diuina, quæ primum efficit, vt ea quæ ignoramus, discere, & ea, quæ scimus, alios docere possimus. deinde hæc cohortamur, hæc persuademus, hæc consolamur afflictos, hæc ducimus perterritos à timore, hæc gestientes comprimimus, hæc cupiditates iracundiasq; reslinguimus. hæc nos iuris, legum, vrbium societate deuictis, hæc à vitâ immani & fera segregauit, &c. Cicero de Natura Deorum.

Quibus est ratio ac iudicium citum, sed inefficax, illoquaces esse possunt, eloquentes autem nullo modo. Eloquentiam voco absolutam ex rationem eorum, quæ mente conceptis, aptis atq; commodis verbis, quod positum est in perfecta cuiusq; linguæ cognitione, tum connexionione sermonis congruenti, & rationibus appoitis, quod est iudicii non solum acutissimi: sed etiam soliti ac circumspiciti. Sallustius de L. Catilina bene expressit, satis eloquentiæ, sapientiæ parum, & multos videas facundos in narrando, in argumentis plane inantes: sicut è contrario, expensio hæc eorum, quæ dicenda sunt, & circumspicito illorum, quæ adiacent: loci, temporis, personarum, atque huiusmodi tardiloquos sepe ac pauciloquos facit viros magni ingenii. Leues autem, & acuti, quod nihil pensi habeant, quid profundant, verbosissimi sunt. Ludouic. Vives lib. 2. de A-

PO
POLYANTE

APOPHTHEGMATA.
Diogenes in caupona prandens, Demosthenem forte prætereuntem inuitauit, vt accederet cum ille pudore recufaret, Erubescis, inquit, Demosthenes, cauponam ingredi? At quilibet herus tuus quotidie veritatur. Inuit autem, Rhetores nihil aliud esse, quam populi mancipia, nec esse par, vt illi e pudat seruum populi videri, vbi populus ad iudicium viuere. Eras. lib. 8. apoph.

Demosthenes interrogatus, quid prætere posse possessoribus suis Rhetorica? Homini, inquit, perditio præsentem potest ferre opem. Stob.
Socrates sciscitatus quid esset Rhetorica? Ex paruis, inquit, facere magna, ex magnis parua: Est enim hæc nonnulla Rhetoricas pars: amplificare & extenuare, qua de re diligenter præcepit Fadus. Sed præligit genus est, quod respondit Ilocrates, Qui illud potius artis est, quæ magna sunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur. Contra. Eras. lib. 8. apoph.

Avonymus. Cuidam iactanti de arte Rhetorica, At per Geminos, inquit Lacon, ars nisi verum atigerit, nec est, nec vnquam erit. Notant Rhetores, qui se profitentur verisimilia dicere, licet vera non sint. Plat. in Lac.

SIMILITVDINES.
Plat. archi. Vt periculum sit, si omnes in idem inclinent latus nauis, sed alius alio inflectentibus, nauis optime libratur. Sic seditio & dilectio inter Rhetores tutiorem reddit statum ciuitatis. in Moralibus.

Vt ridiculus sit cantor, qui rem grauem Lydis efferat modis: Ita ridiculus, si de allis, aut recte viuendo verba faciens, rhetoricis lafciauat solaculis. in Moral.

Vide, Tit. Eloquentia, Oratio, Orator.

Rigor.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Rigor, Græce *ρῑγος*, *rigos*, & *ρῑγος*, *rigos*, rigidus dicitur. Hebræe *ῑsmach*, à verbo Rabini *ῑsmach*, frigidere. Item, *kor*, à verbo eiusdem soni, quod significat effudit venas aquarum & *karah*, à verbo *karar*, frigidus fuit vehementer. Hinc *rigos* frigus, quod & hebr. *kor*, dicitur, Gen. 8. & ult. Metaphorice vero, rigor est iuris excessus, vel austeritas, qui quandoq; statuitur ad terrorem aliorum. Rigor venit à rigeo, quod proprie est frigeo, & quoniam quæ frigent, norrent & durecunt, per metaphoram rigere & rigescere pro indurari, accipitur. Hinc rigor non modo pro frigore, sed etiam pro duritie capitur & asperitate.

SENTENTIÆ HISTORIÆ.

Acerbis iudiciis vastantur magis ciuitates quam corriguntur. Sallust. ad Cesar.
Noceat pricus rigor & nimia securitas, cui iam pares non sumus. Tacit. 1. hist.
Salutaris rigor vincit inanem speciem clementiæ. Am. Marcel. lib. 27.

ADAGIA.

Summum ius, summa iniuria.
Hoc est: Tum maxime disceditur ab aequitate, quum maxime superstitiose hæretur in legum literis.
Zu viel Recht ist Dirrecht.
Je mehr Recht, je weniger Recht.

Ad vitium referre.
M. Tull. lib. de Amicitia, ad vitium referre dixit, primum est, rem ex alius quam sui est, ac morosius excutere.
Radix vitæ ad cutem. Lucan. 1. 280.
De eo dicebatur: qui nimium exaltes videtur agere cum alijs.
Ex lyngbraha agere.
Pro eo quod est rigide parumque ciuiler, sed velut ex obsequio.
Ad libellam debere.
Qui pecuniam præsentem ac iusti ponderi debet, ad libellam vere dicitur.
Censoria virgula.
Tritissimum est apud eruditos. Censoriam virgam apud ætatem discandi aut horum, præsertim cum supercilio.
Oborto collo trahi.
Dicuntur, qui volentes nolentes ad aliquid adiguntur. Tridem dicitur mente trahere.
Vide, Clementia, Granitas, Ius, Injustitia.

Rîsus.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Rîsus, Græce *ῑσος*, *risos*, & *ῑσος*, *risos*, risibilis dicitur. Autem rîsus, vox consula lætitiæ, inulationem immutat in hilaritatem denuntians secundum Cassiodorum sup. P. 14.
Rîsus, Hebr. *ῑschek*, Gen. 21. 6. à verbo *ῑschak*, & *ῑschek*, *ῑschek*, illud, bene & male exponitur. Item *ῑschek*, à verbo *ῑschek*, inquit cachinnatus est. Inde *ῑschek*, *ῑschek*, & per rîsum inulationem *ῑschek*, *ῑschek*, cachinnor.

LOCI BIBLICI.

Rîsus, pro delictis. Luc. 4. 9. rîsus impiorum malcedibus. Luc. 21. rîsus Saræ vitiosus. Gen. 18. 13.

POETICÆ SENTENTIÆ.

Ex Græcis Comicis.
ῑσος ὁ ὀμῑγος, κῑς τῑ μῑς ὀμῑγος.
Rîsus fatuus & nulla causa quum subest.
ῑσος ἀκαγεῖς ὁ βῑγῑς ὁ ἀνῑς ἡγεῖς.
Mulum graue est ridere non in tempore.

PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Ridet qui verberatur in fide præcordiorum. Arist. problem. 35. text. 6.
Ridicula vsus habent in contradictionibus. Idem ibi.
Ridiculum aliquo pacto est peccatum & turpitudine sua minime noxia. Idem poetic. c. 1.
Ridet solus homo, quia pellem habet valde tenuem & cutem valde subtilem, & tactum: Vnde quidam opinati sunt, quod homo vulneretur in subscapularibus locis vbi mouetur panes, ridet. Magn. de anim. l. 13. tract. 1. c. 9.
Risibile est proprium hominis, non autem ridere: sed non semper ridet, habet tamen semper potestatem ridendi. Arist. in Porph.
Risibile proprium quidem hominis est, risibilitas autem non hominis proprium. Alb. Mag. in prædicab.
Rîsum cur minus retinere possimus, cum amicis nolimus, & milites videmus? quia volubilius quid clarius, atq; inperceptibilis benevolentia, formæ humani modi est, ergo merito tam volubilius mouemur. Arist. problem. 35. text. 8.
Rîsum mouet si alæ tanguntur, & sternuamentum si non prene tentantur hominis, quia loca quedam venularum habent, quibus refrigeratis, vel contra affectis venulis ipsæ, vel humectatis, vel in ipsum ex humore dissoluuntur, vt si quis certum vnum par, lætitia getiens concalcificatio est, spiritum autem cum rîsum dat foras mittimus vniuersum. Sternuamenti quoq; rîsum dicitur: cum enim penam mouemus & tepet facimus sternuamentum in spiritum soluitur, quem mox redundantem, expellimus. Arist. 35. text. 8.

Rîsum cur multi putant ex liene oriri hoc argumentum quibus lien ferriho, id est, timore duro vitatur, non perinde, ut aliudendum comparati, vt qui sunt incolames, sed sint in cælestibus non proprie ac perse, sed ex accidente rîsus causa cælestibus, quandiu enim sanus omnino seculentum, & melancolicum hoc cum ex iectiore trahit: atque ita dum sanguis purus, & desideratum corpus cerebrumque inuadit, naturam simul, & animalium non aliter, ac vinum delectat & exhilarat, & in tranquillam constitutionem traducit, & inde rîsus excitatur. Alex. Aphrod. probl. 1. text. 136.

Rîsus maximarum rerum sæpe momenta versans trahit in affectiones, animum ab intentione, à labore, à facicrate ad inperceptionem & quietem traducit. Dam. Bar. 3. rhet. c. 11.

Ridiculi sunt, qui cum ignorantibus sint, putantes esse quosdam sunt, cum debilitate & impotentia sunt ad vitionem. Plato in Politia.

Indicat fabula, expectationem singularem ad maximas saepe nu- gas recidere. De qua re & prouerbis dicit Horatianus versus solet: Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Rixa.

DEFINITIONES ET ETYMOLOG.

Rixa, Graece. ῥιξία, ῥιξία, ῥιξία, rixor dicitur. Hebr. Rih lis. dif- ceptatio, iurgium. Gen. 13. 7. Num. 27. 13. Job. 29. 16. à verbo Rub, vel Rob, vel Rib, quae idem significant. nempe litigauit, difce- ptauit, siue priuacim cum aduersario, siue publice coram iudici- bus, quod non fit sine rixa, variisque verborum anfractibus. Ideo haec uerba cognationem habent cum Rabab & Raban, multiplicauit. Quid enim eiusmodi rixae sunt aliud, quam verborum multi- plicationes? Inde fortassis, quod Gall. dicunt Ribou, ribaine, quoties denorat aliqui vel nobis nolentibus, etum vel agendum esse. Dicitur etiam Rixa Heb. matfah. Iesai. 58. 4. Prou. 17. 19. Matf- fah. 4. 1. à verbo Nasah, inuolauit, & in 3. coniugatione. Hist- fah, fecit inuolare, inuolauit alicui in capillum. Rixa enim tam ei- toritur & accenditur, quam auis incitatur ad uolatum. Vide Num. 23. 9. & Psal. 60.

2. Galli dicunt, de rixatore quod in proximi capillos inuolauit, Il l'apris au poil. Est autem rixa, auidax uoluntas vindicandi iniuriam factam. fer. Alb. Mag. lib. 3. compendii, cap. 17.

Rixa uidetur quodam priuatum bellum quod agitur inter per- sonas priuatas, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex in- ordinata uoluntate.

Rixa est contradictio in factis, scilicet mutua percussio, & particu- lare bellum, sine auctoritate publicae. Sed contentio est in uerbis, secund. B. Thom. secund. Secund. q. 41. art. 1. c.

Rixa a ringo dicitur. Est enim ringere siue ringi rostrum torque- re, quod canes faciunt latratibus, Hinc ringi pro rasi caput & ta- citum stomachari. Terent. Ille ringitur, tu rides. A rixa fit rixor uerbum, quod est iurgor, contendere. A quo contentiosus rixosus.

LOCI BIBLICI.

Rixae opus carnis sunt. Gal. 5. 20. de rixarum suscitatione, Prou. 10. 12. & 17. 18. & 17. 19. & 18. 6. & 25. 29. & 26. 27. & 29. 22. de Rixaribus lex, Exod. 21. 28.

POETICAE SENTENTIAE.

Satius esse interdum cedere, quam rixari. Anthol. Sacr. Jac. Billij. In rixis grauius non nunquam cedere praestat, Quam nimium uiri, uictor ut esse queas. Sape etenim in luctu uincit, qui luctat ut hostem, Quem praestare uidet robore sponte cadit. Equore turbato praestat demittere uela, Stralitia penae quam dare morte graues. Esse inuit facilem rapidus quod saepe nequit. Aphricus, hoc Soli seruanda flamma facit.

ADAGIA.

Rhodi sacrificium. Póδιος τὸν θύειος. Vbi resurgis & uerbis male omnians peragitur. Refertur à Diogeniano. Spirat caecias, uicinas triis, Aristophanes. Caecias autem ponitur pro turba ac litibus. Infana laurus adest. Plin. l. 10. c. 45. Quadrabit in hominem rixarum autorem. Lindij sacrum. Andri τὸν θυειος. Dicebatur in eos, qui inauspicato rem diuinam faciebant. Ad multos usus accommodari poterit, vel ad rixosum conuictum, vel ad rem quampiam malis omnibus insitutam. Litem mouebit si uel alius canem momorderit. Quadrabit in eos, qui de re quantumvis exigua litem susceperunt. Canina facundia. Dicitur in quosdam qui tantum ad maledicendum eloquentia studium exercent. Litem incipere. In eum, qui iam prouocatus aggreditur conuictis agere, congruet illud Homeri ex Iliad. x. Εὐστρόφι' ἀλλοίμων ἔργος ἰσχυροὶν ἔστι χαλκῶ. Hastum corripuit robustam cuspide acuta. Cui diuersum est illud: Hastam abiecit. Nealia comedas & fabas. ἴνα μὴ φάγῃς σκαπόδ' αὐ, μὴδ' ἐκὼ μὴς. Pro eo quod est, ne bellis, neue in iudiciis adis. Ptolemaica lis. Πτολεμαῖος ἡ δίκη. Diogenianus indicat dici solum in litem auidos. Ultra Hyperbelum. ὑπὲρ τὸν πύργον. Conueniet in eos, qui simili laborant morbo. Tetigit lapidem à cane morsum. Plin. l. 29. c. 5. de Seneno raptis canis agens. Minus hoc mirretur, (inquit) qui cogitur lapidem à cane morsum usque in prouerbium discor dia uenisse.

EEEE Syrbena

in anima, est improbitas quaedam, quae habitus cu- riositatem habet. idem ibid. quae, si aliquid in manib. habentes quaerunt id quod... Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod... Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod...

APOPHTHEGMATA.

Dicente quodam, Hi te rifu profrequentur. At ego in- ridiculose sum. Brus. l. 5. c. 27. Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod... Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod... Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod...

ADAGIA.

Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod... Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod... Rixae, quae in manibus habentibus quaerunt id quod...

FABULA.

Mons tuum, & ingemiscens, quasi pater instaret, maximos & terrores incutit humani generi, cum subito mus pro- ducit, quae anxietas hominum in rifu euasit.

Virgilius, Eccl. 1.

Rusticus es Corydon, nec munerâ Cnyrat Alexia.

In Culice, de bono rustico loquens.

Mi dulcis adest requie, & pura voluptas
Liber a simplicibus curis: huic imminet omnis
Dirigit hic sensus, hac cura est subdit a cordi,
Quolibet vitæ requie sic tu contentus abundet,
Iucundoq; locet languenti a corpora Somno.

Tibullus, 1. Eleg. 10.

Ipse suas sectatur oves, at stilius agnos,
Et calidam fessa comparat Sxor aquam.
Sic ego sim, &c.

Quid lib. 2. de pont.

Tempus in agrorum, cultu consumere dulce est.
Claudianus.

Felix qui propriis avum transegit in arvis,
Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem.
Qui bacchi nitens, in qua reprobant arena,
Vniuersi numerat secula longa casa.
Illam non vario traxit fortuna tumultu,
Nec bibit ignotas molibus hospes aquas.
Non freta mercator rimatur, non classica miles,
Non raris litres procul ille fori.
Indocili rerum, sicina nefestas urbis,
Aspectu fructus libertate poli, &c.

Concludit.

Erret & extremos alter scrutetur liberos,
Plus habet hic Sira, plus habet ille Sira.
Idem lib. 2. Ruf.

Hac mihi pauperas angustior, hac mihi tellus
Culminibus maior a tuis: tibi quis inanes
Luxuries nocitura cibos, mihi doquat inemptas
Terra dapet: rapiunt Tyrios tibi Sella succos,
Et picturata saturantur murice Vestes.
Hic radiant flores, & prae aris vicia Solupras.
Ingento variata suo fulgentibus illic
Surgunt stricatoris, hic mollis, panditur herbes,
Solicitant curis non abruptis a saporum.
Turba saluantum latas tibi postrepsit ades:
Hic animam cantus, labentis murmur a riu.

SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Rustici & duri sunt, qui quæcunque ridicula non dicunt, nec ali-
quid dicentis audiunt. *Erist. 4. ethic. c. 8.*
Rusticus qui nec incessare vult, nec recte incessum ire existimat,
sed excandescit. *idem mag. mor. l. c. 28.*

Vide, Agricola, Agricultura.

POETICÆ SENTENTIÆ.

Horatius, Epist. 1. 3. epist. 3.

Demidum facti, qui capis, habet sapere aude.
Incepit uenandi qui recte prorogat horam,
Rusticus expectat dum desinat annis: at ille
Labitur, & labetur in omne solubilis avum.

FINIS LIBRI DECIMISEXTI.

EEEE

POLYAN-